

Michal Matoušek

**Brány
slovesnosti**

© Michal Matoušek, 2019

Jedna

Dlouhé roky jsem měl půl domu a zahrady. Nikdy mě zvlášť nezajímaly, ale věděl jsem, že si táta přál, abychom o ně s bráchou stáli. – Dokud celou nemovitost vlastní naše rodina, táta s mámou žijí ještě nějak jinak, než v našich vzpomínkách běžně žijí mrtví.

Krom toho je tam hezky. Kdykoli se vracím domů, těším se k Sá-zavě a k nám na balkón, ale taky už lituju, že odjíždím. V obci, kde se narodil Erben, sednu na autobus, za chvíli projedu hezkou vsí, kde se narodila Ferbasová, a když přijíždím do Nového Bydžova, nalevo kýve vysokými stromy nejkrásnější hřbitov, co znám.

Dům se zahradou může být leccím: domovem. Prostorem k životu. Dobrou či špatnou investicí. Splněným snem. Nebo vstřícností ke tvoru, který v každém z nás má svůj podíl a říkájí mu Majitel Realit. Majitel Realit... tuhle část svého osudu jsem, opakuju, od sebe spíš odstrkoval. Jen jsem ji z povinnosti zastával, jako se zastává úřad nebo funkce. Nebaví mě, jak Majitelé pořád obcházejí kolem Reality a vylepšují.

Dům i zahradu jsme s bráchou předali mladým; kdyby se rozhodlo o naší cestě do nebe náhle, aby drazí pozůstali nemuseli platit oběžní paušály notářům. Dnes už sedám na zahradě jen jako host, bez pravomocí a odpovědnosti.

Jako když si moucha někde na slunci spokojeně mne ručičky.

Nikdy jsem netoužil něco mít, život proletáře mi nevadí. Vystřídal jsem řadu zaměstnání, to se v literárních životopisech žádalo... jako že Autor má s obyčejným životem konkrétní doložitelné zkušenosti. Mně naopak připadá pozéřské chlubit se něčím, co člověk dělat nechtěl, ale musel, protože to, co dělat chtěl, jednoduše dělat nemohl.

Proč dá proletář přednost životu Autora před životem Majitele? Já nevím. Ani nemusí jít o vědomé rozhodnutí, někomu prostě život poručí. – Ne, nechci tu popisovat, jak se v dálce ozve dusot kopyt, Literatura přicválá na bílém oři jako Lady Godiva a zkoprnělý proletář jí duši upíše.

Miluju filmy. Koukal jsem onehdy na **Evoluci**: taková sranda, jak spadne meteorit a v díře, kam se zavrtil, začíná běžet evoluční proces. Jenže strašně rychle; co se dřív vyvíjelo miliony let, teď trvá hodiny. Vznikají roztodivné živočišné druhy, všechny mají hlad. Rády by naši Zemi ukradly a žily na ní po svém. – Na okraji děje běží *love story*, začíná vynalézavě: o Julianne Mooreové padne, že je vysušená frigidní treska bez špetky smyslu pro humor... Zemi nakonec zachrání *head and shoulders*, šampón proti lupům. Evoluce se nafoukne a praskne, všechno kolem zavalí nebo ohodí, a ukáže se, aniž by se v tom film přespříliš patlal, že Julianne není fr. treska.

Samozřejmě by se příběh dal brát i jako podobenství, kdybych se intelektuálně šponoval. Ale nebudeme si kazit večer.

Miluju filmy, ale pěkná knížka je ještě větší pecka. Začíst se, nevidět, neslyšet... stává se mi už málokdy. Spíš sedím u knihovny, беру do ruky tituly, které dávno znám, a listuju. Kolikrát ani nečtu; jen ověřuju, že slova a věty jsou na svých místech. Jejich intonace mi občas rozeznívá mysl, i když u knihovny nesesedím.

Nějaké knížky jsem napsal i vydal, film nenatočím. Filmovou řeč do mě maminka neukládala, ani od kouzelného dědečka jsem ji nedostal. Neumím se tím způsobem vyjadřovat, jsem výtvarný analfabet. – Navíc udělat film není levné a já chci žít svůj skromný život proletáře.

Vymysleli jsme s bráchou dobře, že jsme dům se zahradou předali synovi: syn má dům a my máme pokoj. Ode všeho. Můžu se probírat vzpomínkami, vést imaginární rozhovory, mnout si ručičky. Počítač na klíně a datlovat, oblaka nad hlavou, žádné resty. Slyším trávu růst a cvrčka cvrkat.

Četl jsem o americkém spisovateli, který má dům se zahradou a s mnoha pokoji; v každém pokoji má rozepsanou knížku. Ráno po kafi chodit, nahlížet a nechat se vábit příběhy, které čekají na pokračování... tolik pokojů nemáme, v počítači však lze podobnou iluzi vzbudit. – Počítač je něco jako multiplex: koncertní sál, kino, informační centrum, galerie, čítárna. Karetní či šachový stůl. Pořád je nač se těšit, u domu se zahradou.

Tam nepostupuje evoluce tak rychle.

Hezký život, ale ne vyloženě idyla: někteří, co pracují s počítači, můžou být občas vzteklí blbečkové. Já například nesnáším, když mi inspiraci ruší mouchy souložením na klávesnici a odporně u toho bzuchí. Jelikož jsem neobratným bekhendem zlomil plácačku, nemám čím jim uspořádat Bartolomějskou noc... leda když nám pošta hodí do kaslíku noviny **5 plus 2**.

To je pak masakr. Chodím snad já někomu bzuchet na klávesnici?

Když nenachází inspiraci **Medvídek Pú**, čeká, až ona najde jeho. Nemusí jít o inspiraci k čemusi převratnému, koneckonců o inspiraci vůbec jít nemusí. Vždyť samo čekání je přeci pěkné. Myšlenky slétají z nebe, vylézají z dřer, postavy a příběhy ožívají pod nebeskou klenbou... Autor si připadá jako Stvořitel, když mu pod rukama povstává svět a dokonce se mírně hýbe.

Mám ale já něco společného s Medvídkem Pú?

Jeden jeho pocit znám: slíbí Prasátku, že o něm napíše oslavnou písničku za statečnost při bouři. Jenže inspirace zase jednou mešká, čas utíká, Prasátko se snaží, aby nevypadalo netrpělivé. Pú sedne, umělecky se naladí, pustí se do práce a je to dřina, dřina!

Sofie Podlipská: „Tak nesmí básník sednout a tvrdošjně chtít báseň vymyslet. On musí chodit, jíst a pít, spát a bdít a báseň mu přijde sama.“ – Zlatá Sofi! Tys to trefila hned napoprvé: jíst. Jíst! Řekněme mladé jehněčí kotletky se špenátem a chlupatým knedlíkem, pivko jedenáctku, nejspíš kozlíka, a za chvíli báseň cupitá po schodech nahoru a zapřýřeně klepe na dveře...

Pú nakonec složí sedm slok, s dovětkem.

*Celý Les už mu běží vstříc.
Zda dokázal kdo víc?
Sláva ti, Prasátko, sláva!
Medvídek chválu ti vzdává!*

„Dopadlo to sice jinak, než jsem čekal,“ řekne, „ale nic naplat. Musím to teď jít zazpívat Prasátku.“ Což je právě ten pocit: dopadlo to jinak, vždycky to dopadne jinak, ale musí se jít. Prasátko čeká. Medvídek píseň zazpívá a Prasátko v sedmém nebi... pak všichni

shánějí dům pro Sovu, bouře jí ho zničila, a oslík Ijáček, sociopatický mimoň, chodí po Lese, hledá, najde dům Prasátkův, neví, že je Prasátkův, a hrdě všem předvádí, jak se stará.

A tu vykonalo Prasátko šlechetný skutek a udělalo to jako ve snu. Myslilo přitom na krásná slova, co o něm Pú složil...

Zkrátka Sově svůj dům přenechá. Zažili jste někdy, že kvůli tomu, co o vás napsali, byli jste na okamžik lepší, než doopravdy jste? Je to velice krásné.

Mám v té knížce přátele, chodím si za nimi ohřát srdce. Čekají se mnou na zahradě a povídáme. Nejsou moc chytrí, ani já nejsem. Ale je nám spolu hezky.

Vybavíte si, jak **Medvídek Pú** končí?

Tak spolu odešli. Ať jdou kamkoli a ať je cokoli potká na začarovaném místě na vrcholku Lesa, chlapeček a Medvěd si budou stále hrát.

Dvě

Užívám si náš dům, i když už není můj.

Vstávám časné, jako když jsem za komunistů chodil do fabriky, uvádím se do chodu: vyjdu na zápraží, obhlédnu Podkrkonoší, sednu na kolo a jedu přes vesnici k obecnímu bazénu, kam se nořím rozvázně jako hroch. (Výborně by se pro takový účel hodilo moře, ale praotec Čech zařídil věci jinak.) Uplavu deset bazénů, sednu si na schůdky a schnu.

Schnu. Místo nahlížení do pokojů nechám se rozeznívat verši. Nevypadám na to, ale pamatuju si jich dost; některé jsem se naučil, některé cestou utkvěly. Posbíral jsem je a mám s nimi spárované leccos, co se krčí v tajných záhybech života. (Vtip.)

Které vybereme dnes? Hlaváčkovu **Mstivou kantilénu**, jak jsem ji válel na holky jako gymnasta... gymnasista. Pardon.

*Oh moje Manon! To již není nesmělý váš abbé,
jenž k sličné Manon chodil, stonavé a nudou slabé,
a při němž Manon doufávala: snad se dneska vzmuží,
a začne slibovanou legendu o hříchu žlutých růží*

Hřích žlutých růží. Co si tak pod ním představují, naše sladké Manon? Manon je růže... znám písničku **Žlutý růže z Texasu**. Nevzpomínám si, že bych kdy žlutou růží viděl, ale všichni říkají, že jsem trouba a žlutých růží že je všude plno.

Hlaváčkovu Manon, odhaduju, spíš než barva růží zajímal sám hřích. Asi rozmilého abbé ráda zlobila. Představuju si, jak v sobě duchovní přemáhá ďábla: možná se před ním Manon češe a umyté vlasy pod hřebenem praskají, možná v příšeří budoáru nějaká ta krajka. Och abbé, och Manon!

Já vím, jak je to těžké.

Hřích žlutých růží. – Mně, čistě vizuálně, jako hříšná květina přijde spíš vlčí mák. Snad nemusím konkrétně popisovat proč... abbé by se při vysvětlování červenal.

Hřích žlutých růží. Zabral by takový figl na holky i dnes?

Nebojte se nic, že jsou vysušené frigidní – jednoduše zkuste! Prozradím vám tajemství, dřív nebo později je odhalí každý: vždyť ony na to čekají. Samozřejmě, ne každá báseň se hodí pro každou Mannon; některým může být hřích žlutých růží synonymem bůhvíčeho. Je třeba mít trochu štěstí, hlavně se pořád musí zkoušet! Pokud jsme rozhodli, že to na ně budeme válet přes poezii.

Proč, když začneme o verších, je hřích vždycky tak blízko? – Můžeme stát před rozkoší a váhat, můžeme žalovat na osud, který před námi rozkoše skrývá.

*Marasmus. Askeze. Už mě to nebaví.
Zrovna tak celibát, ten mě sral po léta.
Nevím, proč Březina nezůstal Jebavý.
Může snad krásnější jméno chtít poéta?*

Krchovský. Tohle je pěkné: po léta / poéta. I já měl v mládí jeden luxusní rým: z medu / sedm.

Ohledně rýmu: dlouho jsem byl přesvědčený, že rým mrzačí verš. Bylo třeba najít básníky, jejichž rýmy naopak verše korunují... chvíli to trvá, taky preference se mění. Každý má svého vlastního hrdinu a chodí se klanět na jeho hrob.

Ohledně celibátu: mohl bych sem, znejmilejší abbé, umístit fotografii vašeho kolegy, jak mívá černovlásku v nachových šatech: silněji foukne vítr, ona poplašeně stahuje sukni dolů a důstojný pán se ohlíží, usmívá, pravou rukou přidržuje ve větru klobouk.

Ale vypadá, jako kdyby chtěl spíš smeknout...

Ohledně větru, přítele zvědavých: je tu Shakespeare.

Smály se lodním plachtám, jež obtěžkaly s dovádivým větrem

Říká Titanie Oberonovi. Mile konkrétní, navozuje jasnou představu; nezdá se vám, abbé? Ačkoli vy možná tyhle věci stydlivě přehlížíte... dalo by se tak pokračovat ohledně čehokoli.

Já se neposmívám, duchovnosti. Máte si o těch věcech s kým povídat? Máte bazén, na jehož schůdkách můžete vděčně schnout? Já беру завдэк обecním, vy asi taky nepotřebujete mít vlastní.

Mysleme spolu na Manon. V našem podání z toho vyjde jen nevěřejné kontemplativní snění... můžeme též mlčky rozjímat o sublimaci touhy.

Ještě ohledně rýmů: jste chudí příbuzní, básníci předminula. Sebe / Tebe / nebe. Zebe, to už přidávám já, veselý rým je Vé Bé, jako Veřejná Bezpečnost. Česky Policie. – V uzlíčku / matičku. To si děláte srandu, hrdobci? – Nebo vaše časomíra: ejhle bukáč baňatý podepřen tamo o stěnu chrouní.

Devatenácté století ještě nemluvalo o svědomí národa; nýbrž o jeho nadějích, které jest povzbuzovati a chrániti, v případě potřeby též zachraňovati pro zdar a slávu českého...

Ohledně zachraňování básníků: ona ho v dopisech „léčí z nihilismu“, on po ní „nepokrytě touží“. On je pro ni mladíkem, kterého je zapotřebí převychovat, ona zas jemu výšinou, kterou by stálo za to zdolat. Chce ji, mohutně ji chce, neví, že ona už sexem sekla... ale brzdil by, kdyby věděl? Je tolik jiná než běžné dívenky z tanečních kursů! Slibuje mu rozkoše ducha, on by rozkoše ducha k rozkoším těla přibral, ohledně propojení rozkoší mezi nimi panuje viditelný nesoulad. Oba doufají, že toho druhého nakonec ukecají.

Karolína Světlá, Jan Neruda.

Ohledně Karolíny a Jana: v jejich příběhu je tolik neuspokojivého! Kdyby za mnou, Jene, Mužák poslal frajli pro dopisy, co jsem dostal od jeho ženy, vzkázal bych mu: „Nasrat! Přijď si pro ně sám!“

Nebo jsi mohl Mourkové říct: „Dám jí ta psaníčka, Josefínko. Dám. Ale něco ji to bude stát. Šla dál, zamkla za sebou...“ Karolíně bys o tom mohl napsat po máchovsku: „Seděla mi nahou prdelí na klíně.“ – Beztak se Světlá urazila, že ses jí vzdal tak snadno.

Stane se, že mám, když zrovna schnu, nohy ve vodě a okolo nich stovky černých pulců, kteří v bazénu tráví mládí. Dívám se na ně, myslím na ně: většina z nich své mládí nepřezijí.

Existuje web roudnického gymnasia, navedla mě na něj myslím Olga, a tam si studentské poetické společenství „překládá či přebásňuje“ **Modlitbu kamene**.

*Paleostom bezjazy,
madžnún at kraun at tathau at saün
luharam amu-amu dahr!
Ma yana zinsizi?
Gamchatatmy! Darsk adön darsk bameu
Voskresajet at maimo šargiz-duz,
chisoh ver gend ver sabur-sabur.
Theglathfalasar,
bezjazy munay! Dana! Gamchatatmy!
Vladimír Holan*

Překlady či přebásnění ;-)

*Jsem jen kámen němý,
mocnosti, krutosti, otče všech synů,
jen zázrak jediný – jediný každý!
Mám ještě šanci?
Smiluj se! Dárek malý, dárek kouzelný.
Vzkřis mne a srdce dej,
budu čestný, laskavý, budu Ti vděčný – vděčný.
Pochop mě,
němý umírám! Pane! Smiluj se!
Eva Kodlová*

*Zaslíbená matičko,
nedovol a pomoz a nepovol a zadrž,
lásko, ano, ano, Ty!
Co mám učiniti?
Prosím! Kámen neví, kámen tápe.
Dřevo a hlína zmizely již,
další já, snad já, ne – ne.
Pomoz,
zaslíbená země! Nechci! Prosím!
Andrea Voldřichová*

*Prakámen prastarý,
žulový a krásný a strakatý a syrový,
tahám jej nahoru a dolů!
Mám to zapotřebí?
Darmotrape! Temný život, temná mysl.
Opracovat a mít široký světa kus,
či jsi, kdo jsi, odstup – odstup.
Katastrofa,
volný budu já! I vy! Darmotrapové!
Jakub Douša, Petr Líska*

*Paleolit je tady,
magma má krásu, má barvu, má šajn,
vápenče, haló – haló, tady!
Že slída zemřela?
Samozřejmě! Nechť žije, nechť zahynu.
Vzkřísit se teď má touhu nejapnou,
žula leží vedle, leží líně – líně.
Co je zas tohle,
je tady mamut! Pomoc! Samozřejmě!
Jan Vrba*

*Kameny už nemluví,
jen leží a spí a stárnou dál,
modlitbu amu – amu řekni.
Zachraň nás už!
Včera kámen, dnes plast.
Dej nám vzkříšení a dej nám život,
nebo zkus i sabur – sabur.
Pomáhá i ta,
už nepromluví! Zkus to! Zachraň nás!
Kateřina Beláková*

Docela radost, ne? – Možná v Roudnici učí literaturu hezká profesorka. Studentky by se jí rády podobaly, studenti rádi zalíbili... sedět s ní na terase nad řekou, ucucávat oranžádu brčkem. Och, Ma-non! Nechat do pohledu pronikat touhu a přitom se za ni stydět. Dávat najevo, že dobře vím o její nepatřičnosti.

Zkusit sabur – sabur? Nemyslete: hezkým profesorkám studenti nejsou úplně lhostejní; jejich úhly pohledu jsou zajímavé, pohledy samy jsou roztoužené. Hezké profesorky ve studentech nalézají své poodešlé mládí, pocit družnosti, veselou mysl, půl zdraví a ochotu přemýšlet pro přemýšlení samo. Jaký rozdíl od kolegy profesora, který jen strašně žvaní, přitláčí, šmatá, smrdí a funí.

K jejich veršům bych mohl spoustu chytrolínských keců, ale čtu je s chutí. Jak říkám: většina pulců stejně nepřežije. – Až k vám, děti moje, vedení školy pozve nějaké mediálně etablované hovado, nažene vás do tělocvičny a bjasník začne velkopansky mlácat, jak se dělá a vůbec co je poézie: žerťte ho! Po schodech dolů, pumpičkou přes koule, gumovou hadicí zmalovat hřbet...

*Noc, v níž se rodí básníci,
nevěští hvězda zlatým chvostem.
Psi vyjí za nezvaným hostem
v kratičké, slepé ulici.*

Poznáte? – Tohle napsal, myslím, Antonín Brousek.

Proč se vůbec rodíme? Psát poezii znamená pátrat po tajemných šifrách existence? Nebo co teda? – Můžeme se k věci stavět i jako nejmenovaná báňská inženýrka, která ve vaginálním roztoužení dala k lepšímu:

*Když muž do ženy vniká,
nový vztah tím vzniká...*

No to nepochybně. Přímo o poezii se tady nejedná, přestože pocity mohou být ve skutečnosti silné. – Leckteří básníci naopak utvrzují, že být básníkem hlavně znamená klást slova.

Vypůjčí si Manon, a už to jede:

*Manon je motýl. Manon je včela.
Manon je růže, hozená do kostela...*

Ano. Když muž do Manon vniká... tak dost.

Hodně teď přeskočím: ve zralém věku jsem napsal tlustý román, první jeho část se jmenuje **Verše pro všední den**. Tam jsem rovněž brouzдал básničkami, čistě pro radost. Nemínil jsem tím nic složitějšího, jen jsem chtěl mít své vlastní **Michal Matoušek uvádí**; protože koho by normálně zajímalo, co uvádím? Kdybyste uváděli vy, taky bych na vás dlabal.

Jestli chcete, klidně se uražte... veršům přátelsky zamávat: jsem tady! Sedím na schůdkách bazénu a povídám si o vás.

Ale než nadešel čas tlustého románu, uplynulo ještě hodně vody.

Slohové úlohy na gymnasiu, apostrofa Prahy; tu jsem odmítl třídě číst, poněvadž druhá oceněná práce (lepší než moje) byla evidentně opsaná. V takovém představení neúčinkuju... nevím už, co jsem si tehdy myslel. Byl jsem uražený? Naštvaný? Nechtělo se mi do nerovného boje a radši jsem se vyvlékl okázalým gestem? Pro gesta jsem míval vždycky slabost.

I já pochopitelně „podléhal vlivům“. Apostrofu Prahy jsem místy vyzdobil dikcí Karla Schulze. Maturitní písemka o zhoubném vlivu televize zas nesla stopy jemně kousavého Heinricha Bölla... slohové úlohy, které jsem měl psát, mají ve svém portfoliu jiní: třeba co je vidět, když si profesorka za katedrou přehodí nohu přes nohu.

Téma jako hrom, a jak pěkně by se psalo! Ještě i dnes.

Byl jsem zkrátka trouba. Nebo se dá říct, že mé inspiraci chyběla „bezvýhradná dedikace životu“. Přitom kdy jindy mají wolkerové volně poletovat, než když jsou *young and wild and free*? Jako básník jsem se kořil hvězdnému nebi a mravnímu zákonu, a dívky byly pomysli na výsostech daleko víc než něco hmatatelného pod šaty. Nemodlil jsem se k nim, daleko jsem však k tomu neměl... když si v mé přítomnosti některá dávala nohu přes nohu, můj pohled byl „zbystřelý a taktní“.

Natrhá u nás na zahradě kytici planých růží a zasunout do nich báseň. Kdybych nebyl až tolik básníkem, mohl jsem jí verše šeptat do ucha pod příkrývkou; to by byl ediční počín! Ale dokud básník v reálném životě funguje jako erotický přizdisráč, i ve verších zmůže jen nějakou vesmírnou ambaláž.

Chce to větší důraz a osobní nasazení, drahocenný abbé.

*Poupata sklíd', než pozdě je
Stáří čas dál si letí
Týž květ, co dnes se usměje
Již zítra odkvete ti*

To neznáte: Robert Herrick. Bezmála tak staré jako Shakespeare. Možná jsem první verš už někde citoval. – V náhlé inspiraci jsem si zmyslil způsobit překlad vlastní, a začal jsem:

Poupata sklízěj, dokud smíš

a dál jsem se nedostal. Buď překládat neumím, což je pravděpodobnější, nebo jsem se něčeho lekl a radši plnil jiné úkoly. – Být básníkem pro mě nebylo snadné, sklízet poupata taky ne; své milé jsem růže jen položil na práh jako tajný ctitel.

Ještě ohledně celibátu: беру, že celibát je způsob, jímž se povolání jedinci vyhýbají, ehm, rozměňování své lásky. Lásky k Nejvyšší Instanci či Lidem Obecně. – Ale trvám, že o lásku, kterou dáváme, nemůžou ostatní zchudnout; jako je to se solí v pohádkové slánce. Sype se a sype, je jí dost pro všechny...

Tři

Jak říkám: přízdisráč.

Netoužím vrátit čas zpátky a opravovat chyby. Jen se mi trochu, ne moc, stýská. Stesk je odpověď na otázku, na niž nemáme vhodnou repliku slovní. – Navíc básník přeci nemusí zažít všechno. Když si nic nevysní, nebude z něj básník, nýbrž sběratel.

Čeho si, poeto, ceníš víc: vzedmuté touhy, nebo detailní vzpomínky? A ještě tohle připomenu:

*Dívky jsou pro mě jenom šprým,
příjemně s nimi rozmlouvám,
na to, co říkám, nemyslím,
to, co si myslím, neříkám.*

Miluju knížky.

Přeju jim, aby byly hodné nebo zlé, aby byly nějaké. Aby měly hlavu a patu. Aby v nich zněl krásný, co možná bezchybný jazyk; čeština je složitá, ale když se umí, nádherná. Aby dávaly něco nového, ne stokrát omletého a zaplaceného; aby mi nelezly někam a nepatly se věčně, co chci k večeři zítra.

Řeknu s Čapkem: aby to svítilo, aby to hrálo.

Možná je čtenář dosavadním vývojem zaskočen. Jsme sice teprv na straně 17, ale je to hrozné! Málo srozumitelné, chvílemi vulgární, sklony k patosu... a těch veršů všude.

Miluju knížky. S tím nic nenaděláte. Milujeme spoustu věcí, které nás časem samy opouštějí nebo je ljáčkové dají někomu jinému. Něco však držíme do samého konce: někdo práci, kterou má rád, někdo rodinu, někdo dům se zahradou, někdo úctu sám před sebou.

A někdo zkrátka ty knížky.

I Dietlův stranický sekretář Pláteník po celém dni lidumilné politiky sedne do křesla a čte. Verše pro všední den to asi nebudou... co třeba příběh o sněhové lavině, která se valí na hydrocentrálu, východí data děsivá a předpokládané následky rovněž; záchrany se ujme

schopný kariérista, který se však chce především zviditelnit, takže doopravdy pomůže až skromnější inženýr, jemuž se pak po právu dostane nejvyšší odměny: audience u soudruha Stalina.

To by Pláteníka mohlo bavit, nebo ne?

Někdy si dumám, co budou mladí číst, až jim to nebudeme my staří kontrolovat. Budou vůbec číst? Prognózy nejsou povzbudivé, a ani vy, spisovatelští kolegové, do budoucna nejste zárukou kulturních hodů. Někteří píšete děsné hovadiny! Ale obrnili jste se institucí literatury, přizpůsobili ji a vyhnali do výšky jako dům. – Moc nevěřím, že u něj máte zahradu.

Spiš se kolem rozprostírá krajina po evoluci.

Na cestě za knížkami se dojde k branám slovesnosti. Jsou čtyři: severní, jižní, východní, západní. Dá se i slétnout vrchem, na padáku, ultralightem. Nebo se po volném pádu rozplácnout.

Nakoukl jsem za brány, dal si cigáro a šel. Svět, který mě zajímá, je ten před branami. Nemůžu říct, že bych ho „miloval“ nebo na jeho obranu „chtěl srdce k boji vytasit“; jiný svět zkrátka k mání nebyl. Muselo se vzít na vědomí, že nám padla tahle karta.

Za branami jsem nebyl, chodil jsem jen kolem. Ale poslouvejte:

*Můj bratr dooral a vypřáhl' koně.
A jak se stmívá,
věrnému druhu hlavu do hřívý
položil tiše, pohladil mu šíji
a zaposlouchal se, co mluví kraj.*

Nikdy jsem koně nevypřahal. Ani s nimi neoral. O vlastní zkušenost se nemůžu opřít, a jsou to jediné verše, které si z Tomana pamatuju. Ovšem do tlustého románu jsem inspirovaně použil, jak otec světoběžník lituje, že mu kočovný způsob života nikdy nedovolí zastavit se a zaposlouchat...

Podobné ozvěny či setkání pěstuju rád. Jak se na konci rozhlížejí na střeše: malá pocta **Pokladu starého brouka** Olinky Černé. – Obraz hypermoderní elektronické šachovnice nenápadně předznamenává můj další titul. – Slohová úloha o profesorce, kterou student

tajně stopuje na pláž, vlídně paroduje rytmizované texty Milana Nápravníka. – Ozvěny **Lolity** najdeme na víc místech, ale neudeří do očí hned při prvním čtení.

„Dokud tě něco bolí, žiješ,“ řekl jsem kdysi mamince, zapsal pak a myslel, že věta je moje; kdepak, říká to Yves Newmanovi v **Kočce na rozpálené plechové střeše**. – Facka, kterou dostane profesorčin bývalý, je přesně taková, jakou dá v **Přestřelce** Arnoštka Vojtěchovi: v předsíni, spustí se mu krev z nosu. – Budete se smát, ale dají se v tlustŏchovi najít drobnosti z **Malého Pitavalu**. – Taky jsem se nechal inspirovat seriálem **Muž na zadnici**... ne, už blbnu.

Poznáte vždycky výpůjčku od krádeže?

Jak zřetelně je **Ucho** odvozené od **Kdo se bojí Virginie Wolfové**. Název **Sbohem, smutku** od **Bonjour tristesse**. Jak do **Třetí sestry** Kohoutovi podloudně vlezl Meresjev...

Bývaly doby, že kolegové měli všechno jednodušší; ne kdo dřív, ale kdo líp. To bych uznal jako silně ideové, jenže co přesně by znamenalo „líp“? Že je autor součástí uskupení, které se pečlivě prosazuje v médiích? Které cpe své lidi do grantových komisí? Které „má situaci pevně v rukách“ – tohle dnes znamená „líp“?

Verše pro všední den. Na vysoké jsem ukázal kolegovi básničky a on je vzal do Rozhlasu; dělal lektoráky do normalizačního **Mikro-poetického fóra**. Knížečka se jmenovala **Předehra**; moje „básnická žeň“, zrající a sklízená mezi šestnácti a třiadvaceti, jsou dvě sbírky a jedna kniha veršů: **Předehra, Povzdech, Rozloučení**.

Ano. Každý se nad tímhle výčtem rozesměje.

Z Rozhlasu pozvali, obraceli listy, mazali med... seděl jsem tam jako ťunťa. Jestli dobře pamatuju Tušl, Nekuda, Martenová, Nekuda Tušlovi sedl na klín a Tušl se radoval: „Konečně pořádná ženská...“

Inu, umělecké prostředí. Pak jsem, jak bylo domluveno, do Rozhlasu volal, Tušla sháněli, nebyl, nechal se zapřít? V duchu vidím, jak zvedá obočí a jen pohybem rtů se ptá „Kdo to je?“ A pak nanejvýš výmluvné vrtění rukou v zápěstí. Tušl není.

Víc jsem se litoval, než byl našťvaný. Byl to můj další krok do světa, kde se zlomyslně souloží na klávesnici a který nutně skončí Bartolomějskou nocí nebo jinou rozkoší.

Mám například touhu ovládat kinetickou energii a pouhou myšlenkou darebáka vyzvednout sedm metrů nad zem, aby veřejně polávil jako **Létající Čestmír**. Trochu aby sténal, trochu žadonil... na účast v podobném výjevu stojí ve frontě tolik čekatelů!

Nabídl jsem, tentokrát do časopisu, k uveřejnění další svůj poetický povzdech a po odpovídající době začal v kaslíku vyhlížet odpověď. Bylo pozdní jaro nebo začátek léta, já byl zase jednou zamilovaný, zamilovaný až po uši... a v lásce přišla krize! Tehdy nebyly mobily, aby se zavolalo odkudkoli, ani maily, aby se odkudkoli napsalo. Tehdy se čekalo. Přemýšlelo, trápilo se. Chodilo po ulicích, koukalo do zdí. Šel jsem v tom rozpoložení domů a uviděl v kaslíku obálku; odpověď, na niž čekám? Nepřál jsem si, aby tam stálo něco, z čeho bych mohl mít radost; protože jaká radost, když není s kým ji sdílet? – V obálce bylo naštěstí něco jiného.

Ale druhý den se s milovanou překlopil k radosti. Viděli jsme se, vysvětlili si, slíbili si a uvěřili si, a v kaslíku doma zase obálka. Jsem si na krátkou chvíli, než se obálka otevřela, moc přál... jenže osud je posměvačná svině a v obálce byl klasický odmíták, že děkuji a co všechno přejí. Držel jsem v ruce ten standardizovaný předtištěný sráč, který se natrápil tolika lidí, a říkal jsem si: Vždyť jsi to takhle ještě včera chtěl! – A smál jsem se, smál jsem se jako blbec.

Musím říct, že nejsem mistr improvizace. A pohotový v hádkách taky ne. Některé věci dělám na zkoušku; s nadějí, že je nedělám naposled a druhý výkon že bude určitě lepší... za redaktorem Světlíkem jsem zašel do redakce **Literárního Měsíčníku**. Byla, už nevím, někde na Národní, seděl tam se dvěma podobnými. Položil jsem na stůl strojopisný dvoulíst; na jednom listu ejakulát otištěný v **LM**, na druhém má něžná báseň, kterou urazili předtištěným odmítákem.

Byl jsem odhodlaný, soustředěný, možné scénáře setkání jsem si dopředu nacvičoval: „To přeci nemůže být těžké, soudruhu redaktore. Je-li hodnocení redakce tak jednoznačné, mezi texty musí být veliký rozdíl a vy o něm jistě dokážete říct tři věty.“

Světlík mumlal, že jeho čas je drahý, já s rozjasněnou tváří říkal: „Jen tři věty!“ On, že by byl ochoten leda tak na nějakém semináři, já radostně připomínal: „Jen tři věty!“ – Tváře jeho soudruhů se sklá-

něly pod stůl; jak dnes tohle prostředí znám, dílem si gratulovali, že to nepotkalo je, dílem soudruhu Světlíkovi zážitek přáli.

Řekl jsem (to jsem měl taky připravené), že jeho neochota se nesuslučuje s přijatými standardy socialistického redaktora. Pracující lid má právo žádat víc, a já si na něj budu stěžovat. Podporu uličního výboru každopádně mám... udržel jsem vážnou tvář, dokonce jsem na dotvrzení uličního výboru ostře kývl hlavou. – Dnes to vypadá jako přiblblá legrace, ale ono se pokaždé nevědělo, kdo ve kterém uličním výboru sedí! Kdo koho zná a co mu kdo dluží.

V čele stranických vojů za redakční slušnost!

Lidé jako já, kteří s reálnými Tušly a Světlíky bojují a prohrávají, ať ve svých prohrách hledají hlavně poučení. Čím dřív pochopí, jak se věci mají, tím dřív... tím dřív co? Začnou mumlat, že jejich čas je drahý? Vrtět zápěstím?

Upřímně: nevím, proč jsem si myslel, že to kdy bylo jiné. Měl jsem dojem, že všechno špatné vždy přijde s vojsky? Březen, srpen... zkrátka že se musí vydržet do osvobození. – Ale člověk by se měl osvobodit sám, není to poslední fáze dospívání? Nemyslím tím podřezávat svázané esenbáky...

Lítosti nebo pocitu, že s námi někdo zametl, už bylo dost.

Nastal čas zapojit tu kinetickou energii. Vyzvednout mamlasy do výše a výkonným megafonem svolávat publikum, aby se na svoloč přišlo podívat. Číst jim a hned sarkasticky komentovat jejich dosa-
vadní „výstupy“. Občas je pro zahřátí prolít teplými hovny, aby jim tato zasychala v oděvech a měnila je v tvrdou krustu.

Rozšiřovat záběr i na děje pozemské: vodit na úřady i do redakcí nosorožce, tchoře, ilumináty. Godzillu, Indomina Rexe. Nebo třeba Sedm statečných...

Jak říkám: jsme po evoluci.

Kdekdo vysvětluje, jak dobře se teď máme, a já přeju lidem, kteří se dobře mají. Jsem sice proletář, nezatrpkl jsem však z chudoby hmotné. – Můj synovec, při převratě fungoval jako jeden z viditelných studentských aktivistů, chytrý a dnes bohatý kluk, mi kdysi v zápalu diskuse řekl: „Od vaší generace nečekám už nic.“

To je slovo do pranice! Chlapci z jejich generace jsou dnes padesátiletí, řídí zemi, funkce mamlasů drží pevně v rukou a my si rovněž myslíme, že nám toho předvedli tak akorát.

No nic.

Půjdu z Javorníku podél Mnichovky nahoru, přes kořeny stromů a bublající meandry, občas ve stráni projede vlak. Dojdu do restaurace Franz, nechám ugrilovat pořádný kus prasátka, brambůrky opečené nebo americké. Hříbkovou omáčku, okurkový salát.

Ano, jsem proletář prožraný.

Čtyři

Pamětnický zápis 21.8.2018: srpnový den před padesáti lety byla středa, měli jsme odjet na chmel a já se ještě vracel pro klobouk, třírohý mušketýrský. Od **Starců na chmelu** jsem věděl, že takové klobouky se na chmelu nosí... už ho nemám, ale vzpomínku na něj jsem tlustému románu půjčil. Profesorka v něm vyšla za manželem z bytu, cosi volala, vtom se průvanem zabouchly dveře a ona měla na sobě právě jen ten klobouk.

Manžel pak přišel pozdě do práce.

I na schodech umí být profesorky šmačné, ale popisu jsem moc nedal; konkrétní detaily ať si čtenář sám podle sebe.

Ten srpnový den otočil životy mnoha lidí.

Některým nastartoval kariéru, málo úctyhodnou, o těch psát nebudu. Někomu kariéru sebral; konkrétně mám na mysli těm, kteří příchli k lidské slovutnosti a pak zjišťovali, jak těžké je existovat bez ní. Původně psali do novin, plnili divadla, vystupovali v televizi; připadalo jim, že tak je ve hvězdách dáno, pevně stanoveno, že nemůže být jinak... protože kdo, když ne oni?

A najednou bylo všechno pryč. Nebrali svůj společenský sesuv jako osobní křivdu, nýbrž jako zmar národa, země, veškerenstva. Režim procházel smrtící devastací, když do něj oni nesměli nic. – Ze svého pohledu přinášeli naději, a když se mu teď, nevděčnému, stali málo zajímaví, řítíl se jim do d'áblovy řiti.

Zdobila je neústupnost, vytrvalost i odolnost. Mnohým přiznáme řádnou porci osobní statečnosti. Pravda, vypadali někdy, že nežádají demokracii pro všechny, nýbrž hlavně pro sebe; oni byli, co na horizontu společnosti chybělo a co se mělo, aby národu nevznikly nenahraditelné škody, v nejkratší možné lhůtě vrátit. Dost žvanili, přesvědčení, že na každé jejich slovo se stále čeká. Byli a někteří jsou hodně samolibí... co naděláte.

Otázku, zda jde o něco vyššího, čeho se má dosáhnout („vyšší princip mravní“), nebo zda jde hlavně o revanš, vůbec nechápou. Nevidí rozdíl. – Oni sami jsou přeci „něco vyššího“; bez nich bylo, je i bude všechno hrozné.

Po převratě v devětaosmdesátém žádali: „Neprodleně zvolit Alexandra Dubčeka presidentem republiky.“ V téhle představě demokracie jsou volby jen správný akt, jímž se konečně nastolí jejich pořádek. – Mně by se bylo, v symbolické rovině, taky líbilo, kdyby Husák musel Dubčekovi vrátit sesli; dějinná spravedlnost, chápete. To bychom si však z nostalgie naaranžovali, lepší výraz mě nenapadá, presidenta s nulovým kreditem, o němž bychom měli jedinou jistotu: jestli ještě někdy půjde o něco, rozpláče se.

V **Českém snáři** je místo, kde Vaculík uvažuje, jak by se dozvěděl o náhlé změně poměrů k lepšímu: přišli by pro něj „hoši, co spolu mluví“ a společně by vyrazili převzít události. Právem obnovené držby. – Že je tu patnáct milionů dalších lidí, kteří mají výborné důvody nevracet se k něčemu, co selhalo, a pěstují vlastní sny, představy a nápady... hoši, co spolu mluvili, takhle nepřemýšleli. Byli připraveni jednou provždy.

Je těžké poznat, kdy náš čas minul, a přijmout odpovídající rozhodnutí. Nezkoušeli nic poznat; brali sami sebe jako záruku, později jako poslední výspu... noví lidé, podstatně horší, je začínali vymetat koštětem, ale emeritní slovní nedovedli ani nad nimi vyhrát, ani hrdě prásknout dveřmi.

Začínali, a říkám to fakt nerad, budit posměch a nedůvěru.

Na abiturientských srazech poměry před převratem většinou obcházíme. Nebojíme se, myslím, špatného svědomí, spíš nikdo nechce vyvolat hádku. Když už se teda po letech vidíme.

Ostatně, i ve zlých časech se dá zůstat slušný, aniž by se člověk musel shromažďovat pod opozičním praporem. Taky si leckdo nastavuje hranice slušnosti tak, aby se do nich ještě vešel: být u brabenců, nebýt u brabenců, mít nějakou funkci v SČSP? Rozhodnutím o vyšších principech mravních, která by pro rodinu mohla mít důsledky existenční, se vyhýbat jako čert kříži.

Já na srazu **Vyšší princip** zmínil, mám teď na mysli film. Všichni jsou v té sborovně mladší než dnes my! Sedí tam a strach se v nich snoubí s hlubokým ponižením. – Protektorát je dávno pryč, i normalizace, a stud v nás snad natrvalo pominul?

Nějak se vám to úplně nepovedlo, vážené další generace.

Odstrčit od sebe patolízalský papír, jako pan Hilmar ve **Vyšším principu**, je báječný návod. Škoda, že na něj Dubček nevzpomněl, když měl podepsat moskevské protokoly... a co jste dělali vy, pod knutou minulého režimu? Drželi hubu? Přisluhovali? Kradli?

V tlustém románu mám vzpomínku, z níž mě pořád mrazí: Divadlo na Tagance, sedmdesátá léta. Při puškinském večeru najednou ticho, dlouhé ticho, a pak z jeviště do hlediště animální řev: „Proč sakra mlčíte?!“

A další dlouhé minuty ticha v sále.

Vyprávěl jsem spolužákům taky o **Skupině Edelweiss**; po všech východoněmeckých filmech, v nichž se Německo za války jevílo jako jeden protinacistický odboj, je člověk málo důvěřivý a sami Němci o Edelweiss nikdy nemluvili. Ale skupiny mladých existovaly; holky i kluci dohromady, na rozdíl od Hitlerjugend, genderově úzkostlivě separovaných, protože myšlenky na šahando či pich by odváděly od lásky k Vůdci. – Edelweissové příslušníkům Hitlerjugend tolikrát naplácali hubu, až Himmlera vytočili definitivně a pro pár mladých kluků věc skončila na šibenici...

Upřímně: bývám i dost vytočený, když musím poslouchat dnešní vysvětlování pětaticetiletých: jak jsme my starší svoje životy žili, jak jsme je měli žít. Sami nikdy nepotřebovali ani unci statečnosti... opravdu z nich mívám vyrážku, bývám při hovorech netrpělivý.

Pokyvují hlavou: ano, je pro mě těžké se s minulostí vyrovnat, chápou to... ve skutečnosti chápou karas. – I jim bude, a to mě s věcí částečně smiřuje, nějaký čerstvě vystudovaný pižďuch jednou vysvětlovat, jak žili, jak měli žít a čím se na nich, čerstvě vystudovaných pižďuších, provinili. Nové poměry mají tendenci překrývat, jak se lidé chovali v poměrech starých.

Překladatel Zábrana si v **Celém životě** libuje samizdatovou Kaufmanovu **Indiferentní krajinu**, která snad je (nečetl jsem to) protirežimní těžce. Zábrana seřadí miliony nelichotivých postřehů, jež k té poezii má, zřetelně dává najevo, že Kaufman je mu, po stránce literární, břídil – ale to jeho, myslím Kaufmanovo odmítání doby, režimu, všeho a všech je pro Zábranu kvalita nad kvalitou...

Už na to seru, protože to mám za pár.

To je nějaká undergroundová antologie kluků mého věku. Jejich životní pocit jsem nesdílel a jejich poezii neměl rád, ovšem název antologie je pěkný. Jde o dobový slogan z časů, kdy ještě byla vojenská služba povinná... vděčně ho do lexiky přejímají i jiné branže.

Mít to za pár znamená budoucnost, na kterou se lze těšit, která se každým novým ránem o den přibližuje. Na vojně to byl odchod do civilu. Pochopitelně jsem se do civilu těšil, i když jsem věděl, že mě tam nic moc nečeká. Stríhat poslední centimetry a hrdě se naparovat: „Už vydržím i s bodákem v řiti.“

Vybavuju si příhodu: měl jsem to do civilu za čtrnáct, pozdě odpoledne štábní přepad, brigádýrky, spousta hvězd na náramenících. Dostali povel od VKR, aby vybrané jedince zkontrolovali? Jestli ano, provedli to velice diskrétně. – Každopádně jsem je ubytoval, a jeden, útvarový plukovník přes kulturu, chtěl na večer něco ke čtení. „Niečo ozaj, vieš.“

Nabídl jsem mu **Klaunovy názory**. Těšil jsem se, až bude číst, jak Hans Schnier přijel do východní zóny zahrát **Okresní sjezd strany volí předsednictvo**, ale plukovník měl o autorovi asi vlastní referenci a držel knížku dvěma prsty jako žízalu. „Poviem ti len jedno: málo dialógov.“

Byl bych se chtěl rozesmát, měl jsem to koneckonců za pár, váhal jsem: stojí mi on za nějaký malér? Doba nás naučila takové otázky pokládat... a já se zničehonic pevně zatvrdil. Přeci ze mě vojna nevychovala sraba! Život už je beztak v pytli! – Sáhl jsem do regálu pro **Timura a jeho partu**, tam je dialógov dost.

Plukovník se díval zle, jistě v tu chvíli litoval, že mě nemůže rovnou vsadit do vězení. „Za koľko ideš do civilu? Tak len aby!“

Odešel bez knihy, a ještě práskl dveřmi.

Už jsem se zmínil, že u nás ve vsi je obecní bazén? Svítí-li slunko, je světlounce zelený; když prší, stříbřitě šedý. Vždycky je krásný.

Jen co dopíšu odstavec, hned se pojedu namočit. Místní mě mají za blázna, když šlapu na kole v dešti, vcházím do bazénu a vychutnávám hladinu plnou rozstříkujících se kapek... básník se rád staví opodál: aby bylo dobře vidět, jaký je onačejší než ostatní.

Historka, jak před mezipásmovým turnajem v Leningradě, byl rok třiasmdesát, absolvovali mladí Holanďani pár lekcí ruštiny, courali pak po městě a u každé sochy Vladimíra Iljiče se vyptávali kolemjdoucích: „Kto éto? Kto éto? Solženicyn?“ A lidé pospíchali pryč a odvraceli tváře.

Ano, takoví jsme chtěli být i my. Byli jsme aspoň někdy?

Viděl jsem na **Respektu** blog, v jehož záhlaví se skvělo, že autor „hledá své místo v elitě národa“. Přál jsem mladému snaživci, aby místo našel, i když jsem už dávno neměl o elitě národa sebemenší iluze. Nebo právě proto? – Až příliš se vnucuje představa pouťového kolotoče, na kterém elita trůní, dokola se točí, a okolující toužebně hlídají, až se nějaké autíčko nebo koníček uvolní.

Chlapec si skutečně vydobyl Ortenovu cenu. „Vydobyl“ je přílehavé sloveso a v daných souvislostech neznamená, že je někdo ona-čejší než ostatní. Spíš přesně stejný.

Povídal jsem se starými vodáky na Sázavě. Oni vyprávěli o zvycích, rituálech a jejich významu, a já jim na oplátku, jak tady na jezu podnapilému páru pod rukama uplavala loď a strandovně za ní klopytali. Jak ožralému vodákovi odmítl do lodi nastoupit jeho pes... museli vědět, že si nevymýšlím, ale neposlouchali mě rádi.

Jsem prostě takový: „někdy inspirativní, někdy nesnesitelný“. Nemám, nebo možná úmyslně potlačuju instinkty, které napovídají, jak na kterou myšlenku nebo chování zareagují lidi kolem.

„Kdo neдрží krok, poslouchá nejspíš jiný buben.“

Když jsem na začátku osmdesátých jezdil se ženou na pionýrské tábory, u ohňů se zpívala **Rosa na kolejích** a vedly quasiintelektuální debaty, jestli se při ní má nebo nemá vstávat. Nevyjadřoval jsem se, většinou jsem nevstával.

Byl s námi kluk, který říkal, že **Rosa** je snobsky módní záležitost; když se v neděli večer čundráci vrací a loučí v Bráníku, zpívá celé nádraží **No to se ví, zase se sejdem**. – Já tuhle písničku neznal, nikdy neslyšel, našel jsem ji na internetu až za dlouho: muzika žádná sláva, slova vtipná, optimistická. Aby je společně zpívalo celé nádraží, to bych si docela dal.

*Všechno špatný jednou skončí, pámbu to tak nenechá
Dobře ví, že tenhle svět se mu zrovna nepoved
Od tý doby bude z hlíny plácát jen samý anděly
Jipijou, jipijou, a taky zruší pondělí*

Ptali se mě, jestli vím, že autor písničky patnáct let donášel Stb...

Pět

Proč byste měli tuhle knihu číst?

Nevím. Na zahradě se zvedá letní mlha, vedle počítače hrnek kafe, jsem pro tu chvíli šťastný. Jistě nejde o štěstí takříkajíc masově žádané, ale počítám, že pár by se nás našlo. Píšeme rádi, bez ohlasu, naše pýcha nespočívá v uklánění se na veřejnosti.

Když nastal čas a básník začal vyklízet můj psací stůl prozaikovi, nehádali se. Básník měl za sebou předehtu, povzdechl si a tak dál; chápal, že „splnil historickou úlohu“, a teď že se chopí vesel někdo jiný. Prozaik zase věděl, že se s poezií nadobro neloučí, jenom ho už zajímají krom „šifry lidské existence“ i nezašifrovaní lidé.

Profesorky literatury třeba. Věřte nevěřte: nepotřeboval jsem je do příběhů, abych si léčil mindrák. – Učitelky, co se na gymplu chovaly povýšeně, bývaly sice protivné, ale zároveň rajcovní... dalo by se říct inspirující. Což jsem si uvědomoval už tehdy.

Ta moje nosí zelené věci, v kombinaci s bílou. Nevím, proč jsem ji tak oblékl; zelená barva mi ani nevadí, ani ji nemiluju. Ano, spousta autorů by to svedla líp, já mám svoje limity: Adriannu Fromsettovou s jejím vytríbeným vkusem napsat neumím.

Upřímně: ne všechny studentky se chtěly profesorce podobat.

Viděla jsem němou grotesku s dortovou bitvou: po ulici šla nóbl dáma, tmavý šaty se širokou sukní, na dortu uklouzla, kecla na něj, rozhlížela se a zachovávala dekorum. Pak vstala, na ulici zbyl akorát flek, takže i jednodušší divák pochopil, kam se dortík přestěhoval... dáma zašla za roh a decentně škubala nožkou. Podobný šaty, tmavě zelený, má i naše třídní.

Naše třídní je krotitelka divoký zvěře, střídá cukr s bičem podle potřeby. Distributorka vzdělání a móresů. Plukovnice inteligence. – Z černý kroniky: elegantní mladá žena jde po vlakovém nástupišti, vtom se přitočí lupič a strhne jí kabelku, ona ho pronásleduje, i do odstaveného vagónu, tam on přestane prchat a začne lovit, facka, druhá facka, zatáhne ji do kupé, povalí, vyhrne, stáhne, pusu jí zacpe; stála jí kabelka za to?

Do podobného thrilleru bysem naši třídní obsadila bez váhání: vrískot, trhání látky, další facka, detaily. Lupič násilník by nahlas funěl, pronášel ošklivý slova a dosahoval svýho, zatímco já, dívka, bysem s rozšířenejma očima předstírala zděšení a skrejvala škodolibej úsměv.

Sedával jsem za stolem, psal a škrtal, díval jsem se na kužel světla od lampy, jako kdybych z něj chtěl utkat trojrozměrnou profesorčinu bytost. A polohlasem se dohadoval sám se sebou: „Vždyť ona přeci není až taková kráva?“

Ale zas někdy jsem, sobě pro potěšení, cizeloval filmovou scénou: jako řadový příslušník útvaru zvláštního určení obklíčuju školní budovu, kde se za okny vystrašeně bělají tváře. Krátký pohled na hodinky: proč jsou učitelé v budově shromáždění tak časně?

Nepodstatný detail: třeba vymyslíli akci na podporu Českých dětí, snad okupační stávku? Jasně, to je výborné a pro zasmání – naši učitelé, a okupační stávku?! Ve svěžím oparu jsou plexisklové kryty zamženy.

Celý výjev je mlčenlivý, jen občas někomu zaskřípe pod nohama štěrk. Řadový příslušník, věrohodně nasupen, se krok po kroku blíží. Boty má důkladné, s vysokým šněrováním... detail na boty.

Samozřejmě bych mohl dodat i akční obrázky a zvuky, a nejsem tak útlocitný, abych tu možnost vůbec nezvažoval. Ale my šachisté rádi říkáme, že hrozba bývá silnější než její uskutečnění. Toho bych se docela přidržel. Jinak budou chtít diváci krve víc a víc a nakonec se ocitneme v dnešku, kde učitelé odmítají umřít, přestože už je dinosauří stvůry trhají a žerou.

Rozvedla se, profesorka, dál spolu žili, vychovávali dceru, vznikalo kolem toho dost povídek, i do **Literárek** se jedna dostala. Neměla být sympatická, profesorka, rajcovní ano, měla i kouzlo osobnosti... no zkrátka úča. Před převratem i po převratu, školství čím dál hnusnější, jako všechno, žáci čím dál hnusnější, jako všichni, kde měla empatii pořád brát? Mívala sny o jiné roli, jiném životě... který by mohl začít tak, že přijde v nejkratší sukni, kterou kdy sborovna viděla, smete se stolu kurikulární materiály a řekne nenáviděné zastupkyni ředitele, aby si laskavě a ihned. – To jsem jí nakonec splnil.

Přemítal jsem, jestli i moji kolegové měli podobné trampoty. Co bych si o jejich postavách myslel, kdybych je napsal já: Exupéryho Květinu bych napsat nechtěl, ani Irvingovu Helenu. Charlotta Hazeová je dost hrozná, má ale nesporný životní elán. Jestli sem smím dát *bondgirls*, Pam Bouvierová má nejen elán... a Camille Montes je tajemná, sluší jí tlko. Padouchovi rázně ustřelí bimbace.

Líbí se mi Lee Harperové Čipera; vím, je to ještě dítě. Vyroste z ní správná holka. Becky Thatcherovou nemusím. Anna Stantonová je na mě unylá. Mám rád Procházkovu Arnoštku: jak se pěkně poblije v nóbl podniku. Lence Stříbrné jsem nepropadl, zvlášť pokud ji hraje Marie Drahokoupilová. Bulgakovova Markétka je od rány, na můj vkus by mohla být i víc. Klokance je prostě mamina, tak ji vnímáme a čteme. U Karolíny Světlé, pokud ji беру jako postavu, mírně zaráží její praktičnost, když výměnou za spálení Nerudových dopisů požaduje a dosáhne osvobození od domácích povinností. Aby se lépe mohla věnovat duchovním vznětům; aby se stala ne listem, nýbrž květem na spanilém stromě národa. – Národe, těš se!

Rád naslouchám ženě JUDr. Arnošta Benedikta. Její jméno na pěti stránkách, které jí Karel Michal věnoval, nepadne. A jsem celý pryč z Klávky Perevoščikovové – výstřih má, i když jsem ho jen četl, pěkný. Chce žít, ráda si život užívá, v třírohém klobouku by na schodiště vyšla. Dovede nebýt svatá. Ale důležité věci pochopila a dělá víceméně správně.

Kéž bych o sobě tohle směl říct i já...

Potkávám dnes, častěji než dřív, na ulici ženy s cigaretou. Volně jdou, s chutí pokuřují, vypadají skvěle. Nikdy mi jejich kouření na veřejnosti nepřipadalo tolik neslušné, jak etiketa tvrdila; když smí muži, proč by ženy nesměly? – Dřív se kouřilo všude a žena si mohla pro tu chvíli chuze cigaretu odpustit. Zatímco dnes je pro ni ulice bezmála jediná příležitost.

Když jsi jednou žena... řeknete, že lidé vždycky hráli nějaké role a že to tak bylo správně. Ne, nebylo. Pohnuli jste se dopředu nebo zpátky, když už vám ženy pokuřující na ulici nepřipadají neslušné?

Ostatně, kuřáci to každou chvíli schytají bez rozdílu pohlaví.

Já za svou osobu tvrdím, že cigareta má schopnost vyhladit vrás-
ky na duši. Když jsem jako školák přišel domů s něčím, co mělo říz,

a maminka spustila, toužebně jsem čekal, až si zapálí. Zapálila si, vyfoukla kouř, po chvíli skutečně přestala špačkovat...

Mám dost rád pohádky Olinky Černé, ale ne z důvodů, které přijdou jako první na mysl. Nejsou čarodějové, ježibaby, králové, jejich zlovolní rádcové, princezny a proradné komorné; děti se chovají jako děti, mámy jako mámy, tátové jako tátové a domov je něco hodně důležitého. Pohádkové je přeci přesně tohle! – A taky nějaká šikovná drobnost: když se postava chová vyloženě jako kráva, můžeme jí do tajné skrýše v kamnech šoupnout smradlavou krabičku.

Pohádka by neměla zlo nechat nepotrestané.

Jsou spisovatelky s jinými příběhy. Paní, co napsala **Pravou ženu**, bych se rád zeptal, zda ona sama jest pravou ženou, a co se s pravou ženou děje, když do ní, pardon, „muž vniká“? – Mohl bych jí, kdyby nás někdo představil, nalhat, že jsem autorem kovbojské písničky **Tvrďší než tvůj manžel**... a třeba jí i kousek zazpívat.

Když myslím na umělecká zpodobení žen, myslím na Maupasantovu **Kuličku**. Myslím na Flaubertovu **Paní Bovaryovou**. Myslím na Puškinovu Taťánu: napsali je chlapi. Myslím na **Thelmu a Louise**, natočil je chlap, napsala ženská.

Myslím na ženy, které chlapi mlátí a ony chtějí kvůli dětem vydržet všecko. Jaký div, že z nich ti debilové něco důležitého vymlátí, že se jim duše opouzdří... myslím na muže, jak se proti bývalce marně domáhají styku s dětmi, určeného soudem.

K tomu všemu se cigareta hodí, i když nejspíš nepomůže.

Myslím na Kateřinu Blumovou s její ztracenou ctí. Dá se tomu, co udělala, říkat vražda? Někde jsem četl výraz „salva spravedlnosti“. Myslím na manželky starších úspěšných mužů, číhající na vhodný okamžik. Myslím na milenky starších úspěšných mužů, jež manželkám vhodný okamžik nabídnou. Myslím na oběti znásilnění: žen, které si „přidrželi“, mužů, které neprávem obvinili...

Nějak se mi do myšlení o ženách muži pořád pletou. Má to tak být, nebo nemá?

Šest

Vážení přátelé, nejprve bych chtěl poděkovat za práci a tvrdost, se kterou Šrámkovu Polobotku, jakož i literární soutěž ji doprovázející pořádáte. Chce to zřejmě nemalý čas a nemalý peníz, které byste mohli užít jinak. Co jiného se dá říct než: díky.

Zúčastnil jsem se Vaší soutěže podruhé. Pokaždé od Vás dostanu pěkný účastnický list. Texty vracíte, to je až starosvětsky seriózní a ne všude samozřejmé, dokonce autorům zprostředkujete kontakt s hodnocením jejich prací. Zcela mimořádné. Tentokrát nebylo třeba o průvodky zvlášť žádat, poslali jste je rovnou, to bylo milé; nevím jen, zda tak nakládáte se všemi příspěvky, nebo jen s těmi, jejichž autoři už jednou projevili zájem. Ani loni, ani letos jsem ve Vaší Polobotce neuspěl, takže klidně můžete vše, co se vám na následujících řádcích nebude líbit, považovat za výron zneuznaného grafomana.

Loni ani letos recenzenti svá hodnocení nepodepsali, což není nic proti ničemu; teď mi napadá, že zřejmě podepsali, jenže sumárně, takže se na každém jednotlivém útržku jejich podpis neobjevuje. K loňským hodnocením připsal expedient jména, typ psacího stroje i textového editoru zůstaly, takže se lze dopátrat, co si myslí Doc. Jan Dvořák, PhDr., a co PhDr. Nella Mlsová... možná bych neměl uvádět plná jména.

Proč je přesto uvádím? No proč – aby se konečně začalo mluvit konkrétněji. Že se povídka recenzentům nelíbila, bon. Každému se líbit nemusí. A žil bych svůj dosavadní život zbytečně, kdybych nevěděl, že slova jsou koneckonců jen slova – sám bych dokázal na cokoli napsat průvodku daleko potupnější nebo naopak velice oslavnou... ani jedna by nebyla úplně hloupá.

Co mi tedy vadí, když se slovy mám právě tuhle zkušenost? Jestliže jich docentovi stačí šedesát, přál bych si, aby ta slova byla konkrétní, co možná nejpřesnější. Děj povídky neprobíhá v údobí normalizace; pan docent buď špatně čte, nebo neví, co byla normalizace. V povídce je citován dopis zmiňující normalizační praktiky, ale když se někomu vyvalí ze skřínky „charty a opisy a dopisy a několik slov a několik vět“, je zřejmé, že o období, kterému běžně říkáme normalizace, nejspíš nepůjde.

Když docent napíše a miní jako výtku, že vojenské prostředí je vyvedeno v duchu známých modelů, proč nenapíše jakých a co je na tom špatně? – Znamé modely jsou plus minus tři: branec jde na vojnu s obavou a obava se potvrdí; branec jde na vojnu s důvěrou a prožije těžkou deziluzi; branec jde na vojnu s obavou, a přestože se obava potvrdí, nahlédne časem, že ty dva roky neztratil.

Co jiného se dá o vojně říct? Jistě by šlo zpracovat námět, jak jde branec na vojnu s důvěrou a prožívá v kolektivu soudruhů jen radost, ale něco takového by si snad nepřál číst ani pan docent...

Docenta možná nasral už název povídky; jmenovala se **Já, Kateřina H.** Něco jako hanobení dějin, literárního odkazu, zkratka pamflet! – Tihle akademičtí občané, strážci povinné úcty! Když napíšeš „vrzající mechanismus, plný vymyšlených křečovitostí“; řekni nám, docente, co konkrétně máš na mysli?

Špatně se ti čte, když nutit bezbrannou holku se svléct není jen odpudivý rys fašistických katanů? (Má to i Fadějev v **Mladé gardě**.) Nebo se ti špatně čte, že jde o chartistku dcéru? Máš s nimi onačejší zkušenosti, nebo bys chtěl mít, nebo se portrét nehodí do společenského povědomí, které je třeba udržovat, abychom se nezpronevěřili? – Nevím sice čemu, ale určitě by se našlo.

Její táta chartista je (taky nevím, jak by ses s tím srovnal) celkem normální chlapík. Bez nadpozemské aury života v pravdě, taky bez dočasně postponovaných ambicí, které ostatním svobodně rozkvetou na sklonku devětaosmdesátého.

Chartističtí synové a dcéry, které jsem poznal já, bývali urputní, zasmušilí lidé s kastovníckými sklony. Možná jsem se nestýkal s těmi správnými; ti dnes rádi vzpomínají, jací byli veselí. Ano, třeba je to moje chyba. A nemám nic proti společenskému vzdoru, jak bych mohl. Ničila mě jejich spasitelská sebestřednost.

O mé Kateřině její táta říká: „Oblékl jsem ji do svého osudu, ale se takový už moc nenosí.“ – Ona prostě žije, má ráda tenis a dobře hraje, škádlí kluky, i se jí líbí její nejlepší kamarádka... chce se pěkně oblékat, občas učesat a koukat přitom do zrcadla. Nebude si jen leštit aureolu pronásledovaných...

... a nad vším ostatním disidentsky ohrnovat nos.

Vážený pane docente, zdálo by se, že vše podstatné bylo řečeno už tím, že jste mi odpověděl. Píšete a nemyslíte to, jak říkáte, ironicky, že se Vám můj dopis líbil – já Vám povím, proč se Vám líbil: je dobře napsaný a snaží se konkrétní problém uchopit co nejkonkrétněji.

Mně se Váš dopis moc nelíbil.

Píšete, že mám i nemám pravdu, a z dopisu není poznat, v čem pravdu mám, když je výhradně o tom, v čem podle vás pravdu nemám. Rád bych se ve vašem názoru trochu vyznal, jenže ono to nejde. Odpovídáte mi odkazem na soutěžní mechanismus, kde se „stanovuje míra úspěšnosti v celkových relacích této akce“...

To je, milý pane docente, blábol tak nesmírný, tak kosmický, že si pod ním nedovedu představit vůbec nic krom toho, čeho je třeba se nejvíc bát: že máte přednastavena jakási kritéria, individuální, neveřejná, kontaminovaná estetickým voluntarismem. Podle jejich dodržování či nedodržování pak „hierarchizujete“.

Podotýkám, že je Vaše věc, jak Polobotka šlape – ale texty se soutěžně potýkají s něčím, s čím se nesoutěžně nepotýkaly. Text se může prohrěšit jen sám na sobě, nikoli na Vašich kritériích...

Tady už docent, a nejspíš ho i trochu chápeme, ztratil k dalšímu dialogu vůli. „Kosmický blábol“ ho musel urazit; ale když už se pustil do řeči, brumla, vážně si myslel, že mě jen vykáže do patřičných mezí? – Brumla, připomínám, je jméno z druhého dabingu **Sněhurky**, kde Prófu přejmenovali na Doktora, ze Stydlína udělali Stydlíka a z Rejpala Brumlu. (Rozkošní jsou trpaslíci slovenští: *Vedko, Dudroš, Šťastko, Spachtoš, Hapči, Plaško a Kýblik*.)

Ostatně, řekl jsem to dobře, ne? „Kritéria kontaminovaná estetickým voluntarismem...“ – Cha! Svými přípisy jsem prý způsobil, že v dalších ročnících soutěže přestali k vráceným rukopisům průvodky špendlit; cítil jsem s autory, kteří kosmické bláboly rádi četli a těšili se na ně, ale udělal bych to znovu.

Rodil se ve mně odbojný duch. Takové neuctivé dopisy jsem začal psát a rozesílat až po vojně; absolvováním „povinnosti nejčestnější“ dostával každý mladý muž do vínku porci sebevědomí navíc. Povolali, nechtěl, přijel, sloužil, své si užil, vydržel a vrátil se. Je tedy. Vy už si s ním nebudete vytírat zadek, trpaslíci a trpaslice!

V roce 89 mi bylo šestatřicet, a co jsem očekával, nevím... jen jsem se okouzleně rozhlížel a bral všechno citově. – Četl jsem reportáž z převratových dnů, jak se lid, jeho naděje, jeho klíče a jeho svoboda valí ulicemi Prahy, ve dveřích vinárny na nábreží stojí pingl s utěrkou přes ruku a po tvářích se mu koulejí slzy...

Bodejť by se akademici nezlobili, když se někdo dojíká takhle.

Pod bojovou zástavou jsem v literárních debatách začínal být málo snesitelný... možná bych pořád byl, ale mám to už za pár. Když se vzpomínkou na redaktora Světlíka navštívíte redaktora Šachtu, aniž byste si vyhledali, že světlík a šachta je téměř jedno a totéž... komu žalovat?

Vždy rozpouští zkušenost smyslů i slova, prosakuje do veršů odspodu či zezadu (sic!), jednou prostřednictvím verbální asociace, jindy posunutím ustáleného rčení, intimním střípkem, okázalým přeskokem z jednoho předmětu na druhý, povážlivou, riskantní zástupkou... někdy se básníkovi povede břeškný lidský mikroportrét, momentka nás všech vězících po krk v době: konferenční stolec naší duše s kabaretní krajkou, zahlcený pantátou osudu... přesně reflektuje nespojitost a roztržštěnost doby, možná i odvěkou bludnost a pobloudilost lidského tříštivě žitého času.

Výborně, starý brachu! Budiž ti sladkou odměnou, že se ti v devítitřádkovém odstavci podařilo neříct vůbec nic.

Milé dámy, vážení pánové, musím připustiti, že cenu přebírám bez sebemenších rozpaků – ač necením ji přesmíru. Jsouc ztělesněním názoru efemerního uskupení, názoru ne nutně estetického, má cena váhu právě jen efemerní. Okamžité rozložení důrazů, jemné předivo siločar v magnetickém poli galaxie úspěchu ukázalo se zčistajasna blahosklonným ke mně právě tak, jako mne až dosud obcházelo obloukem. Mělo pravdu tehdy, nebo ji má nyní?

Co vlastně zove se úspěchem v naší branži? Vytvořit něco tak srdci milého a oku lahodícího, co člověčenstvo k dalšímu svému životu nezbytně potřebovati bude či alespoň velikou silou chtíti, za každou myslitelnou, ba zhusta nesmyslnou cenu. Společenství bajkařů a kejkliřů může však být jen tak bohaté, jak bohatý je

svět, jenž je má uživiti; jest tedy kolkolem výhodných míst prodejních pomálu. Uvažme zároveň, že svět, stává se čím dál jednodušším, žádá si jednodušší způsoby rozptýlení.

Neúspěch obchodní není však nutně tragedií. Krom cinkotu mince nabízí se i proslulost profesní, jež může srdce delikventovo naplniti hřejivou pýchou co odměnou; hlasitá chvála na prestižním fóru koná divy sebeuspokojení i závisti. Náhradou za plný měsíc stává se čerstvý proslulec rovnoprávným údem šarlatánského sbratření...

Zřetelným, leč nikoli nesporným projevem proslulosti profesní mohlo by býti zdejší udílení ceny, pakliže smysl udílení netkví v jejím neudělení komusi jinému, jak bylo lze v kuloárech rovněž zaslechnouti. – Jest vůbec znakem ztřeštěnosti doby, že zkouší všelijakým udílením srovnávati nesrovnatelné a vyzdvihovati, co vyzdvižení nikterak nepotřebuje, zápasíc o svou velikost toliko samo se sebou.

Hovořme o době ještě chvíli: nerozvážně přeje makavé podobě úspěchu a klaní se jí s podlézavostí až otrockou. Nastoupený směr stěží v brzké době opustí; není v zájmu ředitelů úspěchu snižovati vážnost jejich úřadu pochybou či otázkami. Mnozí již zjistili, že výhodnější než ceny dostávají bývá udělovati je – jest to zaměstnání jistější, lépe honorované a stálé...

Tak tenhle text mám rád. Závěrečné přidupnutí, jako když **Muži v černém** rozšlapávají šváby... moc se o tom nemluví, ale třeba Karel Čapek nedostal Nobelovu cenu ani naposledné proto, že hyperkorektní akademii připadala **Válka s mloky** až příliš nesmířitelná k Hitlerovi a jeho árijcům, se kterými se Evropa do poslední chvíle snažila vyjít. – Když Čapka žádali, aby sám jmenoval „nekontroverzní“ práci, kterou by mohli podpořit návrh na Nobela, poslal je, slušně ovšem, do hovnoďoury. Fyzicky křehký, ale byl to frajer!

Frajer. Když přišla nemoc, nebránil se jí příliš; smrt byla pro něj vysvobozením. Vysvobozením ze septiku druhé republiky. Ale která z našich republik se ve skutečnosti může pyšnit tím, že není žumpa? Ta dnešní?

Ne, nikoli a prdlajs.

Už jsem anoncoval, že občas bývám vulgární. Párkrát kvůli tomu nastalo pozdvižení: učitelé, inspektoři, čtenáři, v televizi. Když jsem

ve formě, říkám, že vulgarita není záležitost slovní zásoby, nýbrž myšlení a povahy. – „Hovnoďouru“ jsem se naučil od **Cti a slávy**. Rytíře Ryndu jím počastuje urozená a ctná paní Kateřina... hovnoďoura je, aby bylo jasno, maskulinum. Podle vzoru předseda.

Miluju češtinu. Tu svou, ne tu vaši. Chápu, jestli se vám já nebo moje čeština nelíbíme; není to vaše chyba. Klidně už svazek jen napřeskáčku prolistujte nebo rovnou odložte.

Ještě o **Kateřině H.** – Povídku jsem do tlust'ocha původně pojal, pak jsem si přestal být jist. Dívenku, která si Kateřinu zahrála, jsem ale románu ponechal: ať si v klidu odvypráví svých dvacet stránek. Nenechám ji vyhánět kosmickými podučiteli... ani jim nedovolím, aby po ní plivali. Och, vy ludry bezedné!

Některé mladší literárnice nad mými jadrnými nadávkami navrhovaly, abych šel do luk, nad splav, kde krása přírody osvobozuje mysl od literární žluče. Chtěly, abych se uměl zasmát, nadchnout, pochválit. Rozněžnit jejich i svou duši. Abych je měl rád takové, jaké jsou, a sám abych byl takový, jakého ony chtějí...

Brzy se za branami slovesnosti zformuje kohorta amazonek, vyrazí a skrze svůj vliv, možná i vaginální, bude žádat zákaz čehokoli, čím se ona sama, a ráda, cítí dotčena. – Och, děvčata, kvítka moje luční! Já to mám za pár; nemohla byste ještě na chvilku dát pokoj?

Možná čtenáře otravují všechny ty odstavce, které končí otázkou; otázka je ale výborná technika. Zvyšuje naléhavost řečeného. – Ano, chci říkat i naléhavé věci.

Když jdete Jeruzalémskou ulicí dolů k Jindřišské věži a ve správný okamžik otočíte hlavu doprava, z průčelí domu vás osloví nápis: „Nemáme všichni jednoho otce? Nestvořil nás jeden Bůh?“

Má odpověď je zdrženlivá, naléhavost otázky však nepopírám.

Sedm

Sedím na terase s dámou romantického vzezření, upíjím. Srdce mi hoří, hřeje, naléhavě buší atd atd, od klíční kosti jí sbíhá do žlábků krůpěj. Seberu odvalu a položím jí prsty na hřbet dlaně, praskne statický výboj... její upřený pohled a mírně pootevřené rty. Jsme jasní, oba jsme jasní. Dnes už je v mých představách mladší než já.

Ne vždycky v tobě, Literaturo, vidím krásku na terase. Někdy mi připomínáš úřad. Budova s přilehlou restaurací, mohla by se restaurace jmenovat Gribojedov. Úřadu se říká Masolit, mnoho chodeb a přepážek, před kterými stojí předlouhé fronty na literátské požitky... **Mistr a Markétka**, ano. Bulgakov.

Jako redaktor bych před vydáním doporučil radikální vylepšení Markétčina úklidu v Domlitu, dependanci literárního úřadu; M jen tluč kladivem, stříhá povlečení, snaží se vytopit Domlit jako myši díru. Což je, promiň Markétko, na vážené literárníky slabé. – Odkryl bych septik, nasypal do něj tak pět kilo kvasnic, přilil půl cisterny vody a z bezpečného povzdálí pozoroval biologický proces, jenž by Domlitem vzlínal nahoru, až k výšinám písemnictví.

Nevěřím v sílu Mistrova vykupitelství, jak je nám podsouvaná v paralelním příběhu Jošuově. Ale když Saltykov a Šcedrin sedají ke stolu na terase a tuším Šcedrin říká: „Dejte nám, chm, nějaký předkrm“ – to si představit dovedu. Naškrobený ubrus, minerálka, která syčí ještě v hrdle, kaviár, čerstvě oprané listy salátu.

„Dábel je v detailu“ se říká. Vizitka na jedné dveřích: „Jednodenní tvůrčí cesty. M.V. Padělaná“. Nebo když s herečkou ve žlutých šatech tančí romanopisec Broukopicenka. – *Zdravstvuj, kolega.*

Proč má smysl tuhle knihu číst?

Ojediněle může někomu dát pocit, že není osamělý. Nebo zas někdo jiný zjistí, že můj výklad je moc za hranou, postupně najde pro svůj nesouhlas jadrnost i přiléhavý výraz a naše meče se zkrátí, zazvoní, odlétnou od nich jiskry.

Dáma v letních šatech, které se kořím, naslouchá mi pozorně: pochválím šaty, obdivuju pleť... nezeptám se, jestli chodí s dermatologem. – Nežádám po ní, aby mi na terase zatančila kankán. I když to,

co lze zahlédnout, když si dá nohu přes nohu, je elektrizující. Bude ji slušet, až ji obléknu do svých myšlenek? Budou ji pomlouvat, když to udělám?

Číst tuhle knížku smysl třeba nemá, ale působilo radost ji psát. Je napůl našťavaná, napůl jedovatá. Pokud bychom na okamžik připustili, že má i třetí půlku, v té by se našlo věci!

U nás v Čerčanech stojí dům se zahradou, moderní, prostorný. Nad jeho bazénem se sbíhají sliny, i nad vším ostatním; dokonce jsem na nějakém lifestylovém serveru viděl, jak ho dávají za příklad moderního bydlení. – V domě nikdo nebydlí.

Možná ten klasický důvod: muž zapřažený, vydělává, staví, doma skoro není, nakonec má sice postaveno, ale jeho manželství už je v troskách. Nebo si našel jinou, ale tu si do domu před rozvodem přivést nemůže. Nebo došly zdroje, je třeba splácet úvěr, domu se budou muset zbavit... nebo ho developoři od začátku stavěli na kšeft? Podstatné je, že dům mlčí, nesvítí, ničemu neslouží, nikoho večer nevítá. Jen skořápka původních dobrých úmyslů.

No jo. Ale my proletáři tragédie bohatých zas tolik neprožíváme.

Ani nad slovesností se mi srdce nesvírá: obálky knih jsou pěkně lesklé, reklamní slogany rázné a vtíravé, autoři hledají místo v elitě národa – a že dnes v českém písemnictví nikdo nežije, protože tam všechno strašně smrdí? To může být čistě můj soukromý dojem.

Pamatujete v **Rambovi II**, jak Stallona uvážou z každé strany za ruku a spustí do kanálie? – Přivést doktorku redaktorku, nejlíp na vysokých kramflekách, úzká sukně a zářivě bílá blůzka, doktorka trochu ječí a trochu kvoká, pořád nevěří, že ji namočíme, barvička sraček je, pardon, něco mezi průjmem ze špenátu a zkysanou gulášovou polévkou. Nasadíme jí klobouček, slušivý, bohužel pak nepůjde vyčistit... hamtá kolem sebe, poulí oči a vydává zvuky. Měla sis rozmyslet, kunhúto, mluvit povýšeně, obracet oči v sloup a říkat: „Nezlobte se, ale na tohle já vážně nemám čas.“

Já si na tebe čas udělám. Sednu s krásně vychlazenou plechovkou grapefruitového do stínu, budu srkat, trpělivě pozorovat, ignorovat. Za každé krknutí se způsobně omluvím, ale vždyť ty je ve svém čvachtání ani neuslyšíš! Slábnoucí sténání zní jako labutí píseň a po prvním pivku určitě přijde druhé.

Písemnictví je vznešené dobrodružství ducha. Víš?

Upřímně: když se žena ve vyprávění krapet uprasí, dodává to vizuální rajc. Dejme tomu Bryce Dallas Howardová: důkladně se zpotí kolem výstřihu, sukni si zamaže a natrhne... a to ještě z **Jurského světa** zmizelo, jak Bryce s Prattem hledají ztracené synovce, zastaví se u hromady dinosaurího trusu a on se pomatlovává, aby Indominus Rexe, pokud by se s ním potkali, pachově zmátl. Bryce se hrozně ošklíbá, ale dá nohu na pařez a soustředěně, i když odtažitě nanáší. I pak do výstřihu. Na tuhle scénu produkce vzala editorské nůžky, proč? Asi aby diváci nebyli diluviálními sekrety pohoršeni.

Scénu sice vystříhli, ale neuvědomili si, že v dalších, už natočených, Bryce napatlaná je... tyhle zpětné úpravy, při kterých se pokaždé, ale pokaždé na něco zapomenel! Jak důvěrně já je znám!

Má vás, myslím Bryce, jako ženská zajímat, a zároveň ji nemáte mít rádi. Aspoň ze začátku ne. Je sebejistá, chytrá, naprogramovaná. Hezká. Arogance jí sluší, ale i odhodlanost. V rozhorlení vyhrne rukávy, dá ruce v bok. Pánev malinko dopředu, pohled zpod obočí; možná se dalo i zvednout tvář a na okamžik zavřít oči.

Pratt Bryce sleduje a neví, co si myslet, myslí mu pošukává le-dacos. Taky vás rajcuje, když si žena založí ruce v bok? Ti dva byli kdysi na rande, které se nepovedlo; on přišel v kraťasech, jí dieta zakazovala tequila, ani jeden už nechtěl na druhé rande jít. Jenže zaměstnanci Světa spolu musí občas mluvit: buď někdo potřebuje pomoc a ona ji zprostředkovává, nebo o pomoc žádá sama, jelikož on je větší, svalnatý a mariňák. S dinosaury zažijí dost srandy, ona mu zachrání život, dostane za to pusy, a když film končí, vycházejí spolu do Světa, proti ostrému slunku...

Ve druhém dílu se setkají znovu, on je pořád mariňák, ona by ho zase potřebovala na dinosaury, tentokrát se nedohadují, kdo nechtěl na druhé rande jít. Nýbrž kdo komu dal kopačky; neboj, milé publikum, nakonec spolu stojí, tisknou k sobě i dítě: osiřelý, zapomenutý klon z genetického inženýrství, které jurské příběhy tak neodbytně provází. V tomhle dílu se Bryce umaže mříž.

Z prvního **Jurského** vystříhli ještě scénu, jak Indominus čenichá okolo vozu, za nímž se naše dvojice skrývá. Bryce má zmatlanou bradu i dekolt, tiskne se k Prattovi, chvějí se jí rty a zpod víčka steče osamělá slza... B má oči průhledné, světle zelené. Takhle zblízka.

Miluju příšery. Nevěřím, že se dělí na hodné a zlé, protože všechny, které jsem potkal, byly hodné a žádná z nich by nikdy nesnědla můj oblíbený jaderný reaktor. Proč musí USA zachraňovat Godzilla a kde jsou ti, co jsou za tuhle práci placeni? Superman si rozbil brýle, kapitána Ameriku zavřeli do popelnice, Pepkovi námořníkovi někdo sežral špenát?

Dočetl jsem se, že Dohnalovi kvůli uším nechtěli dávat role milovníků, takže si je lepil k šišce pryskyřicí. – Já už ho jako Gottwalda viděl, ve filmu údajně podle Majerové: mladá proletárka přesnou střelbou ze samopalů odrovná skopčáka a zachráněného sovětského vojáka táhne mimo záběr, nejspíš aby ho hned mohutně ošoustala. Proletárky všech zemí, vyndejte je!

No vo vianočnom čase, keď každý na Facebook pridáva status, ako by si Vianoce bez nich nevedel predstaviť, som už musel. A po zhliadnutí môžem konštatovať: odteraz budem mať Vianoce každý deň, keď Pelíšky pozerať nebudem.

Občas filmy posudzujem podľa toho, koľkokrát mám chuť ísť na cigaretu alebo vziať si niečo pod zub. Pri tomto som pokojne mohol tráviť dve hodiny v kuchyni prípravou vysokokalorickej večere podľa obzvlášť komplikovaného receptu, lebo, pravdu povediac: toľko cigariet pri sebe obvykle nemám.

Jako malá jsem to viděla dobrovolně povinně dvakrát. Seděla jsem vedle táty a on si broukal a dopředu upozorňoval, co přijde. Nevadilo; vánoční město, dýchající atmosférou čehosi krásného. A když jsem film viděla potřetí jako dospělá, byl pořád kouzelný, jen táta už se mnou neseděl, a jeho předbíhání a možnost si zazpívat s Bécaudem moc chyběly...

Sedí Doležal u piána s mladou Brejchovou, a přemoženéj chvílí říká jí: Jsi to, co mohlo být a nikdy nebude. – To si připomínám, když Pilarka s Gottem zpívají Je nebezpečné dotýkat se hvězd... kurva, to je tak dobrý, až je to ze všeho nejlepší. Nemůžu se vynadít ani vynaposlouchat, a nedokážu se přestat divit, proč se rádioví interpreti nestydějí, když se to má přeci dělat takhle!!!! Jak jsou ti dva soustředění, zodpovědní a šťastní! Majngot!

Třem bratrům jsem dala sbohem rychlostí průjmu. Učí nás, že není třeba dělat nic; jen se v pravou chvíli přichomýtnout. Žádná z postav nemá na řešení čehokoli návod ani účast; problémy se řeší i vyřeší samy a hrdinové za to dojdou odměny. Myslivec, který má zálusk na malou holčičku, se zdá být větší hrozbou než vlk, který vypadá, jako kdyby ho někdo vykadil.

Nekomplikovanost, s níž se film plazí, aby se vešel pod nejnižšího společného jmenovatele, dává příslib dalších vysoce uměleckých zážitků...

Rambo má drsné hlášky a osud nedovolí, aby milovalo.

Tak dlouho jsem od okolí slyšela, ať se koukám prstít, až jsem se udělala... ééééé: tak dlouho jsem od okolí slyšela, ať si to koukám pustit, až jsem si udělala čas: neskutečně šukézní pichna, kterou bych moc moc chtěla jako svou komornou; postelovou scénu jsem si pustila asi 5x a dokonale mě uspokojila (5x).

Nikdy jsem nepotkal nafrněnou slečinku, se kterou by mě bavilo hledat pod slupkou povrchnosti její zlatou povahu. Čím to je? Král Miroslav se dokázal na pár chvil vzdálit ze svého skleníku, věnovat výchovnou lekci protivné feudálii, a hle: ono to vyšlo. Já jim přeju všechno nejlepší, zejména kvůli skvěle zákeřným rádcům, nádherně senilnímu králi a nadšené budovatelské oslavě práce. – Takže slibuju, co jsem slíbil, odvolávám, co jsem odvolal, a pokud někdo neví, oč jde, trubte na poplach.

Rozumiem tomu len dosť povrchno (napríklad tak, že čas plynie relatívne pomalšie tomu, kto sa hrá s mobilom na hajzli, než tomu, kto stepuje pred dverami), ale experimentálne som si overil, že dvojhodinový film sa dá zhliadnuť za necelú hodinu. A to, prosím pekne, CELÝ!

Zrovna jsem se vrátila z hajzlu, kde jsem potmě na novém prkénku upředla obludný plán: z tranzistorů a napalmu zhotovím armádu milionů nanobotů, kterou pomocí mechanického ptakopyska vženu do vzduchotechniky ministerstva kultury...

Kritická tvořivost neoficiální provenience.

Skláním se před ní v obdivu – jak daleko k její emocionální působnosti mají výtrysky národních magnesiátů, kteří za branami slovesnosti opečovávají místa v elitě! Bryce a Pratt by měli brány rozrazit a nechat tam napochodovat všechny geneticky upravené zlobry; jak by to uvnitř hladově křupalo!

Já bych mužně postupoval za nimi. Hledali bychom Literaturu, dlouho, nebezpečně, nakonec bychom našli, přes mnohá protivenství ji vedli zpátky, utíkali, o vlasek proklouzli, brány zarýglovali zvenčí a nechali Indomina i Tyranosaura se zbylými magnesiáty, ať to spolu nějak dořeší.

To by byl film!

V posledních záběrech by Bryce s Prattem odcházela na pivo a já s L k řece, ona by zmazané šaty hodila přes zábradlí... zas předbívám, ale aspoň se máte nač těšit.

Osm

Dopsal jsem knížku a samozřejmě jsem hned myslil, že se zboří svět. V závěru se všechno dávalo s takovou námahou, pořád nic nevypadalo hotové... a taky ty neustálé pochyby, přátelé! Ke konci se mi už tolik chtělo dělat na něčem jiném nebo nedělat vůbec nic, ale nebyl jsem si jist, zda si organismus (pokud mu v té věci ustoupím) brzy nevypěstuje odpovídající reflex a nezačne sám sebe bolet po každé, kdykoli se má za něčím udělat tečka. Proto jsem muka vydržel a myslil jsem – ovšem to jsem si právě jen myslil.

Budiž řečeno, že jsem se i po dopsání knížky chvíli choval, jako bych knížku skutečně dopsal: začal jsem vytáčet čísla jednotlivých nakladatelství. V prvním mě odkázali na jakousi paní A za deset dní, poněvadž paní A dochází jen ve čtvrtek, a to ještě ne každý; ve druhém si paní B rukopis vzala a řekla, že lhůty k vyjádření jsou dva až tři měsíce. – Vlastně jsem před tím vším volal (nebyly ještě maily) nakladatelství pořadové číslo nula, kam by se mi bylo chtělo nejvíc, ale kde měli stále jen zapnutý záznamník a dovolal jsem se k nim až jako ke třetím v pořadí: pan C si můj záznam sice pamatoval, ovšem těžko by jej byl vyřizoval, neboť mají rozděláno tolik věcí, že si prozatím (neřekl, na jak dlouho) zavedli stop stav. (Rozuměl jsem mu.) Pak ještě jedno nakladatelství, kde českou prózu dělá pan D. Paní sekretářka mile zavrkala, že šéf je téměř k nezastížení a abych jí nadiktoval telefonní číslo... až pak ji napadlo zeptat se, oč mi jde, a dál už se mnou nemluvila mile. Třeba mě původně otaxovala na mecenáše, který hodlá v jejich produkci roztočit celoživotní úspory, a teď byla právem zklamaná.

Byla to má chyba. Měl jsem vědět, že nakladatelství má v edičním plánu pouze šéfa. (**Almanach Labyrint.**) Mezitím jsem dohonil paní A z nakladatelství číslo jedna a rukopis jí doslova vepal do chřtánu. Koneckonců, vždyť se tím živí a šatí. Poté se ozvala paní B a řekla zrovna tak mile jako pan C: bohužel. A že je to škoda. Její lítosti nebyl důvod nevěřit – co bych já říkal, být na jejím místě? (Jistě bych upřímně litoval.)

Důvodem, pro který nakl. č. 2 mou knížku nevydá, jsou peníze. Bohužel. Školili, že existují zásadně dva typy knížek: knížky, jež peníze vydělávají, a pak ty druhé. Ty, ve kterých se vydělané peníze rozpouštějí. Má knížka je zjevně z kategorie těch druhých; nikdo mě nezná, nikdo si mě nekoupí, a proč by se zrovna pro moje krásné oči měly ty těžce vydělané peníze utrácet? (Aha!) Nezisková si může dovolit být velká LITERATURA, což já, pardon, rozhodně nejsem...

Má knížka by samozřejmě vyjít měla, tvrdila paní. Takové knížky vytvářejí podhoubí, z něž velká LITERATURA roste... jenže peníze. Tyto důvody nás dnešek naučil chápat. Když jsem teda vzal na vědomí, že mě v nakl. č. 2 důvodů nevydají, a slíbil, že si pro rukopis zajdu, zeptal jsem se, jestli vzniklo něco jako lektorský posudek, jestli bych to mohl vidět či jestli by mi mohli něco o mojí knížce říct. (Nevzniklo. Nemohl. Nemohli.)

Pravil jsem, že na mě byli celou dobu slušní a že si jejich názoru cením; chtěl bych jen vědět, jaká moje knížka je. Odpověděli, že je jedno, jaká je. Spoustu knížek, které oni odmítli na první pohled, vydala jiná nakladatelství. Fakt vydání nebo nevydání nemá s kvalitou textu nic společného. Hezky jsem poděkoval a zavěsil.

Několik dní se o mě silně pokoušel nihilismus, ale pak jsem se vyburcoval k další aktivitě. Snesl jsem se jako jestřáb na další velevážená nakladatelství: v čísle pět mají jako v čísle tři pořad zapnutý záznamník. V čísle šest mne hlas s anglickým přízvukem odkázal na úterý a na jakéhosi pana E (jméno jsem pak našel v jejich edičním plánu). V čísle sedm mi paní F řekla, že se povídky špatně prodávají; skutečně už jsem se rozzlobil a řekl jí, že kvůli tomu přeci nezačnu psát kuchařky! U čísle osm vzali a řekli, že lhůty k vyjádření jsou zhruba dva až tři měsíce.

V čísle osm ještě řekli, že kdybych si sehnal přímluvce... z četyb vím, že když přinesl Halas Mahenovi knížku, řekl mu Mahen: „Co to, Franz, v té kotrbě nosejí?“ Myslím opravdu řekl nosejí, onikání nejlépe vyjadřovalo vztah mezi učedníkem a mistrem. Když po letech za Halasem samým přišel Škvorecký, Halas mu už neonikal, ale řekl prý jinou hezkou věc. „Nic si z toho nedělejte, jednou ta deflorace přijít musí.“ – Pravda pravdoucí.

Z nakl. č. 1 se ozvala paní A a bez obalu řekla ano, o vydání by se dalo uvažovat (srdce mi radostí poskočilo), pokud si seženu padesát tisíc sponzorského příspěvku. Mluvila vesele, rychle, věděla, o čem mluví. Padesát tisíc! A nakladatelství teda investuje do projektu co? Nic? Jen shrábne zisk, bude-li jaký, a nazdar? A nebude-li, nevadí; pořád je na účtu těch padesát tisíc. – Paní A umí sponzorský příspěvek sehnat sama, pravila, ovšem na jiné knížky. Kupříkladu na pozorii slovných mistrů. Pro mě by jej sehnat neuměla.

Našinec ví, že se časy radikálně změnily. Ví, že nic neví o tom, kterak a zda vůbec z knížek nějaký profit vzniká, jakými cestami proudí zpátky do tržního prostředí a je-li v té věci autor vůbec nějak zastoupen. – Našinec si původně oddychl, když měl knížku napsanou, a nyní je zaskočen, když ji důvěřivě přinesl do nakladatelského domu a tam řekli: „Výborně, pane. A teď to hlavní: kolik na to dokážete sehnat?“ (Mluvíme o cenách roku 1997.)

A když si našinec nepěstuje předsudky, měl by připustit, že řeči o podhoubí a o penězích jsou jen řeči. Řeči. Že sice možná četli, ale se nelíbí a nevědí, jak to říct, nebo říct nechtějí, protože říkat nepříjemné věci je jim nepříjemné. Já cítím s tou lítostí a považuju si, že mi nechtějí ublížit... navíc dovedou být vstřícní: když blbeček zaplatí, knížku mu klidně vydáme!

Nakladatelství číslo jedna byl Ivo Železný. Redaktorka A paní Chytilová. Během hovoru o sponzorském příspěvku jsem nahlas uvažoval, že mám blízko k tiskárenské branži a ledacos bych si mohl nechat udělat se slevou; toho se ona chytla, telefonovala, a že mám jít dolů do výroby, že na mě čekají a že se tam se mnou konkrétně dohodnou.

Nestalo se nic horšího, než že mě požádali, abych počkal za dveřmi, brzy na mě zapomněli, a to já už nedal. Šel jsem pryč. Jako neznámý autor jste prostě pól a chvíli trvá, než se s tím naučíte žít.

Před převratem zrovna tak, jako dávno po něm.

Dopsal jsem knížku, pak jsem napsal článek a nabídl jej **Literár-kám**, poněvadž mě urazili. Urazily. Nakladatelské kruhy mě urazily, chtěly peníze. Napřed jsem se však nechal vést instinktem a zavolal

věhlasnému spisovateli G (písmeno G není počáteční litera jeho jména, jen na ně v abecedě došla řada). Udělal jsem hloupou chybu, že jsem zavolal k polednímu a přezvykující bard se mnou nechtěl nic mít. Ve zmíněných novinách už nepublikuje, pravil. Proč jsem si myslil, že by mi mohl pomoci? Inu, řekl jsem já, zdálo se mi, že s těmi novinami je věhlasný spisovatel jaksi spřízněn, názorově, dlouholetým společným osudem...

Psáče formulace zasmušila; zamumlal v obraně, že teda spíš to druhé... nebylo mi souzeno dočkat se u slovuťného kolegy pochopení. Nejspíš mě nechťejí svým příkrým odsudkem zarmoutit, mudoval, vždyť o výrazné texty je nouze a každé nakladatelství by po něčem kvalitním rádo sáhlo. Takové texty, na kterých něco (ale ne víc než právě jen to něco) je – že mají Železní zájem? Když oni Železní, pane kolego, já nevím... poslouchal jsem, jak spisovatel mezi řečí pokrkvává, a chtělo se mi zavřest: „Drž hubu! Jestli chceš aspoň nakonec pro českou literaturu něco udělat, drž už hubu!“

Čtyři dny nato mi přišel odmíták z čísla sedm; paní F mi poslala předtištěný lístek, že v jejich nakladatelství nemají vyřešeny vlastnické vztahy... nemůže mi upřít, dopsala vlastní rukou, čtivost, jistotou obratnost a svižné pero. To je toho, řekl jsem si, hned jsem ji zavola a zeptal se, čemu říkají „jistá obratnost“? Vydali by mě, kdyby měli vyřešeny vlastnické vztahy?

Lezlo z ní jak z chlupaté deky: nevydali. – Proč? – Nu... proto, že text svou úrovní neodpovídá standardu, který chce číslo sedm vydávat. – Úrovní? – Nu... ano. Úrovní. – Znamená to, že text je nevydatelný? – To jistě ne, uklidňovala paní, je mnoho jiných subjektů, které po něm rády sáhnou. – Má snad paní F nějaký konkrétní na mysli? – Nu... zájem by mohla mít taková, která svou produkci orientují na ženskou část publika...

Tváře mi hořely, jako bych dostal naťackováno. – Když první nápor hanby pominul, došlo mi, že paní F se aspoň za nic neschovávala: šla do rozmluvy s otevřeným hledím. Byla to Lenka Ščerbaničová ve Spisovateli a náš rozhovor, přestože jsem po něm tolik zrudl, je jedna z lepších vzpomínek na literární provozníky.

No dobře! Najdeme si v **Almanachu** pěkné ženské nakladatelství a zkusíme, co říkáte? Copak by byla hanba vydat hezkou knížku pro

ženy? I jiní autoři vzali vysmívaný žánr... třeba Chandler detektivku: „Může se člověku jako já, který není příliš nadaný, ale má porozumění, dostat větší satisfakce, než že vzal laciný, omšelý, úplně ztracený žánr a udělal z něj něco, oč se prou vzdělaní lidé?“

Hezká knížka pro ženy. Ale je otázka, jestli jde ještě o psaní. Spíš to připomíná vaření pudingu s jahodovým šerbetem: „Odevzdala se mu tiše a bázlivě, sténání utlumila v širokém rukávu kimona. Věděla, jak sladce chutná zakázané ovoce...“

Pokud v sobě Autorka, myslím jakákoli autorka, nenajde schopnost tohle nenapsat, neměla by radši postavy nechat souložit. Ženy si přeci můžou loupat pomeranč nebo nořit tvář do květů. Na druhou stranu: ano. Kvůli takovému žužu čtenářky sténání kupují.

Brány slovesnosti jsou široké, projde jimi třeba i stádo ovcí. – Já bych kimono recenzoval kladivem: „Autorce knihy doporučuji, ať si pěkně od podlahy zašuká, ale nic dalšího ať už nepíše. Krom dopisu na rozloučenou.“

Tak dál: „Dopsal jsem knížku, ale žádný článek jsem o tom nikde neotiskl...“ – Tuto větu jsem napsal ze zlosti, když v **Literárnkách** jeden za druhým padaly smluvené termíny otištění. Pak ale článek vyšel a já byl zklamaný, jak ho redakční úpravy poškodily, pak vyšla první krátká glosa, kde si pan Svoboda, syn spisovatelky Hodačové, stýskal, že je mu smutno: noviny otisknou veliký článek začínajícího autora o jeho problémech s vydáním knížky, a smrti jeho maminky, která literatuře věnovala celý svůj život, si nikdo nevšimne. Byl bych mu rád odpověděl, ale připadalo mi to hloupé.

Co jsem mu chtěl odpovědět: že noviny mohou tisknout jen takový článek, který jim někdo přinese nebo pošle, který existuje! Ten dluh že vůči památce jeho maminky nemají **LtN**, nýbrž on sám. A že jej svou glosou splácí, i když jen částečně. A že je dobře a že vždycky lze s jistou oprávněností tvrdit, že se nemělo tisknout právě toto, nýbrž něco úplně jiného. – Dnes, s hlubší znalostí pozadí, si říkám, že glosa mohla být i součástí vnitropodnikového boje; že otištění mého článku Ondřeji Vaculíkovi vyčítali a tímhle způsobem nesouhlas dávali najevo. Ale pochopitelně nevím.

Dopsal jsem knížku a napsal o tom článek, ten mi otiskli společně s ukázkou. Mezitím jsem zavolał do nakladatelství číslo osm, že tři

měsíce, které si vyhradili na posouzení rukopisu, uplynuly. Že už uplynulo měsíců pět.

Och, ti byli zase slušní!

Másla a medu ukrajovali. Velice se omlouvají – předvánoční shon a moc práce, ale teď v nejkratším možném termínu... a kolik že mi je let? Už tolik? Čekal jsem, co z nich vypadne; tuhle otázku mi dosud žádné velevážené nakladatelství nepoložilo.

Víte, řekli, aniž bychom předjímalí konečné rozhodnutí... i kdyby váš rukopis byl pozlacený, a to on nejspíš není... vždyť přeci nemusíte vydávat, radili. Můžete psát, aniž byste publikoval. Znělo to přátelsky, bylo to koneckonců *ex officio* – mají-li jednou ouřad, musí být právi jeho odpovědnosti a důstojenství.

Jen si šmudlej, barde, nezlob, potichu si hraj, hlavně svoje psaní nikam nenos. Na literaturu jsme tu my. – Ano, na literaturu jste tu právě vy, přátelé z nakl. č. 1 – 10 000, ona tak i vypadá: šedivá, podlézavá, nezajímavá, slaboduchá a jazykově odbytá.

Vyprávěl kdysi herec Pivec, že jedna z prvních jeho rolí v Osvozeném byla ležet v rakvi, v příslušnou chvíli rakev otevřít a říct *De mortuis nil nisi bene*. Rakev zaklapnout, hotovo. – Jenže Pivec větu pomotal, lezly z něj úplné nesmysly a lidi se strašně smáli, po představení potkal na schodišti Voskovce s Werichem, nechali ho přejít, aby na něj koukali už z nadhledu, a pak si na něm smlsli: „Kouknou, mladej – na srandu jsme tady my dva!“

Psát a nepublikovat není zlá myšlenka. Jen k ní musíte dozrát. Mezitím ostrovy nakladatelů ještě jednou navštívit a chovat se tam hřmotně. Přijít se dvěma dvoumetrovými asistenty, kteří si stoupnou stranou a založí ruce za zády. Zapálit si cigaretu, foukat kouř přes stůl, oklepávat bláto z bot na tébich... brát jim ze zásuvek papíry a skládat z nich vlašťovky. Cvičně vyzvednout pouhým soustředěním a vůlí židle nakladatelů metr osmdesát nad zem a vychutnávat, jak se veleduchové pokoušejí a bojí slézt.

Ve **Cti a slávě** je ještě tenhle návod: „Rytíř se hotovil hlučně se uprdnout.“ – Ale tady pozor! Nicholson v pohyblivých obrázcích říká: „Nedůvěřujte prdům.“ Má tím, řekl bych, na mysli, že prd nemusí být toliko sám sebou, nýbrž úvodní fanfárou k něčemu dalekosáhlejšímu.

Devět

Něco soudobého: jedna neziskovka vymyslela projekt. Vydá se knížka povídek, která pomůže „bourat vžitý stereotypy“ ohledně přistěhovalectví. Účast na výběrovém řízení mi byla nabídnuta zprostředkovaně a já říkal Ne, na to nemám, na malého černouška, co kulí velká očiska a v dojetí nad ním se rozplyne česká xenofobie.

Nabízeli dost peněz, jenže ani za peníze bych černouška krásno-očko nesvedl... možná Hale Berry v bílých šatech, ale bychom se rychle octli v jiném žánru. Přišel však nápad, jak úkol učinit schůdný i pro mě: bezdomovci, o něž jsem se staral, jsou taky cizinci v našem světě. Jejich pohled na přistěhovalectví je zase jiný pocit ohrožení, není to „vžitý stereotyp“. V nízkoprahovém centru jsme o tom často mluvili.

Nedá se přibouchnout dveře lidem, kteří prchají před válkou; ale když se s nimi pohnou výrostci, kterým cestu zaplatil fotr, aby se jich zbavil nebo aby v bohaté zemi zajistili předpolí pro celou rodinu; kteří tady utíkají z azylových domů, shlukují se na nádražích, kradou a všude, kde je víc lidí, sahají po holkách, a když se holky brání, ještě je zfackují... jistě, Rakušani taky měli s Čechy trpělivost, když jsme tam po invazi utíkali a v jejich obchodních domech kradli.

Protože Čechy jsou v té oblasti do jisté míry zapouzdřené, napadlo nás zkusit probourat různé stereotypy a předsudky knihou pro starší děti nebo, chcete-li, mládež... rozhodli jsme se oslovit současné spisovatele a nabídnout jim účast na povídkové knížce, jejíž tématem by bylo mladý cizinec v nové zemi. Spíš než ve výchovné povídce doufáme v příběh, které budou mít toto téma vrostlé, zabudované...

Tohle si od nás chtěla neziskovka koupit.

A já sedl a psal. Chtěl jsem v sobě, jak říkám, udělat pořádek: aspoň vyslovit otázky, když neznám odpovědi. Povídka může být právě o tom: o té nejednoznačnosti. Chtěli byste pomoci lidem, co jsou v nouzi, ale těžko snášíte, když vaši pomoc zneužívají a ještě se vám posmívají.

Vzpomínal jsem, jak jsme se přistěhovali do Čerčan a místní o nás mluvili jako o náplavách; jako kdyby starousedlictví bylo hodnotou samo o sobě, dědičnou moudrostí, jakož i vydrženým právem sekýrovat, velet, rozdělovat si obecní peníze a ohrnovat nos.

Docházelo mi, že i takhle by se téma dalo pojednat. A nemuselo by to dopadnout špatně! Nicméně objednavatelům literárního výkonu se zdál spíš ten černoušek, kakaový, sladký. Otázky je nezajímaly; potřebovali tvrzení vyslaná v uměleckém či aspoň quasiuměleckém kódu, aby jimi „formovali společenské vědomí“. Od věci není ani podezření, že chtěli dát vydělat svým lidem... nebo nějaké *quid pro quo*. – Abychom si rozuměli: podobné věty píšu bez hořkosti. Svět takhle funguje, a co já s tím?

Psal jsem s chutí. Dělat chvíli na jiném, sice na panském, ale zároveň tím uklízet v sobě samém, bylo něco jako prázdniny. Povídku jsem psal na pomezí rozhovoru a střídavého monologu; on je justiční stráž nebo tak něco, ona sociální pracovnice, asi spolu něco mají, což v příběhu nehraje roli. Oba cítí něco podobného, nevědí si rady... nemohl jsem to psát jinak. – Nebo mohl, ale neuměl. – Nebo možná uměl, ale nechtěl.

Když našinec sedne k počítači a prsty se rozeběhnou po klávesnici, musí být hodně otrlý, aby si jen dělal starosti, jestli vyhoví a dostane zapláceno... jako teď já se píše, když se nepíše pro peníze.

Vydání povídek o „mladém cizinci v nové zemi“ celkem naplnilo obavy: šlo se po jménech, literární ceny nebo aspoň nominace na ně, zavedení autoři. Chceme zavedené autory, aby naše publikace kovově zněla jmény! Tak pravili neziskoví. Měli jsme si tuhle podmínku vyjasnit hned na začátku.

S mým jménem se po Čechách moc nahlas pískat nedá. Ale nestěžuju si, není mi líto té práce. Zástupkyně neziskovky, která projekt s nakladatelkou dávala dohromady, prý můj text docela i chtěla: pohled z druhé strany. Strach našich chudých, že při masivním nástupu cizích chudých na naše chudé nezbyde... ale nevím. Bůhví, jak to vlastně všechno bylo.

Já jim při tom nesvítil, a spřádat konspirační teorie se mi nechce.

Oni jsou jiní. Přicházejí z bídy a nesou si ji s sebou. Potřebují uvařit kafe, vyřídit papíry, vyprat, nachystat jednoduché jídlo; stát by si rád představoval, že jim pomáhám „vrátit se do společnosti“, ale to je úplná kravina a já se s ním, myslím se státem, nehádám.

Já nás představím, ano? Ty jsi od soudu, já ze sociální práce. Často pracujeme se stejnými lidmi. Někteří mě nesnášejí a ty jsi jim lhostejný, u jiných přesně naopak. – Když někomu noblesnějšímu řeknu, že krom ostatních se starám taky o vrahy, většinou obrací oči v sloup. Nebo se vyptává na podrobnosti: kdy, kdo, koho, proč a čím. Má představu člověka s vystouplou bradou a nízkým čelem, s pohledem zpod obočí a temným mrkem...

Divil by se, noblesnější, kdyby mě s někým viděl normálně mluvit, a přitom by věděl. Nejspíš by trnul a čekal, kdy vrahoun sociální pracovníci, jako mě, chytne, zakroutí mi krkem a ulehčeně se rozesměje – prostě v sobě neudrží vražednou přirozenost, která ho provází od narození, snížila mu čelo a vysunula dopředu bradu. Svou oběť, mám pořád na mysli mě, jednoduše musí zabít, jinak by za sebe neručil... o vrazích nevíte mnoho, milí spoluobčané; leda co vám vypravoval Zeman.

Major Zeman. Mně byste nevěřili.

Zdál se mi sen, jsem uprostřed občanské války: schovávám se na připozarostlé louce, kolikrát už vidím, že je zle, ale střely vždycky najdou někoho jiného, nakonec na nepřítelově ošetřovně, zdravotní sestra kouká s podezřením, asi bych ji měla zabít, ale konkrétně jak? Čím? To jsou otázky... vysloveně fyzická představa o krupnutí a odklizení. Bylo by to téměř mašínovské, kdyby okolo skutečně „nezuřil boj“.

Ještě v tom snu potkám jejího otce, vím, že je to její otec, a on roztesknělý vykládá, jak se mu po dceři stýská a jak ji hledá, musí ji najít, celá ta válka byla přeci „strašlivé nedorozumění“...

Tvoje a moje práce se leckdy prolínají, stojí těsně vedle sebe. Je blbý, že o práci mluvíme i tehdy, když bysme mohli mluvit o něčem jiném. Ale zvykáme si.

Je to jen práce? Nebo něco víc? Bráníme se tomu pomyšlení, spíš já tebe bráním: jsi služba, nic osobního, nemůžeš nikomu nic nahrazovat. Je to jen práce. Soucit v ní a slzy nad ní tě vyhořej. Čím blíž ji k sobě nepustíš, tím líp a taky dýl ji budeš dělat.

Taky jsem jednou, z kalamitních důvodů, musel vzít službu na noclehárně pro bezdomovce; měli mě jako zálohu pro případ nejvyšší nutnosti a ta nutnost nastala. Protože se jednalo o Štědrej večír. Udělali jste mi pro tu příležitost kyblík bramborovýho salátu, já osmažil hamburgry, hezky je narovnal na tácky, a teď o vánoční náladě: bylo by se hodilo krabicový víno, jenže v noclehárně se alkohol nesmí, takže místo svařáku jsem vzdělaně začal o oslíkovi a o chlívku a co ten příběh znamená, co si z něj můžeme odnýst, když nás život svál dohromady a naše akcie nestojej cu moc vysoko... ale těsně před tím, než by mi bylo lejno samo došlo, začal pan Koukal, dej mu Pánbu spočinutí lehký, mířit prstem na tácek paní Fišerový (taky je v Pánu, proto o nich můžu vypravovat), že ona má víc salátu. Fišerová hodně vánočně vypěnila a ječela: „Tak si to sežer, svině!“

Vyklopila mu tácek do ksichtu. Jak byl neoholenej, hrášek ze salátu se mu zachytil ve vousech, vypadal jako Hemingway se sošákem v zelených perlách, potřeboval jsem jít za roh a vychechtat se, jenže se nedalo, nešlo to... nakonec jsem se opanoval, když to řeknu literárně. Paní Fišerový jsem dal svou porci.

Nemám je rád, nemám je ani nerad. Jsou tady. Jako emise, daně, sochy na Karlově mostě. – Zdál se mi sen: vypukla občanská válka...

No dobře. Ještě nevypukla. Takhle nějak jsem povídku psal.

Být jiný, ano. Základní téma. Jak ho zpracováváte: jako osvětáři? Jako buřiči? Jako snobové udivení skutečností, že se do rozhovoru vmísil ještě někdo jiný? Jako ideologičtí pracovníci? Do jaké podoby míníte „zformovat společenské vědomí“?

Má písemnictví mít tyhle funkce? Jako že se napřed v nějakém hnojníku vyšlechtí celebrita a skrze ni se lidem předvádí, jak se mají chovat? Ono se to pak na L podepíše, ne že ne.

Ale proč by vás měla zajímat moje varování?

Když knížka vyšla a já v ní obracel listy, vybavil se mi ještě jeden příběh, z mládí: kamarádka z fakulty šla učit do Dobrušky zahradniční studenty, hlavně Palestince, česky; aby tu mohli studovat na doktory, inženýry, ekonomy. – Byla z dobré rodiny, nemusela jít. Ale chtěla. Začít život po svém.

Smluvenou podmínkou bylo umět francouzsky, Palestinci neměli nic. Pár slov v angličtině. Ale jim ani na mysl nepřišlo, že by se měli učit, deficit dohánět; mistři světa, naučení, že ženská má být od hlavy k patě, hezky zticha a ruce že smí vyndat ze škopku, jen když přivezou uhlí.

Tahle holčina měla veliká prsa, a protože jazyková bariéra, muse-li se dorozumívat i rukama, prsa se pohupovala... rozmilí Fatáhové, kteří v Československu byli bez jakéhokoli zázemí (třeba když se odvážili do hospody, dostávali od českých socialisticko-rasistických junáků dost přes hubu), valili oči, přitom svou učitelkou, ach, tolik nemravnou, pohrdali. Ani vlasy neměla zakryté.

Takže jí nakonec jeden dal facku. Za podobné věci úřady vracely do země původu. Tam se však zrovna měnil režim a vrátit znamenalo odeslat k ukamenování. Nevyloučili, jen pohrozili prstem... sebrat se a jít.

Takovou povídku by neziskoví nejen nepřijali, ale ještě by mi za ni nadávali; z hlediska jejich představ o „formování“ by skutečně byla kontraproduktivní. Asi by mi navíc řekli, že jsem rasista a moje otázky že nikoho nezajímají...

Nesnažte se z toho, co říkám, nic moc pochopit. Bylo by to nad vaše síly. – Jistě, klidně se zas uražte; způsobíte mi radost, když budete mít protažené ksichty. Říkat mi, jaký jsem... radit, že bych měl mít rád lidi. Že bych měl mít rád sebe. Že bych měl mít rád vás. A to by byl největší problém.

Ne, nikoli a hovno.

Ale co teď přijde, vám vyprávět musím. Jde o váš příběh, příběh z vašeho světa, v němž platí vaše pravidla. Světa s fetišem úspěchu, ospravedlňujícího cokoli. Ve vašem světě bude vždycky lepší být bohatý a bílý než chudý a černý. Nebo jinak barevný. Minimálně pro ty bohaté a bílé.

Možná jste slyšeli jméno Cempírek. – Cempírek je autor, po mém soudu méně disponovaný, který sepsal story o vietnamské komunitě v ČR. Správně předpokládal, že po jeho jméně neštěkne pes, a stvořil virtuální devatenáctiletou dívku, fiktivní autorku. Obelhal nakladatelství, obelhal první recenzenty, kteří nadšením doslova vytékali: taková potřebná literární výpověď, a ona má teprve devatenáct!

Jsmo zase u formování společenského vědomí... já, nemusíte mi věřit, nad Cempírkovým výkonem nepociťuju pohoršení. Pochopil, že v profesní etice je čím dál míň skrupulí, a udělal všechno, aby si pomohl. Dokonce o svých úmyslech a postupu kauzy psal deník!

V žánru deníku obecně najdeme právě tak málo upřímnosti jako v čemkoli jiném; navíc psal ten deník pro vás a řekl bych, že od začátku měl v plánu nejen fiktivní vietnamskou krasavici, ale i odhalení faktu, že neexistuje. – Udělal vše podle pravidel světa za branami, a o text i o problém vzbudil zájem.

Zároveň však, ač se to v ohlasech napřed nedalo dohledat, mluvíme o literatuře! Kniha je napsaná cempírkem, což je jen o málo lepší než polenem... sama vietnamská komunita se v ní sice poznává, může však jít jen o vyjádření vděku, že si jí někdo literárně všiml.

Když vyprchalo všeobecné okouzlení z neexistující exotické autorky, recenzenti v rozčilení kvůli spolknuté návnadě přitvrdili: kompozice bídná, závěr rozplizlý, postavy našišato naplacato a stylův za tři minus.

Že na to nepřišli, dokud byl autor hezká vietnamská mladice?!

Co s výkonem, který marketingově zdařile, iluze autenticity po nějakou chvíli ano a literárně na prd? Vážně je komunita hrdá, že autentičnost její existence stvrzuje pogramotný text? – Autorovi nic nevyčítám; dělá, co umí a co po něm chcete. Chcete po něm úspěch, on o něj bojuje. Chcete po něm autenticitu, on si ji poctivě vymýšlí. Psát moc neumí, ale to po něm ve skutečnosti nechcete...

Vžité stereotypy. Kolikrát ani nevíte, že o nich píšete.

V tlustém románu mám mladou holku: utekla z pastáku, napůl nastydlá, napůl zoufalá, jde kolem domu a jezera a Hartl, když ji vidí z domu, vyleze jako opravovat plot. Aby se podíval víc zblízka. Holka chce kousek chleba... asi jen způsob, jak poprosit o něco jiného, než o co si nahlas říkám.

Který hlas Hartl poslechl, když ji pouštěl dál? Mohla se zotavit, pak mu vykrást barák. Mohla být upír, zombie, předvoj lupičů, terminátorka nové vývojové řady... mockrát jsem při psaní bádál ve svém nitru: být v té situaci já, vzal bych ji dovnitř? Nebyla Hartlova odpověď zase jen způsob, jak být lepší, než člověk doopravdy je?

Bádál jsem, a přitom psal dál a dál.

Chvílemi se příběh vyvíjel až neuvěřitelně, ale já si přál mu věřit. Estetický voluntarismus, jaký jsem vyčítal docentovi? Risknul jsem to, holka se mi pak hodila i do pokračování románu.

Když byl tlustŮch vydáný, vlamovala se mi ještě do příběhu zanedbaná paní... holku vyhledá a řekne: „Jsem tvá máma. Vezmi mě k sobě. Mám hlad.“ – Sebejistě, tónem vznášení spravedlivého nároku. Jako kdyby ona nebyla ten, kdo ze společného života vysmahnul a patnáct let o sobě nedal vědět.

Jaké vyústění by tady žádali editoři bourání vžitých stereotypů? Být tvrdá a nepostarat se o vlastní mámu? Být měkká a nic neudělat proti evidentnímu pokusu o drancování? Mít dobré srdce, prostého ducha, pomstychtivou mysl?

Ať se ona nebo její autor rozhodnou jakkoli, bude to z nějakého důvodu blbě... já to už jen vymýšlel, nic jsem nepsal. Nelákalo mě, nebylo už kam. – Román se černal v regálech, jednou jsem ho i viděl ve výloze knihkupectví.

Moc mu to tam slušelo.

Měla jsi bejt má máma, když jsem potřebovala já. Ne když potřebuješ ty... vůbec nevím, kdo jsi. Ale jestli jseš moje biologická, nikdy nemůžeš splatit, co jsi mi zůstala dlužná. Umíš si představit, co všechno jsem kvůli tobě nechtěla a musela?

Fakt jseš ochotná bejt rodič, až jestli se o tebe někdo postará?

Možná takhle? Vžité stereotypy jsou stále s námi.

Já zkrátka nevím. Knížku o bezdomovcích jsem napsal a vydal, ale pořád se setkávám s novými skutečnostmi, které by se do ní taky hodily – a já už je tam nedopíšu. Jeden pražský obvod nemá své centrum záchranné služby; kdyby je měl, doba dojezdu k pacientovi ohroženému na životě se zkrátí o tři až pět minut, což můžou být ty nejdůležitější minuty pacientova života. Mít takové centrum však znamená vystěhovat bezdomovecký nízkoprah... já bezdomovecké vzorce myšlení znám, takže mě vůbec nepřekvapí, když mí bývalí klienti na kameru hrdě říkají: „Ať si někdo z těch, kteří rozhodují, zkusí žít aspoň chvíli na ulici.“ – Jako kdyby bezdomovectví byla práce, kterou za ně nikdo jiný neudělá.

Bojím se, že vám to nedokážu vysvětlit. Je to něco jako záležitosti rasové či genderové.

Ale nechme už být.

Vžité stereotypy vás přeci nezajímají! Chcete žít, mít se dobře; pořád máte dojem, že se nemáte tak dobře, jak byste se správně měli mít; společenský stud jste se naučili zahnat, což u voleb dovedete dát najevo. Říkáte, že se rozhlížíte a hledáte důvody k optimismu? Nezlobte se, ale já vám nevěřím.

Literaturu, přiznejte si, ve skutečnosti nepotřebujete.

Zato ji potřebuju já. Pojd', děvče, půjdeme. Půjdeme pryč.

Kašleme na pazdráty. Sedneme si na terasu, k řece, nad moře, zkusím po tobě nekoukat příliš. Možnosti psát a nepublikovat si tentokrát nebudeme všimnat. Budu něco vyprávět a ty se mi budeš posmívat, ale až budeme muset jít, zeptáš se, kdy se uvidíme příště.

Zítřka?

Deset

S autorkou **Nahé Godotky** jsem se setkal, virtuálně ovšem, na stránkách jihlavského internetového nakladatelství Nonlibri. Ona patřila k dívkám, které pevně režírují svůj osud – přesněji to viditelné z něj. Její vstup byl impozantní: pod vypůjčenou identitou navěsila část své prózy na diskusní stránky webu, za dva dny se ohradila proti porušování autorských práv a hrozila nakladatelství i té smyšlené identitě žalobou – takže chudák nakladatelství, které v tom bylo nevinné, mazalo a mazalo, mazalo a mazalo. Nastal veliký křik.

Godotčina doprovodná suita byla rovněž ohromující: byl tam webmaster, byl tam agent, byl tam údajný právník; byli tam okouzlení redaktori či přispěvatelé periodik (nedalo zase takovou práci zjistit, že ve zmíněných periodikách o nich nikdo neslyšel). Pro zamáčení: byl tam i ctitel, který otevřeně přiznával, že by velice chtěl zdolat výšiny, zůstává však loajálně v pozadí – protože Godotka prý už „zvládla zasnoubení“ s někým jiným.

A všichni chválili a chválili a chválili. – Když píšete, čtete, a taky o svém psaní i čtení přemýšlíte nějaký čas, řadu lidí z jejich textů poznáte právě tak, jako je poznáte podle barvy hlasu. Nemysím teď na kvalitu psaní; jde o drobnohledné stylistické i gramatické návyky, které psáče prozrazují i tehdy, když oni sami prozrazení být nechtějí.

Takže jsem přibližně věděl, jak početná armáda nakladatelství napadla. Než jsem se pustil do boje, trochu jsem si v **Nahé Godotce** počel a přemýšlel, jestli si vůbec mám začínat; věděl jsem, že to bude tvrdé, a přitom šlo o psaní, které neuráželo. Přestože nepřekračovalo hranice ani význam žánru „ženská próza“.

Nakonec jsem zavřel oči a šel do toho. Kdo by ty polemiky plné jedu chtěl číst, nejspíš je pořád na síti najde; nejde o nic, čím bych se chlubil. Prostě jsem to udělal. Málo snáším určité typy PR podvodů, a málo snáším i výpovědi, které se tváří jako odkládané a zároveň tolik očekávané slovo se silou evangelia.

Ve čtyřidevadesátém jsem o tomhle psal do **Literárek**, a protože jsem prosazoval „vyvážený přístup“, hledal jsem v něm ženskou autorku, která by „psala jako člověk pro lidi“. Ustanovil jsem se na **Jako zabít ptáčka** (Harper Lee) a hned v příštím čísle pan Hájek,

překladatel knížky, uveřejnil repliku: „Spisovatelka Harper Leeová říkala, že při psaní jí velmi pomáhal přítel z dětství, spisovatel Truman Capote. Když jsem se svou ženou překládal její román do češtiny, často jsem si uvědomoval zajímavé spojitosti. Kdo četl **Jako zabít ptáčka** i Capoteovu **Luční harfu**, pozná celkem snadno, kde se příběhy, zejména však jejich postavy překrývají, a lehko uhádne, pro kterého z dětských hrdinů první knihy stál modelem malý Truman Capote. Pokud vím, záhadná Harper Leeová už nikdy žádnou jinou knihu nevydala.“

Takže když se nakonec přeci jen rozhodneme, svoláme své věrné, vstaneme a pustíme se do boje proti nahým Godotkám – proti komu ve skutečnosti bojujeme?

05.11. 01:11

Proti komu? Dobře to víte. Proti těm, kdo si myslí, že psát je „vlastně dobřej nápad“, proti těm, kdo neumějí číst ani psát, proti těm, kdo přesto či proto napíší cokoli, co se jim řekne o čemkoli či o komkoli, proti dostatku svobody a nedostatku kritičnosti, proti těm, kdo nevědí, ale chtějí vypadat, že vědí příliš...

05.11. 10:11

Víte, co mě zaráží? Že si vyberete „ženskou prózu“ a pak si stěžujete, že je určená ženám. Já osobně znám spoustu autorek, které píšou „jako člověk pro lidi“ už proto, že omezit si už tak malou čtenářskou obec ještě pohlavím čtenáře je likvidační. Dokonce znám autorky, které se snaží psát pro opačné pohlaví a pečlivě vy-preparovávají cokoli, co by se mohlo považovat za „ženské“, případně ženským nadřuzující. Výsledek sice často působí podivně, ale snaha tu je.

05.11. 13:11

Každému – když se mu něco nelíbí a napíše o tom – byste mohla namítnout Proč si toho všímáš, když ti to tak vadí? Určitě bych od Vás chtěl vědět aspoň dvě jména autorek, které píší „jako člověk pro lidi“. Sháním ta jména tak dlouho!

05.11. 13:31

Kdepak, nerozumíme si... nejde o to, že se někomu něco nelíbí a napíše o tom. Jde o to, že vaše kritika je asi stejně oprávněná, jako když kritizujete pizzu, že nechutná jako svíčková. Prostě to svíčková není a tak to tak ani nechutná. Uráží vás existence pizzy?

A k těm jménům. Nemusejí to být spisovatelky vysoké literatury, že ne? Pokud ne, vytáhnu dvě z mého oboru. Veronika Válková, Lucie Lukačovičová – české, současné, žijící. Ještě jednu takovou poznámku: pro nás, autorky fantasy, by bylo likvidační, kdyby se u knihy nebavil 17letý frekventant školy technického směru. Takoví si fantastiku totiž kupují nejvíc a „ženská próza“ je určitě nezajímá.

Když se něco jmenuje Nahá Godotka, tak se jistě nasměrování dá čekat už předem, ne? Mimochodem, já nepovažuji „bezpohlavní“ texty za nějak zvlášť obdivuhodné. Jistě, jsou věci univerzálně lidské a je jich většina, ale pisatel / ka nikdy není jen faktotum, a pohlaví je taky charakteristický znak. Já sama se vyhýbám při psaní mužské ichformě ze strachu, že stvořím „babochlapi“ postavu, a spisovatelům, kteří si naopak vyberou za hlavní hrdinku ženskou, se to taky začasť podaří.

05.11. 13:58

Krucinál! (Začínám se pomalu rozechřívát.)

Jestli o nějakém žánru povím, že je ve svých dosažitelných projevech takový nebo makový, a ono mu to vadí, má v podstatě dvě možnosti: buď mi říct, abych si políbil prdel, nebo mi zkusit prokázat, že se mýlím. Mám tomu rozumět tak, že žánr volí první možnost?

Dáme si Karla Poláčka: „Tehdy množí se rozvody, jsou-li v písemnictví problémy manželství, nepochopené ženy a lomení bílých rukou. Nebýti románů, ženy by si ani nevšimly, že manželé nosí dlouhé podvlékačky, škytají, užívají sprostých výrazů jako To je fajn. Slovem, že stojí duševně hluboko pod ženou.“

Ženská próza mívá, přesněji na odiv dává komplexnější ambice než být jen ženskou prózou. Vy mi asi chcete říct, že jde o redukováný formát, jako ta Vaše fantasy, jen s jinou cílovou skupinou. Budiž, souhlasím. Obojí je stejná sračka.

Podívejte, ne že se hned urazíte; víte zrovna jako já, že „sračka“ je literárněvědný termín. Já se nebojím napsat text jakoby z ženské ruky, přijímám výzvy; není hanba prohrát. Hanba je nic nezkusit, a mé autorské vyznání je sám klást sobě své účty – a ne aby mi je vystavoval čtenář.

05.11. 14:41

Žánr volí první možnost.

Vy máte k literatuře mnohem idealističtější přístup než já. Pokud je pravda, co jste o Nahé Godotce psal, zřejmě taky než její autorka. Nevím, jak ostatní, ale já nehoním všechny zajíce najednou a nenapadne mě moje texty obhajovat před těmi, kdo se jimi nebaví. Je malér, když neoslovíte svou cílovku, ale nemá smysl čekat, že se budete líbit všem, nebo o to snad usilovat.

05.11. 15:11

Víte, s tím idealismem – bezesporu ano. Pokud se psaním živíte, jiný přístup než váš by byl minimálně podivný. Pokud se však psaním neživíte, pak je duše naklíčená idealismem docela žádoucí; jdete po krku jen tomu pro vás důležitému, a prezentační balast (jehož přímým napadením je článek, pod nímž rozmlouváme) jde kolem Vás.

Pořád mi to od Vás zní jako od osvětové pracovnice. Ty jsi, čtenáři, prázdná nádoba... já na čtenáře kašlu. Neživí mě ani nešatí, zato má spoustu keců. Ani mne nenapadne, abych se mu podbízel nebo ho rozmazloval; nicméně cestu, kterou jsem prošel já, může projít za mnou. Prodejní žebříčky nerozbiju – a proč bych měl?

05.11. 16:11

Já jsem osvětová pracovnice. Moje fantasy mládež docela slušně připravují na to, že život není peříčko. Psát knihy není činnost nějak diametrálně se lišící od té, kterou jsem dělala před tím, totiž užité grafiky. Něco vyrobím a pak to na trhu prodám.

05.11. 17:45

A to já bych ze sci-fi ani z fantasy nic vyrobit nechtěl. Vlastně bych nechtěl „vyrobit“ vůbec nic. – Možná existuje jeden příběh; je nějakých čtyřicet let starý a vznikl podle něj film Charlie se skvělým Cliffem Robertsonem... víte, opravdu nemá cenu čekat zázraky. Jenže literatura, která o zázrak ani neusiluje, vědomě rezignuje na jeden důležitý důvod své existence. Snad chápete, že nemluvím tolik o zázraku jako o tom usilování.

12.11. 13:05

S křížkem po funuse. Na rozdíl od pí Neomi si myslím, že Lukačovičová nejen píše jako ženská, ale i jako adolescentka. Pokud mám zůstat v žánru, i když ho p. Matoušek nesnáší, možná by ho ze studijních důvodů zaujal případ Jamese Tiptreeho Jr, vlastním jménem Alice Sheldonové. – Zmíněný film se jmenoval Charly s ypsilonem a je podle Růží pro Algernon od Daniela Keyese.

12.11. 18:05

Máte pravdu, Charly. Ne Charlie. Kdy já ho naposled viděl?

Ještě si vzpomínám, že jsme tenkrát řešili, jestli jsou ty růže nebo ta růže. Ve výboru, z nějž jsem povídku četl, nebyl název originálu. – V textu samém, schválně jsem si našel, Charly Gordon žádá kyttek víc, a v originálu skutečně jsou Flowers... děkuju, pane Vaňku.

Tady bychom mohli ulehčeně konstatovat, že jsme **Nahou Godotku** zamluvili, ale pár slov se ještě dodat musí: KD, Godotčina autorka, umřela v sedmatřiceti letech.

Nic bližšího nevím, jen tenhle holý fakt.

Maminka, manželka, dcera, sestra... stalo se několikrát, že autoři, jejichž výkony jsem veřejně nedoceňoval, brzy umřeli. To si pak připadám jako sup, přestože vím, že jsem jejich smrt nezavinil a že bych jim příště naložil znova.

Kdyby ještě bylo nějaké příště.

Vítězslav Houška. Jan Beneš...

Když se Jan Beneš zastřelil, bylo mi vážně blbě. Hádali jsme se na stránkách **Neviditelného Psa**, já proti němu vytahoval svoje podučitelské manýry, poněvadž češtinu měl fakt hrozně lajdáckou... shodli jsme se o Karlu Michalovi, hádali se o bratry Mašíny. Jimž by on dal řád, ještě s omluvou, že to dlouho trvalo. Taky jsme se přeli o stařečka z Konfederace politických vězňů, co do televize říkal, že podříznout svázaného esenbáka byl ve skutečnosti akt sebeobraný, protože esenbák by později mohl svědčit...

... ne, nebudeme se už k tomu vracet.

Možná by se mnou byl chtěl kamarádit. Jenže to bych nesměl být kontaminovaný rodinnou proletářskou levicovostí. Čtenářům se někdy i líbí, jak píšu, ovšem vytáčí je, co říkám. Přizpůsobovat se nebudu; oni by měli jít za mnou, ne já za nimi... jsem naivní blbeček. Ani zajímavý, ani nebezpečný. Narazíme na to ještě mockrát.

Jan Beneš byl zkrátka mrtvý, můj názor to nepoznamenalo, nebyl už pro tu chvíli důležitý. Myslím můj názor. Můj názor na Duškové **Nahou Godotku** taky není důležitý, *sub specie mortis* nikdy nebyl.

Rozhodně bych ho dnes nehájil. Šel bych, tady u nás, nahoru ke kostelu sv. Klimenta. Pod kostelem je hezká louka rozptylu, na ní obelisk. Údolí Sázavy jako na dlani, na hřbitově u kostela odpočívá Eduard Grégr. Tam bych seděl a pozoroval ptactvo.

Já chci po smrti vysypat do řeky, myslíme na to se sousedem nej-
míň dvacet let. Jste taky zvědaví, co bude, až si Thanatos převezme
průvodku s vaším jménem? Dřív nebo později se to opravdu stane.

Nedá se nic dělat, vůbec nic se nedá dělat. Jestli bude se mnou
někdo hodně rozhádaný ve chvíli, kdy dám světu vale, ať si nedělá
svědomí a nelituje ničeho.

Dali jsme si, co jsme si dali.

Jedenáct

Kolegyni Adélku jsem citoval v tlustém románu, ale neřekl jsem, že ve smíchu se jí kolem nosu dělaly jemné vrásky. Smála se ráda. To ona mě průběžně vysvobozovala z prokletí touhy po vydávání; vydat knížku si přála mnohem víc než já, narážela tvrději a já se mohl chovat jako ten rozumnější.

Verše se nám vybavovaly při konkrétních příležitostech: ve vodě. U ohně. Při polním pychu (mám skutečně na mysli kukuřici). Když jsme na kolech omylem vjeli do ohrady s býky a úprkem se zachraňovali, sešli jsme se pak pod jabloní a ona jedno jablko utrhla.

*A když jsme jabko rozpůlili
Na stejné smaragdové díly*

Ráda mluvila o Medvědí. Medvědí je můj dům se zahradou, mívám v prózách dům se zahradou, přestože bydlet v takovém jsem nikdy netoužil. – Zasazovala se mnou dům do krajiny, na břeh jezera; tady jsem byl neúspěšný maximalista. Mně by se líbila Villa Gaeta u jezera Como... ne dům, ale výhled na horské masivy, přes vlny s bílými čepičkami.

Měli jsme s Adélou rádi stejné věty.

„Jeho ústa zřejmě sloužila nějakému nočnímu tvorovi za latrínu, a později i za mauzoleum.“ Nebo: „Jmenuji se Bond. James Bond.“ Tady je souvislost s Lago di Como evidentní: padouch přijede, vystoupí z vozu, jde k vodě, pohledem sjíždí tu nádheru, a vtom zazvoní mobil.

„Pan White?“

„Kdo volá?“

„Promluvme si.“

A hned dávka z automatické zbraně.

Padouch zařve, hodí to s ním o zem a on se plazí po písku, na schodech ho předejdou boty a kalhoty. Plazil jsem se pryč a mohutně sténal, jak scénář předepisoval, ale nohy, které mě na schodech předešly, byly bosé a v sukni.

„Kdo jste?“ zasípal jsem. A ona nemohla, s těma bosýma nohama nemohla říct: „Jmenuji se Bond. James Bond.“

Takže odpověděla: „Jsem ta, kterou jste nečekal.“

Vlídne jsme se smáli Louise Pointdexterové, dceři pěstitele cukrové třtiny, jak užárlená stojí na ploché střeše domu, bílou ručkou se opírá o kordonový kámen parapetu, „stále ještě vlhký noční rosou“, a „ňadra se jí dmou rychlým, křečovitým dechem.“ Předehrávala ona a já si kordonový kámen soustředěně užíval... vždyť já ani pořádně nevím, co to je!

Kovbojka jako žánr dává spíš normy mužného chování, než aby se věnovala popisům, myslím zevrubnějším popisům nader zmítaných rychlým křečovitým dechem. Viděli jsme (**Hombre**), jak neurvalec sáhne mladé paní do výstřihu a trochu tam „plení“. Což budí víc dojem povahopisné kresby odporného grázla než zájmu o obsah výstřihu... nakonec neurvalce dostihne rychlá spravedlivá střela.

Ve **Velké zemi** Simmonsová žádá výstřih (krom večírku s tancem) nemá, ovšem nosí tak upnutou blůzu, že se o nich nejde zvlášť nezmínit. Když se pak po ní sápe jiný odporný grázl (těmi kovbojky nikdy nešetří), nevidíme, že by se snažil plinit. Jde hlavně po krku, jako kdyby největší jeho sexuální citizadostí bylo udělat cucflek... vymýšleli jsme pro to s Adélou různá vysvětlení.

Milé nakladatelství, zhruba před sedmi týdny jsem Ti posílala dotaz ohledně rukopisu: zda si ho chceš přečíst, eventuálně s ním dál pracovat. Připadalo mi rozumné text nabídnout v malé ukázce, aby se rovnou vyloučil autor, jehož artikulace se Ti zdá zadrhávat nebo který se profilu nakladatelství nehodí. Malou ukázkou jsem připojila, a od té doby se neděje nic.

Snad nepotřebuješ, aby se Ti sešla celá redakční rada; rozhodnutí může učinit každý člen. Stačí, aby se na okamžik zastavil (nemusí ani sundat s hlavy klobouk), přečetl dva odstavce a řekl: Nechceme. Nebo: Chceme číst víc, nic neslibujeme. – Dotyčnému nehrozí nic horšího, než že rukopis bude muset aspoň prolistovat. Já po dvou minutách čtení čehokoli dovedu říct, zda chci číst dál.

Na Tvém rozhodnutí nestojí svět, ale výkon rozhodnutí by neměl probíhat v podmínkách jednu stranu ponižujících. Snad mám právo něco takového žádat; sama dodržuju dobrý mrav nenabízet

text jinam, dokud nemám zprávu od předešlých. Ostatní nakladatelství se vyjadřují do dvou měsíců, zda text přijmou, a Ty nejsi ochotno za ten čas říct, jestli ho vůbec otevřeš?

Z Atlantisu hned nazítří, uraženě: číst nechceme, pěkně pozdravujeme. Poslali jsme jim prázdný mail s fotkou, nahou vyšpulenou zadnicí, na níž bylo rtěnkou vykrouženo pěkné srdíčko.

Smáli jsme se rádi, i nejnablýskanějším hovadinám. Taký jsme se dojímalí... co je na dojetí zahanbujícího? Nevadil nám Kolja telefonující do sprchy. Nebo Kouďák, když nedostane dopis a sedá si na schody jako zosobnění neštěstí. Nestyděli jsme se brečet, když k tomu byl dobrý důvod.

Slzy deroucí se do očí. Vážně nám připadají jako něco, čemu by vkus měl za každou cenu zabránit? – „Nejste-li sentimentální, buďte; tohle vám za to stojí.“

Mluvili jsme občas o Máchovi a nenechávali na petřínském bardovi nitku suchou. Popouzelo nás, jak velitelsky zaobcházel se Šomkovou, Byronovi jak záviděl honoráře za řádku, a to jeho histriónství! – Mluvili jsme často o umělcích jako takových: lidé, pro něž nic nemá větší cenu než oni sami, než jejich obraz na nebesích. Takhle my jsme si psaní nepředstavovali: stát před publikem, natrásat se, Adélka ruce v bok a pánev trochu dopředu. Pečlivě sledovat, co zabírá, pamatovat si to pro podruhé.

Smáli jsme se taky nad případem **Hannovergott**; architekt Lukeš se svěřil, že mu Náš Božský Slavík už čtyřicet let připadá jako zombie, a všichni vyletěli jako vosy. I ministr D jak se oháněl: „Nenechte se, Mistře, otrávit jedním zneužitým grafomanem...” a Božský, přestože se původně urazil, nakonec do Hannoveru jel.

Měli jsme pochopení spíš pro ty zneužívané grafomany. Statut proroků a Božských nás dráždil. Ale když Gott s Pilarkou zpívají duet v **Kdyby tisíc klarinetů**... už se tu někdo zmiňoval.

Měli jsme představu, že člověk jde, stačí mu na cestu „krajíc chleba a hrudka másla“. Aplaus je prima a rozumný člověk se nad ním nebude povzneseně ošklíbat, ovšem je to jen pozlátko.

Jde o tu cestu, ne o aplaus.

Někdy myslím na mayské dívky, které skokem do studny přinášely vykupitelskou oběť. Z našeho života nás nikdo nevykoupí, ten jenom skončí; samozřejmě umírání může být těžké, bude zapotřebí ho nějak přežít... slyšeli jste, co jsem právě řekl?

Snad by se mělo zajet do Brna a tam se jim v nakladatelství na stůl; mohlo by nás jet víc, vloupali bychom se, a až by veleduchové ráno přišli do práce, každému by se na stole skvěl mohutný kakáč. Já jsem Atlantisy zkusil dřív než Adéla. Když mě známí přesvědčovali, že nakladatelství nejsou všechna stejně špatná.

Trošku jim matroš rozetřít do klávesnic počítačů.

Svým způsobem nakladatelští veleduchové písemnictví milují... mohou v něm neúplatně uplatňovat svou rigorózní vševědoucnost v oboru všechno. – Jejich samolibost překrývaná okázalou zdvořilostí! Žargon lidí, kteří se vynajíl!

Do **Revolver Revue** jsem psal, že jejich zásada nepřijmout text od kohokoli může znamenat, že některé věci nechťejí slyšet. Přeposílali si ten mail, paní TP k němu dopsala předmět: „Ještě větší blbec, než jsme doufali!“ – Budiž, interní redakční komunikace. Jenže ona mail s předmětem přeposlala i mně zpátky... člověk by se normálně zasmál, stane se, jednoduchá omluva postačí: „Sorry, jsem kráva.“

Ale něco takového byste od veleduchů čekali marně.

Občas Adélce naskočil do krku knedlík: „Patnáct let jsem nenašla příčiny ptát se, proč člověk žije a proč trpí. Nyní se musím naučit žít bez láskyplných pohledů očí, v jejichž záři jsem prosnila svůj život.“

I Wilderův Caesar, pán světa, má chvíle, kdy se mu slzy derou do očí. **Březnové Idy** jsem kupoval v prodejně na Můstku, obsluhovala mě hezká prodavačka a nevěděla, co jsou Idy; dívala se hlubokýma tmavýma očima, pootevřela pusou: „Březnové... pudy?“ – No jo. Měla na sobě šedivý firemní pulovřík, utkvěl mi, tak jsem ho jedné své postavě půjčil.

Březnové Idy: románové je v nich dosaženo skládáním a řazením fiktivních dokumentů. Sestávají ze čtyř knih, popisujících to samé časové období, jen každá kniha začíná dřív než ta předchozí a končí později. Vzhledem k tomu, že o Caesarovi si každý něco pamatuje, text funguje i jako výkon interpretační.

Takový postup jsme obdivovali: postupné rozkrývání minulosti, jímž se nově nasvěcuje přítomnost. Nemá se tím dosáhnout vyšší věrohodnosti, spíš dát postavám víc prostoru být samy sebou.

Chybíš mi, Adélie. Posmívali jsme se všem, i jeden druhému; navzájem jsme si v textech domýšleli pokračování. Leckdy hambatá. Ale drželi jsme si palce, dovedli si to říct. Chybíš mi.

Smrt není tak zlá jako umírání, ale nemluvím o smrti ani o umírání. Nýbrž o prázdnotě. Někde musí být klíč, jímž lze otočit, tlačítko, co se dá zmáčknout, trik, na nějž jsme dosud nepřišli. – Slovo, co otevře brány? Pokročit za ně je jedna věc, a druhá věc: s kým se tam potkám? O čem s nimi budu mluvit a je vůbec něco, co bych jim uvěřil? Mám na ně zapomenout, nebo se jim pomstít?

Nepomstili jsme se. Nevím ani, jestli jsme opravdu chtěli. Jak bychom se zachovali, kdyby nám ministerstvo pomsty nabídlo možnosti a my mohli vybírat? – Tajně jsi nad odmítáky plakala a já snil, že nad Masolit přiletím v *Enola Gay*... ne, žádné okamžité řešení. Nýbrž internace, výslech, uvázat za ruce, kaliště. Po bílé blůze lezou velké tmavé pijavky... nebo z ní tu blůzu hned serveme?

Hodiny brečlavých výhrůžek a proseb.

Nepomstili jsme se. Jen jsme pooděšli. Ty bohužel příliš daleko, chtěla jsi už mít ode všeho pokoj? Plánuju, že se za tebou stavím. Sedneme na terase a já ti položím ruku na opěradlo židle.

Pozveme Literaturu nebo Profesorku nebo obě. Budou půvabné, ale tobě to bude slušet víc. Dají si nohu přes nohu, z oranžád jim budou trčet brčka. My dva grapefruitové pivo, hovor se mísí s hukotem jezu, pak si všichni objednáme ještě jednou totéž...

Myslím na L i na P jako na konkrétní bytosti, které se nějak chovají a vypadají. Obě mě rajcují, jako ta Bryce; obě mě, s prominutím, občas monumentálně serou. Ale držím se zpátky, sedím na zahradě a poslouchám, jak letní jablka padají. – Než pojedu k bazénu, jablka sesbírám.

Psát o tom, jak se píše, tomu už se spousta veleduchů vysmála. Ale já nepíšu o tom, jak se píše; zajímá mě, co se děje, když máme napsáno. To bývá často ohavné. Nejde o všechny triky a grify, které literární provozníci považují za nezbytné – jde přímo o literární provozníky. Jací jsou, co nemají, čeho mají naopak až příliš.

Jsi pryč, Adélko. Chybíš mi, opakuju znovu. Naše „literární dráha“ nikdy nezačala, a ty ses nedožila zjištění, že je to ve skutečnosti dobře. Ano, všechno mohlo být jinak.

Mohli jsme odjet do Lokte nad Ohří a předstírat tam, že jsme někde jinde. Mohli jsme se zúčastnit konkursu na **Die Another Day**... ne, to jsi ještě byla úplně malá holka.

Profesorka i Literatura, obě v čemsi letním. Nemusí to nutně být u moře nebo v Roudnici; hezky je taky pod Karlovým mostem, na Novotného lávce. Obsluhují tam, řeka se blýská a třpytí, vzdáleně hovoří. Zaposloucháme se, co mluví kraj? Ne, dáváme těm dvěma co proto. Dívají se po sobě, náš odpor nečekaly.

Vždy je na tom najkrajšie vzájomné spoznávanie sa, a človek si praje, aby nikdy neskončilo. Lebo hoci si to nechce pripustiť, vie, že nájsť tú jedinú skutočne spriaznenú dušu v niekom, kto je generačne úplne inde, bude nakoniec znamenať veľa stehov na srdci.

Pohyblivé obrázky, **Proof Of Life**. Crowe zachraňuje uneseného manžela Meg Ryanové, s Meg se do sebe zakoukají... mimochodem, proč tady uvádím anglický název? Protože *proof of life* není „životní zkouška“, jak jsme si neandrtálsky přeložili. Ale „důkaz, že jsem naživu“. Právě o tohle ve filmu jde.

Crowe manžela zachrání, předává; pár praktických rad v kopcích nad Bogotou. Aby se poslední věty, které si ještě mohou říct, aspoň trochu oddálily.

„Řekněte mi, že víte, co pro mě znamená.“

Dvanáct

Počátek mé literární dráhy (mám na mysli Škvoreckého povídku) se mi celkem líbil, takový *entertainment*; všichni máme knížky, které neceníme zvlášť vysoko, ale do ruky je bereme rádi. „Literatura na skrovné, nikoli však zahanbující úrovni.“

Počátek literární dráhy obecně se často popisuje, jako že někdo chce na někoho udělat dojem; může být i tak, že ten někdo chce udělat dojem sám na sebe; genderově k tomu patří, že hoši se chtějí dívkám jevit lepšími, zatímco dívkám stačí být jiné, než ve skutečnosti jsou. Všechno dohromady to někdy funguje jako džungle.

Nemyslím, že moje literární dráha někdy začala.

Sám Škvorecký... jako smíška mám Škvoreckého docela rád. Je celý pryč z blondýnek, jako já dřív býval; možná i kvůli vlasům se mu tolik líbila Pilarka? Borůvkova Eva je blondátá, i jeho dcera Zuzanka, Marie ze **Zbabělců** a odevšad je blondýnka, Švédka z **Příběhu inženýra lidských duší**. Blondýnek ve Škvoreckém je! „Do pokoje vstoupila má blond sestra a spočinula na něm tázavým pohledem svých bleděmodrých očí.“

Sestra, když blondýnku do děje potřebujete nebo chcete, je výhodná volba; znáte ji z domova na spoustu způsobů, dovede být fajn i hned zas pěkně protivná. Ať je sebehezčí, berete ji už jako inventář, a když vstoupí do pokoje, neumlčí vás její půvab na dlouhé minuty.

Nebo když se s ní hádáte o koupelnu.

Kryštůfek Robin sestru nemá, ani Malý princ či Vikýřník. Bertram Wilberforce Wooster jakbysmet, Římanka není ničí sestra; Josef Švejk ani doktor Havel nevypadají, že by sestru měli. Hans Schnier měl, Henriettu, Tom Sawyer má Mary, Holden Caulfield Phoebe... je pro vás čitelný ten rozdíl?

O dívkách jako o šprýmu psal Škvorecký v roli septimána Josefa Krátkého? Josef Krátký sestru má, Blanku, a jestli je blond, nevím. Na Josefu Krátkém jsem se učil přechodníky: „Neboť vykašlavši se mezitím na něho, profesor jí napařil v pololetí napínáka z matiky.“ Ve dvanácti mi to přišlo vtipné, ale jen do čtrnácti.

Líbí se mi, jak se Švoreckému do vyprávění o protektorátu vešly holky, jazz a sranda, jako nám se vešly do života po ruském vpádu. My měli místo jazzu rock. – Rok po okupaci mu bylo šestnáct, mně taky. Oni se Němcům posmívali, my na Rusy víceméně kašlali, jestli si správně pamatuju.

Bylo ponížující je tu mít, ale nemuseli jsme čtrnáct hodin denně dřít na jejich válku. Spíš jsme se nějak srovnávali s novými Čechy, kteří pomalu vystupovali na scénu, jak je souhlas s okupací vyvážel po eskalátoru nahoru a instaloval do funkcí.

O tom ponížení Švorecký psal, už z bezpečného povzdálí – vyprávěl, co sám nezažil, a přitom nás o tom poučoval. Odejít ze země, psát dál hlavně o ní? – No tak dobře: nedá se tu žít, bojíme se tu žít, utečeme. Staňme se Američany, Francouzi, Němci... ale jimi budme, žijme jejich problémy! Koho v naší nové zemi zajímá, jaké to v dřívější naší zemi bylo a je hnusné?

Nezakládáme po světě diaspory ublížených Čechů!

Rozesmál mě titulem **Všichni ti bystří mladí muži a ženy**, kam dává hlavně fotky, na kterých se skví jeho žena... víc fotek než ona má v knížce snad jenom Jana Brejchová. Ano, knížka má podtitul „Osobní historie českého filmu“; něco mě však nutí se ptát, zda není *pumprdentlich* pojímat žánr až takhle přímočaře.

Bystří muži a ženy zkoušejí Smiřické a Salivary vsadit do nových souvislostí: přimazlit bardy k nové vlně, vstoupit je do filmových dějin. Úspěch hřeje, a komu jeho vlastní oheň příliš nehoří, rád natáhne ruce k cizímu. – Jako když dramatik Kohout chtěl „dělat třetího“ Suchému se Šlitrem.

Vyložene hloupý mi připadal text **Jeden týden v životě Květoslava Prska**. Vykrádá v něm sám sebe, do jednoho týdne rovná děje vzdálené od sebe desetiletí: bourání Stalinova pomníku a rozdávání nedostatkových výtisků **Odyseea** na svatbě významné dcery. Pro jednoduché pobavení jednoduchých antikomunistů...

Hlásal nesmysly: jak McCarthyho, který se prý „v řadě případů nemýlí“, ze sebe vymáčkl sám americký systém... to už je hodně za hranou, starý brachu. McCarthy padl díky statečným a jen v nezbytné míře oportunním jednotlivcům, jako byl Murrow.

Já chápu, že Americe odpustíš hodně... ale musím připomenout, že když Voskovce internovali na Ellis Island, hlavním z jeho hříchů byl prý „předčasný antifašismus“. – Stran antifašismu jsme měli čekat na povel z Ameriky?

Škvoreckému by se to stát nemohlo; ten svá anti vždycky dovedně skrýval až do poslední chvíle. Je směšné, když z něj dnes vyrábějí apoštola duchovní resistance... ale říkám s chutí: napsal věci, které jsem četl rád a pořád čítávám. Leckteré dveře mi otevřel on: byl mezi prvními, kteří o osvobození vypravovali jinak než **Němá barikáda**. Kdo české literatuře připomínal osudy Židů...

„To všechno ta Blumenfeldová,“ žvanil přitom. „To její židácký fanfarónství. Já,“ naklonil se k nám, „ne že bych byl nákej rasista, soudruzi, znáte mě. Ale židy rád nemám. Je to mezinárodní spiknutí, samej modernista a sionista. Já bejt soudruhem prezidentem, povolím jim všem vystěhování do Izraele!“

„Třeba tam všichni nechtěj,“ řekl jsem.

„Však já už bych zařídil, aby chtěli!“ rozběsnil se šéf hodně nahlas. „Vystěhovávali by se, až by se za nima kouřilo, židáci!“

Čí jsme synové a dcery. Myslím jako literární dědicové.

U Škvoreckého se často mluví o Hemingwayovi; asi proto, že on sám o něm hodně mluvil. Nechci se hádat, ale já bych spíš jmenoval Roberta Penna Warrena. Ten se, tak jako Škvorecký, nebojí ironie ani občasné sebeironie. Hemingway bere sám sebe smrtelně vážně.

Dědicové. Sám u sebe jsem nad tím přemýšlel až jako dospělý; když se moje literární dráha z dálky blížila, snažil jsem se spíš lišit. Jenže jsem si lišení představoval jako všichni ostatní, takže jsem se naopak dost podobal.

Necítím se být českým štafetovým běžcem s pochodní a lvíčkem na hrudi. Updike je mi stokrát bližší než Škvorecký, Böll než Vaculík. Šafránková se mi líbí víc než Huppertová, ale Huppertová natočila **Krajčářku**. Šafránková jen **Konec vodníků v Čechách**.

Psát jsem psal doma, do světa mě nikdy nic netáhlo. Chápu, že třeba muzikanti Hammer a Vitouš museli odejít: aby hráli, co sami chtěli a co by tady hrát nemohli.

Když za bolševika chtěl člověk ven, musel utéct. Naše děti utíkat nemusí; rozhodnou se a jdou, třeba na Nový Zéland. Nezávidím jim tuhle volnost, naopak přeju. Já ji nikdy na nic nepotřeboval.

Mladým, abych to už uzavřel, Škvorecký nemá co říct. Ostatně, mladí dnes čtení tak jako tak moc nedají; jenom návody, jak správně napsat CV. To si spíš stříhnou malé video nebo hru do mobilu.

Svět se mění. Psaní je *métier*, ubývající na váze. Nemá už zamyslit, ale jen rozptýlit nebo přesvědčit... klidně může i účelově lhát.

„Dobří hoši můžou cokoli špatného.“

Třináct

Na přelomu let 1989-90 vyvolalo v kuloárech nakladatelských domů a literárních periodik veliké haló Škvoreckého prohlášení, jímž se přihlásil k autorství překladu Prezidenta Krokadýlů Warrena Millera.

Haló haló, ale šlo jen o soukromé táčky; dokud se neobjevil text Patrika Ouředníka **Prezident, nebo Krokadýl?** Klade otázky, zjišťuje rozpory a říká, že Škvorecký pokaždé tvrdí něco jiného. – Diskuse proběhla, aspoň myslím, beze stop osobní animozity, a uzavřel ji (prý) Michal Schonberg textem **Průzkum o přátelství, odvaze a intelektuálním disentu a (snad už) přesvědčivá tečka za otázkou, kdo přeložil Prezidenta Krokadýlů...** Schonberg je Škvoreckého žák z Toronta, takže jak asi dopadl průzkum?

Mě to zajímá jaksi eticky... nebo literárně provozně? Dost názorů se, když byl spor živý, publikování nedočkalo, což nástup internetu naštěstí změnil. **RR**, která diskusi poskytla dost prostoru, se nakonec přidala na stranu Škvoreckého; nebylo divu, Špirit udělal na Škvoreckého **Spisech** spoustu práce. V příslušném dílu, to je **Podivný pán z Providence a jiné eseje**, říká, že Emmerová, Justl a Žilina autorství Škvoreckého „dosvědčili“ – jako poctivý čtenář musím namítnout, že spíš říkali: „Moc o věci nevím, ale Škvoreckému věřím.“

Já taky nevím. Jen poznám žvást, když ho vidím.

Víckrát mě, nad mými vlastními nakladatelskými peripetemi, napadlo, že kdyby někdo přišel a řekl Já ti to vydám, v monstrnákladu, autorský honorář líbezný, ale s podmínkou: knížku podepíše někdo jiný... co bych udělal?

Jistě, vydat knížku pod cizím jménem zraňuje autorskou samolibost; ta je však definována čím? Že je knížka pěkná, nebo že se jméno skví? Jestli jde především o knížku, získala by bez mého jména jiný kontingent čtenářů, než jaký jsem schopen zajistit já; obětuju se pro ni? – Nevěděl jsem, nedozvím se. Má samolibost pomalu mizí, jsouc zaměňována letargií.

V kauze Zábrana / Škvorecký je ale něco navíc. Proti velice blízkému příteli, který je mrtvý, nemůže se bránit... není snad zapotřebí enormní sociální inteligence, abychom věděli, že takové věci se mezi slušnými lidmi nedělají!

Ale kde by se v literárním provozu vzali slušní lidé.

Mladá Zábranová otcův odkaz hájila knihou **Flešky**, která je taková, jaké knížky „významných dcer“ bývají... necháme toho, radši. Nedám za pravdu Škvoreckému proti mladé Zábranové ani mladé Zábranové proti Škvoreckému; na to vím málo, a nesympatičtí jsou mi oba. Nemohl bych být nezaujatý.

Stran autorství překladu: pochopitelně nevím nic nového. Něco si myslím, každý si něco myslí; třeba že nárok neměl být vznesen. Většinou se v rozpravách o slovo hlásilo nějaké „nadutě zasloužilé fotrovství“ nebo „právo člověka, který byl nejbliž“.

Což mě dílem vytáčí, dílem nezajímá.

Jen si představuju, co si o tom všem Škvorecký se Zábranou řekli na věčnosti... proboha, oni přeci byli přátelé! Nemělo by přátelství mít svůj nedotknutelný majestát?

Charakter umělců. Rád jsem na to téma zaváděl řeč, ale nevybavuju si, že bych jím, krom Adély, kdy koho zaujal. Charakter se navíc zdá být hodně flexibilní kategorie. – Nechci jednotlivým jménům přiřazovat konkrétní průšvihy; chci vědět, zda zrovna u literátů je způsoblost k selhání vážně tak veliká a zda souvisí se spisovatelstvím jako takovým. Protagonisté výzkumů mi při čtení dali hezké chvilky, má mi to stačit? Jako lidé někdy ponoukají k opovržení. Za branami slovesnosti by se mělo rozprostírat místo, kam člověk patří nebo se tam aspoň rád vrací.

Jenže charakter v tom smradu s umělci být nedokáže.

V **Bystrých mladých** vypravuje Škvorecký, jak potkal po invazi umělce Famíru a ten že mu řekl: „Ty jseš ještě tady? Ted’ už nezdrheš.“ Jako že spadla klec, bude se do sytosti popravovat. Věříte mu?

Já ne... samozřejmě, stát se historka mohla. Spíš však jen vznikla; hodila se jako ospravedlnění malé občanské integrity těch, kterým zrovna nefoukal příznivý vítr.

Jeho rozhodnutí skutečně do bot prásknout nebylo příliš překvapivé. „Vždy snese, co se stane druhým,“ napsal o Dannym Smřickém, autorově literárním *alter ego*, profesor Černý. „Rozmazlené děcko, které nedospělo pocitu odpovědnosti; přepychový panský synáček, kterého slovo nepotřebuje krytí, neboť někdo jiný proplácí jeho směnky...“

Prásknout do bot může mít dost podob. – Profesor Černý vypravuje, jak nějaké menší potentáty protáhli, se značným osobním nasazením, železničáři ven z protektorátu, menší potentáti se pak v londýnském rozhlase náckům posmívali a dotyčné nádraží, které nácky obelstilo, přímo jmenovali. Takže polovina nádraží šla do koncentráku... a po osvobození se menší potentáti vraceli jako hrdinové, kteří statečně vydrželi, republika je teď jejich a oni budou rozhodovat, jak se tu kdo za protektorátu choval.

Či jsme synové a dcery. Když Škvorecký umřel, četl jsem nekrology a říkal, že mi v nich něco chybí; ale že to, co chybí, neumím pár slovy pojmenovat, a do nekrologu by se ani nehodilo. Ať je Škvorecký jakýkoli, **Lviče** napsal jenom on – jako detektivka mi přijde blbé (trik s čepicemi jsem já vymyslel ve čtrnácti, už tehdy se zdál hrozný; Škvorecký neuměl detektivky), ale jako román... občas jsem dumal, je-li to či není román klíčový. Myslím, že úplně není. Škvorecký k té otázce nabídl slogan: „Pravdivější než pravda sama...“

Takže jsem pak byl tolik znechucený **Miráklem**, který k dešifrování postav přímo vybízel.

Nepřipomíná se často, že i Škvorecký mluvil na slavném čtvrtém sjezdu svazu spisovatelů. Jako Havel, Kohout nebo Vaculík. Zatímco ti tři do svých projevů pojali témata občanská a byli pak za ně trestáni, on se rozpovídal o důležitější věci: o honorářové vyhlášce tehdy platné v překladatelské branži. Zdálo se mu (z mého pohledu právem), že za překlad Faulknerovy **Báje** nebyl dostatečně hmotně oceněn... leckdy se dnes mluví o tom, jak statečné i konsistentní byly jeho postoje během Pražského jara. – Vždyť žádné neměl! Leda že zpětně všechno popisoval se šklebem, který řadě lidí pasoval: nikdy jsme tomu nevěřili, všechno byl podvod a vždycky jsme věděli, že osmašedesátý nemůže dopadnout jinak než špatně.

Škvoreckého povídka o vraždě Alenky Peškové je protkána Vaculíkovým sjezdovým vystoupením: jak se potil, jak se mu trásl hlas. On celý **Konec poručíka Borůvky** je podbízivý a nenávistný, ve skutečnosti daleko víc než tyto **Brány**. Já jenom říkám, že pro mě utéct z dějiště svých knih je nemyslitelné... přesněji: kdybych utekl, dějiště mých knížek by se nutně změnilo.

Danton, když si mohl útekem zachránit život, řekl prý: „Odnesu si vlast na podrážkách střevíců?“ Ne, nejsem pohoršený představou, že „vlast“ nebo „národ“ někomu nic moc neříkají. Na Čechách obecně mám rád dvě věci: nejsou pobožnítkáři a pěstují sebeironii.

Samozřejmě, mám k nim i spoustu výhrad.

Listuju knížkami dopředu dozadu: dovedu si Smiřického představit v jiné, zodpovědnější roli, než je ta jeho věčná páskovská? Třeba jako otce? – Jako jedince, který zanechal biologickou stopu, to ano; ale pro otcovství v pravém smyslu slova je třeba kvalit, které Danny Smiřický ztratil, nebo spíš nikdy neměl. Například nesebeckost či empatie.

Mnohost chutí, jimiž vábí literární kvas, leckdy odvádí od formulací podivuhodně jednoduchých: co zajímavého o životě může napsat člověk, který sám nikdy nechodil poslouchat k postýlce, jestli miminko dýchá?

Za poslední větu jsem dostal tolikrát vynadáno!

U nás na Palubě jsem dal řeč s herečkou mého věku. Stýskala si, že jí dítě přišlo v nevhodný čas; zrovna, když se kariéra otevírala do modra nebe, takže její umělecké touhy se nikdy nenaplnily zcela. Nemohla si zahrát s lidmi, se kterými si vždycky chtěla zahrát, kteří by ji někam pozvedli, spolupráce se kterými atakdál. – Téma pro ni bylo až bolestné... děcko vypíplala, ale křivdu osudu na svém umění trochu pořád cítí.

„Umění“ je ovšem blbé slovo. Mně ještě tak dává smysl, když se bavíme, co „umělec“ rozdá; ne, co by ho víc naplnilo. Když necháme umělce, aby se v nás hádal s rodičem, hádku nevyhraje ani umělec, ani rodič – jen dítě nejspíš prohraje. Takže mi zase vynadejte, vy olivrejovaní sloužící ve vznešené říši umění...

... a pak jděte do prdele a zůstaňte tam.

Náš panelák v Čerčanech je pro děti situován dokonale. Silnice udělá jen smyčku a dál nepokračuje, žádný provoz, a před vchody je asfaltový chodník, po němž děti svobodně drandí; dřív jezdily na tatrách, dnes na umělohmotných tříkolkách. – Řeklo by se, že neurotikovi, který zabíjí souložící mouchy, tříkolky a tatro s inspirací taky pěkně pohnou.

Ale tady jsme právě na rozhraní mezi umělcem a mnou.

Doplňující otázka: chceme, aby synové a dcery byli jako my?

Jezdil jsem do zaměstnání na Benešov, se mnou nastupovala maminka s dcerkou, obě stejné účesy, stejné stuhý ve vlasech, stejné boty, pouze v jiné velikosti... byly si i v obličejích moc podobné.

Vlastně to vypadalo roztomile, zároveň trochu děsivě; jako menší a větší klon ve sci-fi o klonech. Co asi napadá tátovi, když maminku s dcerou vidí? Má z nich radost?

Mají nějakého tátu?

Hercům se přisuzují ty nejhorší vlastnosti. Říká se o nich, že jsou zrádci, pokrytci, lháři, lakomci, podlézají mocným. Jsou bezcitní vůči slabým. Prostě udělají všechno pro to, aby mohli hrát!

Řeknu vám, kým jsme doopravdy. Nejsme lidé, ale loutky. Přeludy lidí. Jak hrajeme, jsou pouze pokyny režiséra. Co říkáme, jsou věty autora. Když jsme zraněni, nekrvácíme. Když nás zabijí, neumíráme. Když slyšíme Miluji tě, připravujeme si další repliku. Abychom si byli jisti, že žijeme, potřebujeme potlesk. Slávu!

Chceme přeměnit vesmír v labyrint zrcadel, ve vývěsní tabuli s plakáty, kde se tučně roztahuje naše jméno, hned pod titulem hry. – Dámy a pánové, nejsme spořádaní lidé. Opravdový život, opravdová láska, je pro nás něco příliš neskutečného. Nejsme toho schopni. Hned zítra jeden druhého podvedeme, protože začneme žít jinak, my neumíme žít jeden život... žijeme stovky životů.

Myslím je tohle od Borise Rösnera.

Vybaví se nám Oldřich Nový, který svou paní za protektorátu chránil a šel za to do koncentráku, a na druhé straně Vladimír Šmeral, který nic podobného nedokázal. Z výkonu na filmovém plátně se taková věc nerozezná, ale nebudete, doufám, tvrdit, že na tom nezáleží?! – I když: od vás by mě nepřekvapilo nic.

Charakter a umění.

Přečetl jsem od Škvoreckého, co se dalo. Přečetl jsem o něm, co se dalo. Nevadí mi, když někdo „nasere celý národ“; vadí mi, když ho nasírá zpoza rohu a inzeruje to jako humanismus nové ražby. Zdrhnout, a z bezpečného povzdálí poučovat. Upravovat si dějiny. Loupit v hrobě mrtvého kamaráda. Posmívat se, taky z povzdálí, kolegům komolit jména, ale tak, aby je každý poznal.

Všecko ví dopředu a líp, přitom jeho věčné omyly: spartky. (Bud' startky, nebo sparty.) – Oči téže postavy (Eva) jednou zelené, jednou modré. – Plést si alergický / alegorický. – Schiaparelli byla ženská, ne chlap, troubo! – Je kvintesence, ne kvintensence. – Redaktor Leden ve **Lvíčeti** dvakrát jeden a ten samý den večerí; ne že by měl takový hlad, ale autor v inspiraci přehlédl, že už se jednou žralo.

„Poděkování Jaroslavě Blažkové, výborné spisovatelce a snad ještě lepší čtenářce, za odbornou revizi československého jazyka.“ – To je hrozné; jako bych já o Profesorce řekl: „Výborná učitelka, a snad ještě lepší uklízečka.“

„Pavel (Kohout) nakonec metamorfozoval ze stalinského pisálka a výrobce ideologických klišé v pozoruhodného dramatika a romanopisce, s nevyhnutelnými následky takového růstu: musel do exilu.“ – Něco tak manipulativního jsme čítávali leda v Rudém právu... jako že každý, kdo něco umí, musí do exilu, tak jako do něj zdrhnul Škvorecký? A odtamtud nám poví, jací doopravdy jsme... jenže Kohout neutekl „z dějiště svých knih“, srabe! Nepustili ho zpátky!

A správně se říká metamorfoval, spisovateli český...

Umělcův pohled do zrcadla, říkali jsme si s Adélkou, je vždy připraven k retuši. – Speciálně odporný je Škvoreckého **Samožerbach**; když chcete posbírat ohlasy na své psaní, budiž. I když se mi to zdá dost hraniční. Ale přidat k těm kladným, „v zájmu objektivity“, pečlivě vybrané ohlasy záporné, aby svou dikcí i fakturou denuncovaly své autory jako primitivy, to už budí hnusný dojem umělce.

Komu se nelíbím, praví **Samožerbach**, je nedovzdělaný vůl. Mí vyznavači se mnou souhlasí. – Opravdový rozhovor, barde, nevede autor s publikem. Nýbrž s knížkou, divadelní hrou, filmovým představením. „Dopadlo to sice jinak, než jsem čekal...“

Šalda: „Ke kritice, přesně mluveno, má právo ten, kdo se narodil k obdivu a uctívání a byl v nich zklamán a zrazen.“ Ano, ale asi bych se hádal, že ke kritice má právo úplně každý. Ne každý však má skutečný důvod. – Jeden anonym mi svého času napsal: „Že ty jsi Škvoreckého dřív miloval, a teď se mu za to mstíš?“

Může být. Do placu přihodím, že jsem miloval taky Karla Michala, ale u něj mě to nepřešlo. Josefa Škvoreckého dobrý čtenář časem přeroste... teď ještě čemu já říkám dobrý čtenář: takový, který se do poslední chvíle pokouší autora následovat. Ne úkolovat. A plnění úkolů kontrolovat přes peplemetry a prodejní statistiky.

Moje maminka Škvoreckého věci milovala. Zdálo se mi, že až nekriticky. Tímhle způsobem se myslím on čte dodnes: jako zbožnění vzpomínky. Maximálně by starší čtenářky některé dívčí postavy převlékly, protože si pamatují, co tenkrát samy nosily.

Maminka se bardova návratu nedočkala; byla by rozdýchala, jak se tu chlapec choval? Oba byli stejný ročník, 1924, asi by mu promínila mnohé. A synovy, totiž moje námitky by zřejmě považovala za samoučelné rýpání motivované bůhví čím.

K významu spojení „dobrý čtenář“ se stále jen blížím. Snažím se na to myslet v souvislosti s „dobrým autorem“. Protože „dobrý autor“ není jen ten, jehož jazyková kultura je pro spisovnou podobu jazyka normativní. Jak praví jazykověda. – Pro mě taky ten, u nějž nemáme zvláštní důvod si ho lidsky ošklivit... který dodává svému psaní váhu i životem, postojem, občas i mlčením.

Tady silně nesouhlasíte, já vím.

Obhajovat blízké v neobhajitelných věcech. Nechat je v knížkách umírat z bezdůvodného osočení. Dělat z nich oběti doby, která jim ukradla pravý význam a váhu... každý aspoň trochu ví, jak se konkrétně tohle Škvoreckého týká. Když už teda zapomeneme na mediální loupeživé tance nad přítelovým hrobem. – Každý máme něco, za co se vyloženě nechválíme, ale muset pro potřeby PR pořád přerovnávat svůj život?

Četl jsem diplomovou práci, zkoumající, kdo je ve Škvoreckém kdo a co je co, a cituje se tam Salivarová: „Kdyby vám Josef vypravoval nějakou historku, neberte ho doslova. On si rád přidává, obru-

šuje příběhy jako generace lidovou píseň, on si je tím stále opakovaným a zdokonalovaným vyprávěním vybrušuje do literární podoby. – To není lhaní ani pomlouvání, nic špatného. Je to tvůrčí činnost.“

Proboha! – Ze srdce mi promlouvá ironie **Šťastného Jima**:

„Možná že jsem se nevyjádřila správně, ale řekla bych, že umělec vkládá do své práce tolik, totiž citu a podobně, že mu ho pak moc nezbývá pro druhé, alespoň když je to dobrý umělec, samozřejmě. Myslím, chápete, že má svoje docela zvláštní potřeby, a je na druhých, aby mu po té stránce poskytovali, co mohou, a na nic se neptali.“

Vás taky, umělcové, jednou zavěsím na nebesa a proliju močkou. Pro mě nejste dobří autoři. Pořád se snažíte běžnou lidskou slušnost odčarovat od vaší spisby, a říkáte tomu obrušovat příběhy jako generace lidovou píseň? To teda před vámi smekám... takových žvanilů máme být synové a dcery?

Jen klidně zůstaňte bezdětní.

Čtrnáct

06.05. 13:05

Tady absolutně nesouhlasím, jak už to bývá – a co si s tím počít? Tak jistě nemá smysl, abych vypisoval, jak třeba v Miráklu tu zabijačkovou scénu ke konci, v níž zachycuje nástup normalizace a zoufale se snaží najít důvod zachovat si aspoň kousek naděje, řadím k nejvznešenějšímu patosu, který jsem kdy četl. Tak jenom k přímým otázkám, jež jste vznesl:

Ale ano, klidně řeknu, že Černý byl, v tomhle, blbý – nebo aspoň zaslepený; rozhodně ne vševědoucí univerzálně spolehlivý soudce (trochu nebezpečně se blížíte argumentaci ad auctoritate). Zjevně nepřekročitelnost generační propasti, která tak sblížila i lidi protikladných politických názorů – Škvorecký k tomuhle uvádí spoustu příkladů.

Jasně, '68 „vznikli především proto, aby vyšel Tankový prapor a Honzlová“. „Především“ ale беру jen v časovém, ne významovém smyslu; neměli bychom zapomínat hlavně na otázku, proč potom dvě dekády a stovky titulů nezanikli. (A jak poznamenáno v Samožerbachu – co jiného měli tisknout, než se to rozkřiklo a rukopisy začly chodit?) Ano, umím si představit Dannyho jako otce – nebo rozhodně ho VIDÍM nesoucího zodpovědnost, a disponujícího těmi kvalitami, jež mu upíráte; a JŠ tuplem.

Fakt je, že zrovna v téhle rovině je Danny poněkud umělý konstrukt, polokarikatura a šarže, z níž jsou pečlivě odpreparovány normálnější rysy do manžela nakladatelky Santnerové; musel jsem si připomínat, že skutečný autor byl za dob Miráklu, natož PILD už čtyřicátník, příkladně usedlý měšťan a katolík.

Tu historku, jak mu místo nevydatelné (zastavené?) knihy nabídli / udělali tuším vysokonákladovou reedici, jsem samozřejmě taky četl, ale mám pocit, že s jinými tituly / detaily.

Ne, americký autor se z něj nestal; jenom získal „kanadskou“ státní cenu (Governor General's Award) za PILD.

Míval jsem problémy se ujišťováním JŠ, že se mu nestýskalo „po domově“, neboť domov má tam, kde bydlí; a nevím, nakolik mu věřit, že od začátku mu bylo jasné, že z Pražského jara nebude nic než 21. srpen, ale v tomhle bych ho docela chápal: po 19 letech

zkušeností neviděl, proč prorážet hlavou zeď, zvlášť na stranicky nalajnovaném hřišti, a omezil se na reálně nejprosaditelnější odborovou činnost. Pořád mnohem, mnohem lepší než čísi stížnosti na chabé zajištění ukrajinskojazyčné sekce Svazu. Ostatně Zábrana v denících nenechal na Kohoutově sjezdovém vystupování (a reformních komunistů vůbec) nitku suchou. Kdo si literatury váží, docela dobře to může projevovat i tím, že z ní nechce dělat náhražku politiky.

06.05. 13:50

No, i tohle se celkem dalo předpokládat, ale nechci se dohadovat o jednotlivé body, to nemá smysl. Zvlášť když je námitka formulována stylem „myslím, že jsem to četl jinak“. A jestli se miníte ohánět nějakými literárními awardy... víme oba, jak se tyto laury získávají a o čem vypovídají.

Spíš si srovnajme východiska. Já o Vás například nevím, jestli jste jen Malý čtenář, nebo taky autor; jistě bych mohl, možná měl intenzivně pátrat, ale se mi nechce. Jestli jste i autor, pocítil jste na vlastní kůži, že se s dědictvím po předcích musíte nějak vyrovnat. Neříkám, že byste musel řešit svůj vztah k Elišce Krásnohorské (ovšem i ona byla po čertech zajímavá baba). Ale musíte si říct, tedy já sám pro sebe jsem si musel říct, kdo je pro mne Mácha. Němcová. Hašek. Kdo je Čapek, kdo je Vančura. Kdo Schulz, Michal, Škvorecký, Kundera, Hrabal, Vaculík. Je spousta věcí, které Škvorecký pro českou literaturu nevymyslel, nýbrž je přenesl odjinud; jsou věci, které se pokusil podstrčit a my s citlivějším ža-ludkem se jim bráníme. Jak v Miráklu nakládá se jmény, aby se dala na první pohled dešifrovat (Hejl, Nabal), je právě tak ohavné, jako když Vaculík Českým snářem z konkrétních lidí dělá literární postavy a zase naopak, jak se mu zrovna hodí. – Scéna z Miráklu, o níž se zmiňujete, mi působí fyzické obtíže. Text s tímtož nábojem je Vaculíkův fejeton Poco rubato... ten si přečtete!

Snad ještě profesora Černého. Ne, nepředpokládám u něj vše-vědounost; jeho celoživotní zaujetí Vladimírem Neffem je mi ci-zí. Ale že knížky mohou být krásně napsané a zároveň mravně diskutabilní, to jsem cítil od mládí a on mi pro ty úvahy dodal při-léhavý výraz. Ostatně, Český snář popravil z těch samých pozic; je to takový nářez, že Vaculík text nezařadil do Hlasů nad rukopi-sem... ptal jsem se dopisem proč, a on odpověděl, že profesor Čer-

ný tenkrát text z ruky vůbec nedal. – Tak nevím, ale když nad tím dumám, možná Vaculíkovi věřím.

„Kdo si literatury váží, docela dobře to může projevovat i tím, že z ní nechce dělat náhražku politiky.“ – Souhlasím, ale na sebe to nevztahuju. Být občanem a jako občan se chovat není ještě politika. Veřejně řeším svůj soukromý problém, protože předpokládám, že třeba nejde jen o můj soukromý problém – a píchnout do vosího hnízda mi nikdy nevadilo.

06.05. 15:05

Hledám v knížkách, a nemůžu nic najít.

Nemůžu najít, že Nabokov na lyceu nějakou juvenilií skutečně vydal jako příležitostný tisk – takže jsem si to vycucal z prstu? Není vyloučeno; můj duch už není tak jiskřivý, jako býval. Nicméně pro otázku „emigrace“ to vůbec není podstatné a divím se, že to bylo vůbec zmíněno. Nabokovova existence mimo vlast má dvě podoby: napřed žil v Evropě a plus minus dvacet let psal rusky pro ruské emigrantské čtenáře, a pak teda ta Amerika. Se vším všudy, takže i s americkou angličtinou.

Nemůžu ani najít, jak Zábrana „nenechal na Kohoutově sjezdovém vystupování (a reformních komunistů vůbec) nitku suchou.“ – Tady bych rád dodal, že jde jen o další „pramen“; nikde není řečeno, že Zábrana ve sporu s Kohoutem musí mít vždycky pravdu, protože nikdy nebyl ve straně. To je kádrování naruby. Zábrana byl senzační překladatel i básník (hlavně Stránky z deníku) a v reálném životě si vytrpěl svoje – ale taky to byl posera, který se staral jen o sebe a o rodinu, snadno diagnostikovatelný hypochondr a člověk s nenaplněnou utajovanou ctižádostí, plný žluči a moru. Naproti tomu Kohout, zlobte se nebo ne, se třeba staral o Procházkovy holky, když Procházka umřel. Samozřejmě: když dnes pozorujeme a čteme dejme tomu Lenku P, leckoho napadne ledacos.

Zůstat, odejít? Tuhle otázku nelze zodpovědět jednou provždy. Správnou odpověď není rozhodnutí samo, ale co se děje a jak se žije po tom rozhodnutí...

06.05. 15:58

Zábranu tu mám ve vydání s rejstříkem a není to nikde, sakra – takže jedno z míst, které skryli pod průhledné „K.“: pod Solženicyn jsem to našel hned v sešitu 10, ale jedinou větu; ještě to ro-

zebírá podrobněji, byl by třeba rejstřík věcný. On průběžně hlásá takový doležalovský přístup - '68 byla interní šarvátka pachatelů 50. let a slušný člověk s nimi neměl chodit na led; jistě, je v tom zahořklá žluč. Vytáhl jsem ho jako příklad člověka, který vystoupení JŠ schvaluje a rozhodně mu nemůžete vyčítat vieweghovštiinu. Asi vás málo čtu, nebo špatně: měl jsem dojem, že straníte spíš trpělivé drobné práci v šedé zóně než heroismu a bojům. O dvojí emigraci VVN jsem chtěl říct přesně totéž, a vyvodit opak: americkým spisovatelem se stal, až když začal psát anglicky, nucen zachránit rodinu před nacisty. Po útěku před komunisty ještě 20 let byl spisovatelem ruským, než mu rozprášili diasporu. Tak i JŠ zůstal českým, a navrch se stal kanadským - přinejmenším účastníkem literárního provozu.

06.05. 17:05

Nebudeme to natahovat, pane Vaňku, jen ještě jednu drobnost: „měl jsem dojem, že straníte spíš trpělivé drobné práci v šedé zóně než heroismu a bojům.“ - Ani na tohle já nedokážu uspokojivě odpovědět. Jak to stojí v Písmu? Že někdy je čas shromažďování kamení, a někdy zas čas jeho rozmetávání? Ten čas si ovšem volíme každý sám...

Aha! Takže pozor, už to mám: v Jamkově doslovu k Lolitě se opravdu říká, že první svazek veršů Nabokov publikoval v patnácti letech (snad 1914), a já bych si tipl, že to byl nějaký polosoukromý tisk - jeho táta byl spoluvydavatelem novin (Reč?), určitě mu zajistil kvalifikovanou pomoc. Verše vydával i po emigraci, taky do ruštiny přeložil a vydal Alenku v říši divů, a v roce 1926 přichází první román Mášenka.

Tak. A zase jsme o něco chytřejší.

07.05. 13:05

Když jsme v tom zchytřování o Nabokovovi, došel jsem si do městské knihovny pro Boydův vyčerpávající (omračující a strhující - upřímně řečeno ho mám z celého Nabokova nejradši, protože mám dojem, že mu rozumím) životopis - četl jsem ho před skoro šesti lety, a jen americký svazek. Nuže:

Volod'a (* duben 1899) začal chrlit verše v červenci 1914; někdy po začátku školy „jedna krátká a 'hrozná' lyrická báseň 'o první z měsícem ozářených zahrad s mottem z Romea a Julie' byla našňována do fialového papírového přebalu a rozdána pár přátelům a

příbuzným“. Až kolem června 1916, poté co první, kterou poslal do nejlepšího (dle jeho dobového názoru, ač umělecky dosti konzervativního) ruského časopisu Věstník Jevropy, byla „obratem přijata“, vydal vlastním nákladem 500 ks Stichi, 68 básní napsaných mezi srpnem a dubnem, „všechny tak evidentně pro“ jeho tehdejší první lásku (viz autobiografie, vlastním jménem Valentina Jevgenijevna Šulginová, zvaná Ljusja).

Tak že by Jamek byl další oběť spoléhání na nepřesné zdroje?

Ovšem ohledně vztahu s otcem jste se sekl: „Když V. D. Nabokov hrdě sdělil svému kolegovi Josifu Hessenovi, že jeho syn píše básně, a ne špatné, Hessen nad nimi mávl rukou jako dříve nad hrdými zprávami o chlapcově lepidopterologii. Poté, co se dozvěděl, že Vladimir chce své verše vydat, protestoval tak silně, že VDN zaváhal, než odpověděl: 'Má své vlastní prostředky. Jak mohu jeho plánům bránit?'“ – prý dědictví po strýci. Tak akorát že to bylo u tiskaře otcových reportáží Iz vojujuščej Anglii.

Tucet básní z května až srpna 1917 chtěl vydat spolu se spolužákem Balašovem; kniha Dva puti vyšla až 1918, kdy už byl na Krymu, a dochoval se jediný kousek. 1922-3 vydal dvě sbírky veršů jako Sirin, a rok před Alenkou (1923) přeložil taky Rollandova Colase Breugnona.

Že mi zbývá místo – jasně si vybavuji, jak Škvorecký někde říká zdrženlivě, ale zřetelně „dítě nám bohužel nebylo dáno“. On opravdu byl příkladný měšťan, manžel a (nekonvenční) katolík, ne nedospělý fracek.

07.05. 15:11

To by musel Jamek sám, odkud čerpal. Ale abychom Jamkovi nekřivdili: on v doslovu neuvádí datum, píše jen „patnáctiletý“. Rok 1914 jsem si dopočítal sám...

„Nebylo dáno.“ Pane Vaňku, citovaná věta ovšem může znamenat leccos. Mně, například, „nebylo dáno“, abych udělal kariéru ve finančních kruzích. Možná by pomohlo číst větu v nějakých souvislostech?

Já mohu nabídnout jiné věty. „Pokud jde o pomluvu Evy Adamové, že si Honzlová dala pomoct, není to pravda. Moje žena si už od dívčích let vždy dávala pozor.“ – „Vymyslel jsem si drzou dceru (a nač to skrývat? Je to sublimace snu, jehož splnění nám rozmarný Pánbůh odepřel, ale asi věděl proč)...“

Slyšíme, jak žvaní? Úplně protichůdné věci. Co si ve skutečnosti myslí... myslím, že si často nemyslí nic. Jen si přeje, aby se mu naslouchalo.

08.05. 10:05

On často mluvil o týchž věcech na různých místech různě, ale to prostě už nemám kdy hledat a rozhodně ani po ruce sebrané spisy. Ta historka o kompenzačním prohození vydání dvou titulů zjevně v SŽB není.

Co se VN týče, rok si přeci může dopočítat každý, ne jen já; když Jamek říká „patnáctiletý“, říká zároveň „mezi dubnem 1914 a 15“, což je přinejmenším o rok mimo. Ale ano, na Wikip. je to celkem korektně, asi jsem před svým prvním komentářem (kde jsem se tedy mýlil, hanba mi) nedoskrolloval tak hluboko dolů.

A ještě na zbylé místo – je chvályhodné, že Kohout, který nikdy neměl nouzi, přispěl dětem souvěrce uštvaneho režimem; ovšem „ustrašený sobec“ Zábrana, sám zpola zakázaný, kryl řadu překladatelů, kteří na tom byli ještě hůř.

08.05. 12:44

Ne, v Samožerbachu historka o handlu určitě není. V něčem jiném, pozdějším. – Ted' mě napadá, jestli to místo Lvíčete nebyl TP (spíš ne), ale Borůvkou jsem si jist stoprocentně. Vydání, které mám já, má náklad 75 000.

Asi taky víte, že pokrývání cizích překladů bylo i svým způsobem výhodné: zvyšovalo to důchodový základ... ale ruku na srdce, pane Vaňku, Zábrany si oba vážíme, mám dojem, přibližně stejně. Lišíme se v tom, že Vám vše, co se jakkoliv umazalo o komunismus, silně čpí. – Já mám své důvody být tolerantnější.

08.05. 14:05

Celý život je jednak krácený, jednak dost možná paranoidně autocenzurovaný o věci inkriminující jiné osoby. To je legrace: tak já působím jako mladý radikál s rudobílým viděním? Zovnútra to vyzerá inakšie, ale co naplat...

Ještě jednou k těm děckám: absolvoval jsem o nich dlouhé hádky. Spoustu „tvůrčích duchů“ čílí dětské ječení, kňourání, pobrekávání. Kundera je nemá rád, Hrabal tak leda popsat holčičku, co všude chodí s houslemi. Škvoreckého jsme právě probrali. I mnozí další tvůrčí duchové děti vůbec neberou na vědomí.

Děcka jsou dnes v artovém pojetí autorovo nebo produkční citové vydírání... asi nejsem dost artový. Kolja, Kouďák – už jsme se zmiňovali. Isabelle Sermon z druhého **Jurského světa** kulí oči jako mistryně světa v kulení; jako divák si uvědomuju, co a proč se mnou film provádí. Ale až nám tyhle věci z životů vymizí úplně, z dětí nebudou růst lidé. Nýbrž leniví a drzí uplatňovatelé sociálních nároků.

Mám fotku. Vyprahlá africká planina, droboučké, hladem zubožené děcko v popředí, pár metrů za ním trpělivě popochází veliký sup. Kdo se k dítěti dostane nejdřív: sup, smrt hladem, humanitární pomoc, nebo člověk, který nemá potřebu napřed fotografovat? Ten by se hodil nejvíc.

Samozřejmě člověka napadne, jestli výjev není aranžovaný. Nevíme, nebyli jsme u toho, když se mačkala spoušť. – Ale kdo jsme vlastně my, při té situaci? Která role: sup? Člověk, který fotografuje? Děcko, které sup rozklove, když nic neuděláme? Nebo někdo hypotetický, kdo kopne fotografa s rozběhem do hovnoďoury, po supovi něčím praští a vezme špunta do náruče?

Tohle jsem napsal, a připadal jsem si velmi... velmi. Pak jsem šel na diabetologii a v čekárně měli **Reflex**, v němž bylo o fotce řečeno mnoho dalšího: bral ji Kevin Carter, dostal za ni Pulitzera, ale vůbec nemohl obrázek rozdýchat, každou chvíli plakal, mluvil jen o své dcerušce a nakonec spáchal sebevraždu. – Mimochodem, druh supa, který je na obrázku, se prý živí výkaly, ne masem; jak je batole skrčené, může budit dojem, že z něj něco jedlého vypadne...

Necháme toho. Kolik věcí, které mám tady v **Branách**, by potřebovalo podobný korektiv, a já o tom nevím a nikdy se nedozvím.

Cajdáček, předvídatelnej, nudnej... a slad'oučkej tak, že mě dostal. Diabetes mellitus. – Ano, film těží z velmi zajímavého námětu, hrají v něm skvělí herci; herectví Kevina Spaceyho a Helen Huntové, to je lahůdka, a Joel Osment jim to rozhodně nekazí. Film má strašně patetickéj konec (tak patetickéj, že to zarazilo očekávanou invazi slzných kanálků i u mě, kterej poslední dobou bulím snad u všeho, co je jen trochu důvěryhodný).

Čtvrtou hvězdičku musím přidat za dvě otřepaný pravdy, za který jsem vždycky rád: 1) SKORO každé z nás stojí za to 2) zlo NENÍ dělitelné na malé a velké.

Richtig. Cajdáček, o němž se tohle dá na csfd najít, nebudu jmenovat. Jen se snažte! Zahrála si v něm i Angie Dickinsonová, které to kdysi, třeba v **Dannyho partácích**, tolik slušelo! Aby taky ne, proti obstarožnímu Martinovi a obstarožnímu Sinatrovi.

Soderbergh ji, a já ho mám za to rád, pak obsadil i do verze po čtyřiceti letech, má tam malé cameo a vypadá dobře... v cajdáčku hraje mámu těžce prolezlou chlastem. Ale fakt těžce.

Hu! Ano, krása pomíjí. Ale vždyť se nemusíte pořád dívat do zrcadla, dámy, abyste ten proces sledovaly. Když se s láskou díváte na své děti, a pak i na jejich děti, vidíte na nich, jak vaše krása nepominula, prostupuje a pokračuje dál – chápete, co myslím?

Tak, prosím, přestaňte blbnout.

Nedovedu si představit, že by dnes s nějakou zasloužilou divou natočili film **Kvočna**, jako to udělali za první republiky. A diva že by se kvůli názvu filmu, implikujícímu genderové pohrdání, nevztekala: ona přeci není žádná slepice!

Když sedí u kočárku a rozmlouvá s čerstvě narozeným prckem.

„Ty můj malý pravnoučku. Co asi na tebe čeká. Kdo vidí do příštího člověka. Která matka ví, koho přivádí na svět? Se mnou miliony matek porodily tuhle dobu. Která tušila, že rodíme světovou válku, lety přes oceány, sedm nových zemí, revoluce a vraždy... co asi z tebe bude.“

Radši to nechtějte vědět, paní Nasková.

Patnáct

Zpátky na stromy: sám za sebe si myslím, že spor o autorství překladu nebyl vyřešen, jak literární provoz tvrdí. Spíš ustal, protože jeho pokračování už nedávalo smysl a pořadatelům Škvoreckého **Spisů** bralo „klid na práci“. Navíc tu byla hrozba další „tvůrčí činnosti“: totiž že se „Josef“ rozhodne věc ještě jednou obrousit... pak by se musel odněkud vynořit další jeho žák s průzkumem a definitivním zjištěním.

Kde má, chudák, ty žáky pořád brát.

Vyložene hloupé se Adélce i mně zdály jeho výklady, jak by kritikové měli vážit každé slovo, protože umělec je koneckonců křehká nádoba a nikdy nevíte. Co kdyby se nad sebou, nad svým stárnutím a křivdami světa náhle rozlítostnil, vzal do ruky flintu a na okenním skle by se rozpláclo něco, co vypadá jako sýrová pizza?

Svůj cynismus jenom hraju. Ovšem příkazu „Nekamenujte pro-roky“ jsem se smál už jako adolescent, Adéla věc cítila stejně. Mimo-chodem: statutu proroka se dosahuje jak? Čím?

Jde o připomínku časů, kdy literatura měla takovou vážnost, až ji lidé „na piedestal národních výdobytků stavěli“ a o „sebenepatrnější její výhonky pečovali, přeochoťně jim věhlas klenotů kulturních přisuzující.“ – Ano, píšu jako staromilský blbec. Radostně se však nad výdobytky pochechtávám.

Posmívali jsme se s Adélou, kudy jsme chodili, vedli o výdobytcích neuctivé řeči. Tak jako scény z Bonda, přehrávali jsme si Nerudu, šourajícího se po Karlově náměstí a uctivě zdravícího paní Karolínu, která sedí na lavičce, odvrací tvář a zarytě neodpovídá.

Nejsem už s to ho číst; pachůť jakési pitoreskní ozvěny, jakési echolálie z mladistvého dávného nadšení jeho prózou mi v tom brání... on byl typický spisovatel pro mladé lidi. V určité chvíli života začne ale člověka iritovat, nutit k tomu, aby se nad ním ušklíbl.

Uhodnete? – O Hemingwayovi Zábrana.

Všimnete si toho nejspíš v nemocnici: mladší nemocní chodí celkem křepce, jako vy jste kdysi chodili; starší nemocní se belhají každý jinak; vy ještě nebelháte, ale celkem brzy budete. Je ve vás soucit či odpor? – Nemůžu potvrdit jedno ani druhé. Stárneme, stárneme, málokterý z nás stárne hezky, ale je škoda, když ani jako autoři, ani jako lidé neumíme poznat a přijmout, že jsme zestárli. Adéla i já jsme věděli dost o lidech, které opouštějí zdraví i síly a chovají se jako zpykykaní frackové.

Takoví, co se vydáváním sebestvrzují. Pak spadne řemen, nevědí, která bije... dobře se prodává srdceryvné štkání, jak se na jejich „tragédii“ podepisují kšeftmani s uměním. Jak necitlivě zacházejí s křehkým egem „umělců“...

„Jak jste to myslela s tím nezestárnutím?“

„No – že se na životě nelpí... tak moc.“

„Myslíte jako Hemingway?“

„Prosím vás! Hemingway? Sebestřednej cvok, kterej místo aby stárnul, jenom dětinštěl?“

Kdo neumí zestárnout, přichází o půvab loučení. Já se stárnout učím; poslední výuka, kterou jsem ochotný absolvovat. Leda snad, kdyby přišla pozvánka na kurs ovládání kinetické energie.

Jako psáči bychom měli umlkat, dokud máme trochu soudnosti. Aby se na naši smrt nečekalo jako na vysvobození. „Odejít, ach odejít, vyproštěn z papírů počmáraných.“

Umělci. Škvorecký sám o sobě říká, že je *entertainer*. To jako každému, kdo nás rozptýlí či rozesměje, přiřkneme status umělce? Mám na věc jiný názor, ale možná jde jen o vyjadřovací inkompatibilitu. Nebo už stárnu opravdu hodně a umělci si pro sebe nárokují mládí.

Poslal jsem sám sebe na pochodové cvičení, plus minus osm kilometrů do kopce, a na konci pochodůáku jsem stařecky zvald. Sedl jsem na lavičku, máme lavičku na rozcestí, kde jedna z cest vede ke hřbitovu, nechtěl jsem ještě tou cestou jít... vtom slyším povykování pejskaře, kterému se urval pes. Veliký, huňatý, energický; pejskař daleko, už mu to taky moc nepospíchalo, a pes naopak velice blízko.

Určitě neměl míň než šedesát kilo. Ovšem, já vážím víc. Pes to bral v úvahu, rozhodně však nevypadal přátelsky: štěkal na mě jako blázen, najednou se hlouběji zamyslel, zavlhl se a vydatně poblíl.

Ano. Mně je z umělců taky kolikrát soufl.

Jak říkám: Škvorecký umřel a já uvažoval, co z podobného mého přemýšlování by mohlo figurovat v nekrologu. Uvažoval jsem příliš dlouho a Martin Komárek z **MF Dnes** můj text jako neaktuální odmítl... navenek litoval, protože text by prý byl rád uveřejnil; sám měl těch posmrtných pajánů plné zuby a otisknout něco jiného by se mu docela líbilo. – V článku jsem opravdu vzpomínal, kdo co říkal na slavném čtvrtém sjezdu a Škvorecký jak se spořádaně „omezil na reálně nejprosaditelnější odborovou činnost“. Text jsem pak uveřejnil na internetu a dostal jsem za něj zase vyhubováno. Ale já dostával tak často, že už mi to ani nepřišlo.

„Tak zlý a tak blbý!“

S Vaculíkovými nekrology jsem měl pak taky problém: projev na sjezdu, **2000 slov**, Petlice a **Český snář** pořád dokola... fejetony, Valach, rád zpíval. Leckdy vtipný, dodávám sám za sebe, a uměl, to už mluvím o vtipu literárním, rozeznat správnou míru... věděl, co každý neví: že vtip je ingredience, ne jídlo samo.

Nekrology zatajovaly, že boje za demokracii se Vaculík zúčastňoval ne jako demokrat, nýbrž jako vladař, jemuž osud nedopřál vlastní království. Václav Černý: „Chartu miluje jménem svobody, ale měla by mu víc otročit.“ – Bylo až legrační, kolikrát se po převratě Vaculík rozpovídal o prezidentství a že by je nevzal; skoro jako kdyby ho k převzetí nejmenované významné kruhy přemlouvaly, neboť k nápravě poměrů není lepší řešení.

Dokud nejste dospělí, role vladaře ve vašem okolí nevádí, dokonce má nezpochybnitelnou přitažlivost; dává pocit bezpečí, že se někdo vyzná a má věci pod kontrolou. Pamatuju holky z gymplu, jak poslušně klopily oči, když se kantor choval suverénně a vyvolával je naměřeným prstem. – Ovšem když dospějete, máte s vladařem problém, i vladař by měl s vámi mít; taky ho měl. Stěžoval si na stránkách **Lidových novin**, že mu někteří tvrdí, věrní, chytří čtenáři píší „neslušně, jízlivě“. To dostal přes čenich za vyloženě hnusné. Poslední slovo **Cestou hmyzu**.

Češtinou vládl náramně, musí se říct. Nebude po něm stejná, jako byla před ním; poslední, kdo s češtinou něco podobného provedl, byl podle mě Nezval. Kvůli jazyku i dikci jsem jeho **Sekyru** zkoušel číst už v patnácti; byla těžká, ale vracel jsem se k ní, jako jsou lidé bezděčně přitahováni k pohledu do propasti.

Pokaždé jsem se dočetl o kousek dál.

Sekyra se, myslím mně, zdá dodnes „téměř veliká“, stále živá; otevírá čtenáři jazyk i otázky, protože knížku svému tátovi často píšou i ti, kteří vůbec nepíší. Něco jsme se od rodičů naučili, odpoutáváme se, naši mladí se odpoutávají od nás. Svět takhle funguje, nezadržitelně; srpnový den otočil životy mnoha lidí, ale on i ten listopadový. Bez zádrhelů jistě neprošel ani pětadvacátý únor, devátý květen, dvacátý devátý září, osmadvacátý říjen, sedmnáctý červen nebo osmý listopad. – Jak já tehdy **Sekyře** rozuměl, šlo v ní o potřebu být součástí něčeho, co by dávalo životu ztracený smysl a co je čím dál hůř k nalezení. V dalších knížkách se však začínalo zdát, že už nejde o to být součástí, nýbrž supervisorem, normativním elementem... nejlépe vladařem.

Být součástí. Když zkusíme říct *outsider*; jak tomu slovu rozumíte? Mnozí je alternují s výrazem *nýmand* – ale *outsider* není hodnota na vertikální škále. Je to plošné vymezení, poloha vně. Máme ještě termín *solitér*, ale *solitér* může být *solitérem* kdekoli; bude si někde čníť, a co je plošně kolem, nebude ho zajímat.

Outsider nemusí nutně být ošlapek, který po cestě odpadl od boty a mávli jsme nad ním rukou. Mohl vyrůst z jiné krajiny, nebo se do ní záměrně přesadil. Chtěl vstoupit do jiné řeky, nechat se hrát jiným sluncem. Chtěl dýchat jiný vzduch.

Aby k němu smrad od bran slovesnosti tak silně nedoléhal...

Líbily se mi **Poznámky o statečnosti**. Chtěl by, Vaculík, myslet na to, nač myslí, bez pocitu ohrožení; společenský statut, jež mu pocit ohrožení způsobuje, je málokdy pro radost. Lidé, kteří se statečností po Chartě šetrně hospodaří, nemusí nutně (i když jistě mohou) být posranci posraní.

Ne bez škodolibosti jsem pak četl, jak se do **Poznámek** kdekdo strefuje („Vaculík troubí k ústupu“), ale dnes si říkám, že takové

zamyšlení je cenné, i jestli s jeho obsahem nesouhlasíme. – Rozzlobilo Václavy: Černého i Havla. V jejich pojetí má psaní bojovně hájit typ svobody, který oni sami vyznávají.

Já ke svobodě nemám co dodat. Nějak přehnaně jsem za ni nebojoval, spíš jsem za ni byl trestaný. Svobodu můžeme v sobě mít, přestože ji navenek nemáme. Má plodům dávat zrát, ne být sama plodem... nebudu žvanit o poznané nutnosti.

Ovšem svoboda není ani usurpovaná možnost mít pravdu bez ohledu na cokoli.

Vaculíkova **Morčata** mi na gymplu profesorka půjčila ve strojopisu. Varovala: „Budeš zklamaný, je to vážně o morčatech.“ – Není to úplně o morčatech, ale po důkladném zkoumání tvrdím, že stránky věnované morčatům jsou z celé knížky nejlepší.

Mlčky se v ní vyslovuje toto: Chováte se, milá zvířátka, jak se chová našinec v potrefené době, a nebudu tak doslovný, abych na paralelu upozorňoval nebo ji rozebíral. Ať se každý vtípí sám; kdo se nevtipíš, knížku odlož. Nebo mě proklínej, jak zvířátka pokusně mučím... protože nehrozí, že by mě přeprala.

Je pravda, že jako čtenář bych si užil, kdyby do příběhu časem vstoupilo morče neobvyklých rozměrů a povozilo Vaculíka na gramofonu. Nebo ho trochu topilo ve vaně. V knížce není konkrétní Vaculík, nýbrž literární postava; předvádí autorovy rodičovské nešvary, přitom jako kdyby se jimi chlubila... vladař!

Už jsme vladaře zmiňovali.

V rodině je taková funkce nejsnáze dosažitelná. – Jak daleko je od vladaře k Bohu? Jistě by k tomu mohl své říct Pán. Ale bych ho musel oslovit modlitbou, a je na místě obava, že Vševědoucí by ji považoval za účelovou.

Morčata. Kritik Karfík měl jasno: „základní dílo doby“. – Pro jiné kritiky spíš důkaz, jak je pro určité druhy psáčů těžké dát dohromady fungující příběh. Vím o tom svoje; taky jsem chtěl psát příběhy, ale zjistilo se, zjistil jsem, že příběh vystavět neumím. Jen se dovedu dívat kolem sebe, vybírat střípky a skládat mozaiky. Ve kterých někdo, třeba, stopy příběhu najde a zkusí ho vysledovat sám... já na tom mám zásluhu mizivou.

Morčata. Andulky. Kozy. Celý Vaculíkův obzor... ne, takhle přímočaře to nechci říct. Jeho větu můžeme obdivovat, ale vadí vladařské pošvihávání bičem, které z ní slýcháme.

Jestli se nemýlím, Vaculíkovi nikdy za katedrou profesorka literatury neseděla. Ani na terase nad řekou. Ona by to asi dost schytila... dusil by ji, kdyby jen obdivně necivěla. Podle něj se ženy nehodí ani k práci na poště, natož kdyby se vyjadřovaly k literatuře!

Pozoroval by ji, asi by dal k lepšímu něco o tom, jak je oblečená. „Krk příliš brzy uzavřený úhlem blůzky.“ – Vždycky hodně pěníl nad ženskými v kalhotkách: že se jejich duše, nakolik nějakou mají, viditelně sesouvá do těch kalhot.

Ženy to uráželo, ale braly LV jako přírodní úkaz; přeci se nebudou vztekat kvůli takovým věcem, jako je počasí!

Mužové minili, ať si bohatýr klidně píná.

V tomto pojetí jsme morčaty všichni. Pozorování a popis. Dokonce i děti, hlavně teda děti s bimbáskem, jsou pozorovány; co k nim Vaculík cítí, je starostlivost. Láska spíš nevím. – Děti, které místo bimbáska mají škvírku, sklízejí nikoli starostlivost, nýbrž opovržení. Minimálně do doby, než povyrostou natolik, aby se škvírka stala předmětem legálního zájmu...

Podobně se choval k ženám; chápu, že jim to vadilo, ony se však mohly sebrat a jít pryč. Nebo Vaculíka vyhodit, jako to udělala Lenka Procházková.

Morčata. Zvíře, dejme tomu pes nebo kůň, nemůže se, ani se nechce sebrat a jít, natož někoho odněkud vyhodit. Čeká na vás, těší se na vás, první jeho starostí není něco z vás vymámit nebo vám něco vyčíst. Poučit vás.

Muži, ženy i literáti jsou zkrátka taková nepřírozená zvířata.

Co vám zvířata mohou dát, dávají vám, když s nimi žijete. Když s nimi trávíte čas a berete je tam, kde to baví i je. Když jsou vašimi partnery, ne objekty. Žít se zvířetem není najít na poli ježka a šťourat do něj stéblem. – Stránky věnované morčatům jsou z celé knížky nejlepší, ale nechtěl bych být morčetem u Ludvíka Vaculíka.

Napsal jsem pro něj nějaká ohrazení, poslal mu je, pár jsem jich publikoval. Vaculík, na rozdíl od jiných nepřírodných zvířat, svě-

domitě odpovídal... ale proč to sem píšu? Pořád se trápím, kde je společná hranice mezi profesí psáče a účtyhodností člověka, protože ta hranice by se hledat měla.

V **Českém snáři** je zlomyslný rozhovor: jak holka sbírá podpisy, aby Hutka směl zpívat, on o tom napíše fejeton, čímž ji napráší Stb, ona začne chodit po výsleších, nezvládá, zabije se... a Hutka o tom napíše další fejeton.

Viděl jsem i u lidí, jichž si jinak vážím, že etika je etika a psaní že je psaní... mísit ty dvě věci dohromady že znamená psaní ubližovat. Tohle já ale nikdy nepodepíšu. Jsem nesprávně vychovaný nebo kulturně málo hých, nevím. Nedokážu si představit, že by existovalo jedno bez druhého.

Nepřirozené zvíře jsem já, nebo vy ostatní?

Psy (chovali jsme německé ovčáky) musíte trochu cvičit, aby nezačali cvičit oni s vámi. Psy učení baví, když vědí, že máte v kapse pamlssek. – Je to jiný druh soužití se zvířátky než pozorovat, čekat, až morče na psacím stole udělá bobek, a pak ho za to verzatilkou klepnout přes čumák. – Co vlastně dělá morče na psacím stole?

Je bedlivě pozorováno. Pozorování je základní Vaculíkův modus, myslím literární. Ve spoustě recenzí čteme o rozličných autorech, že jsou „bystří pozorovatelé“; i o mně to napsali, přestože jsem se jich neprosil.

Ale tak jako jiné dovednosti je pozorování pouze cesta, ne cíl...

Nám po bytě chodí Gadda. Chodí čím dál hůř, vidí čím dál hůř, svůj talíř života pomalu dojídá. Nachodili jsme spolu i naběhali tisíce kilometrů, naplavali kilometrů desítky; krajina, v níž žiju, to umožňuje. Život, který vedu, taky. – Občas se fena zastaví uprostřed místnosti a slabě kňučí. Potřebuje, aby se k ní sedlo, přivinu-lo, drželo. Úzkost, která předchází vypršení lhůty.

S Gaddou jsem se jednou za tmy vracel od veterináře v Mrači. Měli jsme v okolí všechny cesty prochozené, věděli jsme, kudy jdemo, i když nebylo vidět na krok... teda já jsem neviděl na krok. Muselo se jít serpentinami polní cesty dolů, pak trefit lávku přes Bene-

šovský potok a schody nahoru nad trať; zdálo se mi, že za námi slyším přibližovat se minimálně tři psy. Podle štěkotu příliš velké na to, aby si člověk přál potkat je tam, kde nevidí vůbec nic.

Říkal jsem Gaddě: „Holka, je to na tobě.“

Nehrozilo, že bychom zabloudili, ale šlápnout ve tmě vedle, spadnout na trať a třeba si zlomit nohu mohl člověk snadno. – Ne tak naše psice. Táhla mě s náměsíčnou jistotou, štěkot cizích psů se začínal vzdalovat. Mezi stromy se objevila první světla, svět se začínal vyloupávat ze tmy a Gadda už mě netáhla. Šla tak, aby se o mě při každém kroku otřela.

Došli jsme domů, sedli na zem a mlsali pribináčka způsobem, který mou ženu doháněl k nepřičetnosti: střídavě lžící pejskovi, lžící pánovi. Taký jsme nabranou lžící olizovali každý z jedné strany.

Gaddě ani mně se na tom nezdálo nic divného.

V rámci budování návyků jsme dávali fenám test: položili jsme někam, kam snadno dosáhly, tlusté kolečko salámu a přikázali: „Nesmíš!“ Obě se chápavě uvelebily hned pod salámem, Gadda vydržela maximálně hodinu; když jsme ji viděli nenápadně se sunout podél zdi do pelechu, nemuseli jsme se ani chodit dívat, jestli je salám ještě na svém místě.

Rina vydržela celou noc! Až mi připadá, že za tolik odříkání bylo jedno kolečko salámu málo. Přišel jsem ráno za ní, ona se podívala, já přikývl a ona si salám vzala. Uznale jsem ji pohladil, ale až potom, co salám rozkousala a spolkla; aby nemyslela, že jí chci pochoutku zase vzít.

Když je máte rádi, od zvířat toho dostanete tolik!

Šestnáct

„Je to jazykové černokněžnictví,“ napsal o **Českém snáři** Luboš Dobrovský. Václav Černý dodal, že estetická hlediska musí ustoupit otázkám tvůrčího étosu... po úvaze souhlasím s oběma: podmanivý text, který odmítá nalézt a dodržet svůj žánr, pěstuje svévoli, kašle na memoáry s jejich zodpovědností, zdrženlivostí a ověřováním, ale rád si vypůjčí jejich „non fiction“ fakturu. Komu dnes takové věci vadí? Komu vadí, že **Snář** je ve skutečnosti denunciační? Kdo si všímá, že se postavy v knize chovají konspiračně, ale kniha sama napráší na kohokoli cokoli a úplně nakonec autor svůj souhrnný nález sám odevzdá Stb?

Přijala do sebe Charta 77 ochranná pravidla? Jestli přijala, nepřijal je **Český snář**; jen se v jejich selektivním dodržování předvádí, literárně trpí a své utrpení považuje za zcela nesrovnatelné s dejme tomu postavením ženy v islámském světě. To je úplně na hovno!

Snář pojmenovává skutečné lidi jejich skutečnými jmény, opravdu jako v memoárech. Což je bulvárně přitažlivé dnes, kdy bezprostřední nebezpečí pominulo, ale tehdy to mohlo leckoho, kdo nebyl tak proslulý, stát kus jeho osudu nebo i osud celý.

A nejde jen o rizika bezpečnostní. Řada příhod ve **Snáři** popsanych se stala jinak nebo se vůbec nestala; chtělo by se čtenářům být v takové knížce? Čekat, co s nimi autor provede, protože na tom, co skutečně dělají nebo nedělají, ani trochu nezáleží? Záleží na autorově libovůli, jak z knížky vyjdou – jestli jsi chlap, nějaké kopnutí do kotníku budeš muset snést. Jestli jsi žena, radši se hezky obleč, určitě do šatů nebo do sukně. Rozhodně nekouřit!

Snář je, říkám to moc nerad, sprostý vůči Vaculíkovým přátelům; někteří to dali nepokrytě najevo. Psát něco takového má v sobě mikrob podlosti. Řadový čtenář si s chutí přečte, jak si paní Vaculíková uplívuje nad paní Pithartovou; jak Vaculík hovoří s filosofem Kosíkem o obsahu a povaze Kosíkova rozepsaného díla... **Český snář** se literárně pohybuje mezi sebestřednou pózou, manipulátorstvím, příležitostným lhaním... a jak bude čas pomalu popocházet dopředu, všelijací quasihistorikové začnou **Snář** brát jako historický pramen.

V knížce **Ohlasů nad rukopisem** Gruša namítal, že ve **Snáři** nejsou konkrétní a pojmenovaní lidé, nýbrž literární postavy; to je ono! Uděláme z vás postavy a můžeme všechno; v naší říši umění platí naše zákony. Budeme plácát, co nás napadne a co se nám zrovna hodí.

Dvacet let nato si Mistr liboval, jak ve **Snáři** zvěčnil „paměti národa“ všechno to normalizované hemžení...

„*Je vous vomis,*“ říkal Václav Černý francouzsky. Vážně: není škoda, že knížka je, krom ostatního, na tolika místech účelově vylhaná? Člověku se tak strašně nechce dávat za pravdu paní K!

Mistr totiž, aby jaksi ulamoval hroty, vyzdobil konec zkazkou, že mu paní K pomohla s roznášením fejetonů, což ona potom rázně odmítla; nemám ji, dítě dobříšského zámku, rád, ale tohle chápu. A bude-li se někdo pídít, kterou paní K mám na mysli, mě ani nenapadne mlžít nebo si přimýšlet, a řeknu: „Ano, paní Kantůrkovou, co byla za Spisovatelskou obec v Číně a v jedné televizní besedě řekla, že mravní superiorita chartistů nesmí, opakuju nesmí být kýmkoli ani čímkoli zpochybňována.“

Paní Vaculíková k normalizovanému hemžení nabízí koreferát ve vlastní knížce (všichni píšeme knížky), paní Erteltová se vyjadřuje přes Vaculíka, paní Pithartová v povídkách rovněž nabízí koreferát, paní Helena nevíme... příznakové zlomky si interpretujeme každý jinak a pavouk, kterého prý paní Helena nechává vylézt z vany po nahé paži, nepromluví a nepromluví. Paní Procházkové její koreferát vyšel objemný, k tomuto koreferátu pak Vaculík připsal koreferát vlastní, vyšel mu obstojně chlípný a kritik Vohryzek jej označil za neobyčejně silný román.

„Pohlavní život uzavřu veselou knížkou o něm,“ slíbil Vaculík a dal při té příležitosti k lepšímu, že záležitosti intimní dokáže popsat „neuvěřitelně lépe“ než... teď nevím. **Paternoster? Revolver Revue?** Jenže pohlavní život u Vaculíka zase vychází velice vladařsky: „Chce se mi příšerně ji zmrdat, s fackama...“

Oč je mi bližší chlípnost obyčejná, nekomplikovaná, na nic si nehrající; nežádá, aby byla považována za slovesný výkon, natož za umění; trvá jen po dobu jí vymezenou a není než sama sebou. Pak zaleze do nory a uvolní mysl jiným touhám a vlastnostem.

Ženy, které procházejí Vaculíkovými knížkami, jsou v podstatě nesympatické: mnohomluvné, majetnické. Nakonec selžou, i když se přesně neví, v čem. Když vezme spisovatelka, občansky snadno rozpoznatelná, do ruky spisovatelův úd a ptá se, jak se tohleto má do té chudinky vejít... politujeme spisovatelku, politujeme chudinku, nebo vše čteme jako erotickou koketérii a přejeme spisovatelce zážitek, pardon, až do chudinky budou tohleto cpát.

Rozhodně však politujeme spisovatele, že nemá, nesehnal na své životní pouti kamaráda, který by v sobě našel odvahu říkat a spisovateli opakovat do omrzení: „Tohle prosím tě škrtni, vypadal bys fakt jako debil.“ – Neboť mít takové kamarády především znamená přiznat jim v životě místo, ze kterého jsem ochoten jim naslouchat, i když zrovna nechválí.

Vaculík je bez daru vzácnějšího a lepšího přátelství, a protože předpokládá, že ostatní mu přátelství zachovají i přes jeho nešetřivosti, je k nim vlastně vladařsky neurvalý; feudálního pána jsi byl povinen milovat, i když jsi zrovna vstal z jeho drábovské lavice.

Opět Václav Černý. Chápu, že se hranice dorozumění hledají, nalézají, zase ztrácejí. Ale když někoho dorozumění vůbec nezajímá? Když je nehledá, nadoblačně svobodný, svobodně upřímný, upřímně svůj; prostě chce nebo nechce bez ohledu na cokoli. Sverpě trvá na podobě a ceně svého já.

„Já mám mít někde čistou strohou místnost, abych se probouzel do svých myšlenek a ne do cizího nepořádku.“ Ano, takovou místnost si přeje leckterý psáč. Formulace nepopisuje touhu, nýbrž vznášší nárok... vzhledem k významu, který psáč sám sobě přisuzuje.

Někdy si o Vaculíkovi myslívám, že se neuměl rozhodnout mezi rolemi: kandidát Nobelovy ceny, nebo kandidát na presidenta? Přičemž pro obě role měl předpoklady chabé; možná jen chuť „vzít to pevně do ruky“? – Nejde tolik o Vaculíka; ptám se, je-li tohle nezbytným doplňkem či přímým předpokladem psáčů *an sich*. Vycházet toliko sám se sebou a okolní svět aby chápal, v příznivých dobách zbožňoval a v nepříznivých si byl vědom rozsahu katastrofy.

Spisovatelství jako profesi veřejnost dávno odňala funkci „svědomí národa“. A já souhlasím, vřele souhlasím. Teda pokud se tím nemyslí, že národ už žádné svědomí nepotřebuje. – Nebudeme po spisovatelích chtít, aby byli naším svědomím. Ani pokud se oni sami o roli hlásí. Je to stejné jako poslouchat herce, když se v televizi rozprávějí o životě; přemýšlet moc nedovedou, jen rádi vyprávějí historky a smějí se přitom, aby televizní lidi taky rozesmáli.

Možná jim víc než intelekt chybí vkus...

Ohledně „umělců“ jsme s Adélkou byli zajedno, to bylo pěkné. To bylo moc pěkné. Nadávali jsme, nadávali jsme jadrně, nejen po straně a beze svědků; zažil jsem, jak úctyhodnému literárnímu provozníkovi odsekla, že jí může „vylízat prdel“. Byl by se s ní chtěl „fyzicky vypořádat“, ale to bych v tu chvíli nesměl stát vedle ní.

Ve středověku byla oblíbeným literárním žánrem postilla: kázání učiněné písmem, jak je co v **Knize knih** myšleno či správně má být vstřebáváno. Naši spisovatelští koryfeje žánr tvořivě obměňovali; **Samožerbuch, Hlasy nad rukopisem...** taky v rozhovorech a doprovodných textech dávali návody, jak jejich knihy číst nebo nečíst, jak jejich životům a psaní správně porozumět v souvislostech vývoje. Své životopisy si vhodně upravovali či od jiných nechávali přeprávkovat, aby dějiny zůstaly suché.

Jsou ještě další možnosti koryfejí. Občana Ferdinanda Vaňka, postavu, již si navzájem půjčovali, mám rád pro jeho neasertivní neústupnost. Absolvuje pohovor u sládky, nechá si od přátel ukázat byt, pořídí si psa, je předváděn k výsledku, navštíví ho kolega spisovatel kvůli protestu proti zatčení známého zpěváka... zčásti autobiografické, zčásti manipulativní. U Havla míří, u Kohouta víc; Kohoutův Vaněk je víc frajer než Havlův, což souvisí s charakterovými dispozicemi obou.

Pro zasmání: my jsme si s Adélou na chvíli taky Ferdinanda půjčili. Samozřejmě, do jiné společenské situace. – Čtivé to bylo. Toho jsme si s Adélkou všimli a lichotilo nám, že čtiví být umíme... Ščerbaničová nelhala. Ale co to znamená samo o sobě?

A měli jsme další námět k přemýšlení. I důvod zapálit si k němu.

Taky jsme upravovali jednoaktovky už existující. Třeba v **Safari**, když ve finále spustí ta polyfonie egomaniaků, nevstoupili jsme hlášením, že se Ferdinand Vaněk vrátil do ČSSR, kde byl hned zadržen. Nýbrž zhasli jsme, spustili vyděšené výkřiky, a po rozsvícení se na konferenčním stole skvěl – hádejte!

Co po nás zůstane.

Trvalo dlouho, než jsem pochopil, že nejde jen o to, co našinec napíše a vydá. Důležité je, i co nevydá, přestože to z nějakého důvodu napsal... čím se navenek neposkvrní. I tyhle **Brány** měly být něco jako postilla či smolná kniha: chtěl jsem učinit soupis rozčilení, jichž se mi „u dlouhém dálném běhu“ k branám slovesnosti dostalo.

K soupisu připojit zasvěcený výklad. První vykročení k mravní obrodě spisovatelstva, poněvadž spisovatelstvo obrodu naléhavě potřebuje. V konkrétních případech bych připustil fyzické tresty... třeba bych se i uvolil na ně dohlížet.

Dopadá to s **Branami** jinak, ale co naplat. Pú, ty přeci tohle znáš.

Kolik položek soupisu jsem už v textu **Bran** škrtl! Záležitosti charakteru: kdo komu šplhá po zádech, kdo koho využije a potopí, kdo leští kliky sekretariátů, kdo neumí držet slovo a říkat, co si myslí, kdo žaluje a udává a lže. Z koho by se poblil každý pes. Pro koho jsi, Literaturo, jen mažoretká před zápasem o vlastní důležitost.

O Solženicynovi vypravovali: když své paní sděloval, že miluje jinou a odchází k ní, jedním dechem po ní žádal, aby mu co nej přesněji vylíčila své pocity; chápu to tak, že líčení chtěl dříve či později použít a o vhodnosti takového záměru vůbec neuvažoval. Spisovatelé o sobě tohle vědí a bezmocně krčí rameny: co můžeme dělat? Nemůžeme být jiní.

U **Revolverů** měli, možná pořád mají disciplínu, jíž říkají „bouření posvátných krav“; jak to od nich schytali třeba Menzel nebo Forman! Dělam, nebo nedělám s koryfeji to samé? – U **Revolverů** jde nebo šlo o skupinové nechutě... což já za sebe říct nemůžu. Neumím být skupinový, snad jen takový pobočný nenávistník. Taky si myslím, že když člověk posvátné krávy zbourá, mohl by mít ve výběhu nachystané krávy jiné. S lahodnějším mlékem a lepším masem.

Proč je ti, Literaturo, všech těchhle šaškáren zapotřebí?

Proč by tě nemohl oslovit obyčejný, nedostudovaný, eticky zatvrzelý šosák, jako já jsem? Kterému se líbíš a rád by tě někam pozval, třeba z krajiny po evoluci do domu se zahradou. – Nachystal bych se, dokonce bych na kole sjel pro Miletínské modlitbičky. Sousemi by koukali, co se mnou pod ořechem sedí za krásku...

... a těšili by se, jak budou žalovat manželce. I když: co vlastně?

Dovedeš být tak krásná!

Ne, nechci tě mistrovat za to, v čem se chceš líbit. Ale stopy porozumění nad těmihle otázkami bych spatřil rád. S Adélií jsme si rozuměli beze slov, jenže ona umřela. V Americe. V autě. V noci.

Chybí mi.

Upřímně: cítíš se, nejdražší Literaturo, oslovena Vaculíkovou Písní písní? „Do očí váží dobrým tělesem.“ Nebo: „Dostat do její ždímavé jemnice pičipáč skrz těžký vír chlupů...“ Připadá ti to jako slovesný majstrštyk jiné ráže, než „když muž do ženy vniká“?

Odpověz mi, prosím: ano nebo ne?

Sedmnáct

I od Vaculíka jsem přečetl, co se dalo.

Publikoval v době, která psaní ještě stavěla na piedestal; v tom měl štěstí. – Když se štěstí obrátilo zády, psát pro samizdatových třicet či dvě stě čtenářů místo pro půl milionu mu leckdy přišlo marné, nehodné té námahy.

Jeho téma správy věcí veřejných vzrušovalo, správa věcí veřejných si žádala lepšího. Když však po dvaceti letech od srpnového dne přišel den listopadový, ukázalo se, že změna správy věcí veřejných vyléčí některé neduhy staré, obratem však naseká neduhy nové; palčivé jinak, nicméně palčivé dostatečně. Nějak to plyne z vnitřního ustrojení lidí, kteří se ke správě věcí veřejných tlačí.

Kolikrát se dušoval, že, kdyby ta možnost nastala, nepoleze před lidi a nebude jim vykládat, jaké to měl těžké?! Hlavně do televize ne! Ale sotva se rozednilo, v televizi zapanáčkoval, v té nejhorší, a řekl, že *fatwa* nad Rushdiem klidně: „kdo chce být prorokem, bez kříže se jím nestane“. – Všichni tuhle nehoráznost omlouvali.

Jeho vlastní minulost zakládala budoucnost prorokovu?

Budil dojem, že vše, co hodlá říct, je posvátným kšaftem dlouho umlčovaného vševěda. Změna věcí veřejných si žádala i nové kádry, a on tím směrem přemýšlel. Věděl, kteří lidé jsou „podřadní“: co nemusí valašské písničky, ani když je zpívá on, a místo nich podlehnou třeba i Richardu Marxovi. Co když nevědí, koho by a proč, nechodí k volbám, tak jako za komunistů nechodili. Co mají rádi sport, přes veškerou jeho prohnilost, takže si leckdy zahrají, místo aby pásli kozy, odpoledne fotbal.

A večer si na něj zajdou. Podřadní lidé.

Z tělesného pohybu bral myslím na milost klasický kývavý, chůzi krajinou, kosení trávy, sekání větví. Stavění zdi na Rochově. Výrobu postele, aby bylo kde ten klasický kývavý...

Nekrology říkaly: byl to opravdový chlap! – Kdo ale „chlap“ ve skutečnosti je: trtkaj, co za sebou nechá běhat úctyhodné dámy přivábené slovností? Nebo denunciant, který s rozmachem „estetizuje chlípnost“? Nebo vladař, který jen ukazuje prstem?

Řekněme třeba, že jsem si s milenkou udělal *libidissimo*. Napíšu je, pak sice škrtnu, ale v textu ponechám, že jsem udělal, napsal a škrtnl. – Pak text vydám. Pak přijdu domů, manželka v knížce po-hrdavě čte a sjíždí mě ostrým pohledem: zeptá se mě nebo nezeptá, co je *libidissimo*?

Spíš nezeptá. Jen mi hrozně vynadá, já pak půjdu za přáteli, řeknu jim nebo rovnou napíšu do další knížky, že mi vynadala, tu knížku taky vydám a mezi přáteli se opět nenajde jediný normální člověk, který by řekl: „Promiň, ale je mi z tebe na blití.“

Mysleme si... čtyři knihy.

V jedné žiju na psí knížku se ženou, která po svém otci podělila literární a společenskou ctižádost, mám s ní malé děti. Ale přitom je v ní i žena, s níž jsem doopravdy ženat a mám s ní tři dospělé syny. Je to „literatura podle skutečnosti“. Trpím. – Ve druhé knížce procházím tímtež životním obdobím, ženy, s nimiž mám malé děti i dospělé syny, nezapírám, ale jsou jaksi jen pozadím jiného vztahu, který zároveň pěstuju s mladou dívkou: otevírám její pohlavní život, zatímco ona můj uzavírá. Trpím. – Pak ještě třetí knížka, kterou píše paní, s níž jsem doopravdy ženat, opět probíráme stejné příhody; v knížce nejen hraju hlavní postavu, ale krapet knížku i rediguju. Autorka trpí. – Čtvrtou si stříhne významná dcera s literární, později též společenskou ctižádostí, a chovám se v ní jako debil: například nemůžu svoje patriarchální nutkání zvládnout a ošouním významnou dceru při plese na Slovanském ostrově, na břehu, za únorového počasí, při tanci jí semeno stéká po stehnech dolů... zde už nás trpí hodně, ale jste až dosud drželi hubu.

Což, samozřejmě, nemusí být všechno. Ještě by mohla vzniknout napůl dětská knížka, v níž je tohle všechno zpovzdálí sledováno optikou malého dítěte nebo dorůstající slečny. Vyprávění by autor nebo autorka mohli příkrášlit, jako Pasternak v **Malé Luversové**, psychofyzilogickými zmatky doprovázejícími první menstruaci... chybělo by samozřejmě honosné prostředí velkého domu v Permu, i služby a domácí učitel, zato bychom si užili mne, nabádavého pozpěvujícího mentora, který se pohybuju po bytě, průběžně kontroluju *cimr-rajn*, vím všechno nejlíp a pro co se rozhodnu, nechť ostatním jest pravidlem i zákonem.

Na blití. – Ani já jsem se v tlustém románu k intimitám nechoval jako „kostelník, který z ničeho nic spatří živého ďábla“... ale škrtat jsem škrtal, ano. Věci, které se mi zdály nevkusné. Nemá to nic společného se svobodou slova, nikdo mi ji nebere.

Literaturo, literaturo...

Jednou jsem přišel k řece k večeru, vykoupal se, slastně jsem učítal a přemýšlel o dalším koupání, když vtom se objevila dívka s batůžkem, slezla trochu na schůdky, aby ji nebylo vidět odevšad, šaty hodila přes zábradlí, plavala, po horkém dni určitě božská rozkoš. Se mnou cvičilo, že si půjdu sednout na ty schůdky...

... a pak se uvidí.

Zůstal jsem, kde jsem byl, scénu na schůdkách jsem doma napsal, pak škrtl, ale ponechávám, že jsem ji napsal... já tyhle věci dávám stranou, do odkládacích souborů, kde jsou příhody, které ani nechci použít, ani vyhodit. – Kdo z vás oblibuje prvoplánové čtení, byl by odkládacími soubory příjemně rozechvěn; já se leckdy stydím, ale se i sám nad sebou zasměju. Bezostyšnost, ano.

Byl bych bezostyšný, kdybych si na ty schůdky opravdu sedl?

Na nudistické pláži jsem kdysi viděl mladou dvojici, jejíž dívčí část, zpočátku odhodlaná, se po chvíli rozpačitého otálení ptala, zda se chlapecká část nebude zlobit, když se dívčí část nesvlékne docela. Hoch odpověděl, že tu nemají žádnou povinnost. Nýbrž jen možnost. Takže nic neřeš, miláčku. – Takovou vnitřní grácií vypěstujete vhodnou výchovou, ale výchova se nepovede pokaždé: přišli hoši tak z deváté třídy základní školy, svlékli se do trenek a začali se rozhlížet i nahlas hodnotit. Nejde o to, jak dopadli, když ostatním došla trpělivost; jejich hulvátství byla jen předváděná role a byli za ni oceňeni. Ale měli s sebou dívku svého věku, která jediná tam běhala, „jak ji pánbůh stvořil“, navíc jim posluhovala: chodila pro zmrzlinu, brali si od ní cigarety a ona jim je připalovala.

Jak bych si připadal, kdybych v téže „společenské situaci“ pozoroval svou dceru? Být otcem, jehož dcera dává přednost podobné societě, asi bych si nepřipadal nijak. Bylo by mi to jedno. Nebo bych ji zmlátil, protože bych byl zvyklý mlátit ji úplně za všechno.

Jak říkám: výchova. Pořád ještě mluvíme o bezostyšnosti?

Škoda, že se vztahu k veřejné nahotě nevyučuje na školách; když už je školství tak jako tak přefeminizované, proč by použitelnější exempláře nemohly vykonávat osvětu: šaty přes zábradlí, ukazovatko do ruky... myslím na vás, profesorky, na směs vzteku i pohrdání, kterou v sobě stěží zadržujete, a volám: „Byl to jen vtip, proboha! Blbý vtip!“

Nebylo by však vážně rozumnější dospívajícím šmoulům napoprvé předložit nahotu ženy jinak než v nějakém filmovém či televizním svinstvu, kde z představitelky strhávají šaty? Dospívající šmoulové se snadno naučí, že bádání o intimitách lze okořenit násilím, bezmocí a jekem, a nevidí nic špatného na tom, když si ten hrdinský čin na nějaké dospívající šmouline nanečisto vyzkouší.

Dejme tomu o přestávce vyučování? Šmoulinka pak uteče domů, najdou ji tam viset za krk a každý se upřímně, ale tak upřímně diví: „Proč? Vždyť to byla jen sranda...“

Možná není vysloveně špatně, že jsem některé slohové úlohy nenapsal; když jsem ještě psal slohové úlohy.

Zato náš vladař! Ten se s ničím nenimrá:

„Můj názor znáš. Není nad znásilnění, když se muži povede a ženě zalíbí.“

A když se muži povedlo a ženě nezalíbilo, tak jako co: dopadlo to napůl dobře?

„Tento tvůj názor znám,“ pravila ceckatě.

Možná jde Vaculíkovi jen o příležitost takové slovo říct. Mohu se plést, ale asi je vyslovuje rád.

Bezostyšnost. Skutečným projevem bezostyšnosti je sobectví, které ostych i práva druhých blahovolně zašlapává do země a je si vědomo toliko vlastních práv. Smí se takovému sobectví, s ohledem na proklamovanou autonomnost umění, přiznávat punc literární kvality? Mám v sobě příliš „kritérií mimoliterárních“? – Ne, nechci moralizovat zdviženým ukazováčkem.

Ukážu vedlejší prst.

Co si pod „ceckatou“ replikou představíme: že Literatura či Profesorka stojí a hádá se, ruce založené jako ta Bryce, aby slovům dodala vizuální sílu? – Nebo že Vaculík drží na kraji vodopádu uspávací pušku na hodně přerostlé morče, ona rozeprne sáčko, sváže jeho cípy, vyhrne rukávy a navrhne: „Můžeme jít?!“

Při těch pohybech se prsy nejspíš několikrát zhoupnou.

Pokud jde o věci intimní nebo jinak osobní povahy, jsem toho názoru, že svoboda slova váží víc než pravidla počestnosti a diskrétnosti...

Napsal kritik Vohryzek a já s ním zásadně nesouhlasím.

Už jsem říkal, že o svobodě slova se příliš rozkecávat nechci, ale přeci jen: svoboda slova se snad týká věcí, které je zapotřebí říkat z lepších důvodů než „z čiré literátské svrbivosti“. Nebo probublávající chlípnosti. – Když vezmete do ruky Updika, dejme tomu **Dvojice**, je tam tělesného stokrát víc, ale slovo „chlípnost“ vás nenapadne, a víte proč? Protože tělesná touha tam není vladařova pochoutka, kterou on si podle chuti bere a ona ukrývá sténáním v kimonu.

Kdybych byl nakladatelem, třeba takového **Chlapce** bych s ohledem na předpokládanou prodejnost těžko odmítal; koneckonců Vaculík, Procházková, voda, která teče z chlupů při sprchování... to se bude číst. – Ale kdybych byl nezávislým nakladatelem, který netrvá na tom, aby se investice vracely, odmítl bych. S odůvodněním, že text úrovní neodpovídá standardu... „Kdybyste měl, pane Vaculík, něco jiného, klidně to u nás zase zkuste!“

Příslovce „ceckaté“ se mi spíš nelíbí: není extra veselé, ani mazlivé, ani rajcovně neslušné; spíš bych řekl, že jde o neomalenost, která nemá zvláštní potřebu urazit. Urazila konkrétní paní, o níž ji Vaculík vyslovil? – My přeci víme, o kterou jde.

Tady jsem příslovce mohl použít na straně 55. Vůbec mě nenapadlo, ani postavám románu bych něco takového neudělal. Leda bych měl na nějakou zlost, ale já moc nemívám. Z čiré literátské svrbivosti v žádném případě.

Má milá L, rozumíš mi aspoň ty?

Na sto padesáti stranách knížky paní Vaculíkové **Já jsem oves** se ani na okamžik nepochybuje, že Ludvík Vaculík je člověk charakterově nepevný, pokud za charakterovou pevnost nepovažujeme sveřepost, s níž za všech okolností prosazuje své hledisko, svůj zájem, svou netaktnost. I nejdůvěřivější z nás už nějakou dobu tuší, že samo o sobě není žádným vysvědčením charakteru, když byl někdo předchozím režimem perzekvován.

Přesto je paní Vaculíková za Vaculíka vděčná: „Nebylo to bezvýznamné.“ – Když jiné ženy celoživotně potkává s jejich manželem něco podobného a „bezvýznamné“ (snad je tím míněno „mediálně nezajímavé“?) to je – v čem je rozdíl? Je manžel, který se cítí být středobodem světa, má pokaždé pravdu... je takový manžel snesitelnější, když to s ním „není bezvýznamné“?

Jistě. Jsou i ženy, které se s chutí ohřejí v mužově „významnosti“.

Tyhle dva odstavce se zveřejnily, a přišel mi mail. Já vzorně odpověděl, brzy přišly další, dohromady sedm. Odpověděl jsem na všechny. – Maily chodily z Čech i z Moravy, psaly je bez výjimky ženy a stálo v nich: „Zmlkněte, Vy jeden mizero, nad čím se ošklíbáte? Co tady zůstane po Vás, he? Kdyby ve Vás bylo tolik lidskosti a porozumění...“

Ruku na srdce, laskaví čtenářové: když jste při čtení dostali až sem, teď už to přeci nevzdáte!

Osmnáct

Hrabalovy knížky pálili studenti na Kampě, když měl normalizační rozhovor v Tvorbě atakdál. – Dobře, tak byl posera, a co? Není tím celosvětově ojedinělý. Student, který pálí knihy, je něco mnohem horšího.

Hrabalovy jednotlivé texty jsou spíš z těch, které mám rád, než že bych se jim obdivoval – lze rozpoznat literární mustr, kompozice je jednotvárná, jazyk a obraznost jsou báječné. Miluju třeba **Večerní kurs**, ale když se zeptáte, proč přesně, budu muset říct, že si to rozmyslím.

Co mi vadilo, byla jeho filosofie psáče jako média, nikoli autora; vadilo, jak si nechal do textů sahat literárními příživníky, jak se jimi nechal vydírat. Ale jsem to buď neuměl pořádně říct, nebo to nikdo nechtěl slyšet.

Hrabal, malý český velmistr žvanění. Naše médium, rodinné stříbro, co podepíše všechno a škrtne cokoli. Má mít spisovatel svou hrdost? Leckdo o tom v průběhu let uvažoval, i když takhle vyslovenou jsem tu otázku nikdy neslyšel. Mně připadá, jak z předešlého jasně vysvítá, hodně důležitá.

Ale taky se říkalo: „Dejte už Hrabalovi pokoj!“ Literárníci, kteří se k věci vyjadřovali, se rádi dělili na „zasvěcené“ a ty druhé, přičemž nikdo se nikdy nehlásil k „těm druhým“. – Já se hlásím.

Lidé zasvěcení. – Bezpochyby existují, jejich zasvěcenost nezpochybňuju. Co však má společného s legitimní otázkou: kde jsou hranice, za kterými autor skrze svou bohorovnost ztrácí vlastní identitu? Já teda „zasvěcený“ nejsem, ani bych nechtěl být; se zájmem čtu, co o věci napsal Jan Lopatka, ale přes všechnen zájem mi „zasvěcenost“ nepřipadá k věci, když se mluví o sebeúčtě. Téma se nám znovu vynoří, a možné postoje k němu taky.

Téma se vynořuje celý život! Jsou však mezi námi šťastlivci, kteří to mají za pár; svou otázku vysloví, ale nečekají odpověď, protože

jakou odpověď od „zasvěcených“ můžou očekávat? Vždy takovou, která podporuje a hájí zájmy „zasvěcených“, a navíc přiměřeně nadutou. – Šťastlivci pak seriózně zvažují možnost vykydnout „zasvěceným“ něco na stůl, se vší vážností o tom přemýšlejí, a jest nám doufati, že se nakonec rozhodnou správně.

Hrabalův proces tvorby: vynést psací stroj na slunce, pivo nebo kafe, silný černý tabák, dejme tomu Liqueros nebo Gauloise, dvojité maniakální delta protéká... svěřit se automatickému šepotu. Fungovat jako literární bojler, který ohřívá, co přichází shůry. Svou hlavu používat jako naslouchátko. Když psaní pojmete takhle, můžete pak nechat každého, aby vám do výsledku šmatal, škrtal nebo měnil. Protože vy jste si svou roli, tam na sluníčku s kafem, cigárem a maniakální deltou, už odehráli.

Je pravda, že já nikdy nebyl v situaci, kdy ústřední šmejdilové karatsky zabodnou prst: buď poslechněš, nebo knížka nevyjde. Jak bych se zachoval? Jak byste se zachovali vy? Jsme si jisti, jak bychom se zachovali?

Viděl jsem verzi **Tanečních hodin**, ke kterým se, zřejmě na pokyn, dopsala dějová tečka: vypravěč tím štrůdlem vět oblažuje konkrétní slečnu a slečna ví, co dělat: umývá se od třesňové šťávy, starý pán se dívá jinam... formulace „zbystřelý a taktní“, ta je dokonalá.

Jako psáči bychom měli skončit... aha, už jsem říkal. Hrabal včas neskončil, Vaculík a jiní taky ne. Zřejmě pocít, že dokud píšu, žiju; Hemingway na tohle úplně dojel. Já mám to štěstí, že moje literární dráha nikdy nezačala.

Jako maturant měl jsem rád báseň **Jak se hraje Hamlet**:

*Nejprve s peřím za ušima
Potom zkrátka hloupě
Potom s citronem své filosofie...*

Cituju bez záruky, Šotola. Až k stáru jsem objevil, že jde o inspiraci konkrétním příběhem: Národní přišlo s novým nastudováním **Hamleta**, Eduard Kohout se posunul do role Polonia... po derniéře nového nastudování stejně v zákulisí plakal, píše Lukavský.

Máte-li rozum, sami rozhodnete, kdy zatáhnout oponu.

Páral: byl jiný. Měl proti ostatním mnohotvárný i vytříbený sloh, což u chemického inženýra překvapovalo; trochu jeho prózy připomínaly pokusy s dopředu odhadnutelnými výsledky, ale byl prostě jiný. Měl jsem a mám rád **Milence a vrahy**... nevadilo magazínové pojetí, nevadila literární inspirace. Nevadilo nic.

Jeho postavy, když jim svěřil vypravování, skutečně byly samy sebou. Ne jako v Kunderově **Žertu**, kde tahle literární technika vychází jen jako nacvičená a předváděná dovednost. Ale samozřejmě, může to zase být jen můj nezasvěcený dojem.

Začal jsem Párala číst na gymnasiu, v té divné normalizační době, kdy se literární kariéry lámaly, vzpínaly k úslužnosti nebo směřovaly do samizdatu, eventuálně k zahraničním vydáním. Pamatuju si repliky, celé věty, bezmála odstavce. Budil dojem, že co chtěl vyslovit, svou pentalogií řekne, a pak se z literatury přirozeně vypne.

Je pěkné a inspirující umět psát a nevydávat, ale to bychom od „umělce“ chtěli příliš. Napřed přišly normalizační úlitby, potom sci-fi, nakonec *playgirls*... jak jednou přičichneš k čertovu lejnu, jdeš za ním jako býk s kroužkem v nose.

Na Kunderu kašlu. Chtěl se stát francouzským spisovatelem, stal se jím; když si připomenu řeči, jaké jsem vedl o Škvoreckém, Kundera našel svou zemi. – Ale je to spisba jen literárního kalibru. Elegantní, nablýskaná. Výsledek zodpovědné práce a studia tužeb publika. Co se nosí, co se nenesí, co by se nosit mělo a brzy bude.

Jako kdyby tě, děvče moje, vzali někam k Armanimu a navlékli do hadrů, v jakých celebrity promenují po červených kobercích... na nošení nejsou, necítíš se v nich, občas se rozhlížíš kolem sebe. Je to snobské. Okázale, toporně a hóh snobské.

Co si o rozhovoru s Kunderou zapsal Zábrana: „Já nepřešel mez zdrženlivosti, odpovídající všemu, co si o tom člověku myslím.“

Dnešní představa čtenářského zážitku se pod rostoucím konzumentským sebevědomím posunuje: od čtenářovy připravenosti autora někam následovat k autorově připravenosti čtenáře uspokojit. Čímkoli: chlípností, snobstvím, žráním, historkami. Čtenář, přesněji „většinový“ čtenář je ten, kdo určuje pravidla; když se mu nebude chtít při čtení přemýšlet, komu to klást za vinu?

Tím, že žák neprospívá, je prý taky vinen hlavně učitel...

Čmuchej, autore. Na nic se neptej, ničemu se nediv. Hezky se ukláněj, soupej nohama a sleduj, o čem a jak se ve společnosti mluví. Piš, co čtenář žádá! – Kdo chceš vydávat, přijmi tohle jako danost.

A co abychom se konečně přestali uklánět?!

Literární provoz obcházeli velikým obloukem?! Vždyť k čemu čtenář je? Cení si hlavně sám sebe, nadává nám, kudy chodí... pokud hledá úslužné šašky, jaké si pěstuje svým konzumentským sebevědomím, řekněme mu, ať jde jinam!

Mě zajímají postavy, o nichž píšu. Ne čtenáři, kteří je budou číst. Nebere mě, jaký budu mít u čtenářů „status“; fakt jste mi fuk, votroubkové! Jasně, uražte se. – Pořád nevím, proč má smysl tuhle knihu číst, ale psát ji musím. Tohle po mně zůstane, milé dámy!

Kulturní obec i konzum si, pokud vůbec něco řeknou, asi krapet zaprotestují: trochu úcty, grafomane, k lidem, kteří „něco dokázali“! Míval jsem úcty dost a nestyděl se dát ji najevo, ale jsem mezitím taky žil, četl, rozhlížel se... má úcta „dnes už jiné vzezření má“.

A proto sedávám s Literaturou na terase a říkám jí: „Dovedeš být tak krásná... musíš se roztáhnout každému volovi?“ Ona se obhlíží, rovná si šaty a ráda by vytáhla aspoň na okamžik zrcátko, aby hezčí půlku mé věty zkontrolovala.

Nakonec to nenápadně udělá. Dá si nohu přes nohu, sukni zběžně stáhne ke kolenům. Můj pohled ji do rozpaků nepřivádí; jsem jen „postarší adept“, možná by se dalo říct „vetchý loudil“... stárí, pokud vůči němu nejste dopředu zaujatí (nejspíš jste), vás naučí, že cokoli o vás řeknou, trochu je i trochu není pravda.

A že na tom vůbec nesejde.

Přeci jen: chtěl bych krásku se zrcátkem aspoň na okamžik vyvést z míry. Dívám se na ni, pohled sklouzne k jejímu klínu, říkám: „Víš, kde ji má velryba?“

Otevře a zavře pusou. Měla by být pohoršená, trochu i je. Odpověď přesně nezná, přitom se jí chce se rozesmát...

„Pod vodou.“

Jednou se magazínoví publicisté Janečková a Verecký zamyslili nad spisovatelstvím v českých zemích speciálně jako nad možným zdrojem obživy. Svá zjištění uvedli obrazem autora, přeshlapujícího v předpokoji nakladatelského domu před neosobní sekretářkou, dávající najevo, že autor překáží a nakladatelství že dává přednost styku elektronickému. – Ten obraz je v jejich textu málo úkonný; nic na něj nenavazuje, zahledění publicistů dál jde očima nejběžnějšího spoluobčana: jak si ti pacholci spisovatelští ve skutečnosti žijí? Kolik vydělávají? Kdy ráno vstávají?

Navážu na úvodní obraz já, a začnu tím, co mu leckdy předchází. Autor jednoho dne zjistil, kým je: sám sebou. Měl takovou či onakou představu, co napsat, takovou či onakou schopnost k tomu a takovou či onakou vůli, trpělivost, sebekázeň. Teď drží v ruce text, takový či onaký... zdálo by se, že jeho úkol skončil a nyní ať se starají jiní.

Konkrétní možnosti toho, co náš autor drží v ruce, jsou: text nakladatelství přijme a vydá; nebo jej přijme a nevydá; nebo jej vydá, přestože jej nepřijalo. Ty možnosti s sebou nesou rozličná neveřejná jednání a ujednání finanční. – Nebo nakladatelství text nepřijme a nevydá. Pak může autor založit nakladatelství vlastní a vydat text o své újmě; což nakonec jde i bez nakladatelství. Nebo může oslovit nakladatelství internetová, která knihy prodávají, nebo i taková, která je nabízejí zdarma. Konečně autor může text strčit doma do šuplíku a točit si palci na břiše.

Možností, jak vidíme, je! Hmotné požitky a společenská prestiž autora, jemuž běžné nakladatelství knížku přijalo a vydalo, jsou vyšší než v ostatních případech. Neříkám, že na tom sejde, jen konstatuju: za těchto a těchto okolností nějaké hmotné požitky, jakož i společenská prestiž. Pokud je autor nemá, chtěl by je mít? – Měl by je chtít? – Což právě o ně autor hodný toho jména nejvíc stojí? – Kdo je „autor hodný toho jména“?

Ke zkoumání takových otázek si myšlení o literatuře aparát nevybudovalo, jen ustanovilo dvě přízviska víceméně hanlivá: grafomanie a grafoman. Není až tak rozhodující, jestli jste literát nebo grafoman; v různých svých životních etapách můžete být tím či

oním; literátem nebo grafomanem vás budou zvat, aniž by měli k dispozici jednoznačný způsob rozpoznání, takže se rozhodují podle sympatií, vazeb, šéfova názoru, partajního befělu. – Kašlete na ně! Užívejte si radost chvil, kdy z něčeho vzniká něco; i kdyby se to mělo líbit jen vám.

Jak rozpoznat hranici mezi literaturou a grafomanií? – Literatura by měla být označení produktu činnosti nebo taky prostředí, ve kterém se činnost pěstuje (a zároveň je zpětně utváří), zatímco grafomanie spíš posedlost tou činností. Jalová vášeň. Literát produkuje činností hodnoty, zatímco grafoman neprodukuje nic – jen setrvale píše. Ale které jsou ty hodnoty, a kdo nám o nich něco rozumného poví?

Do grafomanské výbavy patří též nezviklatelná jistota o vlastní důležitosti, často stihomam... ale podrobněji se problémem zabývá málokdo. O grafomanií se mluví, aby mluvčí správně zařadil sám sebe.

Orwell v eseji Lear, Tolstoj a šašek říká, že neexistuje žádný důvod či argument, jímž by bylo možno spolehlivě prokázat, zda je to či ono dílo „dobré“ nebo „špatné“. Rozhodující je čas: přežije dílo, nebo nepřežije? Navíc „přežít“ může i dílo „špatné“. – Jak dlouhá je řada těch, které ani nedostaly šanci přežít... jsou to díla nutně grafomanská?

Ta pochyba platí i naopak: pokud se autor publikování dočká, stává se automaticky literátem? Nebo kdy? Co může být tou zázračnou ingrediencí, která, přidána k duševnímu pokrmu, způsobuje pravou chuť literatury? Úspěch? – Úspěch je produkt práce ředitelů úspěchu.

Pokud si někdo představuje, že na samém počátku měl být jakýsi neklid autorův, neklid, na němž ještě nelze přesně rozeznat, zda je grafomanský či literátský, praxe je jiná: na začátku úvahy není autor, ale čtenář. Mapuje se trh, o co by mohl být zájem, a pak se to, oč prokazatelně zájem je, bez zbytečných skrupulí zpracovává. Někdy i kultivovaně a řemeslně na úrovni, ale přeci jen: zpracovává. Ten výraz je přiléhavý.

V recenzích, obklopujících literární trh, pak není pro sebekrotší kritické myšlení místo; recenze jsou psané na objednávku. Úspěch je otázkou tržních průzkumů, tržního kalkulu a stále se prohlubující nevybíravosti, která s výsledky oběho nakládá.

„Úspěchu se nedosahuje, úspěch se vytváří.“ – Správně. Často nám zpoza bran slovesnosti odborně přednášejí, že nedílnou součástí talentu je i schopnost prosadit se. Což je myšlenka pro literární prostředí zavádějící; filmař když netočí, zpěvačka nezpívá, to je skutečný malér, protože jim marně ubíhá čas, který se nevrátí. Autorovi snad, dokud může psát, čas ubíhá marně?!

Tvrzení, které přijde, nenajde mnoho příznivců: první autorovou snahou by nemělo být, aby se autorstvím uživil. Notabene tak, aby mu čtenáři magazinů záviděli... jednou se prodáš a víckrát si nepatříš. Ale pravdu má i Karvaš, když říká, že autoři rezignující na ohlas jsou i tím způsobem protivní, že ticho okolo svých věcí považují za důkaz elitní výjimečnosti sebe samých.

Touha po úspěchu, ať si o ní myslíme cokoli, je z lidského konání těžko vykořenitelná. V literatuře je vhodné včas jí vykázat odpovídající místo; čímž není řečeno, že místo jí musíme všichni vykázat stejné. Dávno nad tím přemýšlím a zdá se mi, že v používání zdánlivých opozit „literatura“ a „grafomanie“ je víc prestižního než věcného uvažování.

V každém literátu by měl sedět větší či menší grafoman; bez vášně a radosti ze psaní vznikají jen oběžníky a referáty. O kvalitě textu nerozhoduje jeho prodejnost, reflexe kritická ani čtenářská, nerozhoduje o ní fakt uveřejnění či neuveřejnění. Na rozpoznání kvality nemáme k dispozici spolehlivý návod... dva pražští autoři, kteří vykazovali všechny vnější znaky grafomanství: Franz Kafka a Jan Hanč. Měli přátele, kteří je rádi četli, povzbuzovali, prosazovali proti všem, kteří o nich říkali, že jsou insitní patlalové.

Grafomanie není jen klasifikační stupeň, který na vysvědčení nikdo nechceme mít; nálepka, již se vši silou bráníme. Ona je zároveň živnou půdou jakékoli literární pěstby. Touhou nad nepopsaným papírem. Má svá omezení a nešvary, má však i své vyhlídky, vnitřní žár, skrytý půvab.

Ten půvab si grafomanie podrží, když o okolnostech, které sice psaní obklopují, nejsou však jeho podstatou, bude skutečně přemýšlet jako o okolnostech. – Ne tehdy, když bude nadbíhat; když bude úporně soutěžit; když si o ramena soupeřů bude brousit ostré lokty. Láska ke psaní má první smysl v sobě samé.

I proto je mi dost jedno, jak dnešní spisovatelé žijí. Naše chudá společnost je i tak dost bohatá, aby autory bez potíží uživila v za-

městnáních, která nejsou ani společensky doceněná, ani lukrativní, ale dovolují autorům to nejpodstatnější: být sami sebou. – Je mi fuk, jak spisovatelé žijí; zajímá mě, jak píší. Dokud však píší především tak, aby si žili, je mi vlastně jedno, i jak píší.

Vážení přátelé, moje přednáška byla dopředu inzerována pod názvem Naléhavost grafomanie. Čím dál silněji dobírám se zjištění, že literátem (pokud je někdo ochoten nám ten hrdý titul přiznat a pokud jsme my ochotni jej od někoho přijmout) se člověk nerodí, ani se nestává navěky. Každá další knížka začíná od nuly. Žádné stoprocentní návody ani vysezené sinekury neexistují.

Úspěch je záležitostí ředitelů úspěchu, vydání záležitostí odpovědných redaktorů. Čtenářský ohlas krom marketingových dovedností vydavatele stojí na ochotě autora vyjít tomuto ohlasu vstříc. To vše už jsme probírali.

Je tu i povznesená arogance autorů, jejichž věci se neprodávají. Je tu blazeovaná vstřícnost autorů, jejichž věci se prodávají, provázená skrývaným strachem, že to tak nebude věčně. Jsou tu taky vzácné upřímné zpětné vazby ze čtenářské obce: „Není tam sex ani násilí, takže proč to celé sakra vzniklo?“

Když truhlář vyrobí přesně takový nábytek, jaký jsme si představovali, svůj úkol splnil. Když autor napíše přesně takové dílo, jaké jsme si představovali, svůj úkol nesplnil, a proč? Protože nepracoval jako autor, nýbrž jako truhlář.

Dovolte, přátelé, abych na závěr grafomanii, která nás dnes večer svedla dohromady, poděkoval a zhluboka se jí poklonil.

Opravdu jsem v přednáškovém sále vstal a poklonil se.

Přednesl jsem tenhle text na setkání autorů jihlavského internetového nakladatelství. Byl pak na víc místech citován, myslím jsem ho dal i **Neviditelnému Psu**, a taky ho chtěli do nějakého mezinárodního sborníku. Že mi za něj sice nedají peníze, ale budu prý ve skvělé společnosti: Becher, Lustig... nepátral jsem pak, jestli sborník vyšel. Asi jsem se nechtěl dozvědět, že projekt padl pod stůl; chtělo se mi snít, že Becher, Lustig a já. – Přesněji: já, pak Lustig a Becher... pro ně by to byla pocta. (Vtip.)

Když Brabec, Gruša, Kabeš a Lopatka dávali dohromady **Slovník zakázaných spisovatelů**, taky grafomanii řešili. Měli k tomu termín

„socializace textů“; jako jestli si lidé navzájem půjčují, opisují, chtějí mít. To jsme však zpátky u určující role čtenářovy... potažmo u veleduchů, kteří vždycky vědí líp.

Vedle spisovatelů, kteří svému tvoření vytkli cíle umělecké, jsou v číselné převaze autoři, kteří chtějí jen bavit nebo tendenčně vychovávat bez uvědomělých zřetelů estetických; jejich vůdčím ukazatelem jest vkus průměrného čtenářstva. V době, kdy slovesní umělci usilovali již jednak o dušezpytné prohloubení, jednak o soustavný a prohloubený realismus, libují si tito spisovatelé v zevnější, dějově přeplněné romantice, v dobrodružných příbězích, libovolně fantastických zápletkách nebo v naivním okreslování povrchní skutečnosti života. Utápějí se v pohodlné sentimentalitě, kreslí v neurčitých tazích světy a vrstvy vzdělané, které sice dráždí zvědavost povrchního čtenářstva, ale jim samým jsou známy jen matně, z dohadu nebo z knižních reminiscencí.

Ze **Stručných dějin literatury české**. Jestli já se rovněž neutápěl „v pohodlné sentimentalitě“; možná právě to se mi snažilo říct nakladatelství číslo sedm. Nebo v „naivním okreslování“.

Ano, milá nakladatelství. „Světy a vrstvy vzdělané“? To se jako mluví o vás? – Ale no dobře, dobře! Ženská část publika budiž, ženy však mého literárního hrdinu považují za seladona. To jsem, buďme upřímní, nezamýšlel.

Tak trochu je celý můj život výslednicí chybné kalkulace. Když jsem sehnal práci u sálových počítačů, myslel jsem, že mám nadosmrtní vystaráno, a kde byly za dvacet let sálové počítače! Šachový svět jako celoživotní útočiště, a jak je dnes nevábný! – Největší zklamání je pochopitelně literární příšeří se svými triky, prázdným bláfním a pantátou osudu... tohle jsem musel řešit a vymyslel jsem terasu, na níž po mně Literatura škádlivě kouká.

Na závěr ilustrační anekdotu. Má původ v socialistické etapě národního života, ale dá se vyprávět i dnes: zajíc stojí na břehu širokého, prudce tekoucího potoka, a na druhém břehu se povaluje nádherně čerstvá hlávka zelí. Zajíc by až plakal, jak se mu chce k zelí, ale skočit si netroufá a žádná lávka široko daleko není.

Vtom se nad ním ozve něžným, vendlouavým hlasem: „Skoč! Ničeho se neboj!“ Zajíc se ohlédne a spatří veverku, jak si hová na větvi a rozkošnický se drbe.

„Blázníš, holka? Je to daleko.“

A ona zase: „Skoč! Neboj a skoč! Uvidíš!“

Zajíc nevěří, uvěřit chce, všichni chceme uvěřit tomu, co si přeje-me. Hlávka zelí vypadá tak, že si v duchu říká... však víme, co zajíc může nad hlávkou zelí říkat.

Veverka pořád: „Nečum a skoč! Povídám skoč! Ničeho se neboj!“

Zajíc si dá pořádný rozběh, odrazí se a skočí – ale kde je druhý břeh! Nedoskočil ani do poloviny, proud ho odnáší, mlátí s ním o kameny, voda se mu přelévá přes hlavu... veverka se na větvi dál drbe na břicho a říká zklamaně: „A tak je to se vším. My nahoře něco vymyslíme, a vy dole to takhle zmastíte.“

Dvacet

Budu muset začít úplně od nuly. Jako kdybych nikdy nic nena-psal. Jako kdybych nikdy nic nevydal. Jako kdyby mě věta, že budu muset začít úplně od nuly, nenapadla na záchodě... už blbnu.

Obrázky. Pohyblivé obrázky. V **Arachnofobii** muž s hadicí po-střiká insekticidem pavouka, zmutovanému pavoukovi je insekticid víceméně fuk, muž ho pokropí ještě jednou a zároveň radši zašlá-pne. Pavouček vyhřeze, ale ještě naleptá gumovou podrážku na bot-kách... a muž s hadicí tomu sajrajtů konejšivě říká: „Jo jo, máš prav-du. Jsem zlej. Jsem strašně zlej.“

Jsem taky zlej?

Dám si po obědě Černou Barboru a pak za mohutného poprdá-vání prýštím... čeština zná výraz „soptění“. A přesně k tomu mají mé úvahy o literatuře velké sklony.

Upřímně: literární provoz jako takový už jsem odborně diagnos-tikoval: je to něco mezi výtokem, žumpou, letitým sekretem mauzo-lea... nejde to ani pomlátit novinami, ani zastavit smetákem.

Knížku o bezdomovcích, jmenuje se **Ode dna**, mi vydali u Petra Štengla. Já jsem postillu toho vydávání do zásoby sepsal, ale musíme si z ní číst? – Čtenáři, kteří v knížkách hledají „dokument doby“, by si pošmákli, ale dokumentem doby je v druhém plánu každá knížka. Taky se dost ošívám nad žánrem samožerbachu, když už jsem ho Škvoreckému tolik poplival.

S Petrem se známe patnáct let. Dost se v nakladatelství divili, že prosazuju svoje představy na grafickou podobu, já se zas divil, čemu se oni diví, když na výrobu žádají nemalou finanční spoluúčast... všichni jsme se divili a **Dno** pak na jaře roku 2015 vyšlo.

Ani novinami, ani smetákem.

U **Bran** bude stačit docela malý náklad. Výtisky zlomyslně roze-šlu na všelijaké adresy: určitě Atlantisu, Hostu... Revolver Revue si rovněž zaslouží výtisk. Petra Štengla nechám na pokoji. Koneckonců **Dno** jsme spolu udělali a na sociálních sítích za ně sklídili pár vlíd-ných slov.

Dnes běžím přímo do cíle; po doběhnutí nebudou další, ani subjektivní pocity povinnosti. Jen radosti na terase. Nebo si na zahradě mnout ručičky a čekat, až mě **5 plus 2** připlácne.

Podzim, slunečný a barevný. Probouzím se do tmy a mlhy, těším se, co dnes napíšu, rozednívání mi při tom svítí. Včera, dnes, až do smrti. – Klid. Co ho nikdy nemívají Hemingwayové. Přitom je zapotřebí jediná věc: přijmout stárnutí.

Na moje knížky „trh nebyl připraven“. Schopné pomocníky jsem sehnat nedokázal. Prostě to dopadlo, jak dopadlo. Vychutnej, čtenáři, jak smířeně stárnu!

Psát, aniž bych publikoval. Musel jsem poznat, kdo jsem – možná mě k tomu poznání ostatní vykážali. Co když mají ve svém zatvrzelém nezájmu pravdu? – Co na tom, jestli mají pravdu; každopádně mají ten nezájem. Oč je i tak má situace lepší, než kdybych byl hercem a čekal na telefonu, jestli se režiséři či produkce ozvou? Literát si role píše; herec má takovou, jakou mu dají.

Někdy přemýšlím, jestli přeci jen není škoda, jak moje knížky dopadly... jsou lidé, kteří je mohli číst a líbily by se jim, ale se k sobě, myslím ti lidé a ty knížky, nedostali. Čí je vina?

Jednoznačně moje. Souběh rolí autora, redaktora, nakladatele a distributora byl nad moje síly. Základním mým pocitem ale není hořkost géniova. Můj génius víceméně obstál tváří v tvář prohře... sportovní terminologie se sem moc nehodí.

Ale chci vyprávět, že pro další knížku po **Dnu** jsem žádal grant; byli jsme v řízení tři, co vydávali nákladem vlastním. Ty druhé dva bych byl rád poznal... on i ona vydávali, každý svoje, **Flirtování se strachem**. To je strach rajcuje, jednoho každého, nebo flirtují spolu a mají strach z prozrazení? Znají se, nebo neznají?

Mě to okouzlo. Grant nedostali, tak jako já; pokud si vzpomínám, žádali málo. Nejspíš však nenašli nikoho, kdo by za ně ztratil slovo. Trochu doufám, že ho ani nehledali.

Jestli své knížky nakonec vydali, nevím. Z jejího **Flirtování** udělali v Brně literární večer. – Kdybych pátral, třeba bych zjistil, že moje okouzlení bylo jen chiméra... to by mě mrzelo. Radši nepátrám.

Zjistilo se brzy, že po knížce vydané nákladem vlastním neštěkne pes. Riziko nezájmu se zakalkulovalo, přesto nezájem svou mohutností překvapil. Když to neberete jako další ominózní křivdu světa, zkroušenost vás brzy omrzí. Jednou jste se rozhodli, už nelitujte. Zajděte k vodě, ta vám bebí pofouká.

Dalo se čekat, že při vydávání udělám spoustu chyb, taky jsem je udělal; uklidňovalo však, že chyby jsou jen moje a nemusím se o ně s nikým dohadovat. Ponížené postávání v předpokojích, přikyvování, předvádění pitomce... taková balada na písmeno „P“. Zatímco nakladatelé se budou nakládat do své omezenosti.

Víckrát jsem se setkal s pohrdavým odsudkem nákladu vlastního. To jsou posměšky lidí, kteří jen melou pantem a nevědí, o čem mluví: nakladatelství si u autorů neznámých, pokud se rozhodne dát jim příležitost, beztak pojišťuje tu „spoluúčasť“. Což autorovi nevyjde levněji než nákladem vlastním.

Firmy, které nákladem vlastním zařizují, jsou šikovné a ne drahé; pomohou i s obálkou, když autorovy výtvarné dispozice jsou menší než malé. – Nákladem vlastním může i znamenat, že kamenné nakladatelství zájem projevilo, ale pak zmlklo a jenom vrtělo zápěstím. – Nákladem vlastním je taky obrana proti svévoli jazykových redaktorů, jejichž sebevědomí je nesrovnatelně vyšší než vzdělání; ti jsou maximálně schopni kontrolovat jednotlivé položky podle internetových aplikací. O tom, že autorův jazyk je celý jeden svět s vlastními zákony, pánembohem a počasím, nemají zdání. – Nákladem vlastním je vykročení zpoza bran, kde čvachtavě promenují umělci společně s nakladateli a navzájem si potvrzují, jak to mají těžké.

Vydat pár výtisků pro knihovny a na rozdávání přijde bratru na sto padesát piv. Z toho ani proletáře hlava nerozbolí. Dilema je nechat ze sebe dělat vola a dát knížce větší šanci, nebo být hrdý, velice málo čtený a časem napsat **Brány slovesnosti**... co bylo pro hrdost třeba udělat, udělal jsem. Když bylo třeba, aby hrdost ustoupila do pozadí, přemluvil jsem ji. Když bylo třeba, abych si na vydání knížky naspořil; ano, spořil jsem i jako nezaměstnaný, a naspořil jsem.

Petrovi Štenglovi jsem kdysi, když ještě nebyl mým nakladatelem, trochu pomohl se sbírkou veršů.

*Jednou jsem zle chlastal
vtom se objevil týpek a povídá mi:
„Jsem čert a jdu si pro tebe.“
„Jdi do prdele, vole,“ já na to, a on:
„Ne, ty se mě pevně chyť
a se mnou v konečník se řiř...“
A potom jsme ulítli vobá.*

Mírně undergroundové, ne?

Ale rozkošné: „Se mnou v konečník se řiř...“, a pak taky tvar „vobá“. – Což nevymyslíte, to musí seslat pánbu. Jak ho znám, mockrát za život něco takového neudělá.

Petr poslal verše do Petrova, a Voráč odepsal překvapivě Ano! Jdeme do toho! – Petr byl v sedmém nebi, každému se chlubil, Voráčovi se svěřoval, jak prý jsem mu pomohl... já říkal: „Vole, nedělej to!“ Protože půl roku předtím jsem tomuhle Voráčovi poslal povídky, on dlouho zůstával zticha, po urgenci odpověděl nějakými leda-bylými kecy, já zvedl telefon a vyšlo najevo, že knížku ani neotevřel!

Měl jsem tenkrát zase fazónu a dost jsem si ho dával. Byl by rád rozhovor ukončil, ale napřed mě zkoušel usadit. Prokládal jsem řeč nehezským smíchem, už jsem ho měl vyzkoušený od Světlíka. Redak-torské standardy a podobně.

„Asi vás čeká rozhovor s vaším šéfem, soudruhu redaktore!“

Soudruhu! – A nyní mu Petr šramotil do ucha mým jménem. Nemohlo být jinak, než že ho i se sbírkou s úctou vypakují... tak to v literárním provozu chodí.

Verše pak vydalo **Psí víno** a Petr, aby už nemusel s žádnými orá-či jednat, stal se sám vydavatelem a nakladatelem. Ku prospěchu nezávislé literatury. Je tiskař, má k branži blízko...

Když od nuly, tak ještě pár slov o mamonu. Není nepochopitelné, když nakladatelství vydělá a já prodělám; vadí mi, když je vztah autora a nakladatele nastaven od začátku tak, že hlavní autorova odměna spočívá ve skutečnosti, že knížka vyšla. Autor, má-li si sám sebe vážit, podstoupí to ponižující divadlo jen jednou: ústní dohoda,

podání ruky, pak odkládání podpisu smlouvy až do chvíle, kdy přátelé přišli na autorské čtení a čekají. Smlouva je hrozná. Autor si vyčítá, že na seznámení s ní předem netrval důrazněji, jenže zas nechtěl obstrukcemi vydání ohrožit. Koneckonců důvěra, ústní dohoda, podání ruky. Přátelé čekají.

Cenná je každá podpora: propagace, čtení, anotace, úryvek v literárním časopise. Ale mám brát za dějinnou spravedlnost, když každý, kdo na knížce dělal, dostal zapláceno, a já ji jen napsal a zaplatil? Jako ve světě motorek: vysol, a můžeš u nás zadarmo dělat.

Měl jsem víc tlačit na tu smlouvu; podepsaná smlouva je nástroj, který pomáhá nalézt dohodu v okamžiku, kdy jiná komunikace selhává. Jenže to si našinec uvědomí až napodruhé. Navíc si připomíná plusy své zdrženlivosti: že nakladatelství dá knížce šance, které by jí on sám dát nedokázal. Takže jsem nakonec mávl rukou.

Nikdo nečeká, že literární branže bude udivovat empatií.

I když pěkně by to bylo. Škvorecký sám si ve **Lvíčeti** dopřál Dášu Blumenfeldovou: „Sama nepíše, což je dnes skoro rarita. Ani doslovy. Veškeré svoje literární sklony vylévá na záložky. A na prosazování těch svých donkichotských knih.“ – Vždycky, když člověk vstupuje do redakce, doufá, že nepotká Světlíka.

Nýbrž Blumenfeldovou. Kolikrát a komu se to povede?

Dno vyšlo, na sociálních sítích vzbudilo zájem. Zatímco jeho výtvarný koncept (o němž jsem nesměl rozhodovat, ale musel ho zaplatit) hlavně opovržení. Jako kdyby někdo hodil knížku na zem, přejel ji na kole a ono to na ní ulpělo... a to jsem se ještě musel ohrazovat proti návrhům se sepjatýma rukama almužníků, do nichž se sypou mince.

Je vous vomis.

Onehdy jsem si pustil Ravelovo **Bolero**, jak je na ledě tančili Torvillová s Deanem. Dean má takovou modrou košili: u pasu hluboká temná modř a čím dál nahoru, tím světlejší. Takovou jsem **Dnu** původně navrhoval obálku; jako že se ode dna pomalu stoupá ke hladině... nešlo mi hlavně o ten jinotaj. Zkrátka se mi líbí modrá, v moři i na nebi.

Měli mě za nekulturní pako, nakladatelé. – Ale oni i přátelé.

Thustý román se po mnoha úvahách a přehodnoceníh začal jmenovat **Špalek**; chtěł jsem pravdivě pojmenovat objemnou černou knihu, kterou když někoho fláknete po hlavě, tak to zatraceně pocítí. Je složená ze dvou půlek, které se na nenápadných uzlových bodech setkávají a spolu hovoří. Chce to, podle mě, dobrého čtenáře... určitě i dobrého autora, což je možná další velký problém.

Ale já jsem se fakt snažil!

Takže jsem psal, dopsal a vydal **Špalek**.

Olinka ho nazvala „promarněnou šancí“. Nevím, jak to konkrétně myslela, riziko promarněné šance je u každé knížky. Fakt je, že **Špalek** svého dobrého čtenáře nenašel; jeden z možných legračních důvodů by mohl být, že je moc tlustý a čte se příliš dlouho.

Já bych tomu docela i věřil. Lidé se těžko prokousávají.

Sedím, cachtám si nohy, nízko nad bazénem létají vlaštovky.

Co by mi o **Špalku** řekla Adélka? Smála by se, při vzpomínce na Střemoch? Dojalo by ji, jak v Přestavlkách počítala schody? Zlobila by se, jako se moje žena zlobila, že jsem o ní vůbec psal? V nebi se zeptám, najdu-li ji.

Možná však, že ze mě bude čert.

Dvacet jedna

Nemůžu se tady nezmínit o Káče Mahdalové. Káča **Dno** na své **Datové žurnalistice** inzerovala, uveřejňovala ukázky, jednu, druhou, třetí. I autorské čtení inzerovala. Moc mi pomohla, děkoval jsem jí. Nevím, jestli dost.

Dával jsem jí pak pro **DŽ** další texty, přestože k žánru datové žurnalistiky patřily míř a míř; přitom jsem nejspíš myslil, že je redaktorova povinnost se o Mistrovo kousky podělit s národem co nejrychleji; pomyšlení, že existuje publikační orgán především pro nás, se propadá tak snadno!

Dlužím Káče vděčnou, trochu provinilou vzpomínku. Takže: děkuju ještě jednou. Děkuju.

Čekal jsem na L, na malém stinném náměstíčku, mezi okázalými domy s kanceláři projektantů dneška. Věděl jsem, že L neprijde hned, a marnil jsem čas koukáním po lidech, kteří sem chodí, aby poctivě chléb svůj vezdejší. – Možná ne až tak poctivě, ale neodbíhejme.

Měl jsem na sobě nejslušnější tričko a nejslušnější kraťasy. Stejně jsem se mezi ty lidi nehodil, navíc byli muži lépe oblečení než ženy; čekal bych od žen a dívek, když uvážíme prestiž adresy, jemné pastelové barvy, záplavu kostýmků... a lepší polovička světa přitom džínové sukně, trička, jupičky, propínací šaty. Zatímco muži noblesní kvádra, kravaty do modra, a co mě hodně zaujalo, tašky na kolečkách. Byli až komičti, když za chůze kolečka hlasitě rachtala a oni je v družném hovoru kapitánů světa překřikovali.

Opravdu jsem se díval hlavně na oblečení. – Šel jeden, vypadal jako George Clooney a do saka si vzal černé tričko, což vypadalo chvalitebně ležerně, jenže i on za sebou táhl to příšerné rachtadlo. Pak jedna dovnitř, tentokrát vážně kostým, černý, sáčko volné, broskvová blůza a sukně s tak zvýšeným pasem... není moc sexistické, tohle moje vypravování? Zmiňovaná pospíchala, dala se do běhu a utíkala ošklivě: paty ven, rukama plácala jako husa křídly. Chceme toho my, kteří čekáme na L, tolik?

Teď proč jsem čekal... ale to nechme být. Vešel jsem dovnitř, báječné elegantní recepční s pečlivě modulovanými hlasy, atrium,

gezírko se slanau wadau; koukal jsem, jestli v něm nepřebývají *lidogestěrky*, ale nikdo takový se u dna nehýbal.

Ony totiž Čapkovy *lidogestěrky* zmutovaly. Zmutovaly v sortu lidí uspěchaných, činorodých, přehazujících z ruky do ruky klíče s čipovou kartou. Když se rozeběhnou, neběží pěkně, když jim koupíte pizzu, ujídají půvabnými vrabčími sousty. Ačkoli pizzu; jestli to není na dnešní *lidogestěrky* málo nóbl.

Pořád jsem, všimněte si, neřekl, jestli L přijít měl nebo měla.

Když jsem příště čekal, šel jsem hned dovnitř, zapasoval se do fotelu a marnil čas... nastoupila na mě jedna z recepce, co prý si přeju. Musel jsem se něčím lišit, protože jinak volně proudili, jakož i ve fotelech posedávali *lidogestěři* a *lidogestěrky* zcela bez povšimnutí. Tu mou z recepce zdobil profesionální úsměv a já se vši odpovědností říkám, že profesionální úsměv je milionkrát ohavnější než broskvová blůza.

Řekl jsem... to taky nechme být. Bylo by vypadalo dobře, kdybych byl zdvořile vstal, jenže já zůstal sedět. Měla na sobě firemní *dress code*, slušivý a střídmo elegantní; až zajde na večeri atakdále s tím správným *lidogestěrem*, postoupí na post manažerky lidských zdrojů a vagabundi v atriu už ji nebudou muset zajímat.

S určitostí můžu říct, že jsem se taky usmíval. Neprofesionálně. Většinou v takových případech žádám příchod nadřízeného; řešení situace to urychlí. Někdy ukážu novinářský průkaz, vyrobil jsem si pěkný... tenhle trik používat s citem, protože na *lidogestěrky* může zapůsobit i kontraproduktivně. Ne, neřekl jsem slečně nic ošklivého.

Prostě jsem nevstal a věc vyřídil vsedě.

Nevím, jak moc se tohle Káče líbilo, ale uveřejnila. Není to datová žurnalistika; jen črta z pankráckých Arkád. Plebejská, trochu zlomyslná: při jiné příležitosti jsem ve vedlejší budově byl na neúspěšném přijímacím pohovoru.

Upřímně: krom ostatního mě taky rajcovala, recepční *lidogestěrka*. *Dress code* vybrané jedince rozohní. – „Mně se líbí manažerky. Brejle, podpatky... brejle jsou nejdůležitější. Kdyby mi taková v noci zaklepala na dveře...” Ťuky ťuk. To o brýlích a manažerkách neříkám já, nýbrž Sorkinův Matt Albie.

Moje lidogestěrka podpatky i brýle měla. Jenže jinak se zdála být z umělé hmoty, fungovat na klíček; půvab manažerek nejspíš nespočívá jen ve vzhledu. Opravdu krásná holka s brýlemi je Dorothy Malone v **Hlubokém spánku**, a jak půvabně si umí brýle sundat! I si k nim nenápadně rozpustit vlasy.

Vím vím. Podobné myšlenky jsou dnes zločinné. – Pardon!

Stokrát mi v knihkupectví regál Ireny Obermannové může připomínat lejtů, ale když si čtenářky pokaždé rády odlejou do kabelky... kde je chyba? Ve čtenářské obci, která matroš žádá, nebo v autorce, která jej do čtenářské obce úslužně... pere?

James Bond je jen jiným vyjádřením téhož, má však rozmanitější styl: pokleslí muži by si přáli sklízet ženskou úrodu, čistě akční fandové oceňují skok na lyžích do propasti nebo přemet stranou v autě na rozpůleném mostě, techničtí obdivovatelé vychutnají vůz, který se dovede proměnit v ponorku a zase zpátky, takže k překvapení všech vyjede z moře na zaplněnou pláž...

Onehdy jsem se vrátil ke **Goldfingerovi**, jen tak jsem si film procoural a šedesátá léta se v něm zaskvěla nenávratnem: Bond někomu představí blondátou *squaw* v plavkách, ale hned jí řekne: „Teď mluvívá muži.“ Otočí ji, na cestu plácne přes zadek, velmi nevhodné a ponížující. Milé dámy. Kterou z vás tehdy napadlo, že za padesát let bude tohle žalovatelné?

Zatímco vy budete bez omezení zveřejňovat touhy po mužích, kteří jsou nejen čistotní, skvěle oblečení, pracovití, dobře situovaní, charismatičtí a s vyřešenou minulostí, ale taky imponují inteligencí a charakterem.

A hlavně: mají vás rádi přes všechny vaše chyby a nedostatky.

„D’Artagnane, D’Artagnane, vzpomeň si, že jsem tě milovala!“ ječí milady při konečném zúčtování. D’Artagnan se pohne, ale přátelé ho zadrží, Athos sundá masku nebo co a milady vydechnou: „Hra-bě de la Fère!“ Kdo si tohle pamatuje, ví všechno...

Dumas věděl, jak se ženami v příbězích nakládat. Když jim dáme včas umřít, nebudou se mužům plést do výkonu přátelství a stesk po nich dá čtenářům víc, než kdyby nám prozaicky zevšedněly.

Tenhle postup nakonec odskáče i chudák Constance...

U Bonda je polehčující okolnost: není myšlen vážně. Nebo nebyl, dokud nepřišel Daniel Craig? – Ty filmy dávají smysl, jen když se na ně zrovna díváte; dvě hodiny vás baví, nic víc. Škodlivost nepatrná. Taký smysl Bonda nikdo nehledá, hlavně producenti ne: jediný jeho smysl je nahnat lidi do kina, ale zas abychom žádnou část publika nenaštvali! Aby se nesesypaly zájmové skupiny a nehrozily bojkotem zboží našich inzerentů.

Co by dnes inzerenti řekli na **Diamonds Are Forever**? Hotelový pokoj, Bond bílé sako, Plenty tmavě fialové šaty, detail na prsty stahující zip, šaty pomalu kloužou na zem, střih proti osvětleným dveřím. Plenty jen v kalhotkách a Bond... vtom už ji tři maníci nesou, ona si zakrývá řadra a vztekle ječí o sjezdu úchylů, maníci ji někde ve dvanáctém patře vyhodí z okna; patrem si nejsem jist, je to brané na dva záběry. V prvním záběru vyhodí, ve druhém Plenty šplouchne do bazénu.

„Mimořádně přesná trefa,“ řekne jim Bond.

„Ale my nevěděli, že je tam bazén.“

Jsou bojovníci za práva žen, kterých si vážím a rád jim nasloučám. Jenže nemám v jedné věci jasno: jde jim o nový, lepší svět? Nebo o to, čím se prosadit ve světě stávajícím? Vysvětlíte nám, apoštolové nového žití, jak to má fungovat konkrétně; neříkejte, co děláme blbě. Nýbrž jak to dělat líp. – Kdybych byl žena, taky bych byla pěkně nasraná, kdyby kolega bral za tutéž práci o polovinu víc. Ale toho tématu bych se i držela; nestarala bych se, jak nás oslovuje hlasový automat ve vlaku či v metru, nežádala bych genderovou paritu u každé kraviny. Pozitivní diskriminaci. Respekt k tajným záhybům ženské duše...

... ten váš hnusný protektorský nadhled, soudruzi muži! Fuj!

Vlastně sem, co chci teď vyprávět, nepatří... a co když ano?! Nataša Zvereva na tenisovém Australian Open šla z kurtu, bylo horko, v hledišti seděla dívčina s vysoukaným tričkem. Nataša se zastavila, taky vyhrnula; ukázaly si *bra*, zasmály se. Ztopořil se však direktoriát turnaje a začal Nataše vyměřovat pokutu, za porušení a znevážení a bůhvíco ještě, už si přesně nepamatuju. A Nataša řekla: Pokutu? Až mě k ní odsoudí soud.

S Gigi Fernandezovou pak vyhrály soutěž v deblu a před televizními kamerami si opět vyhrnuly trička. Nataša měla na podprsence nápis ADI, Gigi DAS, stály u sebe a celý svět četl jejich prsa... já se tak smál! – To ti patří, direktoriáte! A víš proč?! Nebudeš sekýrovat lidi jen proto, že rozděluješ prachy! Parchante!

Hajzle! Hovnod'ouro!

Proč má smysl moje věci číst.

Upřímně: bývám vulgární. Příběh nic, žádné moře ani jezero, kotviště s lodí, novoanglický dům s velikou zahradou a okrasnými bazénky, v nichž se porůznu jiskří rudí karásci. – I kdyby se příběh nečekaně objevil, nemám pro něj vhodného padoucha; leda bych roli ztvárnil sám.

Celý život jsem se programově vyhýbal korunní postavě ženské prózy: ženě vnitřní i vnější krásy, která po letech utrpení zapudila manžela (protože to byl debil), kterou ponižuje i využívá milenec (protože je to debil), kterou sekýruje šéf debil a která přesto, že si její čas a peníze nárokuje panovačná matka i panovačná dcera, zůstává empatická, zároveň okouzlující, plná humoru a nezdolné síly.

„Nejlepší žena svého světa, a dost dobrá žena pro každý svět.“

Možná čtenářky dráždí moje variace na Paridův soud; ten jsem inscenoval víckrát. Bohyně se kolem Parise točí, vypadají jedna jako druhá, čekají na ortel. To dámám obvykle vadí, způsobuje nejistotu. Takže Parise obklopí olympská korupce: když dáš jabko pro Tu nejkrásnější mně, splním ti tohle a tohle. Žádná ovšem, aspoň co vím, nenavrhne, že se s ním za jablíčko vyspí.

A přitom: co by bylo přirozenějšího.

Viděl jsem taky obraz, na kterém Parise bohyně neberou, spíš si chlapec prohlíží to ovoce... kdyby tam s nimi, s rukama v bok, stála Literatura, ukazovala všechno a truhlík si hrál s jablkem, jak by si přitom připadala?

Asi ji podezřívám, že tu zkušenost už má.

Ve zprávách z filmového světa jsem zaslechl, že poslední Bond s Danielem Craigem bude následován filmem, kde Craig bude po-

řád Bondem, ovšem penzionovaným, a 007 bude žena, hezká černá holka, angažováním které se odbourají dva problémy najednou: genderový i rasový. Publiku a inzerentům se musí vyjít vstříc, za jakoukoli cenu.

Přemýšlel jsem, kdyby tlaky na paritu filmový průmysl organizoval i pro muže, kterým vhodným hercem bychom nahradili Michelle Mercierovou v příbězích o Angelice...

Možná jsou mezi vámi čtenáři, kteří svazek do regálu nevrátí. Došli k branám slovesnosti, zapálili si, protože cítili zevnitř tu hrůzu. Pak odhodili vajgla. Tolik se původně těšili! A nakonec nastalo jedno dlouhé vytuněné prd.

„Vytunit“! Jako kdyby si čeština stoupla před zrcadlo a dělala na sebe ksichty. To sloveso je tak blbé! – Předběhl jsem dobu, nebo za ní beznadějně zaostal? Vypravuje se mi znovu Bryce, jak si preventivně hovní pěkné nohy; ale ty, Literaturo, se přeci nepotřebuješ přizpůsobit pachem! V tvém hájemství se z řetězu neutrhl Indominus Rex!

Asi jsem příliš starý, starý nebo zastaralý... nevím. Léto 2017 se mnou najezdilo vlakem tři tisíce kilometrů za něčím, čemu se říká balneofototerapie. Musel jsem se smát, jak každý na nádraží nastoupí, vytáhne mobil, črtá po něm prstem a po zazvonění jasným hlasem komusi sděluje, že je ve vlaku a jede. – Jednou nastoupili čtyři zároveň: tři vytáhli mobily a začali šulínkovat, čtvrtý vytáhl knížku a já se celý potěšil, jenže on si knížku položil na kolena jako podložku pod tablet... a prsty se mu rozeběhly po klávesnici. Dupity dup.

Dáme si ještě anekdotu o zajíci? Vlk se domluví s liškou, že mu dají po držce. Jen tak, zahnat nudu, sport, obveselení; nemůžou vymyslet záminku, proč by mu měli naložit. Leda snad, že nemá čepici? Bum, bum, moc se jim to líbí...

Po čase mají chuť na repete, a zase proč: aby jim dal cigáro, bez filtru nebo s filtrem – co nemá, to budou chtít. Ale zajíc úslužně říká: „Cigáro? Chcete bez filtru nebo s filtrem?“

A vlk lišce: „Koukni, von pořád nemá tu čepici...“

Dvacet dvě

10.2., na bráchovy narozeniny, jsem dopsal **Špalek**. Nebyl hotový, jen dopsaný; což není jedno a to samé. Věnoval jsem se mu pak ještě dlouho... poslední věta, kterou jsem do **Špalku** vepsal, byla: „Vypadá jako miminko, dokud je schoulené tam uvnitř a doufá se dožít svého narození.“

13.7. (narozeniny mé ženy) jsem zažádal o ISBN, číselný kód určený pro jednoznačnou identifikaci knižních vydání. Pokud knížku nevydáváte sami, vůbec se o to nestaráte. – Žádá se o něj v Národní agentuře, jsou milí, ochotní, dostanete ho za pár dní a zdarma. Ale musíte dřív, než dáte knížku do výroby; ISBN se uvádí na zadní straně titulního listu nebo v tiráži. Váš titul se číselným kódem zařadí do všech databází národních i mezinárodních a stane se, *gloria in excelsis*, součástí literárního všehomíra.

5.8., den před mými narozeninami, jsem **Špalek** odevzdal k výrobě. Půl roku po tom, co jsem se chlubil, že jsem ho dopsal! Závěrečné týdny, říkám pro poučení, byla především dřina; podstupovaná ochotně, ale s obavami. Nebýt na to sám by mi bylo hodně pomohlo. – Jenže L měla právě jiné zástoje.

26.8. mám celý náklad doma a knížku, myslím její fyzickou podobu, porovnávám se sousedy v knihovně. Kurzíva, kterou je psaná část „svěžívotopisná“, byla riziko, chtěl jsem do toho rizika jít. Někde jsem mohl slova dělit ručně a získal bych tak hezčí odstavec; ale zas nikde nemám, co je zvrzané i na profesionálních knížkách: osamělé řádky na konci stránky, osamělé řádky na začátku stránky, všelijaká sólová a, k, z, u. Třeba Vaculíkův **Snář** z Atlantisu je, myslím z redakčního hlediska, proti **Špalku** chudý příbuzný.

Nedá se však vyloučit, že to říkám z kolegiální pomstychtivosti.

27.8. musím vyrazit na poštu. K ISBN patří povinnost rozeslat výtisky Národní knihovně v Klementinu, Moravské zemské knihovně do Brna, Vědecké knihovně v Olomouci a Středočeské vědecké knihovně na Kladno. Poštovné není úplně levné, ale knížce tím zajišťujete „život posmrtný“; ochotně připustím, že mnoho nevím o tom, co se v těch knihovnách ve skutečnosti děje. Říkám jen, že jsem udělal, co jsem musel.

28.8. nevím. Obálka **Špalku** pěkná, podtisk se mi líbí, vazba noblesní, to uznává i má žena knihařka... mé ženě se jinak knížka nelíbí. Našla se v ní a předstírá podiv: přeci mi to zakázala! Našla taky mou první ženu a nadává. Desky prý rozhodně neměly být černé, nýbrž veselejší; ona, jako knihařka, daleko líp než já ví, jak se dělají knížky. – Černé desky však mají v kontextu svůj význam... což vyjde najevo, až když se kniha celá přečte.

30.8. jsem ve výtisku našel první chyby: zbytek místo zbytek. Přitom jsem se s korekturou tak nadřel! Jsem lajdák, nebo selhala organizace práce? Na jednoho je pětisetstránková korektura cu moc?

Rozesmálo mě na straně 424 „vycutná“ místo vychutná, ke všemu na dost exponovaném místě. Ve Zlíně mi korekturu nabízeli a já bych si ji byl zaplatil, kdybych jim důvěřoval; rozpočet projektu by mi nezbourala.

Vysvětlím blíž nedůvěru: jsou změny v jazykové normě, které nerespektuju, protože jsou dělané od stolu. Pro potřebu nevzdělatelných volů, ne jazyka. – Proč se má norma průběžně přizpůsobovat, aby navenek správná byla i čeština hlupáků, kteří jazyk chápou jen v jeho služebné úloze? Proč si neumíme ochránit češtinu elitní? Vám se nedělá zle, když v knížkách čtete „zapravdu“ nebo „narozdí“? Zlína si vážím, ale jejich korektura by se opírala o software, který nemotorně úsilí gramatických veleduchů do sebe už pojal.

Pořád ještě na **Špalku** dělám. Ne že bych chystal dotisk nebo tak.

Jen sobě pro radost. Aby byl **Špalek** lepší než já, až pán povolá... pardon. Až Pán povolá. Nebo aby postavy měly samy ze sebe lepší pocit. Postavy, na rozdíl od čtenářů, mě zajímají, je mi s nimi dobře. Probudit se ráno v domě se zahradou a postava se rozespale ptá, kam jdu. Podkrkonoší a podobně; při osychání po deseti bazénech si k veršům představovat, jak je pěkná ústa ze **Špalku** říkají.

Mám to za pár, psaní je krása samo o sobě. Když na ně nejsou kladeny požadavky. Když nemá funkci materiálně zajišťovací. Když jím nemusím vzrušit úchyly či dát mužům pocit, že jsou Bondi. Když nemusím chlácholit ženy, že vůbec nevadí, jaké jsou. Když nemusím sledovat stranickou linii, formovat společenské vědomí, bourat vžitě stereotypy. Když nemusím zaplňovat volné místo politického spektra, když nemusím intelektuálně „rozpouštět zkušenost

smyslů a slova“, nebo snad střámat „odvěkou bludnost a pobloudilost lidského tříštivě žitého času“.

Když nemusím už nic.

Nedá se tvrdit s jistotou, že dnes svými návraty **Špalek** zlepšuju; to se ví, že mě napadlo s vydáním ještě počkat, jenže dokdy se má čekat? Vždyť i za rok se mi bude chtít něco na Špalku opravovat.

Malému princí říká Liška: „Jsi zodpovědný za to, cos k sobě připoutal.“ – Ano, ale je to složité; připoutala Literatura mě, nebo já ji? Kdo je za koho zodpovědný? Co pro tebe, krasavice moje, můžu ještě udělat?

Obdarovat okolní knihovny: ponižující pro dárce je, že zřizovatel si vyhrazuje právo o přijetí knihy rozhodovat. Jseš, kniho, dost dobrá, abychom tě půjčovali? – Já vím, že radnice knihu do ruky neberou a literárně nezkoumají, jen ji spolu s ostatními *en bloc* odhlasují jako ixtý bod programu schůze zastupitelstva. Ale stejně.

Možná vadí... co já vím, co vadí? Knížku dostali i ti, kteří na ni byli připraveni a chtěli, aby se jim líbila. Musel jsem je hodně zklamat, když se neozývají. – Protože máma a táta byli komunisté a já to o nich napsal, místo abych si s tím zašel k doktorovi? – Protože Hartl fotil svou dceru neoblečenou, když jí bylo čtrnáct? – Protože sežene Julii ten poslední lék, když ona už nechce dál žít? – Protože si svou bývalou jednou „přidržel“ a na konci románu to na něj praskne?

Špalek čtenáře umlčuje; ti, kteří by mi mohli za přestálá příkoří v debatách naložit, že knížka je sr. a že se to dalo čekat, protože jsem „tak zlý a tak blbý“; i ti, kteří žádná příkoří přestát nemuseli a mají mě celkem rádi... všichni jako pěny. Třeba někomu vadí můj familiární vztah k Nejvyššímu. Někomu slovo „kunda“, které nahlas zazní a je v souvislostech zkoumáno (to slovo!). Někomu se snad nelíbí, co jsem napsal o Boženě Němcové?

Na nic lepšího, to se neztebte, jste se nikdo z vás nezmohl.

Nakladatelství se celkem bez výjimky chovají přezíravě. Studoval jsem na FFUK a mám z těch dob dost známých, kteří zas mají svoje známé... nešel jsem tou stopou, dobře jsem udělal. Protože když potom knížka fyzicky existovala, těmhle známým, kdysi přátelům jsem

psal, že jim ji pošlu, jestli chtějí. A chodily mi odpovědi typu „Zrovna nedávno jsem si na tebe vzpomněl, tak se měj.“

Vráťa Färber. Docela mě to mrzelo, ale co. Nechtějí – nechtějí.

Špalek dopadl. Úměrně marketingovým a jiným schopnostem, které jsem do jeho propagace investoval. V revolučním roce 1848 vlastenci nastavěli po městě barikády a odešli od nich, jako by barikády samy měly zázračnou moc a obránce nepotřebovaly... choval jsem se tak i já: že jsem cosi postavil a samo si pomoz. – Propagaci měl dělat, kdo ji dělat dovede a chce, ale správně jsem vynechal šikuly žádající 500,- za to, že si titul přečtou.

Brávám své knížky do ruky a čekám, zda přijde dojetí či jiné silné pocity; chodí velmi málo. Líbí se mi první dvě, že jsou propojeny grafickým motivem. Přestože i v recenzích grafická podoba **Dna** dostávala mokrým hadrem.

Špalek mi vyrobili v Tigrisu, distribuci jsem řešil sám a pochopitelně vázla, bylo to však lepší než připadat si jako vůl mezi lidmi, ke kterým jsem měl a ztratil důvěru. Mluvil jsem o tom, kde se jen dalo, ale obránců malých sympatických nakladatelství, bez nichž by nekomerční literatura zahynula, bylo vždycky jako hub po dešti.

Pořád hledáte rovnováhu: mezi vůlí a realitou, mezi nákladem knížky a náklady na ni, mezi rozumem a přáním, mezi potřebou psát a tajenou touhou publikovat.

Moje knížky bývají svéživotopisné, dokonce i tam, kde jakoby nejsou. Když Trefulka přečetl v rukopise Vaculíkův **Snář**, psal mu: „Já výslovně nemám rád autory s poměrně skromným dílem a odvážnými, ba bohorovnými soudy o jiných, případně s tlustými komentáři k vlastnímu důležitému životu.“ – Vždyť to jsem já! Skromné dílo, bohorovné soudy. Kolikrát tím i získávám body: sociolog Vido pravil, že má radši, když o literatuře přemýšlím, než když se jí sám dopouštím. Takových lidí bude asi víc.

Potkali jsme ve vlaku Danu Mentzlovou, známou obhájkyň prarostu rukopisů, chválil jsem její dobrodružné sci-fi o Marsu. Vagon poslouchal, ona měla radost; oplátkou se zmínila, že **Dno** není literatura, nýbrž jen populárně naučné povídání... usmíval jsem se a ne-

bránil, nic mě už nemohlo překvapit. Třeba jsem nečekaně zmoudřel, co já vím?

Moje knížky. Stojí za nimi hloubavý, v oboru nepřilíš vzdělaný sociální pracovník, emeritní šachista konstatující úpadek, zahořklý grafoman a podjatý žalobce celkově bezútěšné, literárně naprosto zchudlé společnosti...

Je fuk, zač mě považujete. Můžete mě považovat i za zločince.

Špalek nebylo jenom psaní, ale taky skládání puzzle, tkaní gobelínu... zase abych to s těmi kecy nepřehnal. Jsou tam hromady motivů, které se vynořují a zase ztrácejí... užil jsem si všechno.

Jedna podoba, která se donekonečna vrací. Je vlastně divné, když si chlap namluví milenkou, která je podobná jeho bývalé ženě. Pak zas dcera začíná být podobná milence, milenka náhle umře, stesk po podobě se sejde s okamžikem, kdy dospívající dcera najde fotky a chce, aby ji Hartl taky nafotil. Aby ji nafotil jako dospívající, ne jako dcerku.

Neměl by, ale nafotí, nafotí se vkusem, ovšem tak jako tak je věc na pováženou. A odtud už je, pokud se právnicky správně věc vezme do ruky, do basy jen pár kroků. Stačí fotky najít a obžalovat, zvlášť když k tomu máme silný vedlejší důvod.

Profesorka ho má. V Hartlově životě tím způsobí pohlavní hiát. Nejde o kromobyčejné utrpení; třeba na vojně může člověka potkat něco podobného. Po návratu z vězení by Hartl už celibát dodržovat nemusel, osud i autor to zaonačili velice vstřícně.

Ale má za sebou vězeňské roky. Z prokletí ho vysvobodí, když jej Profesorka navštíví a žádá upravit alimentaci. Pohled na ni Hartla od celibátu odčaruje... já si s tím dal takovou práci!

Aby to existovalo, ale z textu nečouhalo jako prápor vlajkonošův.

I Profesorčin příchod na její vlastní „kar“ je návratem té podoby.

Já jinak psát nemohl. Věděl jsem, že píšu něco, nač spousta lidí nedosáhne, ani ti chytřejší než já – nebude je to bavit, nenajdou tam nic svého... a já ani nevím o konkrétní podobě, která by mě v životě tak obsesivně pronásledovala. Ani mi o ničem podobném nikdo nevypravoval.

Prostě přišlo shůry a potřeboval jsem se s tím srovnat.

Na terase jsme o tom s Literaturou dlouho povídali. – Možná si přála, abych v té souvislosti mluvil o podobě její. Pohled zpod obočí, pánev malinko dopředu... pár pih u kořene nosu, pusa radši bez rtěnky, rovná ramena a dlouhé nohy.

Všimli jste si, že má ofinku trochu do zrzava?

Ale třeba ta vaše vypadá jinak. Každý máme svou, myslím Literaturu. Některá na rande přivede i svou trochu potrhlou sestru Fantazii, to je pak hukot! – Dáma mého srdce ji bere s sebou zřídka, nechce se o mě dělit. Ale na loučení s Profesorkou jsme ji přizvali.

A užili jsme si.

Dvacet tři

Nad **Lokálem**, mou dlouze zamýšlenou knížkou šachovou, jsem uvažoval, že má smysl nechat si udělat malonákladový signál, protože věci, které jsou špatně, uvidím až na hotové knížce. Má to ale háček: malý náklad má nejvyšší cenu výtisků. Čím víc výtisků si objednáte, tím bude jednotlivý výtisk levnější. – Přesto jsem signál měl chtít. A objednat a zaplatit.

Až budu mít vydané všecko, možná už budu vědět, jak na to...

Jak moc jsem se na **Lokál** těšil. „Něco, co můžeš napsat jenom ty!“ řekla jedna jistá, ruce měla přitažlivě v bok, ale já po ní nebloudil očima. Pozoroval jsem jablko, které jsem měl v dlani – ne, nevy-myslím si.

Výchozí úvaha: žádný etablovaný psáč neumí hrát šachy jako já, a kteří hrajou jako já a líp, jsou zase literárně neškodní. Ale nejde jen o dispozice k tomu či k tamtomu; hlavně jsou tu důvody, proč psát, a taky svět, o němž je co říct a nikdo jiný se k tomu nemá. Radost ze vzpomínek, rozkoš z napsaných stránek, moře!

Ano, píšu tam i o moři. S láskou a vděčností. Myslím, že Lokál je skvělá věc, ale to si o své knížce myslí každý autor. Napsat jsem ho mohl jenom já, o tom asi není sporu, a určitě je takový, jaký jsem si zdaleka předsevzal. – To nevypovídá nic o srovnatelných kvalitách, neaspiruje na postavení v žebříčku. Napsal jsem, co jsem si slíbil.

Žánrově jde o *non – technical chess book*; to znamená, že se nevěnuje pouze partiím, zahájení, koncovkám či strategii, nýbrž i šachistům a tomu, proč šachy na světě jsou. A co znamenají.

Napadá mě jméno Gennadij Sosonko; ten však svá témata uchopuje přes známá jména. Vídal je, znal, prohrával s nimi, taky je porážel... byl jedním z nich. Skvěle napsané, zajímá to širokou veřejnost, myslím šachovou; veřejnost zná jména z jejich partií, z médií, z internetu, a krom jejich blyštivých výher má nyní na stole i lidský rozměr. Galerie koryfeů. Ale šachy nejsou majetkem slavných. Něco, co můžu napsat jen já, úzce souvisí s tím, co může u šachu prožít každý, doopravdy každý!

Gens una sumus.

13.12. **Lokálu** se musí před závěrečnou redakcí dopřát aspoň tři měsíce absolutního klidu.

21.3. Konstatuju, že jsem **Lokálu** tři měsíce klidu dopřát chtěl, ale nedokázal. Pořád jsem na něm něco šmudlal. – Dnes je ve stavu, kdy nechat ho odpočinout znamená před spuštěním strojů mít na něj týden, ne víc. Ale co mě tak zběsile pohání stroje už spustit?

5.6. Jinak řečeno, dnes jsem **Lokál** dopsal. Tuhle formulaci už známe. Chtělo se mi povědět o tom ženě, ale ona by řekla: „Znamená to, že se mi teď budeš věnovat víc?“

6.9. Nakladatelství, jehož zájmu jsem naivně uvěřil, odpovídá: „Ke knize uvádím, že nezapadá do našeho editorského plánu. Jde spíše o esejovsky laděnou knihu, bez šachové problematiky. Chceme se zaměřit na spíše trenérsky použitelné materiály.“

Z těch minel v profesním žargonu jsem si udělal srandu hned do **Lokálu**, ale nakladatelku jsem loajálně nejmenoval.

Nikdo nemá chvíli, aby se zastavil a zamyslel a zeptal se sám sebe: „Ty šachy – co ony pro mě v životě znamenají?“ Ale kdybych dokázal odhadnout, že takovou chvíli si najdou jen jednotliví lidé, mělo by to vliv leda na výši nákladu; jinak, než je napsaná, se knížka psát nedala. A nemělo mě překvapit, že šachisté tak málo dokážou vystoupit sami ze sebe... jestli se chtějí na trenérsky použitelných materiálech zlepšovat, chápu. Se mnou se nezlepší.

27.11. Na abiturientském srazu se spolužák pochlubil, že hraje korespondenční šachy; trochu jsem se vyptával, protože korespondenční šachy se dnes hrajou výhradně s šachovými motory. On říkal ano, mám jich víc, každý přemýšlí trochu jinak a já mezi výsledky jejich práce vybírám. „Takže jsi manažer těch motorů, ne šachista?“

Což on bez rozpaků připustil, s mírně nechápatým úsměvem...

Nic moc dalšího už jsem neříkal. Samozřejmě chápu, že paleta sportů se rozšiřuje mnoha směry. Pro mě další signál, aby se tu už moc dlouho nezacláňelo.

1.12. Nekonečné a marné návody, jak hrát líp. Taky všelijaké způsoby, jak dostat mezi koryfeje sám sebe. Vynechával jsem v **Lokále**, co by se dalo číst jako selfpromo: partii s doktorem Filipem, účastníkem turnaje kandidátů mistrovství světa, jiné partie zveřejňované po celém světě; nebylo jich moc, ale byly. Turnajové laury...

12.12. Ano, mám o **Lokále** pár mailů; opravdu jen pár. Čím méně hezkých slov, tím delší dobu budete toužit po dalších. „Ak sa stret-neme, máte u mňa dve deci podľa vlastného výberu.“

Dostanete takový mail – vyměnili byste ho za pohled na frontu před knihkupectvím, kde po předchozí bohaté reklamě, která vás stála tolik času a nervů, lidé stojí na vaši knížku?

Naposledy Sosonko: ten pocit, že šachy, které jsme milovali my, už ze světa zmizely a nikdy nebudou. Chce to určitý typ myšlení, určitý způsob života... mizí i ten svět? Třeba zmínka o dcerušce Maxe Euweho, která, když se jí zeptali, co se stane, když se tatínek stane mistrem světa, odpověděla: „Budeme mít k obědu kuře!“ Mohla to říct někdy v roce 1935.

Ještě třiceti letech bylo i u nás doma kuře sváteční jídlo... lidé, kteří už neznají pojem svátečního jídla, protože si můžou kdykoli dát cokoli, nejsou oni proti nám chudým o dost chudší? V jejich světě šachy, které jsme milovali, neměly šanci přežít.

Chtěl jsem přesně tohle v **Lokálu** dát k lepšímu; text ale zabočil jinam. Nešlo o mistra světa a jeho dcerušku. Nemusí se, a to zatím žádný šachový psáč nepochopil, drásat jen o šachistech, jejichž jména každý zná.

Knížka shrnuje i uzavírá jeden šachový život. Je patrné, že se nejedná o život jen šachový, což čtenáři jen šachovému ztěžuje čtení, a knížka životu i šachu dává co proto. Nikoho, ani svého autora nešetří; nesnaží se však, přes všechny stesky v ní obsažené, prosazovat měřítko, být obhájcem tradice, bojovníkem ideologické bitvy. Smutně i vděčně se s šachem loučí; šach měl své místo, chuť i vůni, daleké horizonty; dnes už je autorovi jen hrou. Zábavou. Rozptýlením. Život by býval bez něj chudší.

Jako předchozí autorovy tituly je toto opravdová literatura se vším všudy. Má koncept, stylistickou svrchovanost, bohatý jazyk. Což říkám, i když řemeslnou zdatnost jako recenzent nikdy nevy-zvedávám, ta by měla být samozřejmostí.

Knížka je vtipná, aniž by si na tom zakládala. Téma vyslovuje beze zbytku, s mnohými přesahy do šachových i literárních dějin. Rozesmává i dojme, a necháte-li ji, ještě vás zamyslí. Mohou ji bez sebemenší újmy číst i lidé, kteří o šachu vědí velice málo.

Recenzi jsem napsal já a poprosil Honzíka Stoklasu, aby ji svým jménem pokryl. – Každý má svého dost, a ještě přátele přemlouvat, aby si přečetli a něco pověděli; třeba Balzac si psal recenze na knížky taky sám, pod jinými jmény. I ty pochvalné, i ty nenávisné.

Ale s **Lokálem** se mi stala věc, pořád mě mrzí: zapomněl jsem, před odesláním do výroby, upravit číslování stránek. Tiskárna vzala knižní blok a vytiskla, jak ho dostala, takže číslované jsou i titulní list nebo tiráž. Taková ostuda! Vůbec nechápu... lenost? Sebeuspo-kojení? Ve **Špalku** jsem si tyhle drobnosti ohlídal bez problémů.

Chátrám. Navíc jsem si té hloupé chyby sám nevšiml, musela až moje žena. Volal jsem tiskárně, co se stalo: ano, moje chyba, ale jak bych jim byl vděčný, kdyby ji byli chytili!

Pro ně však jde, a mají pravdu, o parametry objednávky. Objednal jsem si redakci? Neobjednal.

Vždyť proto jsou tak přívětivě levní.

Až dosud jsem se chválil za rozumné výše nákladů, ale je třeba přehodnotit: **Špalek** se neprodává, **Dno** nabízejí ve slevách... a co se bude dít s **Lokálem**, který, jak už řečeno, je mírně defektní? Ano, rozpoutat kolem něj víchr publicity, ale krom toho, že mě ty věci nebaví a neumím je ani, připadal bych si jako blbec. Tancovat PR tance nad něčím, co jsem vlastní hloupostí zmrvil... nebo možná jen připozmrvil?

Ne, doopravdy zmrvil; Olga ještě našla, že na straně 69 vyprávím to samé o mamince a o bábovkách dvakrát, hned po sobě. – Kolikrát jsem **Lokál** po sobě pročítal! Ale nikdy bych dvoje bábovky nebyl sám našel... určitě jsou tam jsou ještě další nesmysly, které nevidím.

Sáhl jsem pak do šrajtofle a nechal si udělat deset opravených vý-tisků. Vůbec nevím a nechci vědět, jak se **Lokál**, který jsem nabídl novoborskému e-shopu, prodává; ale zas bych to potřeboval vědět, aby se mohl zodpovědněji kalkulovat náklad i provedení **Bran**...

Rozhodnutí vydat **Lokál** vyšším nákladem mělo svou logiku; z hlediska kalkulačky však přineslo ztráty. – Totiž ztráty: nemluví-me o zisku, ani o prodání celého nákladu. Ale udat jen padesát pro-cent je špatně z principu; když neumím víc prodat, měl jsem mň vyrobit.

Napadalo mě nad psaním: udělat taky něco vstřícného? Ale co? Snažit se, aby byl prodejný co nejvíc, aby byl takový, jako vy jste? A mně aby se radši podobal co nejmíň. – Nebudu lhát; mrzí mě, jak hnusně s ním zametli; jak dopadl právě ve své ojedinelé a, pardon, vzácné podobě; k čemu jsou šachové literatury další a další stejně pitomé tituly?

„Proč dělat z úžasné žáby dalšího blbého prince?“

Bylo až legrační, jak se na novoborském pořád ptali: O čem knížka je? Místo aby si ji půjčili v knihovně, když jim bylo líto peněz... žánr recenze chápali ne jako kritické hodnocení, nýbrž jako prodejní leták pro čtenáře: je o tom a o tom, jsou tam i obrázky.

Aby se vědělo, kdyby se jich někdo ptal.

Nechtělo se mi být k podobným deficitům shovívavý, ledacos jsem k nim čtenářům řekl. Takže se pro ně stalo věcí cti knížku nepřecíst, ale nadávat na ni. Nezažíval jsem to poprvé, občas jsem je popíchl: co se vám opravdu nelíbí, jsem já. Recenze ani knížka vám ve skutečnosti nevadí. Nebude lepší, když si to přiznáte?

Ani přátelé, se kterými jsme celý život vedli tolik učených, vtipných a chápavých hovorů, se zpětnou vazbou nevyznamenávali. Byl jsem a jsem na všechno sám; ale až se přestanu litovat, uvědomím si, že to tak muselo být.

Kněz Halík vypráví, jak si, když jeho kněžství bylo ještě „neoficiální“, připadal při celebrování mše jen sám pro sebe jako podivín provozující soukromou hru, u níž je otázka po jejím smyslu docela na místě. – A to je upřímné, pravdivé a upřímné, vím, co znamená být neoficiální. Vím, jak se takový člověk cítí. „Co jsi vlastně v životě dokázal?“ ptává se moje žena, když se pohádáme.

Ale já už se pokaždé jen rozchechtám.

V cílové rovině člověk běží, co to dá. Něco málo jsem vyhrál, něco prohrál... mohl bych vychutnávat interní hrdost. Že v časech, kdy postojem k životu je honit mergele a inscenovat úspěch, jsem si chtěl splnit nevýdělečný sen. A že jsem si ho přes všechna ale splnil.

Že jsem sice nikdy nedělal, co bych si dělat přál, své profesní curriculum že jsem však začal i zakončil v krajíně sociální starostlivosti.

Což se počítá. Že jsem něco dal a něco i zpátky dostal.

To všechno bych mohl servírovat, ale co už teď, po sezóně! Jsem rád, že jsem starý. Že bilancuju minulost a nemusím projektovat budoucnost... synku můj, vnoučata moje.

Vy už si to udělejte po svém.

Dvacet čtyři

Obrázky. Pohyblivé obrázky.

Jodie Fosterová běží mlhavým lesem, asi před ničím neprchá, je ve sportovním a překonává překážky; barvy jsou však přitemnělé, hudba varovná, běží titulky, začneme hned akcí? Vtom Jodie z lesa odbočí, odvolává ji nějaký uniformovaný, administrativní budova, pocit znepokojení mizí a my si uvědomíme, že autor si s námi pohrává. – Jodie není přímo krásná, ale pěkně se na ni kouká, je zdvořilá; má v sobě cosi tajemného, ne však (myslím pro mě) dráždivého. Ve filmu bude hledat chlapíka, co stahuje ženy z kůže...

Tohle není můj oblíbený žánr. Pokud ve filmu vidíme ne úplně oblečenou ženu, je už mrtvá a nejspíš má v sobě kuklu motýla. Vyprávění je fascinující, já podobnou zkušenost nemám. Sám jsem ve svých knížkách nestáhl z kůže žádnou. Ani teď se mi nedočkavostí nechvěje skalpel v rukách.

Nemusím příběhy, které šeptají: „Nestyď se a užij si, mladý či starší muži, když už jsi tak zatroleně slušný, že je vyloučeno, abys na vlastní kůži zažil... ehm. – Užij si i ty, mladá či starší ženo; potkalo to jinou, ne tebe, a ulehčení ti pomáhá snést hrůzu, kvůli které, přiznej, jsi do kina šla...”

Ujetého vraha Jodie najde, zastřelí, Hopkinsův kanibal, který ho Jodie pomohl najít, mezitím prchne z vězení, přesto náhle cítíte příběh jako dovršený a on doopravdy končí. Sedíte v kině, obracíte svůj pocit ze strany na stranu: nikde nic nechybí, nikde nic nepřebývá. Vyprávění je na hraně, ale pohybuje se na ní s brilancí.

Mlčení jehňátek jsem sehnal v originále; do češtiny nelze přeložit, jak Hopkins posměšně imituje Fosterové jižanský přízvuk a ji jak to dusí, ale nemůže odejít, protože Hopkins je její úkol. A ona tolik chce, aby v ní jehňátka už mlčela... nakonec úspěch, povýšení, Hopkins telefonuje na slavnost a blahopřeje.

Což by vyvedlo z míry kdekoho. Myslím aby k profesnímu úspěchu gratuloval vrah a kanibal na útěku. Nebe pod mrakem, palmy ve větru, Hopkins už dávno položil telefon a odešel po silnici k moři za další obětí, ale ještě pořád běží titulky. Nemůžu se odtrhnout. Hudba náladová, temná, smyčcová.

Existuje další Demmeho film, který končí přesně tam, kde má: **Philadelphia**. O homosexuálovi, co má AIDS, u soudu bojuje proti neoprávněnému propuštění a v životě o svůj život. – Soud vyhraje, život prohraje, na pohřbu se všichni sejdou: malí, velcí, bílí, černí, některé to táhne k mužům, některé k ženám, a někteří jsou ještě tak malí, že nevědí, kam je to táhne.

Těžko se vysvětluje, a přitom je to tak jasné!

Po dlouhé době, a na ještě delší dobu taky naposledy, jsem ke sledování snímku přizval svého bratra Imricha: A na co že se to budem dívat? Já: Já, Olga Hepnarová. Imro: To zní akčně. O čem to má jako bejt? Já: O jedny ženský, která přejela v Práglu hromadu lidí. Imro: Jak jako přejela? Já: Normálně, nákladákem. Imro: Nákladákem přejela lidi? Já: Jo, přejela. Imro: To ty lidi leželi, nebo jak je přejela? Já: Normálně stáli na zastávce. Imro: A ona je přejela? Já: Jo, přejela! Imro: Jako že do nich narazila? Já: Jo, narazila! Přejela! Rozmetala je na sračky! Imro: A to je všechno, co dokázala? Rozmetat lidi na sračky? Já: Co víc by měla dokázat? Vnitřnosti rozmazaný po celý ulici jsou ti málo?! Imro: Nebyla třeba šikovná sochařka nebo tak něco? Já: Ne, Hepnarová určitě nebyla sochařka, byla to psychopatka! Imro: Nic víc neuměla? Jen přejíždět lidi? Já: Asi jo, kurva! Imro: Takže ona zasere zastávku střevama a hned má vlastní film? Já: Běž do hajzlu! Imro: To jako oslavujeme její přínos společnosti? Já: Aby tě pomrdalo stádo slonů! Byla za to popravená! Imro: Proč mi říkáš, jak to dopadlo? Teď se na to už vůbec nemůžu dívat. Jedu do města, zatím zdar...

Dobře, že takové věci můžu jen uvést a nemusím je sám psát. Ne proto, že bych je napsat nedovedl nebo že by mě to nebavilo; ani ne proto, že bych si je ošklivil. – Ale jsou hotové, srozumitelně vyvedené, napsali je jiní a já už nemusím. Díky, Ištvané.

Brány slovesnosti budou poslední můj titul. Myslím vydaný. Je pěkné myslet na něj takhle: jako že po něm nebude nic, co bych chtěl nebo myslel, že musím. Netrápím se, když mi psaní **Bran** nejde; nerad bych je ovšem nedopsal kvůli vlastnímu úmrtí. Takže se nad nimi vyloženě neflákám, ale někdejší nervozita je pryč.

Nakonec je úplně jedno, kdy **Brány** vyjdou. A jestli vůbec.

Splnil jsem si sen, opravdu sen; nevěřil jsem, že zamýšlené tituly bude pár lidí v knihovně mít. Když čtu staré disidentské stesky, jako že nač je autorovi psát pro třicet nebo dvě stě čtenářů, musím se jim smát: těch třicet nebo dvě stě je navíc, vy oslové a oslice! Buďte za ně vděční!

Splnil sen, ale dá se to vnímat i jako katastrofa. Čtenáři, ani ti pečlivě vybraní, nemluví, nerozplývají se, netouží po autogramu či rozhovoru. Ani naplácat hubu mi nechtějí. Jsem tolik jiný, nebo jen neumím psát? – Co se od nás čeká: že lidem dáme, co chtějí? Nebo že je oblbne, aby chtěli, co máme? Je zákonitě, že jsem neoficiální; nikdo oficiální by si takové otázky nekládl.

Dal jsem knížkou vale sociální práci, bylo to rozloučení smířlivé. Dal jsem knížkou vale postavám svých povídek, dokonce na vymodleném románovém půdorysu, bylo to rozloučení smířlivé. Dal jsem knížkou vale šachu, a nebylo to rozloučení nesmířlivé. I když tady už jsem se občas musel krotit.

Takže mi pro loučení se slovesností moc smířlivosti nezbylo.

Byl jsem trouba, když jsem si myslel, že v těchhle záležitostech hrají roli „podmínky správy věcí veřejných“. Že s příchodem „svobody“ pozvednou prapor „vrstvy vzdělané“ a vnesou nám do života normy zodpovědnosti a slušnosti... nebyl jsem nejspíš trouba jediný, protože se po prvních „svobodných“ volbách začaly objevovat plakáty: „Tahle revoluce mohla být nejkrásnější na světě – kdybychom ji nedělali my sami.“

Upřímně: jak vy jste se srovnávali s minulým režimem? (Vás, kterým je dnes pod čtyřicet, se otázka netýká. A ocenil bych, kdybyste nezkoušeli poučovat.) – Asi není společensky vlídné tu otázku klást, já ji myslím spíš jako pobídku k introspekci; nikdo mi nemusí, pokud sám nechce, nic vykládat.

Můj táta dělal kariéru v zahraničním obchodě, ale jen do příchodu vojsk. V Cibulkových seznamech jsem ho našel jako „důvěrníka“; může to znít jako výmluva, ale o zahraničních cestách, kterých jako obchodní ředitel PZO absolvoval mraky, se nadřazeným podávaly zprávy a jejich vypracováním se člověk v dané kategorii ocital jaksi automaticky.

Pátral jsem dál a v archivech MV našel, jak tátu dávno po vyha-zovu, v hluboké normalizaci, zkoušeli získat ke spolupráci na něja-kého Američana. Naznačují, že leccos nabízeli, on (píší oni) „neměl zájem“, oni nepřemlouvali. Kdyby táta žil, mohli jsme o tom zavést řeč... když se dnes tak rádo mluví o nesnesitelných tlacích.

Vyhodili mě ze školy, na vojně jsem škrtal u voleb, vyslýchala mě Stb i VKR. Nemučily mě. Nepráskl jsem nikoho a nic, ale já moc ne-měl koho a co prásknout. – Co jste vyváděli vy, starší čtenářové? Byli jste u brabenců, nebo kandidáti brabenců, nebo ve Svazu českoslo-vensko – sovětského přátelství? Soutěžili jste o titul Brigáda socialis-tické práce?

My ano. Titul jsme získali, mě nenapadlo se nad tím ofrňovat. Když jsem se vrátil z vojny a nemohl sehnat práci, podnik mě přijal, přestože jsem byl z kádrových důvodů nezaměstnatelný... režim byl hnusný, ale lidi jsou občas fajn.

Chci o těchhle věcech psát, připadají mi důležité. Taky to z času na čas upřímně zkouším, jenže čtenáři žádají v mé upřímnosti najít, co si oni sami myslí – když nenacházejí, vztekají se a nadávají, třeba i do komunistických pohrobků. „Tak zlý a tak blbý!“

No jo. Slova. Ale i k hezkým slovům pak člověk pojme nedůvěru. Čtenář se fakt nemá brát vážně. – Občas v hádkách antikomunistům pro dobrou vůli něco uznám, třeba že se k nám na řeku po převratě vrátily volavky...

V šedesátých letech se naši přátelili s Abrahamovičovými; ano, Evžen Abrahamovič, akce Kámen. Jak lidem slibovali přechod přes hranice, někam je zavezli, rovnou zhaftli... ano, mimořádně odpor-né, ale tehdy jsme pochopitelně nic nevěděli. Dostanu-li v nebi příle-žitost, zeptám se táty, jestli on ano. – Odpoví mi po pravdě? Budu mu věřit, nebo chápat, že mi nechce všechno říct?

Jezdili jsme s nimi do Jugoslávie, tehdy ještě existovala. Pamatuju večer, kdy si Evžen přihnul, ukazoval mi číslo na předloktí a říkal: „Nikdy nemůžu zapomenout, jak mi sovětský voják otevíral bránu Osvětimi.“ – Psal se rok 1969, nebylo mi ještě ani šestnáct. Chtěl mi tím asi povědět i ještě něco jiného, což mi však došlo až za hodně dlouho.

Měli syna, taky Evžena, obyčejného hezkého kluka, o rok staršího ode mě; našel doma tátovu pistoli a hráli si s ní, ještě s kamarádem, vyšla rána. Zpráva nás dohonila na prázdninách, které jsme už netrávili u moře, brácha s námi nebyl, na obědě nás hledal souseď, že pošťačka má pro nás telegram, něco že syn... naši položili příbory, zbledli, rozeběhl jsem se po vsi za pošťačkou a v telegramu stálo: „Doporučuji kondolovat Abrahamovičovi k úmrtí syna.“ Nevěděl jsem přesně, co znamená „kondolovat“; celá věta mi připadala divná, úřední. Ale její smysl jsem chápal.

Proč to tu vyprávím. Jako že odplata Prozřetelnosti? – Já vlastně nevím. Z hlediska dnešního systému hodnot i já mám svoje společenské hříchy: jezdili jsme na dovolenou s estébákem, který bůhvíkolika lidem zničil život, chodil jsem s dcerou „předního českého kulturního normalizátora“, underground a disidentský dorost mi víceméně lezli krkem a souhlasím s nimi hlavně v tom, že už na to seru. Protože to mám za pár.

A tak jen sedím na zahradě, datluju a vzpomínám. A koukám do koruny ořechu, kde se před teriérem našich mladých skrývá kočka.

Outside.

Jistě: ti, kteří jsou *inside*, mají nadhled. Řeknou vám, co oni sami museli vydržet a vydrželi. Řeknou vám, že příště to třeba napíšete líp. Řeknou vám, že dobrá věc se nakonec vždycky prosadí. Řeknou vám, že silnější pes... si spíš přijde na své.

Koneckonců, o těch si můžu říkat, že jsou volové, a snít, že je vedu ke kališti. Horší je osamění, které zažíváte mezi přáteli. Nečtou, vymlouvají se, odvádějí řeč; když z nich nakonec přeci jen něco vydolujete, tváří se přitom, jako kdybyste se u nich v obýváku schválně nezouvali.

V takové situaci *outsiderství* může fungovat jako hojivá náplast: jsem vám sice dost fuk, ale vy mi taky všichni můžete.

Outside.

Taká pikoška: moje žena snášela čtení Špalku líp, než jsem čekal, ale kvůli jedné věci mi vynadala hodně: mám na mysli ten rozhovor v koupelně o utracení psa, kdy přijde uplakaná, nemá kapesník, rozhlíží se a nakonec sáhne do koše na prádlo.

„Takhle si bude celej národ myslet, že smrkám do spod'árů!“

A já se smál (což ji samozřejmě ještě víc rozzuřilo), smál jsem se vesele hlavně tomu „národu“; jako kdyby vydání mělo statisícový náklad, na který se lidé staví do front a touží si právě tohle o mé ženě přečíst.

Možná se ode mě čekalo něco jiného.

Nebo se dá říct: víc. Já nevím, vážně nevím. Seru na to, protože to mám za pár? Asi mě proklely sudičky. Nebo mě naopak obdarovaly? – Můj táta, když přestal být obchodním ředitelem, zamiloval si metaforu ze Shakespeara: „Lichá mřenka lidské slovutnosti.“ Proč jsme spolu nikdy o Shakespearovi nemluvili?

Že prý mě nelze považovat za spisovatele; já na tom přeci netrám. Dřív by se mě takové kecy dotkly, ale dřív znamená v minulém tisíciletí. Ježíšmarjá, vždyť je tak jedno, zač mě považujete!

Nemyslím teď vyloženě na vydávání, ale stran publikování jsem menší jméno měl; když něco vyšlo v MF, měl jsem milion čtenářů, v LtN padesátkrát méně. Když na NP, šest tisíc, na RB dva. Tisíce. Na **Modrou knihovnu** za mnou chodilo patnáct čtenářů denně.

Připadám si hloupě, když o tom píšu; jako kdybych se bránil nařčení z grafomanie. Přitom na mém psaní se šlépěje grafomana skutečně dají najít, a nejen to: já se je nesnažím skrývat.

Zdají se vám moje čísla nízká, že?

Dnes už mě nechte ani těch patnáct z **Modré**.

Se svými postavami jsem prožil kus života. Do leccého je namočil, nechal je v tom plácát, a pak se mi jich zzelelo a pomáhal jsem. Ráno jsem vstal a těšil se na ně, věnoval jim celá dopoledne; odpoledne jsem naopak žádal, aby mi laskavě daly pokoj, protože chci jít ven, na kolo nebo k vodě, v případě deště hrát s umělou inteligencí šachy nebo karty. A po večerech bádát v historii a zákonitostech kinematografie...

... proč žralok vždycky sežere někoho jiného, než čekáte?

Psaní **Bran** připomíná spíš loupání brambor; teď se brambory prodávají hnusné, šlupek je víc než oloupaného a člověk loví rukou: není tam ještě nějaká, na kterou jsme zapomněli?

Jde to velice pomalu. Člověk sice ví, že práce postupuje... ale pořád jako by přibývalo víc šlupek než brambor. Bude mi líto, až si vzpomenu, co by **Branám** ještě páslo *ako riť na šerbel'*, a přitom už je budu hotové držet v ruce... vím, že se to stane, vím to. Stalo se mi to nad každou knížkou, stane se i tentokrát.

Však my k tomu nakonec dojdeme: jediný čtenář, na kterém doopravdy záleží, je sám autor. Ti lepší z nás, například já, jsou docela chytří, mají vkus a porozumění. Celkem sečtělí, ne však seschlí vědátoři z knihoven se skřehotavými hlasy a brýlemi tak silnými, že skrz ně není vidět.

Literaturu si představují i ctí v rozličných situacích. Jako zářivou a vtipnou společnici u oranžády; jako tichou čtenářku mezi regály, listující objemným černým svazkem; jako rozhorlenou diskutérku s rukama v bok; jako arogantní učitelku, která ví všechno líp a ráda to připomíná; jako skojíkající putifarku, které v kališti uplaval klobouček a které lezou pijavky skoro všude; jako dívku, kterou zachránili před všežravými obludami a vedou ji k řece, aby mohla smýt sajrajt, kterým se kdekdo za branami slovesnosti zasviní; jako dominu v kozačkách na vysokém podpatku, pošvihávající elegantním bičíkem ... nebo jako rukojmí temných sil, které svírají svět chapadly úspěchu?

Už zase blbnu. A bude to se mnou čím dál horší.

Co rozumného ještě říct nebo udělat?

Rozhodně dávají smysl hrátky s kinetickou energií. Nebo redaktorku namočit a nechat smrdět. Ale nic nového pěkného se tím nevytváří, jen se vyrovnávají účty. Není tak málo účty srovnat, původní představa však byla jiná.

Když si s Literaturou sedneme na terasu... ona nohu přes nohu, škádlivé pomrkvání, je to mezi námi dvěma. Co si pomyslí celý národ, je nám *ganz egal*. – Chci tím říct, že rande s L je taky útěk před skutečností, vím to. Ale svůj dluh skutečnosti, pokud jsem kdy jaký měl, splatil jsem. Nesplacených dluhů jsou okolo nás mraky, a je od L milé, že to uznává.

Víckrát mě napadlo, že při maléru je bytostně české čekat, až se někdo jiný postará. V zájmu dějinné spravedlnosti, ochrany hodnot

a tak podobně. – V roce 1848 postavili studenti... to už jsem říkal. – Na konci první války musel zvenku přijet Masaryk a říct, že republika je; my akorát strhli mariánský sloup. – Mnichov a protektorát; opustili nás, a co sami zmůžeme? Utečeme do Londýna, tam budeme kout pikle, chystat se na impozantní návrat a sestavovat seznamy lidí, jimž po návratu tvrdě zasolíme.

Pražské jaro udusily sovětské tanky; my nejenže neudělali nic, ale strašně nás zaskočilo, že přijely. – Komunismus shnil a spadl, my si však ke správě věcí veřejných dál volíme ty nejhorší z nejhorších. Přesně ty, které zasluhujeme. – Říkáme, jak se máme dobře... máme se dobře? Čím se to měří: penězi?

Nebo tím, že se dá odsud snadno odejít?

Takže si nepěstuju marná očekávání. Navíc to mám za pár. Kde život náš je v konci se svou poutí.

Jen ještě pohyblivé obrázky: **Návrat do budoucnosti.**

Michael J. Fox se vrátil v čase víc, než chtěl, a musí, aby se jeho rodiče políbili a on vůbec přišel na svět, hrát na plese v roce 1956; zahraje **Johnny B. Goode** stylem, jímž začal hrát Chuck Berry o tři roky později. Všechny ohromí a oni tancují jak vystřelení z praku, ta muzika byla ve vzduchu... předvádí jim další grify, které se elektrická kytara od té doby naučila, až po Anguse Younga, oni přestávají tancovat, otevírají pusy, naslouchají budoucnosti...

... a vypadají spíš, že je mírně děsí.

„Doktore, kam jedete? Do budoucnosti?“

„Ne! Tam už jsem byl.“

Dvacet pět

Bývám někdy zlý, ano, nemusel bych být, nemám to zapotřebí. Mohl bych... hm, co já bych ve skutečnosti mohl? Jak říkám, není to jednoduché. Literaturo, Literaturo.

Zkrátka: když se někdo rozhodne, třeba, žít se psaním, a pak se psaním uživí, já nemůžu říct než Všechna čest, dostál jsi svému rozhodnutí. Ovšem když pak zblízka koukám, jak psaní kvůli obživě vypadá... nechme toho.

S obživou jsou dnes problémy. Muzikanti musí daleko víc hrát než nahrávat; prodej nosičů je kvůli sdílení a internetové zlodějně chabý. Herci by taky hráli, ale musí je někdo chtít. Autoři, co píšou kvůli obživě, musí věnovat daleko víc pozornosti autorským čtením, protože příjmy jsou strukturované jinak než dřív, sdílení je v plném proudu... jak to mají výtvarníci, nevím.

Jsem osudu vděčný, že mi nedovolil psát pro obživu.

Jsem mu vděčný, že jsem napřed směl literárnímu provozu vynadat za větu, že přeci mohu psát, aniž bych publikoval, a teprve pak ve své poustevně té větě přikývnout. Jsem osudu vděčný, že mi k stáru dovolil nejen kašlat na obživu, ale taky se dožít času, kdy si vydám, co budu chtít. Je třeba na to mít, ano.

Vsadili jsme se ženou, abychom zbohatli, Sportku a vyhráli 117 korun. To je zpráva dobrá. Špatná zpráva je, že jsme vsadili 220. Dobrá zpráva je, že nás to rozesmálo... jsem vděčný osudu, že mě naučil chudobě. Vím vím, nerozumíte mi.

Brány slovesnosti začaly být schůdný projekt, když jsem si uvědomil, jaký pro ně chci náklad: deset kousků povinných, patnáct kousků pro blbečky, patnáct pro přátele, fertig. Cena: neprodejně.

Žádat o grant. Každý má rád peníze a na ulici se pro ně shýbne. Vyplníte žádost, sestavíte rozpočet, dále potom odborný posudek, anotace, ukázkový průřez, kalkulace zhotovitele a výpis z účtu, vše ke stanovenému datu. – Ministerstvo datum zveřejnění výsledků dotačního řízení nedodrželo ani jednou, zatímco žadatel, kdyby se byl o jeden den zpozdil, nebyl by vůbec přijat!

U **Bran** mi to vadilo daleko míň než poprvé, protože dotačního řízení jsem se zúčastnil, jen aby si zmocněnci donátorů o sobě něco hanlivého přečetli. Já dobře věděl, že dostanu prd, ministerští sráči! – Ostatně co já, osamělý bard. Kterého socialismus, kapitalismus i osud naučily chudobě; skluzy ve vyřizování dotací k rozměrnějším projektům bývají strašidelné úplně jinak! Mohou vést až do bankrotů a k celoživotním dluhům.

Neumíte včas umístit na ministerské stránky anonc s omluvou a závazným novým termínem? Takový šlendrián! Já, já přeci vyrostl a byl vychován v hnusném komunistickém bezčasu, takže jak přijde, že je ve mně pomysl běžné profesionální slušnosti silnější než váš?

Takže si člověk šetří zlost, dokud nenastane pravá chvíle. Můžu si vyhlédnout někoho z komise, přátelé nasadí černé kukly, uniformy s nápisem LITERÁRNÍ POLICIE, osloví komisařku před jejím domem, nappou ji do dodávky, nechají tři dny hladovět dejme tomu ve sklepe nebo ve chlívě s prasaty, potom jí s vůní kuchyně za zády přinesu tác, přebohaté menu, oslovím ji akademickým titulem, ptám se, proč prd zrovna pro můj **Špalek**, na poslední chvíli tácem ucuknu a zachechtám se: „To je, milá paní docentko, blábol tak nesmírný, tak kosmický...“

Taky všelijaká stipendia. Asi dvakrát jsem to zkusil, když jsem byl bez místa a přenést aspoň na dva měsíce starosti s obživou na někoho jiného by mi bylo ulehčilo. Chodily pozvánky na výběrová řízení: vyplnit online formulář žádosti (v angličtině), který obsahuje strukturovaný životopis, popis literárních záměrů během rezidenčního pobytu, bibliografii autora, motivační dopis. Vše v angličtině. Každý z žadatelů může k žádosti přiložit jakékoliv materiály (v angličtině), které sám uzná za vhodné. Dej si záležet, spisovateli český.

V angličtině. *I'm the enema bandit...*

Brány slovesnosti propouštějí ven smrad, a knížky, které jediné by mohly ospravedlnit, nedosahují ani na ten nejskromnější půvab... psát tohle do motivačního dopisu bylo krásně upřímné a málo prozíravé. – Však taky jak by stipendium probíhalo: musel bych přislíbit termíny. Musel bych dávat k nahlédnutí, aby si donátor ověřil, že

jsem se v zahraničí neflákal. Navíc být k dispozici pro prezentační akce; prostě šáša na klíček. Já vím, že to jinak nejde.

Ve **Špalku** jsem popisoval touhu být strážcem majáku; na cestách po pobřeží ani živáčka, příroda strohá, nikde kaliště ani literárnice, kterou bychom do něj vedli. Co nám bylo prožít, už se prožilo, zbývá jen rozkoš sedět na skalisku a hledět.

Bez grantu a bez stipendia nebyl důvod s vydáním spěchat, ale já spěchal; toužil jsem po **Špalku**, těšil se... a teď nevím. Prozaik psací stůl sice od básníka převzal, ale co za ním sám předvedl? Myslím z hlediska „oslovení publika“...

Kdo mě chceš pocítit „grafomanem“, posluž si. V trojúhelníku autor – dílo – čtenář jsi ty jeho vrchol, který je zajímavý nejmíň. Divák, který stojí v ochozech stadionu a přihlíží, jak zápas probíhá... sportovní paralela tentokrát sedí. Mnoho sportovních odvětví dnes mění pravidla i formát, aby se divákovi zavděčilo.

Já vím: budete asi argumentovat kuchařem, kterému nemůže být jedno, jestli hostům chutná. Nebo truhlářem; ale to už jsme si přeci vysvětlili.

Když se **Špalek** „finalizoval“, na konci tunelu svítilo světýlko, termíny začínaly být zřetelné, jako když se dětem blíží prázdniny. Ještě tolikrát a tolikrát se vyspinkáš, a bude. Zastaví poštovský kočár, vyloží se balíky a budeš moct vymýšlet, komu a za kolik.

A když pak **Špalek** doopravdy vyšel, dopsala si o něj ředitelka jednoho jihočeského gymnasia; psala hezky, že se těší, že má moje psaní ráda, že si dá knížku k Vánocům; já se taky těšil, co mi po Vánocích napíše. – Nenapsala radši nic, a já se styděl její zájem urgovat.

Rozčilila ji Profesorka, když se stala úspěšnou restituentkou? Nebo ji rozčilovala už dřív, postřehy o vedení školy? Rozčiloval ji bývalý manžel Profesorky, kterému, ač nevládl Bondovou výkonností ani šarmem, přistávaly v Medvědí jedna za druhou a on z jejich fotografií sestavoval knížku v černých deskách?

Nebo vadilo paní ředitelce, že **Špalku** chybí jednoznačně černobílé vidění let, kdy tu vládl bolševický sajrajt, a chybí mu taky hlasitá artikulace toho, jak se konečně máme všichni skvěle? Tím jsem paní ředitelku zklamal? Vadí mi, jestli jsem ji tím zklamal?

Asi nevadí; jen ji lituju, že dala takových peněz a dostala za ně tak málo. – Proto si já knížky radši jen půjčuju. Nebo se dá říct, že knížky, které bych chtěl mít doma, už doma mám. Jako čtenář jsem pro návštěvy knihkupectví vyvinul techniku, která leckoho rozčiluje: založit palcem a projet listy, jeden dva odstavce učíst, zasmát se nad záložkou a leť, ptáčátko, leť... to říká Hannibal Lecter Clarice Starlingové, když se poprvé setkají.

„Umělec je ten, koho za něj považují.“

Říkají umělci. Velebně sedět pod lesními velikány a kolemjdoucí aby říkali: „Dobré ráno, pane,“ nebo „Je mi ctí, pane.“ Samozřejmě potichu, aby nezaplašili myšlenku, pokud se právě v duši líhne... dobře, dobře, už toho nechávám.

Rádo se skloňuje sousloví „komerční předvídavost“. – Neumím být „komerčně předvídavý“; není „trh“, který bych chtěl či mohl „dobýt“; neexistují „výšiny“, které bych „pokořil“ – mně se ta pitomá slova říkají čím dál obtížněji. Jistě: je zavádějící pohrdat životem v komerční předvídavosti, když jeho lákadla člověk ani neochutnal.

„Nejsem režimní dramatik,“ popisuje Pavel Kohout, proč ho napadl námět **Augusta**, „nýbrž pitomý klaun, kterého si ředitel pořád volá do manéže, aby mu pro obveselení publika vrazil pár facek.“

Zajímavé: kde se „režimní dramatik“ vzal? To existuje? Nebo by existovat mělo? Kohout jako autor si život v komerční předvídavosti dost vychutnával, ale zdá se, že sám sebe bral i jako „službu národu“. Poklad režimu, ke kterému se nechovají, jak by měli.

Mělo by se to nějak podchytit. Komu by se umělcovo nelíbilo, tomu by dal režim do držky... jako vlk s liškou zajíci. Já bych si taky někdy přál sedět v předsednictvu literatury; všichni šašci by po jednom předstupovali před konferenční stůl, za kterým sedím. Nahlížím do manuálu, kladu otázky, oni za každou nesprávně zodpovězenou musí nastavit ruku a já mám ohebné ukazovátko: švih! Ještě jednou švih!

Občasná palčivá touha srovnat účty... výkřiky, pijavky, tlumené pokrkvání. Na ulici jsem potkal děvče v černém tričku, na nepřehlédnutelné hrudi měla nápis *Wish to be famous*, a říkal jsem si *Me too*. Ovšem leda tak někomu na vztek.

Špalek se nelíbil nikomu... přesněji: nikdo neřekl, že se mu **Špalek** líbil. Nikdo ani neřekl, že se mu nelíbil, i to bych koneckonců přivítal. – Literatura zkrátka nezvedá telefon, nepotkávám ji na obvyklých místech.

L šla do světa, jako Suchého Babeta, a tohle by mě fakt zajímalo: myslíte, že se Suchému Babeta vrátí? Já vím, že o tom písnička není; ale co si myslíte?

Samota a osamění jsou dvě různé věci. Samota je fajn; něco jako kancelář, ve které se můžu uzavřít před „rušivými vlivy“ a pracovat na svém, dokud síly stačí. Osamění je město, obec, krajina... kde žiju, když samotu zamknu na klíč a jdu domů. Pěšky, tramvají, autem. Vlastním tryskáčem. Neraď bych lítostivě skuhral; leccos jsem v životě vyzkoušel, tohle si vybral. Nebo mi zbylo? Určitě je to všechno, na čem mi ještě v životě sejde.

Už nepociťuju radostné rozechvění, když se chystám dát povel k výrobě knížky; daleko spíš strach. Veliký strach, že ji vypravuju do světa a na něco jsem zapomněl, něco jí chybí, nebo že jsem to či ono mohl a měl udělat líp.

Prál bych si umět být pečlivější, ale neumím. Neošidím objem práce, koneckonců jsem u ní šťastný, jednoduše neumím.

U **Lokálu** jsem nakonec nechal udělat dotisk.

Brány budou opravdu poslední. – Já jsem s předchozími tituly pospíchal. Báľ jsem se chátrání, které bude jistojistě postupovat; aby mi pak nebylo líto, že jsem své spády nestihl naplnit před naprostou autorskou devastací.

U **Bran** nebudu nic forsírovat. Dám jim zrát, občas se na ně podívám do počítače a budu se tetelit blahem: býk je zabit, corrida skončena, olé! Půjďme za Hemingwayem do knihkupectví, řekneme mu, co o něm řekl Zábrana, on bude vztekle rvát tulipány z výzdoby a my z vlastní iniciativy dodáme, že je němý starožitný vůľ.

Dno, Špalek, Lokál. **Dno** bylo překotně vyhrknutí, než začnu zapomínat. Jediné s nějakým ohlasem; pomohlo, že **Dno** není nákladem vlastním. Konjunkturální téma? Asi ano, ale ze všech mých životních profesí mi tahle přijde nejdůležitější.

Dno: drobná knížka o bezdomovectví, napsaná jinak, než se takové knížky píšou. **Špalek** byl román, napsaný jinak než ostatní romány... naplnit kadlub románu jsem moc chtěl. **Lokál** neodvolatelně měl být (a byl) knížka, kterou nikdo jiný než já napsat nemůže.

Zatímco u prvních tří titulů jsem měl dopředu rozmyšlené, co chci psát, u **Bran** nemám. **Brány** vznikají, jako se sejde kapela a hrajou si pro radost. Jenže kapela je víc lidí pohromadě, spousta hovorů, občas někdo přinese nový vtip... je fajn, když se lidé umí spolu smát.

Zažil jsem to, ale před dávnými lety a ne s dnešními lidmi.

Dvacet šest

Možná čtenářům z jiných branží moje knížky otevřely „nové světy“? Stane se; jako mně nový svět otevřely Ryšavého **Cesty na Sibiř**.

Napřed jsme okolo nich v knihkupectví jen chodili. Velké, dvoudílné, na regále byly oba díly zabalené spolu v celofánu a nehodilo se žádat o rozbalení. Zvlášť když mi předtím knihkupci tvrdě nandali, že nemůžu při listování v knížkách sedět na podlaze. A já když jim tím samým tónem navrhl, ať mi teda přinesou židli...

„Proč jsme se jen nenarodili ve středověku? Já bych dělala pukrlata a ty bys mával kordem.“ Nikdy nekončící mejdan s vlaky a letadly, tajgou, řekou Lenou, chlastem. Do kterého lidi přicházejí a odcházejí, a zrovna tak i vy můžete přijít a odejít. Kdekoli začít a kdykoli skončit. Román nikoli z kategorie *Bildungsroman*, jak tvrdily recenzentské kuloáry. – Ony tyhle kuloáry... že jo.

Román obecně mi připadá jako zapletený cop: každý pramen jiný, ale spletené dohromady. A máte zase čtenáře, že románové vidí ne ve splétání, nýbrž v širokodechosti, narativní explozi... Thomas Wolfe, ze kterého padají další listy papíru k nohám Maxe Perkinse. – Když našinec píše román, buduje; jen se smějte. Zatímco poezie je hledání: „První verš má básník od boha, ostatní musí najít sám.“

Ale k tomu *Bildung*: autor nebo hlavní hrdina nebo *alter ego* neroste, nemění se, myslí si od začátku to samé. Ty samé lásky i nechuti, jen se mu jaksi zpřesňují formulačně. Nekonečné hledání bez nacházení, a možná zrovna o tohle by se řada z vás hádala.

Jak říkám: dlouhé, klidně přeskakujte. Nepřijdete o nic, ale ať se vrátíte kamkoli, všude to bude hodně dobré. České holky z románu znám, s kolika takovými... no ale *das war noch damals*. – Cizí holky moc chlastají, ale fakt moc. Číst to vydržím maximálně hodinu, po každé je to hodina pěkná. Nemusím každý týden, ale párkrát za život se ke knížce ještě vrátím.

Jenže se netěš, Ryšavý. Ono toho života už tolik nebude.

Čtenářky by možná chtěly naznačit, jak román funguje ve věcech lásky. Takže: české holky bojují, selhávají, a pak je tam jedna ta, bázlivá. Co by ve středověku dělala pukrlata. V Čechách by možná byla

šťastná, nejede sem. Asi by mi zprvu připadala ne tolik hezká, ale zvykl bych si. Mrzí mě, že spolu nebudou, já mám dobré konce rád. Taky jestli je pokaždé dobrý konec, když spolu budou...

Není to, při vši účtě, knížka, kterou bych chtěl napsat. Ale:

Několik týdnů po pohřbu se mi zdál sen, ve němž bloudím po domě a hledám dveře. Najednou vidím babičku, jak leží v pokoji na posteli, nehýbá se, ale pak vstane, jde mi chodbou naproti, má klíče. Odemyká vchod a říká vyčítavě: „S tebou je, kluku, trápení. To musím vážně napřed umřít, abys ty našel cestu ven?“

Tak dál.

Ke **Kameni a bolesti** mám respekt, jako když člověk stojí před katedrálou. **Přestřelku** mám jednoduše rád, i když bych paní Procházkové dovedl jadrně povědět, proč si nemyslím, že její táta byl veliký spisovatel. Jak ona říká. Ano, když mi bylo šestnáct, hltal jsem ho, a neosypu se ani dnes, když **Přestřelku** do ruky беру.

S kým bych si popovídal rád, je Karel Michal. O Michalovi se říká: neprávem pozapomenutý autor. Ale jaké neprávem, milí čtenáři; vy jste na něj museli pozapomenout, protože on vám nedělal tajtrlíka pro zábavu, na jaké jste zvyklí. – Na autorském čtení k Magnesii Viola Fischerová vypravovala, že když se zastřelil (střelil se přímo do srdce), nevytekla ani kapka krve...

Magnesiální čtení. Chodili jsme tam s Olgou, po čase nominovali i ji. Šel jsem po čtení za paní Fischerovou, vlastně rok před její smrtí, vyptával jsem se na spoustu věcí, ale na to, nač jsem se nejvíc chtěl zeptat, jsem se nezeptal: na bílý svetr, co se tolik líbil Zábranovi. Který měla na sobě, když spolu šli navštívit Medkovy a potkali tam Fryntu...

Karel Michal. Samozřejmě bych riskoval, že při hovoru bude mít na tváři blahosklonný úsměv. Jako ten Ryšavý, když jsem se ho při magnesiálním čtení ptal na národopisné digrese v **Cestách**. – Nechtěl jsem mu krást představení, byl to jeho večer; blahosklonný úsměv jsem rozdýchal a nehádal se, přestože se mi docela chtělo zmínit **Bídníky** nebo jak Zolovi na celých třech stránkách smrdí sýry v pařížské tržnici. Nepokročili jsme od té doby dál?

Trochu bych uvažoval nad Karlem Čapkem, nevím. Ten by se, počítám, blahosklonně tvářil. Pátečník. Kdybych uměl dobře němec-ky, určitě bych řekl Böllovi, co pro mě znamenají **Klaunovy názory** a **Konec jedné služební jízdy**...

Jsem v tom doopravdy sám. Osamění klade na člověka praktické nároky. Knížku napsat, připravit k výrobě, výrobu zaplatit, ať už ji vyrábí nakladatel nebo firma, která to umí. Dostat knížku ke čtenáři. Osamění je v lepších chvílích zdrojem hrdosti, v horších ubíjí.

Co se peněz týče, vydávání není tak drahá zábava; za moje „celoživotní dílo“, v součtu kladných a záporných položek, ubylo ze sal-da účtu plus minus čtyřicet.

To mě stálo víc natření střechy a nový komín.

Vyhodili mě z vysoké, šel jsem dělat do fabriky; tuhle zkušenost každý nemá, takže mi za flexibilitu nějaké body připište. Chtěl jsem psát a občas něco vydat, ale vydávat za minulého režimu bylo jed-nak chucpe, jednak to z kádrových ani „uměleckých“ důvodů nešlo. Já byl flexibilní, na vydávání netrval, psal jsem a psal, občas něco někam poslal a s předtištěným sráčem chodil trápit Světlíky.

Změnil se režim, vydávat pořád nešlo; byl jsem však nadále fle-xibilní, psal do **Literárek** a do **NP**, založil jsem jeden blog, druhý... vyhodili mě, kapitalisté, „pro nadbytečnost“ z práce a já byl zase flexibilní, naučil se žít za málo. Flexibilně jsem revitalizoval panelák, investiční akce za deset milionů, do toho jsem pořád psal a vydávat se nedařilo, profesní kariéru jsem uzavřel péčí o bezdomovce...

Knížku o nich mi vydali, mluvilo se o ní pěkně. Jenže jsme si se Štengly neporozuměli, kdo je jaksi prius: zda autor, nebo nakladatel. Takže o další spolupráci přestali mít zájem, já taky, беру pořád všechno flexibilně a knížky si vydávám sám... bylo snad líp rozpo-znat hned, jaká je literatura branže, a přesunout se jinam, ale opaku-ju: kam? proč? Jsem literární nýmand, ano, ale co mají lidé jako já od života chtít: nebýt nýmand, nebo s Literaturou chodit na terasu?

A vykládat jí veselé kraviny.

Literární ceny. Představ si, že tě po celém tom čtyřicetiletém mar-tyriu zvou na autorské čtení k Magnesii – jako postavu z nominova-

né knížky někoho jiného. Stoupni si stranou a ukaž panděro, postavo! Tobě se strašně nechce jít, připadá ti hloupé nejít; nechceš auto-rovi kazit radost, ale ani se tam nechceš propadat hanbou...

Což se mi skutečně stalo. Víím, že bych měl být hrdý, a docela se stydím, že nejsem. Ne každý má tu čest být literární postavou, dokonce sympatickou. Jsme s Medvídkem Pú kolegové?

Stríhali jste někdy dohola někoho, kdo nechtěl? Já ano, na vojně. Měl jsem holičský kurs – sice mě z něj hned vyloučili, ale vojenská byrokracie to nezaznamenala a v jejích materiálech jsem pořád figuroval jako voják, který má holičský kurs...

... už vám dochází, co všechno znamená *outside*?

„Umělec je ten, koho za něj považují.“

Stoprocentně si nepřēju být umělcem, ale ta věta mě tak nasrala! Říká: co jste až dosud považovali za invektivu, platí jako definice. Je fuk, jak píšete, podstatné je, zač jste považováni; nemusíte umění umět, ale sežeňte si lidi, aby vám „umělectví“ odsvědčili.

Nepotřebuju být považován. Dovednostem jsem se přiučil, protivenstvím odolávám. Svou věc jsem načal a dokončil, balíček na poštu odevzdal. Kdo z vás chápe, co to znamená?

Chybí mi. Adélie.

U **Špalku** jsem se dostával do situací, že po zprvu projeveném zájmu nakladatelských subjektů komunikace umlkala, já se decentně připomínal, právě tak decentní bylo ticho v odpověď. Červen 2016, už s hotovým **Špalkem** v ruce, jsem trávil tím, že jsem se snažil co nejodpovědněji stanovit časový horizont, za kterým už mě žádné nakladatelství nezajímá. Přitom jsem jim pořád chtěl dát šanci; rozdíl ve financích, pokud vydám za své, dělal při pětistech stránkách, pevné vazbě a grafické úpravě fakt hodně. – Zároveň se s ohledem na finance zvažovala výše nákladu.

A pak mi trpělivost došla. Jistě se dalo oslovovat další a další *prevoschoditělstva*. Čekat, jestli se jim uráčí, co vymyslí ve smlouvě. Nebo kdy si to celé zase rozmyslí. Jaké nastaví podmínky a budou na nich lpět, jakož je i průběžně měnit podle potřeby.

Člověk by pro svou knížku měl udělat, co může; teda se i zapřít, žádá-li to chvíle. Zas na druhou stranu si člověk říká, že důležité je

psaní, ne žmolání čepice před redaktorským stolem a podlézavé předvádění kapitána Fimfirlibomba nakladatelským sráčům.

Je jedno, milá knížko, jaká jsi nebo nejsi. Tvůj autor ať si laskavě uvědomí, že může psát, aniž by publikoval... zrovna tak můžete milovat ženu, aniž byste s ní žili. Jenže každý není Vinnetou, aby se Ribanny vzdal výměnou za mír.

Firmy výrobní či distribuční se naopak chovaly věcně a seriózně. Nebylo v nich, a já to skutečně oceňoval, povýšeného pozérství geniů ani esoterického pochopení pro ctižádost nepatrných.

Říkám to kvůli autorům, kteří si prošli něčím podobným, připadají si ponížení a ukřivdění, když listují slátaninami a čtou magazínové rozhovory s jejich autory... o křivdu nejde, milí soukmenovci. Nebudeme pranýřovat intelekt ani vkus čtenářů. Taký se však nebudeme pořád dokola trápit a přemýšlet, co jsme udělali špatně.

Dno a Špalek jsem půjčil sousedům, když opatrně projevíli zájem; minimálně **Dno** jsem doufal, že si sousedka přečte a řekne pár slov, ona v sociální sféře pracuje... půjčila si, ale knížky nečetla. Asi ve **Špalku** našla, sotva ho otevřela, slovo „kunda“, a velice rychle ho zase zaklapla. Možná se rozhlížela, jestli se nikdo nedívá... možná její opatrně projevený zájem byla jen sousedská zdvořilost.

Popisuju situaci, chápejte. Nevznáším obžalobu pro nenaplněnou ctižádost. Knížky jsou takové, jaké jsou; fyzicky existují, na první pohled nejsou ošklivé. Nakonec i **Brány** vzniknou, povede se vyrobit je modré? Návrh obálky už mám doma, dost se mi líbí.

Doma v knihovně jsem Mistrovo tituly s chutí zařadil mezi Marquese a Mauroise, a vždycky po ránu, když stavím vodu na kafe, mávám jim a rozpustile zdravím. I Nabokova opodál.

„Čau, prďoši! Tak jak vám dupou králíci?“

Je pěkné být literátem, pokud vám to stačí takhle.

Literatura je bytost. Rodí se, rozkvétá, chce udělat dojem nebo se líbit, a mívám někdy pocit, že především sama sobě. To jí schvaluju. – Ziliony lidí tvrdí něco jiného: že literatura je lidská komunikace, která čím víc lidem se líbí, tím je lepší... pokud vkus publika zrovna klesá, má literatura povinnost se přizpůsobit.

Co chci po Literatuře já: aby doopravdy bytostí byla. Nemyslím teď, jestli ji lidi rádi neradi, jestli ji zbožňují; Literaturu, které se kořím já, něco podobného nezajímá. Otáčí se, pravda, před zrcadlem... je krapet marnivá, ale bylo by spravedlivé jí to vyčítat?

Onehdy se mi zdál sen: seděli jsme v Medvědí na terase a L vypravovala: kdysi tu žil a pracoval spisovatel, knihař i editor Pavel Hartl. Skromně a osaměle, což neznámá, že by jej rozkoše setrvale obcházely. Dům se zahradou, jezero, pulci u nohou a vlny s bílými čepičkami. Když zafouká větřík budoucnosti a Bond má zrovna práci jinde.

Sem do restoránu prý spisovatel taky občas zašel, objednal zdejší skvělé medailonky, a pokud tu nebyl sám, uhrančivě mluvil. Jednou ta, do které hučel, zčervenala, pod sukní nenápadně stáhla kalhotky a podala mu je přes stůl.

V tom snu jsem řekl: „Fitzgerald někde má, že odplouvá loď, lidé na molu mávají, a jedna dívka, která nemá čím mávat...”

„Já vím. **Něžná je noc.**“

Bylo horko, L to moc slušelo. Sen určitě pokračoval, ale já si ho dál nepamatuju.

Věřte mi. Mrzí mě to víc než vás.

Dvacet sedm

Chystal jsem pro **Špalek** titul **Knížka s černou obálkou**, rezonoval by v textu na víc místech. V poslední chvíli vyšlo najevo, že Saša Berková má **Knížku s červeným obalem**, taky že „obálka“ se říká u brožury, ne u pevné vazby; pevná vazba má „desky“. – Já pevnou vazbu chtěl, jedinkrát v životě, *Opus Magnum* musí pevnou vazbu mít. Samozřejmě není levná; zvlášť to pocítíte, když *Opus* vydáváte nákladem vlastním. – Budeme si chvilku povídat o penězích?

Ode dna stálo, myslím má spoluúčast na vydání, osm a půl; víc než cena vadilo, jak se mnou nakladatelstvo jednalo. **Špalek** se pácil na šestadvacet; žádal jsem o grant, byli jsme, opakuju, v grantovém řízení tři nákladem vlastním, dopadli jsme všichni stejně... poplakal jsem si, vysmrkal se do dlaně a s profesionálním úsměvem hledám šos, do kterého bych sopl mohl otřít. – **Lokál** stál necelých deset.

Paní Vaculíková vypráví, jak mohli pocestovat, když dostali honorář za **Rušný dům**. – Já to mám s penězi jinak: **Brány slovesnosti** ještě vydám, ale budu muset na čas přestat kouřit. Neúspěch v dotačním řízení je vzkaz těm, kteří nákladem vlastním: podat si žádost je teoreticky možné, kladné její vyřízení nepravděpodobné. Kdybychom vám dali těch pár korun, za rok tu máme žádostí pět set.

Pro mě je psaní knížky horizontální radost, vydávání knížky obchodní operace. Dva roky jsem, abych na vydání **Špalku** měl, k zaměstnání v nízkoprahu bral i noční tamtéž; och, jaký jsem obětavý. Měli byste mi na návrší postavit sochu, osmimetrovou, zlatou.

Skvělému šachistovi, charakternímu odpůrci, empatickému sociálnímu pracovníku. Který ve volném čase tká na literárním stavu krásno a nezištně je rozhazuje kolem jako Krakonoš kvítka.

Má Profesorka. – Měl jsem pocit, že jí otvírám vrata vězení, když jsem jí přihrál restituční nárok; o restitucích nevím ani zbla, koneckonců romanopisec nemusí podávat výklad ke všemu. Ale jsem jí opravdu přál, aby mohla přestat učit, aby z ní spadla tíha. Na školu aby pomalu zapomínala a začala mluvit upřímně, hezky s důrazem: Ty si laskavě naser, střední české školství!

Dávno jsem měl scénu, v níž otočí tabuli a objeví namalovaný ko-sočtverec, napsanou, když jsem našel její variantu v **Peliškách**: Holubová chce rodičům na SRPŠ říct, že děcka sprostě mluví, ostýchá se však a slovo jen napíše na tabuli, vtom vleze do třídy Kodet, je na rodičáku poprvé, na tabuli vidí napsáno „prcat“ a napadne ho, že asi neví o rodičáku mnohem víc, než původně myslel... scéna je jemná, vtipná, ale víc jemnosti a vtipu v tom filmu nenajdeme.

Profesorčin život není po rozvodu vyprahlá poušť: sama nebydlí, žádné velké naschvály si s Hartlem nedělají, mluvit spolu většinou mluví, „touhu po dotyku či něžném slůvku“ úča oplakávat nemusí. Řečeno velmi delikátně. – „S dlouhými přestávkami, ale i dva dny po sobě, v chvatu nebo rozkošnický, cílevědomě i z rozpaků. Není to ani lepší, ani horší, ani jiné než dřív.“

Prcat. Proč ne? Znáám autorku, co se o společném kývavém pohybu občas i zmíní, ale z textu to pozná jen ona. – Ó, ženská zdrženlivosti! Určitě však jsi milou protiváhou k výtvorům, v nichž se drandí z akce do akce, s čím dál kratšími spojovacími můstky... jako je to s humorem, velectění psáči. Jde o přísadu, ne o jídlo!

Nám se líbili **Starci na chmelu**. Naši rodiče možná nejásali, jak jsou ve filmu zpodobeni, možná si připomínali vlastní mládí. Naše děti radši **Snowboardáky** než **Starce na chmelu**... něco důležitého se změnilo. V obou filmech se, pardon, nakonec „prcá“, ale necítíte ten rozdíl?

I když: ani my jsme nechodili s každým z čisté lásky.

Ještě jednu učku jsem **Špalku** přičaroval; téma profesorky literatury mě doživotně vzrušuje. Neměla kam jít a já si mohl hrát na režiséra druhé řady seriálu o jejím pohnutém životě. Byla trochu poníčená, ale pořád hrdá, měla veliká prsa... to se románu spíš přihodilo, moje erotická preference to není. „Chce-li se dnešní literatura zmínit s pochvalou o řadrech, mluví o malém, pevném ženském prsu, pružném jako gumový míč.“ Víte, kdo to napsal? – Karel Poláček.

Na stránkách věnovaných této Karolíně nenabízím žádnou „explicitní“ scénu, v níž by jaksi, sloveso tentokrát vynechám, a řadra by se při tom houpala, přelévávala nebo v afektu radostně poskakovala. – Nejde o nějaké mé super vychování, nebo že bych měl duši bez

poskvrnky. Říkám jen, že nevím, nemám spolehlivý návod, co se ke kterému příběhu hodí a co nehodí. Příběhy si samy poroučejí. Karolína přichází, aby restartovala život... a tohle doplňkové téma zůstává ukryto pod svetrem.

Proč se píše o sexu tak zavile? Kolikrát už to ani bezostyšnost není. Nejsme bohatší ani svobodnější než dřív, když si natvrdo přečteme, kolikrát, kde a koho Mácha „pical“ a Procházková že měla „na každou e dva až tři o“.

V **Lásce nebeské** Heike Makatsch říká v práci šéfovi, že na vánoční večírek zamluvila prima galerii se spoustou „temných koutů pro temné poklesky“. Sedí přitom na židli, hezky oblečená, dá na okamžik kolena tak na dva decimetry od sebe.

Víc se nedozvíme. Potřebujeme se víc dozvědět?

Na Hromnice o den více. Další pohyblivé obrázky.

Meteorologický zpravodaj Phil (Bill Murray) není moc spokojen se svým životem, dává to najevo arogancí a zlobou. Spravedlivou odplatou je mu časová smyčka, ve které uvízne a jeden den se mu opakuje znovu a znovu. Nevysvobodí ho ani smrt; každé ráno, ať se včera stalo cokoli, probouzí se v hotelovém pokoji v Punysutawney a jde dělat pořad o předpovědním svišťovi.

Usiluje o svou produkční Ritu (Andie MacDowell), den za dnem mu líbí víc a víc, ale je to těžké; co s dívkou stihnete za jeden den? Při probuzení mu rádio výsměšně zpívá **I Got You Babe**, ovšem chlapec se časem vybarvuje, arogance a zloba ustupují, usilování se pomalu mění v lásku a skrze lásku se Phil stává lepším člověkem... kolikrát jsme něco podobného viděli?! Uf.

Ale víte, že tentokrát je to udělané moc pěkně?

Za Philův „kolotoč času“ může jeho bývalá přítelkyně, která ho zaklela magií z knihy zázraků, když se s ní rozešel. – Postava bývalky však byla ze scénáře vystřižena; ve filmu proto důvod, proč se Phil v časovém kolotoči octl, hledáme ve Philovi samém. Původní verze končila tím, že jakmile se Phil probudí 3. února, s Ritou vedle sebe a vyvlečený z časové smyčky, uvízne v ní naopak Rita a bude se jí opakovat ten samý den pořád dokola.

Podivuhodná metafora, není-liž pravda?

Můžeme ovšem věc pojmut i po vaculíkovsku:

„Tak ty jsi mě zbouchnul!“ a rozchechtala se. A za chvíli: „Nechceš si zašoustat... teď hned?“ Prudká, krutá chuť, okamžitě. Servala si šaty v běhu a byla na místě dřív než on. Jen se do ní vtělil a s úlekem cítil, že se mu šťáva, neposlušná, sbírá a dere do špice, ani nezačal „šoustat“.

Bohužel, Mistře. Příště se to třeba povede líp.

Já mám **Hromnice**, tak jak jsou natočené, rád. Líbí se mi Andie, nemusí si dávat nohu přes nohu. Philovu počáteční aroganci sdílím. Libuju si, že příběh dopadne dobře; příběhů, které dopadnou dobře, aniž by si dávaly nohu přes nohu nebo nám úslužně leštily boty, nikdy nebude dost. – Ale původní verze mi připadá úžasná, musím vysvětlovat proč?

Komu nemusím, ať si připíše bod.

Dvacet osm

Privezl jsem abiturientům Špalek ukázat (abych měl nějaký doklad pro své spisovatelství); šel okolo stolu, a najednou Václav začal číst: „Házenkářek bylo v naší třídě víc, ale jen ona měla takové šaty. Tak rovná ramena...” – Holky po sobě koukaly: „Sorry jako, ale my neměly rovný ramena?”

Měly. Byli jsme sportovní gymnasium a holky z naší školky měly postavičky ham ham... zajímavé a nějak pěkné byly všechny. Výraz *girls from next door* se hodí; holky odvedle, našinec je s nimi denně. Neuctívá je jako svatý obrázek, netají dech nad jejich krásou. Ani je nepronásleduje s chvějícím se chřípím.

Vyprávěl jsem abiturientům anekdotu: na horskou chatu dojde osamělá dívka, žádá si noclehu, chata má jen jednu velkou místnost, momentálně plnou chlapů. Jedno lůžko ještě volné je... chlapi si kladou podmínku: dají slečně hádanku, a když uhodne, nikdo se jí nedotkne; když neuhodne, bude si musit nocleh takříkajíc odpracovat. Hádanka zní: jak se jmenuje brouček s červenými krovkami a černými puntíky na zádech?

A dívka okamžitě odpoví: „Nevím.” – Nyní filmový střih, za kalného rozbřesku vidíme přes postele viset čtrnáct vyždímaných, patnáctý drží dívku za krk, tluče jí hlavou o zeď a z posledních sil řve: „Beruška, ty bestie! Řekni берушка!”

Rozesmála vás, anekdota? Já jel zrovna vlakem a dva chlapi proti mně si ji vypravovali; nebylo slušné poslouchat, nechtěl jsem poslouchat, jenže nebylo kam před ní utéct.

Anekdota mě úplně zbourala a já se omlouval...

Mohla bych se autora zeptat, co naznačuje svými promluvami a texty? Ženy v nich stále vystupují jen jako „šoustátka“...

Michala Mrkosová, Myšichrasty.

Myšichrasty neexistují, milá Michalo. Tolik si zjistit ještě umím. Ale jestli se potřebuješ schovávat za falešnou identitu... nevím, jestli jsi doopravdy Michala. Nevím ani, jestli jsi žena.

Hájíš ovšem ženská práva. Já tvou „trýzeň nesplněného nároku“ shledávám oprávněnou; my chlapi máme malé povědomí o tom, co ženám chybí. Ať jde řeč o všeobecném pochopení, opoře v životních situacích, materiálním zajištění nebo orgasmu – mnohdy selháváme.

Nezasloužíme nic menšího než postupné chátrání v hanbě bezdomovectví. Dokonce jsem četl stížnost, že jinak celkem ucházející muž doma prdí... tohle jsem napsal fakt vynalézavě.

Před chvílí jsem připomněl písničku o Babetě popletě. Kdy se konečně výbor pro genderovou rovnoprávnost probere a bude žádat, aby písničku přestali hrát a z **Klarinetů** vystříhli? Přeci jasné jde o *male chauvinism*, jako u toho plácnutí v **Goldfingerovi**: zpěvák míní rákoskou trestat mladou ženu za to, že uplatnila nezadatelné právo volby. Navíc, což je zvlášť potměšilé, se písnička zpívá vesele, jako pochod... tohle si ženy nesmějí nechat líbit! (Vtip.)

Povídal jsem si s Michalami kolikrát. Já pod svým jménem, ony žárlivě střežily svou anonymitu. To je internetové. Ničeho si tamní diskutéri necení víc, a já je přitom přesvědčoval, že anonymita žádnou cenu nemá... jim je úplně jedno, co všechno nevědí a že každý pozná, že jen melou pantem. Neváží si svého ani cizího názoru, ale právě jen anonymity, pod kterou můžou sami sobě připadat, že rozumějí všemu.

V ženské próze je tohle, aspoň myslím, otázka ztotožnění se. Má Profesorka nechce být šlehačkou na kafi pro ty, co žijí jiný život, než chtěly; nechce přesvědčovat, že být zklamaná a připadat si trapná je vina těch druhých. – Vlastně nevím, co ona přesně chce.

Prostě jsme spolu o dopolednách bývali. Je chytrá, chytřejší než já. Bývá milá, někdy zas naprosto příšerná. Je tady.

Ženy jsou zpodobeny jen v jednom rozměru, ale i muži. Jejich náhlá vzpoura vypadá jako výhradně scénáristické rozhodnutí. Příběh nemá svou vnitřní logiku, jen způsobuje situace a provokuje hlášky.

Jde o větu, kterou jeden muž odpovídal na zahradní slavnosti své ženě na příkaz, aby si vzal svetr: „Jen abych věděl, kdyby se někdo ptal: to je mi zima, nebo už jdeme domů?“

Jelikož se ještě stále neřadím mezi tu smutnou populaci zdomestikovaných podpantofláků bez sebeúcty, těžko jsem si mohl představit, jak moc dokážou být ženy šílené. Nikdy mě ani ve snu nenapadlo, že mí ženatí kamarádi, věčně usměvaví pohodoví kluci, ve skutečnosti doma zažívají nefalšovaný manželský psychoterror. Kdo to měl tušit! Tento kurevsky děsivý film je jasným důkazem, že žena nebyla stvořena z Adamova žebra, nýbrž z Dávlova zaníceného vředu, který si v mukách a bolestech vyřízl pekelnými vidlemi z konečníku, aby nemusel už nadále trpět.

Já se do podobné situace našťestí nikdy dostat nemohu, neboť jsem si vůči ženám vypěstoval jednoduchý a vysoce efektivní obranný mechanismus – cokoliv ženy řeknou, automaticky vyhodnotím jako spam. A pak už jen přičítám plusové body: nemluvíš o svých pocitech? Super, máš bod. Ani o tom, co budeš dneska vařit? Další bod. Není to nic o vánočních slevách v IKEA? Bod. Žádná strašně vtipná historka z kadeřnictví? Je tam. Nic o tvé sousedce, „otrávné krávkě s fááákt trapným obočím“, kterou na chodbě zdravíš slovy „Ahoj Aničko, moc ráda tě vidím“? Výborně, připiš si další.

Pokud se jim podaří nahrát alespoň padesát bodů, odfiltruju jejich žvást ze složky „Ale kozy má dobrý“ do adresáře „Hýbe ústy, možná to něco znamená“. Odsud je už jen krůček k tomu, abych je začal vnímat a možná i odpovídal. Funguje to perfektně, denně tím ušetřím stovky zbytečných konverzací, místo kterých se mohu věnovat filozofickým debatám se Siri, která od poslední aktualizace bravurně zvládá i krátká souvětí.

Jedinou výjimku mám udělenou u své matky, kde musím zpracovávat všechna data. Nerad bych totiž zmeškal otázku, co má svému Koblížkovi dneska uvařit k papání.

Až si jednou odskočím na uzavřené oddělení blázince, kde se budu skrývat před světem, který jsem sama vytvořila a který se mi, Božíčku, teď už moc nelíbí, tak doufám, že se odtamtud dostanu stejně snadno, jako zálesácký seladon s retkem na retu. Moc se mi líbí komentáře pánů uvedené níže. Tolik potřebovali, aby se jich někdo před těmi megerami konečně zastal! Vtíratelné téma, jako krém proti vráskám, stárí, proti samotě.

Vetřelo se do duší uzurpovaných mužů, i do duší těch z „vlastního rozhodnutí“ svobodných. Vetřelo se do srdcí žen, kterým jejich domácí bačkora už dávno nic nedává. Vždyť charismatická bělobrada určitě potěšila i nejednoho muže. Ženy by si přály mít TO doma a chvíli se kochat, neboť postava zvěrolékaře byla jen na výstavku, pro život to není. A muži dostali návod, jak vypadat, aby si je domů zvaly fotografky pohřebů, pro které není na Slovensku uplatnění, a tak se potulují rozevláté po českých hřbitovech, kde sbírají potulné krasavce se psy.

Dávám hvězdu, chtěla jsem dát dvě, za kameru, za přírodu, ale poté, co maringotku s trucidědkem umístili v ochranném pásmu přehradní hráze, dvě hvězdy si film opravdu nezaslouží.

Předně je to nejvíc misogynní film, co jsem viděl. Tlačí zcela slabošské, v zásadních věcech pasivní a sobecké mužské postavy, jež pouze lžou a utíkají a znovu lžou, do kladné role a naopak ženy, které obětují své ambice a dělají vše, aby vůbec existovalo v jejich domě něco jako „rodina“, do role směšných furií. Ideál ženy je tu podán buď jako fotografka, která bez kontextu a důvodu věnuje muži absolutní přízeň a obdivnou pozornost, nebo kámoška-manželka, která „do ničeho nemluví, a když si s někým jiným udělá dítě, tak do toho jí zas nebudu mluvit já“. Je snadné smát se, jak snadno dcerka přebírá „móresy“ matky a babičky, ale méně vtipné je podívat se, jak se otec vůči své dceři chová, jak k ní mluví a jak se před ní předvádí, aby měla důvod tuhle optiku nepřijímat.

Teorie tygra je úhledná manipulace, kde filmový svět funguje vůči mužům absolutně alibisticky a vůči ženám agresivně útočně, aniž by měl potřebu nechat muže dělat dobré a ženy v důsledku špatné věci. Protože muži jsou tak v právu, že mají nárok chybovat, a ženy tak špatné, že je jedno, když to myslí dobře.

Manžel přesvědčí svou ženu, že umírá, že na ni brzy zapomene kvůli neexistující nemoci, ale jako horší čin je prezentováno, když mu pak ona po tom, co se on bez omluvy vrátí, udělá místo kafe čaj. Musím říct, že film napravil moje naivní přesvědčení, že postavení žen je už v naší společnosti natolik rovnocenné, aby se nemusel řešit feminismus. Tohle člověku otevře oči.

Chystal jsem se na zlo, ale minimálně z důvodu vysokých hodnocení jsem myslel, že bude alespoň technicky zvládnuté. Čekal jsem, že třeba střih bude navazovat na úhly snímání, že kamera se zmůže na víc než přestřihávání mezi polodetaily a celky s občasnou nesmyslnou objížděčkou či jeřábem. Myslel jsem, že dneska už dokážou rozestavit do záběru předměty tak, aby to nevypadalo, že do sterilní místnosti někdo právě rychle vyskládal nové, čisté, nakoupené rekvizity. Pokud mám scénu, ve které náhodou vejde do místnosti nějaká postava k jiné, tak vypadá hloupě, že na uklizené desce stolu leží její policejní spis, aby byl hned po ruce.

Lenost, rezignace a unavenost formy koresponduje s celkovým námětem, ve kterém Bartoška hraje chudáka natolik zbabělého, že za čtyřicet let manželství není schopný říct své ženě, že s ní nechce být, a začne na tajňačku odjíždět do přírody, aby pil víno, kouřil, díval se do dále. Když padne vysněná otázka, proč se s ní teda kurva nerozvede, zkušeně ji odpálí tím, že by to ona nepřežila... stejně se nakonec rozvedou a jeho žena to přežije celkem na pána. Film přesto z Bartošky dělá protisystémového rebela, avatara svobody. Vzor pro jeho ochoumoutované příbuzné.

Starý vousatý veterinář je objektem zájmu mladých sexy single žen, které protřele odmítá, než vyrazí zas do západu slunce za tou cestou svou. Celou zápletku film zaobaluje do parafráze kastrování kocourů, které ze začátku protagonista jako veterinář musí provádět a na konci je z přesvědčení odmítá. Vysoké hodnocení i návštěvnost tohoto filmového potratu vypovídá o celkové ufnukanosti a zbabělosti společnosti, která se s ním identifikuje natolik, že přehlíží, jak odporně vypadá a dějově nefunguje.

Na druhou stranu: pár scén z **Teorie** si pro radost pouštím opakovaně, to se mi u českého filmu stává fakt málokdy. Bartoška uplácí na pohřbu: nervózní funebrák otevře obálku, předposranost se sváří s chamtivostí jako apoteóza češství. Nakonec havran řekne: „Tak jo.“ Vilhelmová vysvětluje policajtovi, že „kráva je za pade“. „Jsem pastýř, který hlásá lásku k dobytku.“ A poslední metry, od chvíle, kdy si Vilhelmová přijede pro loď. Speciálně Kohák s Havelkou, když dělí na nábřeží dědečkův popel do plechovek na dvě stejné poloviny, nebo průzračný destilát, který za dědečkem vycákají do řeky, aby měl s sebou na cestu do Hamburku.

Má zelenobílá by v takovém filmu neměla co hrát. A její autor by podobný scénář nedovedl napsat. Chyba nebo přednost? Je to hlavně fakt, a nevidím jediný důvod, proč bych se ke svému deficitu neměl přiznávat.

Kdybych byl dnes mladý a k nějaké dívčině měl myšlenku, čím bych ji měl zkusit zaujmout? Konexemi? Společenským postavením? Majetkem? – Našemu Ondrovi kdysi jedna dívka vypočetla měsíční příjem, který by musel mít, aby jí měl co nabídnout... ano, kráva je za pade. To je pevně dané.

Moje matka považovala za svou největší životní prohru, že nedokázala udržet rodinu. Protože otec od nás odešel k jiné ženě. Mnohé mé dnešní klientky tohle absolutně neřeší. Poté, co vyprchá zamilovanost, stává se pro ně partner vcelku snadno zaměnitelnou součástí domácího příslušenství.

Jak mi jedna v cynické nadsázce řekla: „Vlastně mám raději pračku a myčku – je na ně větší spolehnutí.“

Nakonec, pro zasmání, kousek **Americké noci**:

„Kdyby se ti chtělo...“

„Kdyby se mi chtělo co?“

„Jsme tu tak sami.“

„Tak jo, kámo.“

„Cože?“

„Vidíš? Na kecy jsi dobrej, a když jde o věc, vyměkneš.“

„Ty bys fakt chtěla?“

„Jo. Ale nesmí to trvat věčnost.“

„No teda, to čumím...“

„Rychle, hni sebou!“

Dvacet devět

A přitom nás to k vám, milá Michalo, tolik táhne!

Vypadáte luxusně, když máte šaty na zábradlí u vody. Určitě se zlobíte, když mluvím o tom, jak vypadáte, místo o tom, jak chytré jste a všemu jak rozumíte líp. Ti muži!

Ještě tak kecy. Ale když jde o věc, vyměknou.

Rádi se na vás díváme. Třeba ta čtyři děvčata na monitoru počítače, co jsem popisoval ve **Špalku**: měl jsem o nich rozpravu doma, v práci, leckde. Vlastimil ve **Špalku** prohlíží synova alba, přemýšlí o takových obrázcích Andrea, přemýšlí o nich Marie, Petřiny fotky najde její táta, Hartl sestavuje knihu v černých deskách, Evin obrázek se protáhne do vily a visí na zdi, Heleniny fotky dostaly Hartla do vězení... která z vás je jimi doopravdy pohoršená?

Zvedněte ruce, ať si vás spočítám.

Na jednu kinoherečku, když se nechtěla svléknout, řval prý režisér: „Jestli vám to vadí, proč jste nešla k poště?!“ Naproti tomu zas Louise Fletcherová, představitelka sestry Ratchedové z **Přeletu nad kukaččím hnízdem**, tolik trpěla upjatostí a strohostí své postavy, že se na dotočné svlékla do půl těla... nekecám, viděl jsem fotky.

Adélku obrázky holek nikdy nepohoršovaly. Olinka Černá zase pravila, že mé ženy se pohybují po nakloněné rovině: sklouzávají do nachystané náruče plné porozumění. Láska bez nároků... a nakonec podlehnutí, copak se mu dá rozumně vyhnout? Ani když se pomazete dinosaurím trusem.

Leda tak Karolína Světlá, bojovná odpůrkyně všeho tělesného. Ta měla v hlavě muže srovnané: jedí moc masa, pijou moc piva, kouří, někdy i smilní nebo na smilnění myslí. Potřeby národa vždycky až potom. Zajímá je vůbec, co národ potřebuje? Jaké úkoly před nimi stojí? Ženy je k nim musí dovést, a pak taky průběžně kontrolovat.

Má Profesorka. Pojednal jsem ji životopisně i umělecky, jestli se tak smím vyjádřit, díval jsem se na ni, vnímal její převahu („Ale tady jste na výběrové škole!“) i co má na sobě („Můžete toho okukování nechat?“). Stydl jsem se, že se mi líbí. Díval jsem se jí na nohy, napsat o nich sloh jsem se neodvážil... časem našinec zjistí, že byl absolutní blbec a k ostychu neexistoval sebemenší důvod.

Napsal jsem ve slabé chvíli, jak Profesorka od studentů dostala, to jsem pak ale škrtl. Protože plakala, já se zase spíš styděl než těšil nad bývalkou mého *alter ega*... ano, dovedla být hnusná, ale i jako spravedlivá pomsta se mi zdálo hodně, třískat ji tím hadrem. Namocným. Nevyzdímaným. – Spravedlivá pomsta: nezní to divně?

Mívám dny, kdy беру pomstu jakoukoli. Občas se odměním **Hrabětem Monte Christo**: jak tam hrabě na závěr důkladně všechno vymydlí. Nebo **Švejkem**: „Rozevři lepší svou držku, svině betlémská. Tak se volá ‚Alelujá‘? Jako kdybys měl knedlík v hubě. To bych rád věděl, který vůl tě sem, ty dobytku, pustil do ráje...”

Dno se potkalo s konjunkturou tématu bezdomovectví. Nebyl v tom úmysl, jen shoda okolností: šel jsem do důchodu a napadlo mě, že ze sociální práce se musím vypsát hned, jinak spoustu důležitých věcí zapomenou a hrany čas milosrdně ohladí. – **Dno** je taky jediná moje knížka, která vyvolala nějakou reakci. **Brány** u grantovníků dopadly přibližně takhle: „Z projektu není vůbec patrný umělecký přínos.“ Což se dalo čekat. Nejsem považován.

Spravedlivá pomsta. Z nějakých třiceti, pětaticeti kousků nákladu vyberu deset a pošlu na adresy těch nakladatelství, která mám v srdéčku zapsána nejozdobnějším písmem. Abych je na rozloučenou potěšil, jiný důvod nemám.

Pomsta druhořadého spisovatele! Výslovně o ní píše Škvorecký v souvislosti s Pludkovým románem **Vabank**, což je antisemitský pobliž zneuznaného pitomce... i obhajobu pogromů tam najdete. Mimo upřímnou nenávisť k tehdejšímu literárnímu prostředí. Nedávám já najevo podobnou? – Ale on i Škvorecký, svými karikaturami v *Miráklu*. Vaculík se taky rád otře o kolegy: o Kunderu, Škvoreckého, Hrabala.

Alexej Pludek ze sebe, ve svém vabanku, učinil Vladivoje Tomka, odmítaného a přitom nejlepšího spisovatele; nejspíš by se byl vyděsil, kdyby mu řekli, že skutečný VT byl skaut a roku 1960 ho popravili za protikomunistickou činnost. – Takže já, pokud bych se vydal touhle cestou, mohl bych být třeba Martinem Macháčkem, odmítaným a přitom nejlepším.

Procházel bych vabankem jako poslední spravedlivý, pohazoval po ostatních kydance; všechno, co vím, bych čtenáři naprášil. Hodně bych si ještě přimyslel, aby byla větší sranda. Nebo bych vabank napsal jako žena, která prvořadě do jednoho přefikla a s pohrdavým úsměvem si literárně připomíná jejich trpasličí *libidissima*, protože jediný, kdo jí kdy poskytl důkladnější rozkoš, byl James Bond...

Vídám hodně filmů; mám čas, filmů jsou hromady. Nepouštím si je pokaždé od začátku... miluju sledovat děj a domýšlet si, co mu předcházelo. Co máte na filmu rádi vy: hlášky? Pak vynechávat nemůžete, abyste nějakou nepropásli.

Pokud jde hlavně o příběh, tomu výpadky neuškodí. Dobrý příběh můžete číst nebo vidět zprostředka, protože on je jako biliárová koule: odráží se od stěn pravidelně a logicky. Můžete jeho pohyb sledovat i retrogradně... není na vás těžké, tohle slovo?

Já klidně počkám, než je ve slovnících najdete.

Před branami slovesnosti jsou závěje vajglů, to už jsme říkali. Za branami je smrad, hluboké stopy od holínek; jenom ty holínky doma pucovat musí být stáleznějící zážitek. Nebo se umělci domů nevracejí a holínky vůbec nesundávají? – Jestli si někdo představoval dobříšský zámek a vlídného Jana Drdu, jak s vámi chodí po parku a drží botanickou přednášku, tu představu radši zaplašte...

Brkněte Literatuře. A pozvěte ji někam k vodě.

Když mě komunisté vyhodili ze školy a já nemohl sehnat zaměstnání, dělal jsem vrátného v sociální ubytovně. Když mě vyhodili kapitalisté, taky jsem skončil v sociální práci... můj život opsal tenhle oblouk. Prohrál jsem, jestli se na život díváte brýlemi úspěchu. Prohrál jsem, jednoznačně, řeči o grafomanech si klidně dopřejte.

Nechci vašemu světu porozumět ani nad ním vyhrát. Leda ho odstrčit. Aby nepřekážel, nezacláněl výhledu z mé výspy. Osamělost na majáku není prvořadá nebo druhořadá, je sama sobě svou vlastní hierarchií. Odmítaná, a přitom nejlepší.

Osamělost na majáku je záložní řešení, pokud by se mi nepodařilo ovládnout kinetickou energii a nastolit spravedlnost. Což se klidně může stát. – Ještě to ale nevzdávám!

Kdo dnes ještě čte Salingera? Lidem zestárnul, zapomněli, chtějí něco jiného... za mého mládí znal a miloval Salingera každý. Teď ho vyřazují z knihoven a nemá smysl se ptát, jestli to tak má nebo nemá být. Náš svět, svět jeho čtenářů, vymírá. – Je to svět, do kterého on napsal **Smějícího se muže**, příběh na pokračování, v němž smějící se muž nakonec musel zemřít, protože se jedna dívka s jedním klukem rozešli.

Miluju povídku **Pěkná ústa, oči zelené**. On ji odvede z večírku, možná spíš ona jeho odvede, a teď telefon: volá její manžel, že se mu ztratila a pořád není doma, kde by mohla být? Má jí zjevně plnou hlavu, přestože ví a do telefonu říká, co je ona zač... milému svůdci nebo svedenému dá dost práce ukončit rozhovor.

Koukají oba před sebe, fyzický zájem opadl; představte si tu situaci. Vtom znovu volá manžel, omlouvá se, že otravoval, ale jeho žena se prý právě vrátila – ta žena, kterou svůdce nebo svedený pořád má vedle sebe v posteli!

Dřív jsem psal a pak se nad napsaným kroutil, jak je učesat pro nakladatelovo, potažmo čtenářovo oko. Zatímco teď, když jsou oka čtenářů i nakladatelů pevně zavřena okluzorem, dopřávám si bez výčitek. Sedím ve svém Masolitu, postavy přicházejí... ptají se, jestli je moje rozhodnutí, že ony spatří světlo světa už jen v mém počítači, definitivní. Já říkám Nic pro vás v tomhle ohledu udělat nemůžu. Nebo se dohaduji, abych aspoň tohle o nich zamlčel; já se ptám proč; nebo tohle o nich řekl a já se zas ptám proč. Občas s nějakou intervencí zařuká i Literatura, šibalsky se tváří a mrckuje, ale proti Mistrovo vlídné autoritě nemá šanci.

Takhle si žiju, zajíždím k bazénu, telefon vypnutý, nohy ve vodě. Postavy se hádají a já jim naslouchám. Čas od času připomínám, kdo je tady šéf. Do toho verše a pulci. Čas mého dopoledne krásně běží, hnedlinko bude jedenáct a měl by zamávat Medvídek Pú, že mě zve na něco menšího. Zatím nemává.

Takže musím na kolo, jet domů a vařit, to je taky pěkná práce...

Osamění. Najednou padne jako deka. Nemáš komu říct, nemáš ani jak; je to tvůj problém a bude to jen tvůj problém, i jestli tě všichni okolo chtějí mít rádi. Jen kdyby ses už vykašlal na to blbé psaní a dělal něco pořádného!

Ale ráno třeba vysvitne slunce a ty se těšíš, jak budeš dělat na svém, pak půjdeš ven. Lehnout si na jez. Poslouchat kachny, volavky, možná i vítr slibně rozčeří hladinu. – U moře jsem pozoroval racky: jak létají jedním křídlem napřed, kloužají vzduchem a dělají frajeřinky; tak bych chtěl umět psát, jak raci létají. Oni to jednoduše dostali do vínku, a našinec se tak šeredně nadře.

Možná by čtenář rád slyšel, jak daleko jsem se s L dostal: první meta, druhá meta, *homerun*? – Nebudu nic denunciačního vykládat. Zmínky o šatech na zábradlí, ty jsem ordinoval opatrně; zapoj, čtenáři, fantazii, a nenechávej všechno na autorovi! Je tolik způsobů, jak si L představit... plavky namalované na nahém těle a potutelný úsměv k nim.

Ale kdo je tou představou pohoršený, tomu se omlouvám. Zkus-te své vlastní pojetí! – Když jsem vybíral **Branám** grafickou podobu a obálku, našel jsem obrázek dívky obložené svazky, jeden měla mezi koleny, další knihy poletovaly vzduchem. Dívka mladá, pěkná, na posteli. Oblečená. Trochu jurodivá. Ale její tvář by vyšla přesně na hřbet, takže by jurodivost zanikla.

Samozřejmě, nejsem grafik. V tiskárně by si možná poradili.

Nebo tohle: v pravé polovině obrázku tři knížky naležato, na nich žíhané, od pohledu šťavnaté jablko, za tím vším soumravné pozadí. Je to jablko z Paridova soudu?

Rozevřený starobylý svazek se stránkou psanou švabachem; na protilehlé stránce je mořská hladina, maják, okolo nějž skotačí delfín. Vedle knížky jsou vržené kostky: padly samé šestky... to bych si na obálku dát netroufl.

Stříbřitá patra stuttgartské knihovny; jako kdyby nás nějaké sci-fi vzalo do daleké budoucnosti. Určitě tam mají můj **Lokál** i **Špalek**, i **Brány** budou mít. (Vtip.) – Nebo stůl z nehoblovaných prken, za ním podkrkonošská příroda, na stole zase rozevřený svazek, v němž je místo písmen tatáž podkrkonošská příroda. Plastická, barevná, jako kulisa z pimprlového divadla.

Našel jsem taky příhnedlý sopouch z poskládaných knížek, bezedný, hrozivý... nebyl bych se bránil ani deskám hnusným, provokativním. Fotky jsem k takovému našel, ale už je použil kdekdo. Jsou na internetu zadarmo.

Stěna z rozeschlých, částečně hnijících knih; ve stěně oprýskané, barvou zacákané plechové dveře, na kterých by se krásně mohlo skvět: **Brány slovesnosti**.

Mít na obálce vlastní fotku. – Nemám svou tvář rád, ale Štenglovi tenkrát naléhali; edice, v níž mě vydali, autorovu fotku na obálku dávala. Bránit se podepsat titulní list, ale čučet pak na čtenáře, sotva vezme knížku do ruky... vyhověl jsem nakonec, ale je mi dnes z té obálky na blití.

Slíbil jsem si, že už nikdy. Slib dodržím.

Vlastně jsem vždycky věděl, co by po mně kariéra spisovatele chtěla... na kariéru spisovatele, ať se pod tím rozumí cokoli, jsem jednoduše neměl. Ano, jsem jiný. Má žena mě má ráda, jenže všechno, čím jsem jiný, upřímně nenávidí.

Dochází vám už, co znamená *outside*?

Třicet

Když jsem na podzim 2016 začínal psát **Lokál**, měl jsem na hromadu sesbíraných hodně přes 200 stránek, přičemž původní představa byla plus minus 150. Nechtěl jsem z **Lokálu** mít další bichli... chci říct, že jsem měl napsáno víc, než jsem potřeboval, mohl jsem se nad textem lázeňsky povalovat a vychutnávat a cizelovat. Vydání jsem plánoval na konec jara příštího roku, ani konec léta by nevadil, žádné termíny, žádné nakladatelské deadliny...

Ale text **Lokálu**, místo aby se mou péčí zhušťoval, naopak kynul jako těsto na peci. Vzpomínky se vynořovaly, každá mi přišla nenahraditelně vypovídající, měl jsem spoustu času a chvílemi se zdálo, že ho mám míň a míň. Že se konec práce vzdaluje, místo aby se přibližoval.

Nešlo o termíny. Plán sice byl vydávat každý rok jeden titul čtyři roky po sobě; ale čím mi uškodilo nedodržení plánu?

Neuškodilo ničím.

Dopisuju **Brány slovesnosti** a na konci tunelu je vidět světýlko. Ke všem knížkám, než jsem je začal psát v denním režimu, jsem měl předpřípravenou hromadu věcí, takže intervaly, o kterých bude řeč, je třeba brát s tímhle vědomím. Že to nebyla jen spisba, ale i taková redaktorsko-manažerská onánie.

Dno jsem psal od října do dubna, se zdravotními přestávkami. **Špalek** od června do srpna příštího roku, to je *opus maior*, pět set stránek... **Lokál** od září do května, ale někdy v červnu vypluly nad hladinu ty chyby, takže jsem zhruba do listopadu ještě jednou redigoval. **Brány** jsem sice načasoval hned v tom samém květnu 2017, ale svoje úsilí jsem dělil mezi ně a tu redakci; až budou, tak budou, protože za nimi rozhodně přijde konec tunelu.

Opakuju otázku: čím se mým knížkám dalo pomoci? Kosmasu jsem navrhoval snížení ceny, bez odezvy. Mohl bych se angažovat v „oslovování veřejnosti“, ať už si pod tím představujeme cokoli, ale říkám: ani to neumím, ani mě to nebaví. Málo účinné se zdá obdarovávat knihovny; mají ji ve výpůjčním sále půl roku, a pak ji přival nových titulů smete do depozitáře...

Leckoho napadne, že jsem „nepochopil pravidla“ ... hm.

To je otázka. Pro kamaráda ze Slovenska jsem udělal, co jsem si přál, aby jiní udělali pro mě: on fotí a já pro něj intervenoval v nakladatelství, jehož specializací jsou kalendáře, nahrál jsem jim průřez na CD. Pěkné *girls from next door*, ne bakelitové dívky z reklam; nakladatelství pravilo, že holky jsou fakt hezké, ale kalendáře že se dělají jinak... volal jsem na Slovensko, že mě to mrzí a že jsem to nečekal, a kamarád mě ještě utěšoval.

Snažil jsem se, nemusíte mi věřit, pravidla nějak pochopit. Nehádat se s nakladatelem; ale zas k čemu je nakladatel, když knížku ani neotevře a: „Tohle dělat nebudeme, museli bychom žádat o grant.“ Oblézat všelijaké redakce, dveřmi ven, oknem zpátky, šoupat nohama a pokorně se tvářit. Přitom snít, jak se jim tam zhluboka vydělám na stůl a zářivě zlaté mouchy zabzučí... my musíme chtít svoje sny uskutečnit! – Od čeho je máme?!

Pohyblivé obrázky, v rychlém sledu.

„Dělá se mi zle z vás i z této práce.“

„Přikazuji – vyhoďte ho!“

„Jen to zkus, ty šmejde. Zloději! Ty prasečí rypáku... nepřerušovat! Ty švábí ksichte! Já mluvím, a ty budeš poslouchat! Nepřerušovat! Tak dlouho, dokud budu mluvit!“

Basil a Zorba. Lanovka spadne, všechny lignitové plány v řiti, zaměstnanci se rozprchnou, ale oni dva, šťastní, že přežili, nalejou si, utrhnou dva kusy pečeně. Zorba svůj hltá i vychutnává. A prohlíží.

„Víš, že z toho jde věštit budoucnost?“

„Ty to umíš?“

Zorba přikývne. „Všechno je dobrý. Budeme žít tisíce let.“

Ne, určitě nebudeme. Není oč stát, a taky se neví, jak by se to dalo vydržet. Je čas odejít, zmizet, nechat se rozsypat do řeky. Jistě se místo nás rodí něco nového.

Možná jen kecám, protože už jsem starý a blbý. I mně na abiturientském srazu vyprávěli anekdotu: po maturitních písemkách jdou studenti do hospody: „Jdeme ke Kočkám, tam jsme ještě nebyli.“

Na srazu po deseti letech: „Jdeme ke Kočkám, tam mají servírky nádherný prsa.“

Na srazu po dvaceti: „Jdeme ke Kočkám, tam se skvěle vaří.“

Po pětatřiceti: „Jdeme ke Kočkám, tam je i dietní jídelní lístek.“

Po padesáti: „Jdeme ke Kočkám, tam jsme ještě nebyli...“

Prostě se chceme vidět. Měli jsme vůči sobě nějaké animozity, jejichž důvody vlastně nepominuly; ale od doby, kdy „už se kácí v našem lese“, na nich málo záleží. Je ovšem těžké přesvědčit některé holky, aby přišly, když už nejsou tak hezké, jako když jim bylo osmnáct. – Kdyby mi tak uvěřily, že hezké jsou pořád, a moc.

Já si zas pokaždé říkám: „Co když je to naposled?“

Kámoš mi vyprávěl o jejich abiturientských srazech. Maturovali dvacet let po nás, za „úsvitu svobody“, kdy se na každého smála jeho důležitá budoucnost... ta budoucnost různým abiturientům dopadla různě a sraz bývá jakousi dražbou úspěšnosti. Velmi konfrontační, často hlasitou. Na taková setkání může chodit jen ten, ko-ho podobné věci baví.

Budeme pomalu končit. Pořád můžeme psát, aniž bychom publikovali; ta rozkoš v půl šesté ráno vstát, horká sprcha, ledová sprcha, pozdravit prd'ochy, dobrá brazilská káva, zapnout počítač a už jsme zase spolu, můj milý čtenáři! Jediný a jedinečný.

Dno veřejnost nějak přijala. Leckoho zajímalo (šťastnou náhodou šlo o módní téma), jak to s bezdomovci ve skutečnosti je. Čtenáři kvitovali, že o tom někdo nepíše sociologickou studii, nýbrž krátká zamyšlení z první linie. Na internetu pořád inzerují prodej, dokonce i do Polska, a já si nejsem jistý, jestli je to vůči mně právně čisté.

Ale co už.

Nic z toho, co vím o psaní od druhých, já jako zkušenost nemám. Nevím o žádném utrpení, démonech... jsem na zahradě, v důchodu. **Špalek** je černý, v ruce má svou váhu, těžkám ho a otevírám:

Promiň, srnkonohá.

Já tě mám rád, jednoduše rád. Protože jsi nebyla „svědomím národa“. Protože jsi nepsala v montérkách, aby sis připadala jako „dělník slova“. Protože jsi nebyla ministryní kultury. Protože jsi

věděla, kdy na psaní nesejde ani trochu... trnová koruna Havlíčkovi, když posranci kolem drží hubu. Probděné noci u miminka Karoliny Světlé.

Dovedeme si představit Marii Majerovou, jak bdí u miminka Marie Pujmanové?

Není fajn, že o Němcové tohle někdo napsal?

Její **Babička**. O té se říká, že ji má číst maminka dítěti před spaním, nebo že k ní musí dojít každý vlastní cestou. **Babičku** mi moje máma nečetla; nějak asi myslela, jako si dnes myslím já... to je jedno. Promiň, srnkonohá. – Ale úctyhodnější než tvoje psaní je tvůj život; o kom z těch šašků, jejichž jména tu zazněla, se dá říct totéž?

Umírala jsi mladá, vypadala jsi staře. Ano, krása pomíjí, těžký život jí nepřidá. Ty věty ze **Špalku** musely zaznít; neumím si představit, že bych se o nich s nějakým redaktorem dohadoval.

Lidé o mých věcech jaksi nechtějí rozprávět. Říkají, když jim půjčím rukopis, ne jaký je, ale že by měl vyjít. Říkají, když si rukopis sám vydám, že „mám na víc“. – Řeknou cokoli, aby se mě zbavili. Polibte mi prdel.

Já jsem, aby **Špalek** dostal ještě jednu šanci, jako grafomanský mamlas organizoval přihlášku do Magnesie Litery... jen aby knížku prolistovalo o dva nebo pět lidí víc, než kdybych to neudělal.

Ano, bylo to ponižující.

Stojím na párty u setmělého, odspodu prosvíceného bazénu (podobný má Swansonová v **Sunset Boulevard**), se zadržovanou vášní formuluju výčitky stran publikačně prodejních praktik mladé a půvabné L (tu by mohla protentokrát hrát dcera Meryl Streepové), užívám si hádku a moc se mi líbí její vlasy, vytáčím ji, ona pak v jednom okamžiku vzplane a vztekle odsekne: „Jsou to bonusy, ty všeodsuzující čuráku!“

Táhne nás to ještě k sobě, sladká L? Nějak nechápeme jeden druhého... pořád tam u bazénu stojím, trochu rozbitý hádkou.

Upřímně: někdy už chci umřít. Prstíčkem budete hrabat! Jsem unavený, někdy skleslý, jsem osamělý. Samota mi nevadí, to už jsme probírali. Osamělost mě nakonec zavalí, ale zavinil jsem si ji sám.

A trochu ještě umřít nechci; život se psaním, nad kterým nemusíš dumat o úspěchu, nemusíš ostré lokty, vůli k intrikám, vždy připravené ego a rádnou, i když přepečlivě váženou dávku asertivity... takový život žít je pěkné. Pěkné.

Osamění. – Je pár knížek, které bych si přál napsat; trochu jdou v **Branách** vystopovat, tady připomenu **Klaunovy názory**. Hans je osamělý: opustila ho Marie, Henrietta je mrtvá, s rodiči ani s bratrem si nerozumí. Všichni jsou zděšeni, že se vrátil domů, do Bonnu, kde rodina bude permanentně ohrožována ostudou. Jeho osamělost má rysy strádání umělecké duše, to mi docela vadí. Protože osamělost může potkat i vazače těžkých břemen.

Marie by všechno vyléčila, **Klaunovy názory** jsou román o lásce. Jenomže osamělost není, že vás někdo opustil. Osamělí můžete být, i když vás neopustil nikdo. Zkrátka vás nikdo neslyší, jako v mém filmu. Ani neposlouchá.

Máme dopsáno, nemáme hotovo. Ten rozpor už jsem vysvětloval. Venku je po vedrech minulých dní příjemný chládek. Po kafi půjdu k řece; jsem dnes doma, ne v Podkrkonoší.

Nikomu neřeknu, že je dopsáno. Už jsem si na poustevní ticho zvykl, nebudu nikoho otravovat. Jsem zkrátka plevel, co místy dobře vypadá, ve skutečnosti však k ničemu není. Není třeba litovat, že mě zima zahubí; zjara vyrazí plevel jiný.

Měl jsem svou „čtenářskou obec“, nevelkou. Fandila mi a nadávala mi; někteří mě četli skutečně jen proto, že rádi zuřili! To jsem nečekal. – Upřímně: bylo to zábavnější, než když někdo chválil.

Opravdu se rád hádám. Ale časem i to začínalo nudit.

Když pak někdo vzpomínal či zval, cítil jsem, že bych měl být potčen polichocen. Ne, nebyl jsem. Čím dál víc ochotný rozmlouvat už jen sám se sebou... ne, nemám na mysli modlitbu.

Jen ať si hřmějí mše! Nedolehnou mi k loži.

Jen ať si regenschori své alelujá řvou.

Do smrti zaštitěn před smrtelností boží

Já k smrti přepadán jsem smrtelností svou.

Šiktanc. Je to dost přesné, musí se říct. Možná zbytečně bojovné. Naši nás vedli k ateismu, ne úplně militantnímu, ale víceméně nesmiřitelnému, já ta duchovní opevnění hájím v podstatě do dneška. – Taky jsem však už na sebe prozradil, že jsou chvíle, kdy nic lepšího než modlitba opravdu není k mání.

Třicet jedna

Ted' anekdota: pan Novák neví, po sovětské okupaci, kam na dovolenou, Novákův holič radí Itálii: jsme v kursu, litujou, napájej, pomáhaj, třeba vás i papež přijme... takže pan Novák do Itálie, ale nikdo si ho nevšímá, všechno je drahé, moře slané, ještě ho okradou. Vráť se našťvaný. A holič: Tak co, dobrý? Pan Novák ano, všecko, jak holič říkal; jestli byl i u papeže, byl; přijal ho papež? přijal; to už má holič oči navrch hlavy. „A co říkal papež?“

„No, podíval se na mě a povídá: Jejda jejda, pane Novák, pane Novák. Která píča vás stříhala?“

Jste pohoršeni, katolíci? Je to pro vás *allzumenschlich*? V Šotolově **Kuřeti na rožni** sedá Matěj před obrázkem Maří Magdaleny a vyčítá Pánubohu, že mu obrázek pořád někoho připomíná.

Po čertech pěkná dívka, řekl by možná Hlaváčkův abbé. Hned by ovšem vyslal omluvnou modlitbu k Nejvyššímu. Jistě, padre; nemusela by se Maří zobrazovat tak, abychom měli patriarchální nutkání nastavit si ji z profilu. Čerta bych však nezmiňoval, ne v téhle souvislosti.

Dívka má v srdci, to bych se snad i vsadil, stříbrnou lžičku medu.

Nemám potřebu katolíky dráždit, ale nechápu, proč by papa nemohl říct „píča“. Pan Eisner v **Chrámu a tvrzi** vzpomíná faráře, kteří „dovedli i z kazatelny promluvit slovy nejmakavějšími...“

Můj pohled je, ano, pohledem bezvěrce. Napsal jsem kdysi, uprostřed osmdesátých let a pochopitelně bez publikační ctižádosti, jízlivou povídku: nebe i peklo v ní byly dost sobě podobné polovojenské organizace, s pevně danou služební hierarchií, kariérním řádem, přísnými tresty, neutuchající kázní a generálním tajemníkem.

Ve **Špalku** je na víc místech přítomen „antiklerikální osten“. Například Asmodeus a Bellerofon; Olga říkala, že se žádný řádový bratr nemůže jmenovat Asmodeus. Já na to Ano, sranda, od samého začátku jen sranda, a jestli se najde čtenář, který si dovede vychutnat nenápadnou ozvěnu Wilderových **Devíti měst**, pro mě to bude bonus navíc. – Mohl jsem bratry pojmenovat Achác a Nachcác.

Chci se vyznat, že nejsem neznaboh fundamentalista... trvám však na tom, že jen všeobecné tmářství vás, ctihodní preláti, zatím ubránilo před trestním postihem ve věci šukání bezmocných malých ministrantů nebo poblouzněných dívek.

Rodiče těch dětí vás dávno měli zabít! Papa Franciscus, na rozdíl od papy Benedikta, nezametá nic pod koberec; ale jeho slova uznání diecézím, které se k problému postavily čelem, poslouchám s opatrnou nedůvěrou. Jako že bychom ještě měli být katolíkům vděční?!

Třeba, že už neprodávají odpustky...

Šel jsem se u nás projít na developerský kopec, říkám mu Sluneční hrob. Před novým domem, ještě neoploceným, si hrály děti při kraji silnice, kudy po dešti stékala voda. Byly krásně umazané, já se smál a říkal jsem Počkejte, máma se bude zlobit... trochu jsme rozmlouvali a najednou se objevil tatínek, rázný, podezřívavý, stál od nás na pět metrů. Nepozdravil, nic neříkal, jen tam stál jako stráž, jako zosobněná výhružka všem, kteří si povídají s jeho dětmi: „Dej si pozor! Sakramentskej pozor!“

No jo. Hans Schnier v Zoo potká kluka, který se ztratil rodičům nebo tetám, pláče, Hans mu odhrne vlasy z čela a dá kousek čokolády, aby neplakal, vtom nepozorné tety přiběhnou, chlapce mu vyškubnou a jedna pořád syčí: „Špinavče. Vy špinavče.“

Náš svět je divný svět, není? Připadáte si jako vyvrhel, když dítě, které pláče, pohládíte po vlasech? Každopádně vás budou soudit jako kriminálního, když katolickému čuňasovi ostrouháte přirození ořezávkem na tužky, vylejete na něj kýbl sraček a začnete: „*Ego te condemno in nomine...*“

Trápí vás samotářský život plný emoční bolesti z nedosažitelného partnera? Zoufale stojíte každý den před vitráží, sledujete školku naproti a říkáte si, že není spřízněné duše, která by s vámi soucítila, chápala vaše problémy a kterou vy byste na oplátku mohl dobíjet svým entuziasmem? Chtěl byste zajít na romantickou večeři k dětskému pískovišti se skluzavkou, hodiny klábosit nad sklenkou rychlých špuntů a nemuset už držet svůj božský apetit na uzdě? Staňte se členem katolické církve už dnes!

Se **Dnem** jsem měl autorské čtení v Praze, povídal o bezdomovectví, jeho reálných projevech, četl ukázky... nakonec brácha, který se přišel podívat, zlomyslně požádal, abych anekdotu, kterou jsem kvůli katolíkům na poslední stránce jen zmínil, odvyprávěl celou:

V nebi se objeví jitrnice, nikdo nic podobného neviděl, andělé se tlačí kolem, po chvíli se dopředu procpe Marie, jitrnici zkušeně prohmatá (předvedl jsem prohmatání) a praví: „Kdyby to nemělo na koncích špejle, mohl by to být Duch svatý...”

Nikdo se nezasmál. Auditorium sestávalo z lidí plných dobroty srdce, nad svou dobrotou se rozněžňujících, a já dostal důležitý signál, že se knížkám nemusí rozumět tak, jak jsou míněny a napsány; že bezdomovci leckomu nejsou konkrétní lidé s jedinečnými osudy, nýbrž objekty něčí agresivní filantropie. – Nebe, do nějž zabloudila jitrnice, by z jejich pohledu nejspíš potřebovalo znovu vysvětit.

Marie. Ježíšek se jí nejen narodil dřív, než se uvádí, ale podle popisu pastýřů ani ne v prosinci. Panenské početí... Marie prý otěhotněla bez pohlavního styku s lidským otcem a zůstala pannou až do Ježíškova narození. Věříme tomu? – Nevěříme, ale jestli nám to někdo předkládá jako poezii, my mu tu licenci přiznáme.

Musíme tomu povinně věřit, abychom spočinuli „v lůně církve pravé”? Stojí otázka tak, že v případě eventuálních pochyb následuje exkomunikace? Katolíci mají navíc učení o věčném Mariině panenství (jako že zůstala pannou až do smrti) – jenže **Nový zákon** zmiňuje, že Marie s Josefem spolu nežili, jen dokud neporodila syna... katolíci, katolíci. Vždyť vy už dlabete i na to, co je v **Knize knih!**

Pokud někdo nevyznává, podle učení svatých Otců, že Maria, Boží Rodička, svatá, vždy panna a neposkrvněná počala bez mužského semene z Ducha svatého v pravdě samého Boha, Slovo, které je zrozeno z Otce přede všemi věky, a že ho porodila bez jakéhokoli porušení, když její panenství zůstalo nedotčené i po porodu... budiž proklet!

Anathema sit. Tak nás teda proklejte. Do žumpy s námi!

Ale jsou katolíci, které jednoduše máme rádi. V jednom dílu **M.A.S.H.** plukovní kaplan spíš donutí než přesvědčí otce Mulcahy-

ho, aby napsal uklidňující dopis rodině raněného, který ale ještě není z maléru venku; kaplan odjede, vtom se stav raněného prudce zhorší a duchovní pastýř si vyčítá: „Co jsem to udělal?“

Doktoři operují, otec Mulcahy popochází před operačním sálem, rád by vkleče ulevil své duši modlitbou, jenže co kdyby šel někdo kolem? – Kdybych v tu chvíli šel kolem já, asi bych řekl: „Čeho se sakra bojíte, padre?“

Ale on by se stejně dál styděl.

„Duchovní je člověk,“ pravila kočka, „který se živí tím, že se snaží jiné přesvědčit, aby uvěřili v něco, čemu sami od sebe uvěřit nemohou. Částí té víry je poskytování obživy duchovnímu.“

Karel Michal. Můj nejmilejší český autor. Taky dost jízlivý, hlouběji vespod má však všechno srovnané: věci, jak by měly být, a jak bohužel nejsou. Jízlivý moralista. Jaká ctižádost vede mě: popisovat svět, jaký je, nebo ho budovat, jaký by měl být?

Takhle to zkrátka chodí, mezi námi a zástupci zjeveného slova. Jako přesvědčený ateista mám k modlitbě daleko, ale hezká je věta: „Kdo zpívá, modlí se za dva.“ – Naše doba zrodila i věřící, kteří si podrželi víru v Nejvyššího i v Marxe, a nejsou to ani špatní křesťané, ani zlí lidé.

O katolicích nesmířlivě mluví Böllův Hans Schnier, ze stesku. Ze stesku po Marii, ze stesku po Henriettě, z pocitu na zvracení, který v něm vyvolává katolický klérus. Náš klérus komunistický katolíky naopak dusil, a ještě se to nám ateistům mohlo zdát jako dějinná spravedlnost: za Mistra Jana, za čarodějky ze Salemu.

Můj oblíbený seriálový autor Aaron Sorkin nechá k tématu dokonce promluvit amerického presidenta; jeho, myslím Sorkina, presidentské téma baví a rád se k němu vrací. – Tahle vášeň je do českých poměrů nepřenositelná.

Nuže: za presidentem přijde delegace fráterů stěžovat si na televizní vystoupení, které se prý dotklo jejich oveček, a hned licitovat o nějakých kompenzacích. Chovají se hnusně. Napřed jednají s presidentovou suitou a dělají na ni antisemitské narážky, pak vstoupí president a oni jsou pořád zpupní. Jako kdyby byli nedotknutelní už ze samé podstaty fráternictví.

Tu scénu miluju:

„Proč se všichni neposadíme?“

„Není třeba. Ti lidé se tu dlouho neohřejí. – Kolikrát jsem se ptal, jestli a jak odsuzujete činy skupiny nazvané Boží ovečky?“

„To není na mně, pane presidente.“

„Blbost. Je to na tobě. – Víš, moje žena nechce, abych dělal cokoli, když jsem našťvaný. Vrátil jsem se domů po velice špatném dni, řekl jsem ženě, že se jedu projet, nasedl jsem do auta, zařadil zpátečku a vyjel co nejvyšší rychlostí. Ale zapomněl jsem otevřít vrata od garáže.“

Hádám, že jsem byl našťvaný jako nikdy v životě. Vypadá to, že má vnučka Annie poskytla rozhovor jednomu z těch teenager-ských magazínů: filmové hvězdy, makeup... ale taky o právu žen na svobodnou volbu. – Annie je jen dvanáct let, ale nosí na krku dobrou hlavu.

Její matka mi v slzách zavolala a já řekl: Co se děje? A ona řekla: To Annie. – Miluju svou rodinu, přečetl jsem Bibli celou a víc-krát, takže mi povězte: z jaké části Písma svatého si Boží ovečky vzaly inspiraci, když poslaly mé vnučce panenku s nožem zabodnutým do krku?“

Fráterníci přešlapují, z jejich původní zpupnosti zbývá už velmi málo. Presidentova suita je sleduje se skrývaným úsměvem. President fráterníky vypakuje, jako by vymetal obtížný hmyz, mé srdce diváka okřívá a souhlasí.

Fráterníci. Nevidím na vás nic úctyhodného.

Někdy si říkám: kde to jsem? – Když mám dobrou náladu, vzpomenu si na Švejka: „Ráčíte být v bordeláku, pane lajtnant. Voni jsou cesty Páně rozličné.“

O čem mě má přesvědčit na odiv dávaná disidentská minulost českých černoprdelníků, když natahují pracky po majetku a přitom nedokážou srovnat do latě mrdavé faráře?

Já si, ó Nejvyšší, úctyhodnost představuju jinak. Až získám kinetickou dovednost a vybraní jedinci budou poletovat nad zemí, pár katolických hvězd se mezi nimi taky objeví.

Budu jim megafonem podávat zprávy o nanebevzetí.

Poezie s vírou spojená – budiž. Jeli jsme se ženou na kolech podél Schwarzenberského kanálu, dojížděli ke Zvonkové, vtom poledne: začaly zvonit zvony, vysoké stromy jako katedrála... zvláštní pocit. Tklivý, silný. I když možná prázdný jako použitý obal. – Ona i modř tady na obálce jako by anoncovala jakési nadzemské sdělení; třeba kvůli ní někdo knížku ani nevezme do ruky.

Ale to by byl hlupák, když jsou **Brány** zadarmo.

Taky jsem jednou seděl nad Pyšely u silnice, kolo pod nohama, díval jsem se na osvětlenou kapličku a nohy mě krásně bolely. Podvečer, sklánělo se modré přítmí... nebyl jsem u bazénu, ovšem i tak se mi vybavoval Deml, jak k němu v básni hovoříš Ty, ó Nejvyšší:

*Proč měnit podle všelijakých věr
na paskvil vše, co já tu stvořil jako skvost,
a zemi hojnosti mé říkat: díra děr!*

Což šťasten jít po širé zemi není dost?

Třicet dva

Mám rád, opravdu mám rád Aarona Sorkina. Nejen **West Wing**, i ve **Studiu 60** se setkávám s lidmi, s nimiž je mi hezky. Přitom je seriál vyloženě o performerech, což by správně mělo vadit. O performerech, kteří se snaží rozesmát i popíchnout Ameriku, dvaadvacet pátků v roce. – Pro mě je psaní kontemplativní záležitost, o níž čtenář může či nemusí stát... až jsem protivný, jak to pořád opakuju. Ve **Studiu 60** je podobná bohorovnost ke konzumentovi nemyslitelná; peoplemetry, ratingy, inzerenti.

Matt, hlavní scénárista ve **Studiu 60**, chce, aby ho lidi měli rádi. Will, hlavní moderátor v **Newsroomu**, taky. Vždycky hraje roli nějaká milostná katastrofa; chtějí být v tom, co dělají, skvělí, aby někoho konkrétního zaujali. Nebo aby je měli rádi posluchači, když ten jeden konkrétní se zrovna tváří, že zaujatý není. Miliony posluchačů mohou nahradit jednoho člověka... ne, nemohou. Musí však na to každý přijít sám.

Možná tady je zakopaný můj pes: nikdy jsem psaním nechtěl zaujmout konkrétní bytost. Ani jednu líbeznou tvář, ani plný sál. L sedí vedle na terase, dívá se zpod obočí, pohrává si s lemem šatů a říká: „S tím ti, hochu, nepomůžu...“

„Ty chceš přemlouvat lidi, aby tě měli rádi?“

Ale oni musí; jestli já můžu oblbovat žvásty o kontemplativním psaní, nebo jak mě „pochopí až budoucnost“, skeč musí zaujmout hned, když ho vysílají. Jinak po vás další skeče nikdo nebude chtít. Bez závisti přiznávám, že Sorkinovy lidi rád mám, on vlastně nemá záporné postavy. Skoro žádné. Možná ty fráterníky.

Moje postavy taky nejsou záporné, ale nikdo je rád nemáte; chtěl jsem vůbec, abyste měli? Mám být kvůli tomu smutný, zklamaně mávat propiskou a sjíždět se nějakým něčím: Effexorem, OxyContinem nebo Percocetem?

Příběh **Studia** nakonec opustí důležitost skečů. Tomovi v Afghánistánu unesou bratra vojáka, Jordan se miminko narodí předčasně; je úplně fuk, jaké má pořad právě teď ratingy. Cenu má láska, přátelství... vždyť víte.

Leckteré motivy se u Sorkina opakují, tomu jsem se u sebe bránil. Můžeme použít termín „vykrádání sebe sama“, můžeme taky zkusit „rozvíjení v nových souvislostech“. Záleží na tom, jestli z nás mluví zloba nebo spřežnost. Autorovi, kterého mám rád, prominu hodně. Stížnosti scénáristek, které jejich šéfové dusí. Vypočítávání jmen vánočních sobů, ve **Studiu** česky: „A pískl a křikl a volal je jménem: Skokane a Tanečníku, Hopsale a Větre, Kometo a Amorku a Hromíku a Bleskoune.“ V **Newsroomu**, který nemáme nadabovaný: „*Dasher, Dancer, Vixen, Prancer, Comet, Cupid, Doner, Blitzen.*“

A jako devátý bonbónek Rudolf.

Únosy a výkupné. Žaloby kvůli věcem okolo pracovního doporučení, pěští rozbitá obrazovka. Hlavní ženská postava je silně věřící. Ale Bůh je u Sorkina kontaminován, už jsme na to narazili v **Západním křídle**, zájmovými skupinami zaštiťujícími se Jeho Jménem, úplatnými, měkkými, perverzními sysly a magazíny typu **Blaženost**, prorokujícími, že nadchází konec světa, věřící že putují za blažeností pod Ježíšova křídla a nevěřící jsou svrháváni do jámy pekelné.

Podceňování doktora kvůli věku, taky v obou seriálech. *Whistle-blower*: statečný služebník pravdy, nebo neloajlní parchant? I to se řeší víckrát, pokaždé jsou v pozadí jeho osobní problémy...

Stane se. I Faulkner vyprávěl jednu historku víckrát, o Škvoreckém ani nemluví. – Ale nemělo by jít o obmyslné skládání panelů, o kterých autor ví, že fungují a drží. Ve **Studiu** říká Harriet Mattovi, který je nejen scénárista, ale taky druhý hlavní producent, větu úplně hroznou: „Hlavně sežeň skvělé publikum!“ Tohle už může být veliký problém; já například mám jen vás. Což, sami uznáte, žádná velká výhra není.

Tak tak, uražte se. – Proboha, jestli náš „úspěch“ záleží na kvalitě publika... já vím, že jsem psal o dobrém čtenáři. Ale na úspěch jsem přitom nemyslel. Pokud se tohle musí, pohádáme se s Literaturou nadobro. Až jí řeknu, že místo skvělého publika jsem sehnal vás...

Jasně, jen moje pitomé vtipy.

Jsem kulturní trpaslík, když místo na Joyceovi ujíždím na Sorkinových seriálech. Jenže lidé v nich jsou uvěřitelní, chytrí, mají i jako performeré svou morálku a empatii. Je s nimi sranda, i s těmi pobož-

nými. Ženy netlumí sténání v širokém rukávu kimona, muži rovněž mají styl; nechodí doma v trenýrkách jako já.

Ačkoli: tohle nevíme. Jsou skoro pořád v práci.

Sorkin akceptuje i role dohlížitelů psaní: „Sklouzáváte k liberalismu. Přitáhněte konzervativce, ženy, stárne vám publikum. Získejte skupinu 18 – 24.“ – Tak to bych vážně nedal.

Mou malou slučitelnost s podobnými požadavky provozní znalci vysvětlí takhle: místo abych se pustil do boje o přízeň publika, boje s nejistým výsledkem, zvolil jsem pohodlnou a trochu zbabělou jistotu *outsiderství*.

Umělec že je ten, kdo je zaň považován? – Tak se předved', barde! Přiměj publikum, aby považovalo! Nebo drž zobák. „Nikdy nejsi tak starý, abys nemohl být mladý...“ víte, odkud je tohle?

Vracím se ke knížkám, беру je znovu do ruky. Měl jsem napsat jiné? V **Elmeru Gantrym** je věta: „Bude-li na celém světě jen třináct křesťanů, znamená to, že křesťanství utrpělo nezdar?“ Vážně nepotřebuju být považován... nebo jinak: považujte mě, zač chcete.

Já si mezitím skočím na to prasátko.

Sedí se příjemně, u nás na zahradě. Mne se ručičkama, stáří je pěkné. Jen aby netrvalo příliš dlouho, jestli mi rozumíte. Karel Jaromír Erben, zamyšlenou bradu v dlani, váhavě přikyvuje.

Když tady v Podkrkonoší jedu pro chleba a pro Milánkovy buřtíky, jízdenka stojí dvě koruny. Nedělá mi problém říct řidiči, že chci jízdenku pro 65 plus; ostatní důchodci stydlivě pípají: „Za dvě koruny.“ – Jsme hloupí, když ani jako autoři, ani jako lidé neumíme přijmout, že jsme zestárlí.

Dopisuju **Brány** a pouštím si obden kousky **Martřana**. Myslím ten Scottův film. Znáte? Výprava na Mars, nehoda, astronauti mají důvod myslet si, že jeden z nich, hraje ho Matt Damon, je mrtvý, na ně se valí katastrofa, nastartují, odletí. Damon zůstane na Marsu sám. Taky tuhle podobu může mít *outside*. – Oceňuju, že ve filmu za každou skálou nevykukuje Vetřelec. Žádná spektakulární leknutí... jsi sám, člověče, osamělost je tvůj jediný nepřítel, každopádně hodně veliký. Musíš předpokládat, že nakonec vyhraje.

Ani v **Martanovi** nejsou záporné postavy. Možná má jedna novinářka mírně hulvátský tón hlasu, ale na namáčení a pijavky je to málo. Navíc může být na vině režie českého dabingu.

Když řídící centrum Martana zpozoruje, ostatním astronautům nic neřekne, dokud nevymyslí plán záchrany... a pak, když jim nakonec poví, oni se pořád týrají svou domnělou vinou. Že ho tam nechali.

Místo aby se radovali, že je Martan naživu!

Co Damonovi povědí, až dostanou tu možnost? Udělali všechno, jak měli, ale on je tam a oni tady! Leda zkusit nějakou srandu: „Víš, nechali jsme tě na Marsu, protože teď je tu víc místa...”

Všichni se smějí, i Damon. Jessica Chastain, velitelka lodi, vrtí hlavou a taky se směje. Přitom nenápadně stírá slzy. Vás takové slzy esteticky popouzejí?

Třicet tři

Co mě rozbřečí vždycky: devět minut, kdy celý **Newsroom** chystá svatbu. Smysl svatby je v manželství, které zahajuje; konkrétně tady se Will s Mac berou, aby Mac měla co nejvíc práv, když Will musí do vězení. Padá tím její dlouholetý sen o megasvatbě se 400 hosty... tu svatbu a přípravy na ni musím vidět aspoň dvakrát do měsíce. Prostě rád pláču, no!

Pak Zorbův tanec, samozřejmě. Pusa, kterou si před startem do Grand Canyonu dají **Thelma a Louise**. Salieri v blázinci, když se rozpovídá o Mozartově hudbě. Mozart sám, když přesvědčuje císaře Josefa: „Výsosti, jsem sprosták, ale moje hudba taková není!“

Nebo **Piráti na vlnách**. – Rozhlasové stanice vysílají málo rocku (šedesátá léta minulého století), tak parta nadšenců brázdí na lodi kolem britských ostrovů a na volné frekvenci pirátsky vysílá podle svého gusta. Státní bdíči je pronásledují a zdá se, že vítězí: „Naši věrní posluchači, konec se blíží. Mysleli jsme, že nikdy nezemřeme, ale nemůžeme se stavět zákonu. Tak se mějte dobře, buďte hodní, poslouchejte hudbu; to je úžasná věc. Váš Lord pro vás odpočítá poslední zbývající čas. Tři, dva, jedna... a zůstane ticho.“

Prostřihy, jak na mlčící přijímače koukají servírky, úředníci, dílny, modelingové květy a studentské koleje, prodavači se zákazníky. Na záchodové míse sedí slečna s tranzistorákem, punčocháče do půli stehy; utrhne toaletní papír, ale napřed jím utře slzy.

Takhle by psal Gogol, kdyby žil dneska?

Bdíči mají taky naladěnou frekvenci, obřadně připíjejí se svými fuchsiemi na zdraví královny, navzájem se chválí za dobře odvedenou práci a s nábožným snobstvím poslouchají to ticho. Najednou rádio zaječí: „Dělal jsem si prdel! Jdeme na to!“ A začne hrát **Let's Spend The Night Together**... taky jsem, kdysi dávno, poskakoval po obýváku s křeslem a řval.

Medvídek Pú když říká Prasátku, které právě darovalo svůj dům: „Přestěhuje se ke mně. Vid', Prasátko?“ Liška z **Malého prince**: „Ale budeš-li přicházet v různou dobu, nebudu nikdy vědět, na kterou hodinu vyzdobit své srdce...“

Když tihle přátelé přicházejí, mé srdce vyzdobené je.

Nebrečím dojetím, ale radostí. Že někdo sedl a vymyslel, napsal, odevzdal, sám vydal, natočil, namaloval. Zahrál a zazpíval. Ray Wil-son, když zpívá s Genesis **There Must Be Some Other Way**. Ano: musí to přeci jít i jinak...

Už jsem říkal, že není důležité být pod něčím, z čeho mám radost, podepsaný. Důležité je žít v té radosti; neumím-li ji každému rozdat, rád bych ji aspoň sám měl. Silnice mírně z kopce, auto od kraje ke kraji, kopce v okolí přimlžené. Podél silnice vysázené ořechy, ještě nenastal jejich čas. Film, scénárista i režisér dostali v Čechách od ar-ťových specialistů naloženo, ale já si zas nemůžu pomoci: dojíímá to.

Žil jsem tady, a byl i tu a tam šťastný.

Co mě rozesměje: třeba Němcové amanti? Ve **Špalku** jsem příslušná jména záměrně pomotal: Hambl, Čůrenka, Semtele, Klátil... Jana Štroblová, co senzačně překládala Achmatovnu a Cvetajevnu, má v **Nemalujte srdce na zeď** větu: „Dva žáci nesli po chodbě kost-ru a klátili s ní.“

Když to přečtete někomu, kdo jazyku umí naslouchat a ne mu jen přitahovat uzdu, asi vyprskne. – „Klátil“ čeština používá ve víc vý-znamech a vazbách: klátit něco (ořechy), klátit něčím, klátit s kým, častěji klátit koho... **Nemalujte** je křehká dívčí próza, slovo tam zní nepatříčně. Učka, sochař... leckterý mužský hrdina, kterého v těch letech napsala žena, byl sochařem. Aby mu v duši kvetly umělecké vzlety, a zároveň aby měl silné magické ruce, jimiž by dovedl uhníst hlínu i učku do zářivých podob.

„Jakmile jsem zjistil, že je v ní něco víc, začal jsem na ni tlačit. Klátil jsem s ní, až nás to oba málem bolelo...“ rozhodně jsem chtěl slyšet víc a pátral jsem, až jsem vypátral, že chlapík vypráví o mo-ťorce Ducati!

Když sami sebe nahlas vyzveme: Klad'me. Většina bude očekávat, že ještě něco přijde, tak třeba Klad'me před sebe úkoly nemalé. Jasně. Budeme klátit. Totiž klást.

Vy starší, vzpomenete si na poslední milování? Na hřbitově, pod vegetačním baldachýnem, jímž třepotavě prosvítalo sluníčko... aby-ťchom ale představám nepřisuzovali nepatříčnou morbiditu. Na hřbi-ťově je zkrátka klid, a svědci vašeho počínání určitě nepromluví.

Co mi udělá radost, mimo slzy a smích: slunce, ale nesmí ho být příliš. Každopádně moře, řeka, bazén. Vůně jehličí. Podvečerní déšť na parapetu. Jízda na kole do mírného kopce, pak otevřená krajina. Rozhovor s abbém, mírný, uvážlivý spor. Okolo projdou hezké dívky a vítr do nich fouká.

Knížky. Filmy. Koloniální krása Havany, už hodně prošlá časem, ve Wendersově **Buena Vista Social Club**... chybějící r ve velikém nápisu Marx. Zázitek podtrhuje hudba, závěrečné **Chan Chan** ve vyprodané Carnegie Hall. Ry Cooder, který celou sešlost dal dohromady, si v pozadí kráší svoje kytarové ornamenty.

Ringovo bubnové sólo na rozloučenou, v **Abbey Road**.

*Vždy dopuštění slepě padne
Slepecky táhnem slepou hrou
Než řeknem Přivoň!, květ nám zvadne*

Ještě jednou Holan a **Tereзка Planetová**. Už jsem z ní citoval ve **Špalku**: jak jsme byli ve Viole a tekly mi slzy a přišel herec Kemr.

Rým se na první dojem zdá dost triviální, ale poslouvejte dál.

*A osud – slepec zvůlí svou
I srdci určí slepé metrum
A tak tu jsme, hození větrům
Loučenec v slzách s loučenkou*

„Květina zpívá, nevadne. Musíme se rozloučit,“ říká král Miroslav, toho času zahradník, pyšné princezně. – Samozřejmě trik; nechce se rozloučit, chce s ní mít malé Miroslavy.

„Za svým zahradníkem nepoběžíš.“

„A poběžím,“ hádá se Krasomila. „Nevěříš?“

Viděl jsem to už tolikrát, že nepláču, ani se štěstím nesměju; věty jsou navzdýcky se mnou. Když je zle, vzpomenu si na ně.

„Pamatuješ, jak se v **Pyšné princezně** Ivánek dívá za čeledínem a za děvečkou a říká: ‘Škoda, že odchází.’ A pan Korbelař...” – Chtěl jsem dát čtenáři příležitost ke vzpomínce a nedopověděl, co pan Korbelař.

„Když na ně budeš hezky vzpomínat, budou s tebou pořád.“

Byl jsem atlet, vozil tu a tam medaile, ale spíš než medaile si pamatuju jarní večery na stadionu. Povídání o všem a o ničem... pak jsem se zranil. – Moje university začaly a na cizí zásah skončily taky dřív, než měly. – Byl jsem šachista, vozil tu a tam poháry, ale spíš než přebírání pohárů si pamatuju tikot hodin, vůni voskovaného plátna a šachových figurek. – Choval jsem čtvrt století německé ovčáky, už nechci; když umřu dřív než pes, kdo se o něj postará? Když umírá dřív pes, je to hrozné.

Byl jsem po jistou dobu básník, vyrostl jsem z toho. – Byl jsem ochotník, horšího ochotníka byste pohlédali. – Vařil jsem pro pionýrský tábor. – Pro sousedy jsem založil bytové družstvo, koupil, jakož i revitalizoval panelák; počítám si svoje předsedování jako plus. – Mám za sebou krátkou a veselou kariéru televizní. – Sukně jsem příliš nehonil, nemám pocit dluhu ani ztráty. – Tančit jsem neuměl nikdy, anglicky mluvit jen mizerně, nikdy jsem na sobě neměl smoking. – Byl jsem syn a vnuk, snažil jsem se, mělo to být lepší. Zvlášť když umírala máma. – Byl jsem táta, děda, pořád jsem. – Má profesní dráha, leckdy klikatá, opsala oblouk života a skončila, kde začala. – S mou ženou jsme prožili, co nám bylo souzeno. – Z toho, co máme doma, dokážu vyrobit bombu... ne, to už kecám. – Chtěl jsem na vlastní oči spatřit Jižní kříž, bohužel.

Tady je tvůj Rhodos, tady skákej. A co jsme si upekli, to si taky snězme. Ale co jsme si vlastně my sami upekli? Co jsme mohli, co jsme nemohli? – Sbohem, vy všichni mí dobří rodáci. Sbohem, a kdybychom se už neviděli: vyplň se, osude.

Všichni dobří rodáci. Nejsem z nich na větvi jako mí vrstevníci, ale tenhle konec je úžasný. S Adélkou nám tekly slzy, i když jsme si o něm i jen povídali.

Moje osudy... vynechal jsem nějaký? Bylo, nebo nebylo to bezvýznamné? Nejspíš půjde o úhel pohledu; a jistě i o to, jaký připisujeme významu význam. – Ano, ještě pořád blbnu. **Brány slovesnosti** jsme rovněž pojednali: otevírají se dovnitř, aby našinec vešel, nebo ven, aby vypadl? Zvou nás, nebo vyhánějí?

Nenatahuj lítostivé ruce po osudech, které mě nepotkaly.

Sedím na kraji bazénu, schnu, kolik času zbývá? Mírně hýbu nohama, hlavou mi jdou básničky, filmy, věty z knížek... nemám už skoro žádné zuby, dámy; nedočkáte se ode mě vášnivých kousnutí.

Některé verše pro všední den nejsou původně myšleny jako verše. V **Klarinetech**, jak Schulze ve škole píše za Vágnera trest:

*Již nikdy neustřihnu nikomu cop
Již nikdy neustřihnu nikomu cop
Již nikdy nebudu mít k tomu příležitost...*

Sami sebe neobelžeme: že jinde je líp, že tam nefouká vítr, rozhodčí že nejsou proti nám. Před smrtí takové myšlenky člověka přejdou, věřte mi.

Po smrti může čekat jackpot; dědicové **Medvídka Pú** si ročně přijdou na hromady dolarů. Můžou si je ve Stokorcovém lese přehazovat vidlemi, ale sám Pú na takové požitky není.

Taky už hnedlinko bude jedenáct...

Jsem zvědavý, co bude po smrti, na vlastní oči to však neuvidím. Hezké čtyřverší jsem našel u Skácela, ale musel jsem si je upravit:

*Přijme ji jako zlatý lem
jedinou svoji jiná není
zápasí žebrák s andělem
a chromý je a unavený*

A ještě tohle si dáme:

Viděl jsem ji na vlastní oči, dvakrát. Může přijít i dost brzy. Možná dokonce mešká, spěchá vaší ulicí a čte zvonky. Pokud vás něco hodně bolí, asi na ni čekáte.

Vážně jsem ji viděl. Úplně zblízka. Začne se vám točit hlava. Nemůžete se zvednout. Možná ji poznáváte, možná ještě ne... je vám to fuk. – Říkáte jí, že jste unavení. Že si jen trochu odpočinite. Že není kam spěchat.

Ne. Nemáte strach z toho, co bude.

A to je, prosím, už úplně všechno. Obraťte list.

Michal Matoušek
Brány slovesnosti

Čerčany – Zdobín – Zlín 2019
1. vydání
Neprodejné

Jazyková redakce: Michal Matoušek
Grafické zpracování: rovněž Michal Matoušek
Obálka: H.R.G. spol. s r. o.

Vydal Michal Matoušek nákladem vlastním
michmates@seznam.cz
Tisk: H.R.G. spol. s r. o., www.TiskovyExpress.cz
ISBN: 978-80-270-6085-6